

STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY

NO. 07817

DI KRAYTSE SONATA

Leo Tolstoy

THE MAX PALEVSKY
YIDDISH LITERATURE COLLECTION

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS
413 256-4900 | YIDDISH@BIKHER.ORG
WWW.YIDDISHBOOKCENTER.ORG

MAJOR FUNDING FOR THE
STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
WAS PROVIDED BY:

Lloyd E. Cotsen Trust
Arie & Ida Crown Memorial
The Seymour Grubman Family
David and Barbara B. Hirschhorn Foundation
Max Palevsky
Robert Price
Righteous Persons Foundation
Leif D. Rosenblatt
Sarah and Ben Torchinsky
Harry and Jeanette Weinberg Foundation
AND MEMBERS AND FRIENDS OF THE
National Yiddish Book Center

The *goldene pave*, or golden peacock, is a traditional symbol of Yiddish creativity. The inspiration for our colophon comes from a design by the noted artist Yechiel Hadani of Jerusalem, Israel.

The National Yiddish Book Center respects the copyright and intellectual property rights in our books. To the best of our knowledge, this title is either in the public domain or it is an orphan work for which no current copyright holder can be identified.

If you hold an active copyright to this work – or if you know who does – please contact us by phone at 413-256-4900 x153, or by email at digitallibrary@bikher.org

לעוו טאלסמאן.

די

קרייצער סאנאטא

(ХРЕЇЦЕРОВА СОНАТА)

פון

לעוו טאָלסטאָי

איבערזעצט פון

א.ב. קאהאן

ארויסגעגעבן פון

„פאָרווערטס“

1911

איבערזעצער'ס פארווארט

כמעט יעדער וואָס ווייס אז עס איז געווען אַ גרויסער שרייבער מיט'ן נאָמען טאַלסטאָי, ווייס אויך אז מען רעדט וועגען צווייערליי טאַלסטאָיס: טאַלסטאָי דער קינסטלער און טאַלסטאָי דער דענקער; אז דעם ערשטען טאַלסטאָי שטעלט מען זעהר הויך, און דער צווייטער ווערט שטארק קריטיקירט. אַלס דענקער האָט טאַלסטאָי אויך געהאַט אונגעווענהליכע פּעהיגקייטען. ביי אידען וואָלט מען זאָגען אז ער האָט געהאַט אַ גמראַ-קאַפּ. זיין לאַגיק איז געווען אַ שאַרפע און אַ קלאַרע. ער פלעגט מיט איהר אָבער זעלטען געהן אויפ'ן גלייכען וועג ביז'ן ענד. ער פלעגט אָפט פּערקריכען צו די ווילדסטע שליסע. ריכטיגער געזאָגט, אָפט פלעגט ער די שליסע זיך אַרייננעמען אין קאַפּ איידער ער האָט געהאַט די אַרגומענטען, און מיט זיין פּעהיגען מאַרדך פלעגט ער שוין שאַפען אַזעלכע אַרגומענטען וואָס זאָלען איהם צו דייעזע שליסע פיהרען.

ער איז געווען אַ רעליגיעזער מענש, מיט רעליגיעזע געפיהלען און מיט אַ רעליגיעזע פּורכט פאַר'ן טוידט. אַ רוסישער קריטיקער רופט איהם אָן „דער גרויסער געוויסען“. אבער זיין געוויסען האָט אין זיך אַ רעליגיעזע האַרץ געהאַט. און דייעזע רעליגיעזע האַרץ האָט בעאיינפלוסט אַלע זיינע געדאַנקען. דער רעזולטאַט איז געווען, אז ווען ער פלעגט אָנפאַנגען צו דענקען, פלעגט ער דענקען ווי אַ תלמודיסט. דער תלמודיסט האָט אויך אַ שאַרפע לאַגיק און אַ גלייכע לאַגיק, זיין וועגווייזער אָבער איז אַבערגלויבען, אַלאָ געהט ער גלייך, גלייך, און פּערקריכט פאַרט אין אַ פלאַנטער.

אין די צווייטע העלפט פון דיעזען באנד, נאך דער איבער-
זעצונג פון „קרייצער סאָנאַטא“, וועט דער לעזער געפינען אן
איבערזעצונג פון טאָלסטאָי'ס נאָכוואָרט צו דיעזער ערצהלונג.
דאָרטען ערקלערט ער זיין שטאַנדפונקט וועגען דער הייראַטא
פראגע. דיעזער נאכוואָרט לעזט זיך כמעט ווי אַ בלאַט גשרא.
לעזענדיג זעהט איהר אַז דער שרייבער איז אַ חרית. זיין
גאַנצער געדאַנקענגאַנג האָט דאָ אבער אַזוי וועניג ממשות ווי
די פּשט'לעך פון אַ פּעהיגען דרשן.

די שוואַכקייטען פון טאָלסטאָי דעם דענקער זעהט איהר
אַלזאָ אין דיעזען נאכוואָרט זיינעם. זיין קונסטווערק „די
קרייצער סאָנאַטא“ גופא ענטהאַלט אבער אויך אַ ביישפיעל
פון דיעזען זאָרט טאָלסטאָי.

אין אַ געוויסע בעציהונג איז „די קרייצער סאָנאַטא“ אן
אויסנאַהמע צווישען זיינע ווערק.

געווענהליך שטערט טאָלסטאָי דער דענקער טאָלסטאָי
דעם קינסטלער ניט. אין דיעזען ווערק אבער האָט איינער
דעם צווייטען אַביסעל יא געשטערט.

ווי טאָלסטאָי זאָגט אַליין אין זיין נאכוואָרט, האָט ער
דיעזע ערצהלונג געשריעבען מיט דעם צוועק צו דרש'ען
געוויסע פּרינציפען וועגען דער הייראַטא. אַ קינסטלער דרש'נט
אַבער ניט, אַ קינסטלער מאַהלט.

ווי אַזוי פּרעדיגט טאָלסטאָי זיינע געדאַנקען וועגען דער
הייראַטא אין „קרייצער סאָנאַטא“?

ער האָט בעשאַפען אַ מאַן מיט'ן נאָמען פּאַזדנישעוו, און
דיעזער פּאַזדנישעוו רעדט דאָס, וואָס טאָלסטאָי וויל זאָגען:
פּאַזדנישעוו איז דער דרשן; די דרשה אָבער האָט פאַר איהם
אויפגעשריעבען טאָלסטאָי.

אין „אַנאַ קאַרענינאַ“ האַלט לעווין טאָלסטאָי'ס דרשות.
לעווין איז אָבער טאַקע טאָלסטאָי. ער איז אויפגעמאַלט
מיט זיין פּערזענליכקייט אַלס טאָלסטאָי. פּאַזד-
נישעוו אָבער איז אויפגעמאַלט ניט אַלס טאָלסטאָי. דער
נערוועזער, האַלביוואַהנזיניגער, אונרוהיגער פּאַזדנישעוו איז

ניט טאָלסטאָי. און ווען ער רעדט טאָלסטאָי'ס געדאַנקען מיט
טאָלסטאָי'ס שאַרפּזיניגקייט, מיט טאָלסטאָי'ס מערקווירדיגע
פעחיגקייט, פּיהלט זיך אז דאָס איז אַן אונטערגעשטעלטע
פּערזאָן.

ווייטער: פּאָזדנישעו'ס געדאַנקען, אז די הייראַטאָ איז
אַן עקעלאָאָפּטער פּערברעכען, אז מענשען טאָרען דיעזען פּער-
ברעכען ניט בעגעהן, איז נאַטירליך אַ משונה'דיגער געדאַנק.
ווען איהר האָט אין זינען אז דאָס האָט זיך אויסגעאַרבייט אין
דעם מה פּון אַ מענשען, וועלכער האָט געטויטעט זיין פּרוי אויס
אַיפּפּערזוכט און וועלכער זיצט אין טורמע אַ צוזאַמענגעבראַכע-
נער, אַ צווייטענער קערפּערליך און גייסטיג, — קלערט איהר
זיך: נו, אזא וואַהנזיניגער געדאַנק קען צווישען געוועהנליכע
מענשען בלויז אַריינפאַלען אין דעם מאַרד פּון אַ פּערזאָן וואָס
געפינט זיך אין אַן אונגעוועהנליכען גייסטיגען צושטאַנד.
אַינפאַכער גערעדט: אַ געוועהנליכער מענש דאַרף זיין האַלב
משוגע אום צו קומען צו אַזעלכע אידעען.

טאָלסטאָי איז אָבער ניט קיין געוועהנליכער מענש. ער
איז אַ גאַן, און ניט אומזיסט זאָגט מען אז גאַנים און וואַהנ-
זיניגע זיינען נאָהנטע שכנים. דאָס, צו וואָס אַ פּאָזדנישעו
קען זיך דערמאַכטען בלויז ווען ער איז אין אַן אונגעוועהנליכען
צושטאַנד, קומט ביי אַ טאָלסטאָי אַרויף אויפ'ן געדאַנק, ווען ער
איז אין אַ גאַנץ געוועהנליכער לאַגע.

די אורזאַכע וואָרום טאָלסטאָי האָט זיין דרשה אַריינ-
געלעגט אין מויל פּון אַ האַלב-וואַהנזיניגען פּאָזדנישעו, איז
לייבט צו פּערשטעהן.

טאָלסטאָי דער קינסטלער האָט געפּיהלט אז אַזעלכע
געדאַנקען קען האָבען בלויז ער, אַ טאָלסטאָי, וועמעס מאַראַלע
לעהרען זיינען פּול מיט משונה'דיגע זאַכען; ער האָט
געפּיהלט, אז אַ געוועהנליכער מענש וואָלט אַזעלכע געדאַנקען
געקענט אויסאַרבייטען בלויז דאַן, ווען ער איז אין אַן אונ-
נאַרמאַלען צושטאַנד.

טאָלסטאָי דער דענקער האָט אַלזאָ טאָלסטאָי דעם קינסט-

לער א פיסעל אונטערגעשטעלט. מיט זיין פאָדנישעוון האָט
טאָלסטאָי זיך אליין וואָהנזיניגער גערופען.

דאָס איז ניט דאָס ערשטע מאָל וואָס איין טאָלסטאָי טהוט
אָב אַ שפיצעל דעם אנדערען. געוועהנליך איז דער זיעג פון
די קונסט איבער איהם אַ פאָלשטענדיגער. דאָ אָבער האָט די
קונסט ניט אין גאַנצען געזיעגט.

דאָס געהט אָבער נור אויף דעם שלום פון דער
ערצעהלונג. און אייגענטליך ניט אויף די ערצעהלונג אין
אַלגעמיין, נור אויף פאָדנישעוון'ס ווערטער.

די ערצעהלונג אַן און פיר זיך אַלס אַן ערצעהלונג, איז
אַ טאָלסטאָי'שע מייסטערווערק. דער פאָמיליען-לעבען צווישען
פאָדנישעוון מיט זיין פרוי איז אויפגעמאָלען מיט אזא בולט-
קייט, מיט אזא לעבהאָפטיגקייט, מיט אזא טיעפיקייט, אַז ווען
טאָלסטאָי וואָלט קיין אנדער זאך ניט געשריעבען ווי דיעזע,
וואָלט דאָס אויך געווען גענוג איהם צו שמעלען צווישען די
גרעסטע קינסטלער פון דער וועלט. און שילדערנדיג דיעזען
ספּעציעלען פאָמיליען-לעבען וואָרפט ער שטראַהלען אין געוויסע
ווינקעלעך פון אַלע אנדערע פאָמיליען-לעבענס.

דער בוך איז פול מיט שטריכען וועלכע עפענען די אויגען;
וועלכע מען קען קיין מאָל ניט פּערגעסען.

דער פאָרטערט פון דעם מוזיקער, טרוכאַטשעווסקי, איז
איינער פון די מערקווירדיגסטע וועלכע מען קען אָנווייזען אין
אירגענד וועלכע ליטעראַטור. אייך דוכט זיך אַז איהר האָט
איהם אליין געזעהען מיט די אויגען. אייך דוכט זיך אויך,
אַז קוקענדיג אויף איהם האָט איהר איהם אריינגעקוקט אין
האַרצען און פּערשטאַנען וואָס ער מיינט און ווי ער פיהלט ביי
יעדען וואָרט וואָס ער האָט אַרויסגערעדט, ביי יעדע אַוואַיעלע
וואָס ער האָט געמאַכט. קיין לעבעדיגערע פיגור האָט טאָלסטאָי
אין ערגעץ ניט, קיין לעבעדיגערע קען ניט זיין.

אין טאָלסטאָי'ס ווערק זיינען פאַראַן שמעלען, וועלכע
זיינען בעריהמט געוואָרען אַלס פּסיכאָלאָגישע ענטדעקונגען.

איינע פון דיעזע בעריהמטע שטעלען געפינט זיך אין „קרייצער סאָנאַטאָ“.

מען מיינט, אז ווען אַ מענש געפינט זיך אין אַ שרעקליך־ אויפגערגטען צושטאנד ווייס ער ניט וואָס ער טהוט און קען שפעטער ניט געדענקען וואָס ער האָט געטהאָן. ווען אַ מענש האַלט ביים שטעכען זיין פרוי אויס אייפערזוכט, טהוט ער דאָס כמעט בעוואוסטלאָז. אזוי גלויבט מען. טאָלסטאָי מאַהלט אין „קרייצער סאָנאַטאָ“ אויף אַ בילד, אין וועלכען ער ווייזט אַז געוועהנליך איז דאָס ניט אמת. פּאָזדנישעוו געדענקט יעדע סעקונדע פון דער שרעקליכער סצענע. אדרבא, ער געדענקט עס נאָך דייטליכער ווי די זאכען וואָס זיינען מיט איהם פּאָרגעקומען ווען ער איז געווען רוהיג. צום ביישפּיעל: ער עראינערט זיך מיט אַ שרעקליכע קלאַרקייט ווי בשעת ער האָט אַריינגערוקט דעם שפּיעז זיין פרוי אין קערפּער, האָט די שטאָהל אויף אַ האַלבע סעקונדע זיך פּערהאַלטען אָן עפעס אַ שטערונג (דער קאָרסעט), און אז נאָך דעם האָט זיך דאָס אַריינגעלאָזען אין עפעס ווייכעס. איהר לעזט עס און איהר ווערט איבערראַשט פון אייער אייגענעם געפּיהל אַז דאָס איז ריכטיג. און אַלעס שטעהט פאַר אייך אזוי ווי פאַר די אויגען. דאָס זעלבע מיט די ווייטערדיגע סצענעס.

ווען מיר שרייבען דיעזע ווערטער זיינען מיר דורכ־ געדרונגען מיט דעם ריח פון דעם קאַרבאָל וועלכער האָט זיך אַרומגעטראָגען אינ'ם קראַנקען־צימער. אָט ליגעט זי דאָרט, די שטאַרבענדע, מיט איהר אונטערגעשלאָגענע אויג, מיט איהר העסליך־געוואָרענעם פנים, מיט איהרע אויפגעהויבענע פיס. ווען דער דאָמאָן איז אַרויס אין ענגליש, האָט מען איהם דאָ פּערבאַטען צו שיקען דורך פּאָסט. וואַנאַמייקער איז דאָן געווען דער פּאָסטמייסטער דזשענעראַל און ער האָט דאָס אַרויסגעלאָזען דעם בעפּעהל. אין זיינע פּילאַדעלפּיער און ניו יאָרקער סטאָרס האָט אָבער דערזעלבער וואַנאַמייקער פּער־ קויפט הונדערטע־טויזענדע קאָפּיעס פון דיעזער וועלכ־ בעריהמטער מייסטערווערק.

די בעשולדיגונג אז די ערצעהלונג איז אן אונמאָראַלישע,
איז אַ נאַרישע צבוע'טסטוואַך, און וואַנאַמייקער האָט מיט
דיעזער ווידערשפרעכענדער האַנדלונג זיינער געדיענט אַלס אַ
לעבעדיגער בעווייז דערצו.

צווישען די טענות וואָס מען פלעגט הערען וועגען דער
קרייצער סאַנאַטאַ" איז געווען אַן ערקלערונג, אז אזעלכע פעלע
ווי מיט פּאָזדנישעווי'ן זיינען אַן אויסנאַהמע. געוויס!
געוויס מערדערט ניט יעדער מאַן זיין פרוי אויס אייפערזוכט!
אַבער דיזעזע אויסנאַהמע איז אַ ווירקליכע, און דער מאַלער
האַט איהר געמאַכט ווירקליך. אַ חוץ דעם, — פיעלע פון דעם
וואָס פאַסירט צווישען פּאָזדנישעווי מיט זיין פרוי, איידער עס
קומט צו דעם מאָרד, קומען אויך פאַר ביי טויזענדער פאַמיליען,
ביי וועלכע עס קומט צו קיין מאָרד ניט.

גליקליכע פאַמיליען — זאָגט דערזעלבער טאַלסמאַן
אַנדערשוואו — זיינען אַלע גליקליך אויף דעמוזעלבען שטייג
גער; ווען אַ פאַמיליע איז אַבער אונגליקליך, איז יעדע אונט
גליקליך אויף איהר בעזונדערען שטייגער. ניט ביי אַלע אונט
גליקליכע קומט עס צו מאָרד, ניט אַלע מענער זיינען אזוי ווילד
אייפערזוכטיג ווי פּאָזדנישעווי.

איז פון דער „קרייצער סאַנאַטאַ“ צו דרינגען אז יעדע
פאַמיליע איז אונגליקליך?

מיר גלויבען אז ניט. ניט דאָס וואָס פּאָזדנישעווי (דאָס
הייסט טאַלסמאַן) זאָגט, איז וויכטיג, נור דאָס וואָס אין דער
ערצעהלונג ווערט געשילדערט. און געשילדערט ווערט נור
איין פאַר פאַלק, איינע פון די אונגליקליכע.
עס זיינען אַבער פאַראַן גליקליכע אויך.

א. ק.

און איך זאג אייך, אז יעדער וואס קוקט אויף
א פרויענצמער מיט תאוה, בעגעהט שוין מיט
דעם, ביי זיך אין הארצען, דעם פערברעכען פון א
מאן וואס לעבט מיט א פרעמדע פרוי.
(מאטיוס, קאפיטעל 5, פסוק 28).

זיינע תלמידים האבען צו איהם געזאגט, אויב
אזוי איז דיא פליכט פון א מאן צו א פרוי, איז
דאך שוין בעסער ניט צו הייראטמען; האט ער
אויף דעם געענטפערט: ניט יעדער איז פייהיג
אנצונעהמען די עזע ווערטער, כלויז דיא וואס זיי
נען בעשאנקען מיט אזא גאב.
(מאטיוס, קאפיטעל 19, פסוק 10 און 11 *).

1

דאס איז געווען אין פריהלינג-צייט. מיר זיינען שוין
געווען אין וועג דעם צווייטען מאָן. ביי יעדע סטאציאָן זיינען
אין וואַנגן אייניגע פאסאזשירען אריין און אייניגע זיינען פון
איהם ארויס; דאס זיינען געווען דיא, וואס האָבען געהאט
ניט ווייט צו פאהרען. אָבער דריי פון דיא פאסאזשירען האָבען
גערייזט פון דעם אָנפאנג פון דער ליניע אָן, אזוי וויא איך. די עזע
דריי זיינען געווען: א ניט־קיי־שעהנע און ניט־קיי־יונגע דאָמע
מיט אן אויסגעמאָטערטען פנים, וועלכע האָט גערויכערט פאפיר־
דאָסען און האָט געמראָגען א היטעלע און א מין מאַנס־
בילשען מאַנטעל. דער צווייטער פאסאזשיר וואס איז געפאָהרען
דיא גאַנצע וועג, איז געווען א מאן פון א יאָהר פערציג, א בעלן
אויף צו שמועסען. ער איז געווען נעט געקליידעט אין שפאָנגעל־
נייע בגדים; דער דריטער איז געווען איינער, וואס האָט זיך גע־

(* די עזע פסוקים פון עוואַנגעליום (דיא קריסטליכע תורה)
שמעלט טאָלסטאָי אַלס א מאַטאָ, אַלס א שליסעל צום הויפט געדאַנק
פון זיין ערצעהלונג. — דער איבערוועצער.

האלטען פון דער ווייטענס פון אלעמען, — א מאן מיט נער-
וועזע בעוועגונגען, ניט קיין הויכער און נאך ניט קיין אלטער,
מיט גרויע, געגרייזעלטע האָאר, וועלכע, וויא מען האָט גע-
קענט פערשטעהן, זיינען ביי איהם גראָה געוואָרען פאר דער
צייט. דיעזער פאסאזשיר האָט געהאט אונגעוועהנליך בליש-
צענדע אויגען, וועלכע זיינען האַסטיג איבערגעלאָפען פון איין
זאך צו דער אנדערער. זיין אויבער-ראַק איז געווען אַן אלטער,
אַבער גענייט האָט איהם א טהייערער שניידער. דער אויבער-
ראַק האָט געהאט א קאראקולענעם קאַלנער. און אויפ'ן קאָפּ האָט
דער מאַן געטראָגען א הויכע קאראקולענע היטעל. ווען ער
בלעגט זיך אָפּשפילעווען דעם פוטער, האָט זיך געזעהען אַ ראַק,
וואָס איז געווען פערשפילעט אַן אַ זייט, און אַן אויסגענייטע
דוסישע העמדעל. דיעזער מאַן האָט צו זיך געצויגען אויפ-
בערקזאמקייט מיט דעם, וואס צייטענווייז פלעגט ער פון האַלז
אַרויסלאָזען א זאָנדרבארען קלאַנג. — א מין פערשטיקטען
הוסט אדער עפעס אַזוי וויא א געלעכטער, וואס מען פאַנגט
אַן און מען האַקט פלוצלונג איבער.

דיא גאַנצע וועג האָט דיעזער מאַן אויסגעמיידעט מיט
זיינע מיט-רייזענדע בעקאנט צו ווערען, אָדער אַריינצולאָזען
זיך אין א געשפרעך מיט זיי. ווען דיא, וואס זיינען געזעסען
לעבען איהם, פלעגען צו איהם אָנהויבען ריידען, פלעגט ער
זיי אָפענטפערען קורץ און אונפריינדליך און פלעגט אלץ ענט-
ווערער לעזען. אָדער קוקען דורך'ן פענסטעריל און רויכערען;
אָדער, אַז ניט, פלעגט ער זיך נעהמען צו זיין אלטען ריזע-
זאק, טרינקען טהיי און צובייסען.

מיר האָט זיך געדוכט, אַז זיין איינזאמקייט איז איהם
שווער צו פארטראָגען, און איך האָב עטליכע מאָל זיך געקלי-
בען מיט איהם זיך פארנאנדער-צו-ריידען; אָבער יעדעס מאָל,
וואס מיר האָבען זיך בעגעגענט מיט דיא אויגען (און דאָס
האָט געטראָפען אָפּט, ווארים מיר זיינען געזעסען איינע אנט-
קעגען דיא אנדערע, הגם ניט פונקט אַנטקעגען)—יעדעס מאָל,
ווען מיר האָבען זיך בעגעגענט מיט דיא אויגען, האָט ער זיך

אָפגעקערט און זיך גענומען צו זיין בוך אָדער זיך פארקומט אין פענסטער.

איין מאָל, דאָס איז געווען פארנאכטליך, דעם צווייטען טאָג פון אונזער רייזע, ווען מען האָט זיך אָפגעשטעלט אויף א גרויסע סטאַציאָן, איז דער גערוועזער מאַן אַרויס אויפ'ן וואַקזאַל נאָך הייסע וואַסער, און, אַריינקומענדיג צוריק אין וואַ-נאָן אַרײַן, האָט ער פאַרברײט טהײ. דער געטאַגעליידעטער מאַן אָבער — וועלכער, וויא אײך האָב זיך נאַכהער דערוואַוסט, איז געווען אַן אַדוואָקאַט — איז מיט זײַן נאַכבאַרײַן, דיא דאַמע, וואָס האָט גערויכערט פאַפיראַסען און געטראָגען אַ מענערשען מאַנטעל, אַוועק טרינקען טהײ אין דעם בופעט פון וואַקזאַל.

דערווײלע זײנען אין וואַגאַן אַריינגעקומען עטליכע נייע פאַסאַזשירען. צווישען זײ איז געווען אַ הויכער, גענאָלמער אַלטער מאַן מיט קנייטשען אין פנים, וועלכער האָט אויסגע-זעהען וויא אַ קיפּיעז (סוחר). ער האָט געטראָגען אַ נעלקינגע פּומער און אַ געווענטענע הימעל מיט אַ זעהר גרויסען קאָ-זיראַק. ער האָט זיך געזעצט אַנטקעגען דעם אָרט, וואָס האָט געהערט צו דעם אַדוואָקאַט מיט דער דאַמע. און ער האָט אויפ'ן שטעל אָנגעפאַנגען צו רײדען מיט אַ יונגען מאַן — אַ פּרײַ-קאַסטשיק (קלורק), וויא עס האָט אויסגעזעהען, — וועלכער איז אַרײַן אין וואַגאַן מיט איהם צוזאַמען.

אײך בין געזעסען אָן אַ זײט; און, אזוי וויא דער צוג איז געשטאַנען, האָב אײך, ווען קײנער איז ניט פערבייגעגאַנגען און ניט געשטערט, געקענט הערען פּיעלע ווערטער פון זײער שמועס.

דער קופּיעז האָט צוערשט ערקלערט אַז ער פאַהרט אין זײַן מאַיאָנטאַק, וועלכער געפינט זיך בײ דער נעקסטער סטאַ-ציאָן; נאַכהער האָבען זײ, וויא דער שטײגער איז, זיך צו-רערט וועגען פּרײזען, וועגען האַנדעל, וועגען דעם וויא אין מאַסקווע ווערען הײנט געפיהרט דיא געשעפטען, — בין זײ האָבען זיך דעירערט וועגען דעם נײַזשני-נאָווגאַראָדער יאָהר-

מארק. דער פריקאסטיק האָט אָנגעהויבען צו דערצעהלען, וויא א געוויסער רייכער קופיעץ, וועלכען זיי ביידע האָבען געקענט, האָט אויף דעם יאָהר־מארק פּערהוילעט פיעלע טוי־זענדער. דער אַלטער מאַן האָט איהם אָבער איבערגעשלאָגען; דיא רייד און האָט גענומען דערצעהלען וועגען אמאָליגע הור לאַנקעס אין קונאוויין. אין וועלכע ער האָט אַליין אנטהייל גע־נימען. מען האָט געקענט זעהן, אז ער האַלט זיך גרויס מיט זיין חלק אין דייעזע הולאַנקעס, און מיט פרייד האָט ער אָנגעהויבען צו שילדערען, וויא ער האָט אמאָל מיט דעם זעלבען רייכען בעקאַנטען זייערען שכור־ערהייט אָפּגעטהאָן עפעס א שפיצעל. וואָס פאַר א זאָרט שפיצעל דאָס איז געווען, האָב איך געקענט פּערשטעהן פון דעם, וואָס דיא געשיכטע איז דער אַלטער געצוואונגען געווען צו ענדיגען שטילניקערהייט, און וואָס דערבײַ האָט זיך דער פריקאסטיק צולאכט אויף־ן קול, און דער אַלטער אַליין האָט אויך אָנגעפאנגען צו לאַכען, אַרויסשטעלענדיג צוויי געלע ציין.

ניט ערווארטענדיג צו הערען עפעס אינטערעסאַנטעס, בין איך אויפגעשטאַנען, כדי זיך דורכצושפּאַציערען אויף דער פּלאַטפאָרמע פון וואַקזאַל בין דער צוג וועט נעהמען געהן. אין טהיר האָב איך זיך אָנגעטראָפּען מיט דעם אַדוואַקאַט און מיט דער דאַמע, וועלכע זיינען אין דייעזער מינוט געווען פּער־טיעפט אין א געשפרעך.

— איהר וועט ניט פּאַספּיען, — האָט צו מיר געזאָגט דער אַדוואַקאַט — באַלד וועט מען קלינגען.

און ער האָט טאַקע געהאַט רעכט: איך בין נאָך ניט דערגאַנגען ביז דעם לעצטען וואַגאַן, וויא מען האָט טאַקע גענומען קלינגען. ווען איך האָב זיך אומגעקעהרט אין מיין וואַגאַן, האָט דער אַדוואַקאַט מיט דער דאַמע נאָך אַלץ געהאַל־טען אין ריירען. דער אַלטער קופיעץ איז שטיל געזעסען אַנט־קעגען זיי, קוקענדיג מיט א שטרענגע מינע אויף דיא לופט פאַר זיינע אויגען; צייטענווייז האָט ער א קיי געטהאָן מיט דיא ציין מיט א מינע פון אונצופריעדענהייט.

— דערנאָך האָט זיא אָפּען ערקלערט איהר מאַן — האָט דער אדוואָקאט געוואָנט מיט א שמיכעל (דיעזע ווערטער האָב איך דערהערט אין דער מינוט, וואס איך בין פארביי זיי פארבייגעגאנגען) — דערנאָך האָט זיא אָפּען ערקלערט איהר מאַן, אז זיא קען ניט און וויל ניט לעבען מיט איהם, ווייל...

דאָ האָט ער ווייטער דערצעהלט עפעס, וואס איך האָב ניט געקענט דערהערען. באַלד זיינען אַריינגעקומען נאָך פאַסאזשירען; "ער קאָנדוקטאָר איז דורכגעגאנגען, און אַ היבשע צייט איז געווען אזא גערודער, אז מען האָט ניט געקענט הערען, וואס דער אדוואָקאט זאָגט.

ווען עס איז שטיל געוואָרען, און איך האָב וויעדער דער־הערט זיין קול, איז ער שוין, וויא עס האָט אויס־געזעהען, פון א געוויסען פאל איבערגעגאנגען צו אלגע־מיינע געדאַנקען וועגען עהנליכע פעללע בכלל.

דער אדוואָקאט האָט גערעדט וועגען דעם, וויא דיא פראגע פון א גט צווישען מאַן און ווייב אינטערעסירט איצט גאנץ אייראָפּא, און וויא ביי אונז אין רוסלאַנד טרעפען אַלץ עפּטער אַזעלכע פעלע, וויא דער, וועגען וועלכען ער האָט דערצעהלט. בעמערקענדיג, אז זיין שטימע הערט זיך אין דעם גאַנצען וואַגאָן און קלינגט איינע אַליין, האָט ער אויפגעהערט צו ריידן דען און האָט זיך געווענדעט צו דעם אַלטען קופּיעץ:

— אמאָליגע יאָהרען האָבען אַזעלכע זאַכען ניט געטראָג־פען; ניט אמת? — האָט ער צו איהם געוואָנט מיט א פריינד־ליכען שמיכעל.

דער אַלטער האָט געוואָלט עפעס ענטפּערען, אָבער אין דיא זעלבע מינוט האָט זיך דער צוג גענומען ריהרען; און, אראָפּגעהענדיג דיא היטעל, האָט דער אַלטער אָנגעהויבען זיך צו צלם'ען און צו שעפּטצען פרומע ווערטער. דער אַד־וואָקאט האָט אָפּגעקעהרט דיא אויגען און האָט העפּליך גע־ווארט; ווען דער קופּיעץ האָט געענדיגט זיין געבעט און זיין

צ'לם'ען זיך, האָט ער אָנגעהאָן דיא היטעל ביז דיא אויערען,
 האָט זיך געמאכט בעקוועמער צו זיצען און גענומען ריידען :
 — עם פלעגטן טרעפען אזעלכע זאכען, מיין העררעלע,
 אָבער ניט אזוי אָפט. היינטיגע צייטען קען אָבער שוין בעסער
 ניט זיין. צופיעל האָט דער עולם זיך שוין פערבילדעט; פער-
 שטעהט איהר מיך.

דער צוג איז געגאנגען אלץ שנעלער און שנעלער מיט
 א גערויש; און צוליעב דעם גערויש האָב איך ווייטער ניט
 געקענט הערען א וואָרט. זייער געשפרעך האָט מיר אָבער גע-
 נומען שטארק אינטערעסירען, און איך האָב זיך צוגערוקט
 נעהענטער. מיין נאכבאר, דער נערוועזער מאן מיט דיא בלייש-
 צעדיגע אויגען, האָט, וויא עם האָט אויסגעזעהען, אויך זיך
 פאראינטערעסירט, און, ניט ריהרענדיג זיך פון זיין אָרט, האָט
 ער זיך גוט צוגעהערט.

— מיט וואָס אָבער איז דיא בילדונג שלעכט? — האָט
 דיא דאמע זיך אָפגערופען מיט א שמייכעל, וואס מען האָט קוים
 בעמערקט. — צי דען איז בעסער חתונה צו האָבען וויא פאר-
 צייטען פלעגט מען חתונה האָבען, ווען דער חתן מיט דער
 כלה פלעגטן זיך פריהער אפילו קיין מאָל ניט זעהן? — האָט
 זיא ווייטער געזאָגט, ניט ענטפערענדיג אויף דיא ווערטער
 וואס דער קופיעץ האָט שוין געזאָגט, נאָר אויף דיא ווערטער,
 וועלכע זיא האָט געגלויבט אז ער וועט באַלד געוויס זאָגען,
 וויא דאָס איז דער שטייגער פון פיעלע דאָמען.

— מען פלעגט אליין ניט וויסען צי מען ליעבט, צי מען
 קען נאָר ליעבען, און מען פלעגט חתונה האָבען מיט וועמען
 עם האָט זיך געמאכט, און דערנאָך האָט מען זיך געמאטערט
 אין צרות דעם גאנצען לעבען; איז דאָס דען נאָך אייער
 מיינונג בעסער? — האָט זיא געזאָגט, ווענדענדיג
 זיך צו מיר אָדער צום אדוואָקאט פיעל מעהר וויא צו דעם
 אלטען, מיט וועלכען זיא האָט דעם געשפרעך געפיהרט.
 — שוין צי ווייט האָט זיך דער עולם היינט פערבילדעט,
 — האָט דער קופיעץ זיך גע'טענה'ט דאָס זייניגע, קוקענדיג

אויף דער דאָמע מיט פּעראַכטונג און ניט ענטפּערענדיג אויף איהר פּראָגע.

— עס איז אינטערעסאַנט צו וויסען וואָס פאַר אַ שייכות איהר געפינט צווישען בילדונג און אַ שלעכטען פּאַמיליען-לעבען, — האָט דער אַדוואָקאַט געזאָגט מיט אַן איינגעהאַל-טענעם שמייכלעך.

דער קופיעץ האָט עפּעס געוואָלט ענטפּערען, אָבער דיא דאָמע האָט איהם איבערגעשלאָגען דיא רייד.

— דיא צייטען ווען מען פלעגט חתונה האָבען אבי מיט וועמען זיינען שוין פאַראיבער, — האָט זיא אָנגעפּאַנגען; אָבער דאָ האָט דער אַדוואָקאַט איהר אונטערבראַכען: — ניין, ערלויבט פריהער דעם הערן אויסצודריקען זיינע געדאַנקען.

— אַלערליי נאַרישקייטען קומען אַרויס פון דיא בילדונג! — האָט דער אַלטער זיך אָפּגערופען מיט אַ פּעסטען טאָן.

— מען מאַכט חתונה דיא, וואָס ליַעבען זיך ניט. און דערנאָך וואונדערט מען זיך, וואָס זיי לעבען ניט גוט, — האָט דיא דאָמע זיך געאייַלט צו ערקלערען, קוקענדיג מיט דיא אוי-גען דאָ צו מיר, דאָ אויף'ן אַדוואָקאַט אַדער זאָגאַר אויף'ן פּרי-קאַסטשיק, וועלכער האָט זיך אויפגעהויבען פון זיין אָרט און האָט, אַנשפּאַרענדיג זיך אָן דיא אויבערשטע טהייל פון באַנק, שמייכלענדיג צוגעהערט וואָס מען האָט גערערט. — בלויז בהמות קען מען צוזאַמענפאַרען, וויא דעם בעל הבית ווילט זיך, אָבער מענשען האָבען זייערע נייגונגען און זייער ליַעבע-געפיהל, — האָט זיא געענדיגט, אום, וויא עס האָט גע-שיינט, אַ שטאָך צו טהאָן דעם קופיעץ.

— איהר האָט אַ טעות, מיין האַרינטע. — האָט דער אַל-טער אָפּגעענטפּערט — אַ בהמה איז ניט מעהר וויא אַ בהמה; דעם מענשען איז אָבער געגעבען געווארען אַ געזעץ, וואָס מען מעג און וואָס מען טאָר ניט.

— גוט, אָבער וויא קען מען פאַרט לעבען מיט אַ מענ-שען, ווען עס איז ניטאָ קיין ליַעבע צו איהם? — האָט דיא

דאמע געזאָגט, אלץ איילענדיג זיך אויסצורריקען איהרע געדאנקען, אויף וועלכע זיא האָט מסתמא געמיינט, אז זיי זיינען א גאנץ נייע ערפינדונג.

— פארצייעטען האָט מען נאָר וועגען דעם ניט געקלערט, — האָט דער אַלטער געענטפערט מיט א שטריינגען טאָן. — היינט איז דאָס אזא מאָדע געוואָרען. וואָס נאָר עפעס, זאָגט שוין דיא ווייב צום מאן: „איך געה פון דיר אוועק“. אפילו ביי דיא דאָרף־פּויערים איז דיא דאָזיגע צרה שוין אין דער מאָדע אריין: „נא דיר!“ — זאָגט היינט א פויערטע צו איהר מאן, — „אָט זיינען דייע העמדער, דייע הויזען, נעהם זיך דיר, און איך געה אוועק מיט וואינקאן; ער האָט געגרייזעלטערע האָאר וויא דו“. וואס איז דאָ צו ריידען! א פרויענצימער מוז פריהער פון אלץ מורא האָבען, אז ניט טויג עס אויף כפרות. דאָס איז דער עיקר.

דער פריקאסטשיק האָט געקוקט אויף מיר, אויף דעם אַד־וואָקאט און אויף דער דאמע. דערביי האָט ער איינגעהאלטען זיין שמייכל; ער האָט זיך געגרייט ענטוועדער אַפּצולאָכען פון דעם אַלטענ'ס ווערטער אָדער צו זיי צושאָקלען מיט'ן קאָפּ — עס ווענדט זיך וויא דיא אַנדערע צוהערער וועלען דיזע ווערטער אָננעהמען.

— וואָס מיינט איהר מיט דעם וואָס איהר זאָגט, אז א פרוי דארף מורא האָבען? — האָט דיא דאמע געפרעגט. — זיא זאָל מורא האָבען פאַר איהר מאַט־אָן, וויא עס שמעהט געשריבען; אָט דאָס מיינ איך!

— נו! דיא צייטען זיינען שוין אוועק, מיינ פריינד, — האָט דיא דאמע געזאָגט, עטוואָס ביז ווערענדיג.

— ניין, הארינטע! דיא דאָזיגע צייטען קענען ניט אוועקגעהן. אזוי וויא הוה, דיא פרויען־צימער, איז בעשאַפען געוואָרען פון איהר מאַן'ס ריפּ, אזוי וועט זיא שוין בלייב בען אויף אייביג. — האָט דער קופיעץ געזאָגט מיט אזא שטרענגען טאָן פון נצחון, אז דער פריקאסטשיק האָט שוין

ביי זיך בעשלאָסען, אז דער זיעג איז אויף דעם אלטען'ס זייט, און ער האָט גלייך זיך צולאכט אויפ'ן קול.

— אזוי טענה'עט אָבער בלויו איהר, איהר מענער, — האָט דיא דאָמע זיך אָפגערופען, ניט אונטערגעבענדיג זיך און ארומוקענדיג זיך אויף אונז. — פאר זיך אליין האָט איהר זיך גענומען פרייהייט, און דיא פרויען ווילט איהר האַלטען פער-שלאָסען. נישקשה, אליין ערלויבט איהר זיך שוין אלעס. — קיין ערלויבעניס גיט קיינער ניט; מעהר נישט וואָס פון א מאַן וועט אין שטוב קיין זאָך ניט צוקומען; און א ווייב — א ווייב איז אַ כלי, וואָס ברעכט זיך גיך, פערשטעהט איהר אַ לעהרער צו אַ שיללער. דיעזער מאַן זיינער האָט, וויא עס האָט געשיינט, בעזיעגט זיינע צוהערער; זאָגאר דיא דאָמע אליין האָט אויך זיך אָנגעהויבען צו פיהלען בעזיעגט; דאָך האָט זיא זיך ניט אונטערגעגעבען.

— יא, האָט זיא געזאָגט — אָבער איך גלויב, אז איהר וועט דאָך צוגעבען, אז א פרוי איז אויך אַ מענש, און זיא האָט אויך געפיהלען, ניט ווייניגער וויא אַ מאַנספארשוין. נו, היינט וואָס זאָל זיא טהאָן ווען זיא לייעבט פאָרט איהר מאַן ניט?

— זיא לייעבט ניט! — האָט דער קופיעץ איבערגע-זאָגט, מיט כעס, צוזאָמענדריקענדיג דיא ברעמען און דיא ליפען. — זיא וועט איהם שוין לייעב קריגען, נישקשה! דיעזער אונטערוואָרטעטער אַרגומענט איז דעם פריקאָס-טשיק נאָך מעהר געפעלען געוואָרען; און ער האָט אויסגע-דריקט זיין צושטימונג מיט אַ מין בורטש.

— ניין, זיא וועט איהם לייעב ניט קריגען, — האָט דיא דאָמע אָפגעענטפערט — אז קיין לייעבע איז ניטאָ, קען מען דאָך איבער גוואַלט ניט צווינגען.

— און וויא וועט זיין, אז דיא ווייב וועט דעם מאַן זיין פאלש; וויא טהוט מען דאָן? — האָט זיך אריינגעמישט דער אַדוואָקאָט.

— דאָס מאָד ניט זיין — האָט געענטפערט דער אַלטער
— מען דארף אַכטונג געבען.

— אָבער וויא איז אז עס טרעפט פאָרט? עס פאסירט
דאָך.

— אפשר ביי אנדערע לייט פאסירען אזעלכע זאכען;
ביי אונזערע מענשען ווייס מען דערפון ניט — האָט דער קו-
פיעץ געענטפערט.

אַלע זיינען אַנשוויגען געוואָרען, דער פּריקאָסטיק האָט
זיך אַ קעהר געטהאָן, האָט זיך נאָך נעהענטער צוגערוקט, און,
אום ניט אויסצן צו בלייבען פון דעם געשפרעך, האָט ער מיט
אַ שמייכל אָנגעפאַנגען:

— יא, אָט האָט זיך ביי אונזערען אַ יונגען מאַנטשיק
געמאַכט אזאַ צרה. אויך שווער צו זאָגען וויא און וואָס עס
וואָלט גלייכער געווען. איהם האָט גאָט צוגעשיקט אַ צולאָזענע
שטיקעל סחורה פאַר אַ ווייב. נו, האָט זיא זיך דאָס אַוועק-
געלאָזען איהם פּערשוואַרצען דיא אויגען! ער איז אַ בכבוד'ער
מענשעל, און ניט קיין פּראָסטאַק אויך. פון אָנהויב האָט זיא
זיך צוגעלאָזען צום קאָנטאַרסטיק. דער מאַן האָט געפרופּט
מיט גוטען; עס האָט אָבער געהאַלפּען וויא אַ טויטען באַנקעס.
זיא האָט זיך געטהאָן דאָס איהריגע; זיא האָט אפילו גענר-
מען גנב'ענען געלד ביים מאַן אויך. הקיצור, ער האָט איהר
אָנגעהויבען צו ברעכען דיא ביינער. מיינט איהר אָבער אז
דאָס האָט עפעס געהאַלפּען! אסור אַ לעק! זיא איז געוואָרען;
נאָך צולאָזענער וויא פּריהער, דיא פּאַסקודסטוואָ. מיט ניט-
קיין גע'שמד'טען אידען, איך בעט איך אום אַייער כבוד,
האָט זיא גענומען האָבען אַן עסק, — וויא איהר זעהט מיר אַ לע-
בעדיגען. היינט מאַך עפעס! הקיצור המעשה, דער מאַן האָט
איהר אַוועקגעוואָרפּען. און אזוי לעבט ער איצטער וויא אַ
כאַלאָסטיאַק, און זיא שלאָנדערט זיך ער היום ארום, דיא
כל-ברניצע.

— זאָג איהר מאַן, אז ער איז אַ פּערד און ווייטער נאָר
ניט — האָט זיך אָפּגערופּען דער קופיעץ — ווען ער וואָלט

פון סאמע אנהויב אן ניט אפגעלאזען דיא לייצעס, ווען ער וואלט איהר געגעבען צו פיהלען א טעם, וואלט זיא געווארען א מענש. א ווייב דארף מען פון ערשמען טאג אן ווייזען ווער עלטער איז. אזוי וויא א פערד טאָר מען ניט געטרויען אין פעלד, אזוי טאָר מען א ווייב ניט געטרויען אין שטוב.

אין דיעזער מינוט איז אריין דער קאָנדוקטאָר נאָך דיא בילעמען וואָס זיינען געווען ביז דיא געקסטע סטאציאָן, און דער אלטער קופיעץ האָט אָפגעגעבען זיינעם.

— יא, אויפ'ן שמעל מוז מען א ווייב אנהויבען צו לער-נען דרד-ארץ—אז ניט איז פערפאלען,—האָט דער אלטער מאן צוגעלייגט.

— נו, און וואָס איז מכח דעם, וואָס איהר האָט דאָ ניט לאַנג דערצעהלט, וויא פעהיראטע מענער האָבען זיך אויפגעפיהרט אויף דעם קונאווינער יאָהר-מאַרק? — האָב איך געפּרעגט, ניט קענענדיג זיך איינהאלטען.

— אָה! דאָס, זעהט איהר. איז עפעס אנדערש — האָט דער קופיעץ געענטפערט און איז אנשוויגען געוואָרען.

ווען עס האָט זיך דעהערט א פייעריי, האָט דער אל-טער זיך אויפגעהויבען, האָט פון אונטער'ן באַנק אַרויסגע-שלעפט זיין זאַק. זיך איינגעטוליעט אין זיין פוטער און, אויפ-הויבענדיג זיין היטעל, איז ער אַרויס.

2.

דער קופיעץ איז נאָך וואָס אַרויסגעגאַנגען, וויא עס האָט זיך אָנגעפאַנגען א געשפרעך פון עטליכע שטימען מיט אַמאָל. — וויא געפעלט ער אייך, דער אלט-מאָדישער חכם!

— האָט דער פּריקאַסטשיק געזאָגט.
— אן אמת'ער דאָמאָסטראַי* (כ'לעבען)! — האָט דיא

(* „דאָמאָסטראַי“ איז דער נאָמען פון א בוך, וואס איז געווען פערפאַסט פון סילוועסטער, א גרויסער תקיף ביי דעם רוסישען צאַר אינוואַן דעם שרעקליכען, דער בוך לערנט וויא צו פיהרען א שטוב און וויא זיך צו בעגעטן מיט א פרוי. — וויא איהר צו שלאָגען, איהר צו האלטען אין צימערנים פאר דעם מאן'ס דוך א. ז. וו.

דאמט בעמערקט — וואָס זאָגט איהר צו אזא ווילדען בעגריף
פון פרויען און פון הייראט!

— יאָ, אין רוסלאַנד האַלטען מיר נאָך, וויא עס ווייזט
אויס, גאנץ ווייט פון דער אייראָפּעאישער מיינונג איבער
דער הייראט־פראגע — האָט דער אדוואָקאט זיך אָפּגערופען.
— דער עיקר וואָס דייעזע מענשען קענען ניט בענעהמען
איז, אז צו הייראטען אָהן לייעבע, הייסט אייגענטליך ניט הייר
ראטען, אז בלויז דיא לייעבע קען הייליג מאכען א הייראט, און
אז אן אמת'ע הייראטה איז בלויז אזעלכע, וואָס איז הייליג גע-
מאכט פון לייעבע.

דער פריטאָסטשיק האָט צוגעהערט און צוגעשמייכלעט,
סטארענדיג זיך, אז ביי איהם אין קאָפּ זאָל בלייבען וואָס
מעהר פון דיא קלוגע רייד, וועלכע ער הערט דאָ, אום ער זאָל
דאָס אַמאָל קענען איבערזאָגען.

אין רעכטען מיטען פון דער דאמט'ס ווערטער האָט מען
פון הינטען דעהערט א זאָנדערבארען קול — א קול עפעס
וויא פון אן איבערגעהאקטען געלעכטער אָדער געוויין. מיר
האָבען זיך אלע ארומגעקוקט און האָבען לעבען אונז דערזעהן
מיין נאכבאר, דעם גרויען איינזאמען מאן; דער געשפרעך האָט
איהם פּעראינטערעסירט, און מיר האָבען בעמערקט וויא ער
איז צוגעקומען געהענטער צו אונז; ער איז געשטאנען מיט
דיא הענט אָנגעלעהנט אָן דעם רוקען פון באַנק, און, וויא
עס האָט געשיינט, איז ער געווען זעהר אויפגערגנט. זיין גע-
זיכט איז געווען רויט, און איין באַק האָט ביי איהם געציר-
טערט.

— וועלכע לייעבע... לייעבע... מאכט דאָס דיא הייר-
ראט הייליג? — האָט ער געזאָגט פארטשעפענדיג זיך אין
זיינע רייד.

בעמערקענדיג אז ער איז אויפגערגנט, האָט דיא דאמט
זיך געסטארעט איהם צו ענטפערען וואָס פריינדליכער און
דייטליכער.

— דיא אמת'ע לייעבע!... ווען דייעזע לייעבע איז צוויי-

שען א מאן און א פרוי דאָ, דאָן האָט זייער הייראט א זינן —
האָט זיא ערקלעהרט.

— יא; אבער וואס הייסט „אמת'ע ליעבע“? — האט
דער נערוועזער מאן געפרעגט, מיט א פערשעהמטען שמוי-
כעל און אזוי וויא איינער, וואָס אָדוואזשעט זיך קוים צו
ריידען.

— ווער ווייסט דאָס ניט, וואָס עס הייסט אמת'ע ליעבע!
— האָט דיא דאָמע געזאָגט מיט א טאָן, וועלכער האָט געווי-
זען, אז ווייטער מיט איהם צו ריידען האָט זיא קיין חשק ניט.
— אָט איך ווייס ניט — האָט דער נערוועזער מאן געענט-
פערט — מען דאַרף פריהער ערקלעהרען, וואָס איהר מיינט
טיט דיא ווערטער...

— וויא הייסט? — נאָנץ פראָסט — האָט דיא דאָמע גע-
זאָגט. זיא האט זיך אבער צוערשט אביסעל פערטראכט און דאָן
ערשט האָט זיא פאָרטגעזעצט:

— ליעבע... ליעבע הייסט, ווען איינעם אדער איינע
האַלט מען בילכער, ווען ער אדער זיא געפעלט בעסער, וויא
אַלע אנדערע — האָט זיא ערקלעהרט.

— בילכער האַלטען, געפעלען, אויף וויא לאַנג? — אויף
א מאָנאַט, אויף צוויי, אָדער אויף א האַלבע שעה? — האָט
דער גרויער מאן געזאָגט און האָט זיך דערביי צולאַכט.
— ניין, לאַזט אַקאָרשט; וויא עס ווייזט אויס, רעדט
איהר דאָ גאָר וועגען אן אנדער זאָך.

— אָה, איך רייד וועגען דאָס זעלבע וואָס איהר.

— דיא דאָמע זאָגט — האָט זיך דער אדוואָקאַט אַריינ-
געמישט — דאָס דיא הייראט מוז ערשטענס אַרויסשטאַמען
פון ליעבע; און בלוז ווען אזא ליעבע איז פאַראן, בלוז
דאן איז דיא הייראט עטוואָס הייליגעס, זאָ צו זאָגען; צוויי-
טענס — דאָס יעדע הייראט, וועלכע האָט ניט אַלס פונדאָ-
מענט א נאַטירליכע נייגונג, פון ליעבע, אויב איהר ווילט זיך
אזוי אויסדריקען, — דאָס אזא הייראט איז ניט אימשטאַנד
אויף דעם מענשען אַרויפצולייגען קיין מאָראַלישע פּפליכט.

האָב איך איך ריכטיג פֿערשטאַנען? — האָט ער זיך געווענ־
דעם צו דער דאַמע.

דיא דאַמע האָט מיט אַ שאַקעל מיט'ן קאַפּ אויסגעדריקט
אַז זיא איז צופֿריעדען מיט דעם וויא ער האט ערקלערט איהרע
געדאַנקען.

— ווייטער — האָט דער אדוואָקאַט אָנגעפאַנגען פֿאַרט־
צוועצען זיין רעדע. אָבער דער נערוועזער מאַן מיט דיא בליש־
צענדע אויגען, יועלכע האָבען יעצט געגליהט וויא פייער, האָט
זיך ניט געקענט איינהאַלטען, און, ניט לאָזענדיג דעם אדוואָ־
קאַט ענדיגען, דאָט ער אָנגעפאַנגען:

— ניין, איך מיין אַלץ דאס זעלבע — דאס וואס איי־
נעם איז מען געפעלען מעהר וויא אַלע אַנדערע. איך פרעג בלויז:
געפעלען אויף וויא לאַנג?

— אויף וויא לאַנג? אויף זעהר לאַנג, אַמאָל אויפ'ן גאַנ־
צען לעבען, — האָט דיא דאַמע געענטפערט אַ קוועטש טהוענ־
דיג מיט דיא פֿלייצעס.

— אָבער דאָס זעהט מען דאָך מעהר ניט וויא אין ראָ־
מאַנען; אין לעבען אָבער — נייעמאַלס; אין לעבען טרעפט,
אַז איינער אָדער איינע געפעלט מעהר וויא אַלע אַנדערע בלויז
אויף יאָהרען, אין דאָס טרעפט אויף גאַנץ זעלטען; עפטער גע־
דויערט דיעזער געפעלען־זיין בלויז מאָנאַטען אָדער זאָגאַר
ניט מעהר וויא וואָכען, טעג, שטונדען, — האָט ער געזאָגט;
און מען האָט געקענט אויף זיין פנים בעמערקען, אַז ער פיהלט
דאָס מיר ווערען פון זיינע מיינונגען נשתומם, און אַז איהם
טהוט דאָס הנאה.

— אַך, וואָס רעדט איהר! ניין, עס איז ניט ריכטיג...
ערלויבט נור... האָבען מיר גענומען ריידען אַלע דריי צו־
זאַמען.. אפילו דער פריקאַסטישק האָט אַ בורטשע געטהאָן
מיט אַ מינע, וואָס זאָל וויזען, אַז ער איז אויף ניט איינפער־
שטאַנען מיט דעם גרויען מאַן'ס מיינונג.

— אַה, איך ווייס, — האָט דער נערוועזער מאַן זיך אַפֿ־
גערופען, אונז אַלעמען איבערשרייענדיג, — איהר רעדט וועגען

דעם, וואָס מען גלויבט, אז עס איז דאָ; און איך רייד וועגען דעם, וואָס איז מאַסע דאָ; דאָס וואָס איהר רופט „ליעבע“, פיהלט יעדער מאַנס־פאַרשוין צו יעדע שעהנע פרויען־צימער. — אַך, וואָס רעדט איהר! עס איז דאָך אַ שרעק צו הערען! ... צווישען מענער און פרויען איז דאָך פאַרט דאָ דער געפיהל, וועלכען מען רופט ליעבע און וועלכען מען האָט ניט אויף מאַנאַטען אָדער אויף יאָהרען. נור אויפ'ן גאַנצען לעבען.

— עס איז ניטאָ, עס איז ניטאָ. ווען מען זאָל אפילו צור געבען, אז אַ מאַנס־פאַרשוין קען אויפ'ן גאַנצען לעבען ביל־כער האַלטען אַ געוויסע פרויען־צימער, וועט דיעזע פרויען־צימער דאן מסתמא גראָד בילכער האַלטען אן אַנדער מאַנס־פאַרשוין; אזוי איז אימער געווען, און אזוי איז שוין דאָס היינט אויך; אויף דער גאַנצער ווייסער וועלט איז אזוי — האָט ער געזאָגט; און, ארויסנעהמענדיג זיין פאַפיראָסניצע, האָט ער גענומען רויכערען.

— יא, אָבער עס קען אויך זיין, אז ביידע זאָלען זיך לעבען, — האָט דער אַדוואָקאַט געזאָגט.

— ניין, עס קען ניט זיין, האָט דער גרויער מאַן זיך אָפֿ־גערופען, — נעהמט צוויי אנגעמערקטע אַרבעס, לייגט זיי אריין אין אַ באַרג אַנדערע אַרבעס און מישט דאָס אויס. איז מעגליך אז דיעזע צוויי אַרבעס זאָלען גראָד אויסקומען איינער לעבען דעם אַנדערען? אזוי איז מעגליך, אז ווען איינער האַלט בילכער אַ געוויסע פרויען־צימער, זאָל דאָס זיין גראָד דיא, וואָס האַלט איהם בילכער. אַ חוץ דעם: מיט דער צייט מוז מען איבערגעזעטיגט ווערען — דאס איז געוויס. זיין פערליעבט איז דיא זעלבע פערזאָן דעם גאַנצען לעבען איז אזוי מעגליך, וויא עס איז מעגליך, אז דיא זעלבע ליכטעל זאָל ברענגען איי־ביג — האט ער געזאָגט, נעהמענדיג זיך צו זיין פאַפיראָס. — אָבער וויא איך זעה רעדט איהר אַלץ פון קערפער־ליכע ליעבע. שוין־זשע גיט איהר ניט צו, אז עס איז מעג־ליך אזא ליעבע, וואָס זאָל זיין געגרינדעט אויף העכערע זא־

כען, — אויף דעם, וואָס ביידע האָבען דיא זעלבע אידעאלען, וואָס ער און זיא זיינען גייסטיגע קרובים? — האָט דיא דאמע געפרעגט.

— גייסטיגע קרובים! דיא זעלבע אידעאלען! האָט דער גרויער מאן אויסגעשריען ארויסלאָזענדיג זיין זאָנדערבארען קלאַנג — אויב אַזוי, טאָ צו וואָס דארף מען גראָד שלאָפען צוזאמען? — ענטשולדיגט מיר פאר דיא אונאַנשטענדיגקייט. ס'געהערט! — ווייל ער און זיא האָבען דיא זעלבע אידעאלען. דעריבער דארפען זיי ביידע צוזאמען זיך לייגען שלאָפען, — האָט ער געזאָגט זיך צולאַכענדיג.

— ערלויבט אָבער — האָט דער אַדוואָקאַט זיך וויעדער אַריינגעמישט — דער אמת איז אָבער פונקט פארקעהרט וויא איהר זאָגט. מיר זעהען, אַז דיא הייראַט עקזיסטירט, אַז דיא גאַנצע מענשהייט אָדער דיא מעהרצאָהל זיינען פעהרייראַט, און אַז פיעלע פאָאר פאָלק לעבען זיך אַנשטענדיג און עהרליך אויס זייערע יאָהרען צוזאמען.

דער גרויער מאן האָט זיך וויעדער צולאַכט.
— דאָ זאָגט איהר, אַז דיא הייראַט איז געגרינדעט אויף ליעבע; און ווען איך זאָג, אַז איך צווייפעל אין דעם, צי עס עקזיסטירט ליעבע, אויסער דיא ליעבע פון תאווה, וויזט איהר דאָס מיר אויף מיט דעם גופא, וואָס עס עקזיסטירט דיא הייראַט. דיא הייראַט אין אונזערע צייטען איז אבער נישט מעהר וויא א פאַלשקייט! — עס עקזיסטירט! זיא האָט עקזיסטירט און עקזיסטירט בלויז ביי דיא יעניגע מענשען, וועלכע קוקען אויף דעם וויא אויף אַ הייליגטהום, — וויא אויף אַ הייליגטהום וואָס בינדט דיא פאָאר פאָלק צו צו גאָט. ביי אַזעלכע מענשען עקזיסטירט דיא הייראַט טאַקע יע. ביי אונז אבער האבען מענשען חתונה בלויז, ווייל זיי בעטראַכטען דיא הייראַט אַלס א קערפערליכע צוזאַמענדיקן מען, און פון דעם שטאַמט אַרויס ניט מעהר וויא פאַלשקייט אָדער צוואַנג. ווען פאַלשקייט, איז דאָס גרינגער צו פערטראַך גען. דאָן נארט דער מאן און דיא ווייב בלויז אַפ דיא וועלט,

מאכענדיג זיך, אז ער לעבט ניט מיט קיין אנדערע און זיא מיט קיין אנדערען. אין אמת'ן אָבער האָט ער עטליכע פרויען און זיא עטליכע מענער. דאָס איז שלעכט; עס איז אָבער נאָך וויא עס איז. אַ סך ערגער איז דאָס, וואָס איז פיעל געוועהנט ליבער, — נעמליך, ווען דער מאַן און דיא פרוי נעהמען אויף זיך אַן אויסערליכען נדר צו לעבען צוזאמען דעם גאַנצען לעבען, און צו דעם צווייטען מאָנאַט קענען זיי זיך שוין ניט אָנהעהן, גארען שוין זיך צו שיידען, און דאָך לעבען זיי צוזאמען. דאָן הויבט זיך דאָס אָן דער שרעקליכער גיהנום, פון וועלכען מען ווערט שכורים, מען נעהמט זיך דעם לעבען, אָדער מען ערמאָרדעט איינער דעם אנדערען, — האט ער געזאָגט. ער האט גערעדט אלץ האַסטיגער און האַסטיגער, קיינעם ניט לאָזענדיג אַ וואָרט אויסריידען, און וואָס ווייטער איז ער אלץ מעהר צוהיצט געוואָרען. עס איז אלעמען געוואָרען אונאַנגענעהם.

— יאָ, עס טרעפען אונגליקליכע סבות אין אַ פאַמיליען־לעבען — האָט דער אַדוואָקאַט געזאָגט, גארעדיג צו מאַכען אַ סוף פון דעם צוהיצטען געשפרעך, וועלכער האָט גענומען אויסוויזען וויא אַ קריעגעריי.

— איהר האָט מסתמא געטראָפּען ווער איך בין — האָט דער גרויער מאַן געזאָגט שטיל און אזוי וויא געלאַסען. — נין, איך האָב ניט דיא עהרע.

קיין גרויסע עהרע איז דאָס סאָרוויאָסאי ניט. איך בין פּאָזדנישעוו. מיט מיר האָט דאָס געטראָפּען דיא אונגליק־ליכע סבה, אויף וועלכע איהר האָט דאָ געגעבען אַנצוהערע־נעם — דיא סבה, דאָס ער האָט ערמאָרדעט זיין פרוי. איך בין דאָס, — האָט ער צוגעלייגט, שנעל בעקוקענדיג יעדען פון אונז.

קינער האט ניט געוואוסט וואס צו ענטפערען; אלע האָבען געשוויגען.

— נו, עס מאכט ניט אויס, — האָט ער געזאָגט, ארויס־לאָזענדיג זיין זאַנדערבארען קלאַנג. — איבעריגענס, ענטשול־דיגט. אַ! איך וועל איך ניט שטערען.

— איהר שטערט אונז נאָר ניט; א האָאַר אויך ניט, זאָלט איהר געזונד זיין! האָט דער אַרוואַקאַט זיך אָבגערוּפּען, אַליין ניט וויסענדיג וואָס ער רעדט.

פּאָדנישעוּ האָט אָבער שוין ניט געהערט און האָט זיך האַסטיג אומגעקערט און איז אוועק צוריק אויף זיין אָרט. דער אַרוואַקאַט מיט דער דאַמע האָבען זיך געשושקעט. איך בין גע- זעסען לעבען פּאָדנישעוּ'ען און, ניט קענענדיג געפינען וועגען וואָס אָנצוהייבען צו ריידען, האָב איך געשוויגען. צו לעזען איז שוין געווען צו פינסטער, און דעריבער האָב איך צוגעמאַכט די אויגען און האָב זיך געמאַכט, אז איך סטאַרע זיך איינצורעמ- לען. אַזוי זיינען מיר דערפּאָהרען ביז דיא נעקסטע סטאַציאָן.

אויף דער סטאַציאָן האָט דער אַרוואַקאַט מיט דער דאַמע זיך איבערגעזעצט אין אַנאַנדער וואַנאָן, וויא זיי האָבען נאָך פריהער אָבגערעדט מיט דעם קאָנדוקטאָר. דער פּריקאסטשיק האָט זיך צוגעמאַסטעט אויף'ן באַנק און איז אַנשלאָפּען גע- וואָרען. פּאָדנישעוּ, וויעדער, איז אַלץ געזעסען און גערויכערט און געטרונקען דיא טהיי, וואָס ער האָט פארבריהט נאָך אויף דער פריהערדיגער סטאַציאָן.

ווען איך האָב אויפגעעפענט דיא אויגען און א קוק גע- טהאָן אויף איהם, האָט ער פּלוצלינג און מיט אויפּרעגונג זיך צו מיר געווענדעט:

— אפּשר איז אייך ניט אַנגענעהם לעבען מיר צו זיצען, ווייל איהר ווייסט שוין ווער איך בין? אויב אַזוי, וועל איך זיך זעצען אויף אַן אנדער אָרט.

— וואָס רעדט איהר! נאָר אַ נייעם!

— נו, דאַן ביטע! — האָט ער געזאָגט אַנווייזענדיג אויף דיא טהיי — עס איז אָבער זעהר שטאַרק.

ער האָט מיר אָנגעגאָסען אַ גלאָז טהיי.

— זיי ריידען.... און קיין זאך וואָס זיי זאָגען מיינען זיי

ניט.

— וועגען וואָס רעדט איהר? האָב איך געפרעגט.

— אַט אַלץ וועגען דאָס זעלבע, וועגען דיא זאָגענאַנטע

ליעבע און וועגען דעם, וואָס דאָס איז אזוינס, איהר ווילט נאָך
ניט שלאָפען ?

— אָ, ניין, אַ האָר אויף ניט.

— נו, ווילט איהר, וועל איך אייך דערציילען וויא אזוי
דיא זעלבע כלומר'שדיגע ליעבע האָט מיר געבראכט צו דעם,
וואָס מיט מיר האָט געטראָפען ?

— אויב אייך איז ניט שווער וועגען דעם צו ריידען.

— ניין, מיר איז שווער צו שווייגען. טרינקט-זשע דיא
טהיין... איז עס טאָקי צו שטאַרק ?

דיא טהיין האָט אין אמת'ן אויסגעזעהען וויא ביער. דאָך
האָב איך אויסגעטרונקען אַ גלאָז. אין דיעזער מינוט איז דורכ-
געגאַנגען דער קאָנדוקטאָר. פּאָזדנישעוו האָט איהם נאָכגעקוקט
מיט בייזע אויגען, און האָט אָנגעפאנגען צו דערציילען ערשט
דאן, ווען דער קאָנדוקטאָר איז שוין ארויס פון וואַנאָן.

3.

— נו, אויב אזוי, וועל איך אייך דערזעהלען... זאָנט אבער,
ווילט איהר טאָקי הערען ?

איך האָב איהם נאָך אַמאָל פּערזיכערט, אז איך בין זעהר
נערן צו הערען ; ער האָט אייניגע סעקונדען געשוויגען, האָט
גענומען רייבען דיא הענט און אָנגעפאנגען :

— אז שוין יא דערציילען, מוז מען דערציילען אַלץ כּסדר,
פון אָנהייב אָן, וויא אזוי און פאר וואָס איך האָב חתינה געהאַט,
און וואָס מיט מיר איז געווען פאר דער חתונה.

געלעבט האָב איך בחור-ווייז וויא אַלע לעבען, דאָס הייסט,
וויא אַלע וואָס בעלאַנגען צו אונזער קלאַסס מענשען. איך בין
אַ גוט-בעזיצער ; איך האָב געענדיגט אוניווערסיטעט מיט
דעם טיטעל קאָנדידאַט און בין געווען פּרערוואָדיטעל דוואָריאַנט
סטווא (*). ביז דער חתונה האב איך געלעבט, וויא אַלע אונזערע
מענשען לעבען, דאס הייסט, איך בין געווען צולאָזען, האב גע-

(* דער דוואָריאַנטין (גוט-בעזיצער), וועלכען אַלע אַנדערע
דוואָריאַנעס וועהליגן אויס פאר זייער פארשטעהער. —
איבערזעצער.

הולטעוועט און בין געווען זיכער, אז איך לעב וויא עס בעדארף זיין. ביי זיך אין הארצען האָב איך זיך געקלעהרט, אז איך בין גאָר אַ צאצקע, אַ פאַלשטענדיג מאָראַלער מענש. קיין מיידעל האָב איך פון וועג ניט אראָפּגעפיהרט, קיין אונגאַטירליכע תּאווה האָב איך אויך ניט געהאַט; איך זאָל זאָגען, אז איך האָב דיא הולטייסטוואָ געמאַכט פאַר דעם הויפט - צוועק פון מיין לעד בען, וויא דאָס האָבען געטהאָן פיעלע פון מיינע חברים, קען איך אויך ניט. איך האָב זיך צו דער צולאָזענקייט אָבגעגעבען געלאָט מען, אַנשטענדיג, עס זאָל מיר ניט שאַרען צום געזונד; איך האָב אויסגעמיעדען צו האָבען אַן עסק מיט אַזעלכע פרויען, וועלכע וואָלטען געקענט פון מיר האָבען אַ קינד אָדער זיך אין מיר אין אמת'ען איינליעבען, און מיט דעם מיר פאַרבינדען. איבעריגעס ווער ווייס?—עס קען זיין, אז מען האָט פון מיר יע געהאַט קינדער און אז מען האָט זיך אין מיר יע איינגעליעבט; אָבער איך האָב זיך אויפגעפיהרט אַזוי וויא דאָס אַלץ וואָלט ניט געווען. אין דאָס אַלץ האָב איך ניט בלווי געהאַלטען פאַר מאָראַליש, זאָנדערען זאָנאַר שטאַלצירט מיט דעם....

ער האָט זיך אָפּגעשטעלט און ארויסגעלאָזען זיין זאָנדער־ באַרען קול וויא פון אַן אָנגעפאַנגענעם און גלייך אָפּגעהאַקטען געלעכטער, — וויא ער פלעגט טהאָן אימער, ווען איהם איז אין קאָפּ אריין אַ נייער געדאַנק.

— און אין דעם בעשטייט דאָך דאָס דיא הויפט פאַסקוד־סטווא! — האָט ער אויסגעשריען. — אייגענטליך, איז דאָך ניט דיא הולטייסטווא דיא עבירה. דיא גרעסטע קערפערליכע פאַסקודסטוואַ איז קיין עבירה ניט. הולטייסטוואַ, דיא אמת'ע הולטייסטוואַ בעשטייט אין דעם וואָס מען בעפרייט זיך פון מאָראַלישע פּערהעלטניסע צו דער פרוי, מיט וועלכע מ'טרעט אַריין אין קערפערליכע בעציהונגען. און דיא דאָזיגע בע־פרייאונג מיינע האָב איך געהאַלטען פאַר אַ שעהנע זאַך. איך גע־דיינק, וויא איך האָב אַמאָל געהאַט גרויסע עגמת נפש, ווען איך האָב ניט פאַספיעט צו בעצאָהלען אַ פרוי, וועלכע האָט זיך צו מיר אָבגעגעבען, מסתמא ווייל זיא האָט זיך אין מיר פּערליעבט;

איך האָב זיך בערוהיגט בלויז דאן, ווען איך האָב איהר צוגעד-
שיקט עטליכע רובעל, ווייזענדיג מיט דעם, אז מאָראַליש פיהל
איך זיך אויף קיין ארט ניט פערבונדען מיט איהר.

— שאַקעלט ניט מיט'ן קאָפּ, אזוי וויא איהר וואָלט
כלומרשט ניט געווען איינפערשטאנען מיט מיר! — האָט ער
פלוצלונג אויף מיר א געשריי געטהאָן — איך ווייס דאָך
דיעזע קונצען. איהר אלע, טאַקי איהר אליין אויך, אויב
איהר זייט נור ניט קיין זעלטענע אויסנאָהמע, איהר האט
אַלע דיא זעלבע מיינונגען, וואס איך האב אמאָל געהאַט. ענט-
שולדיגט מיר — עס איז אבער שרעקליך, שרעקליך, שרעקליך!
— וואס איז שרעקליך? — האב איך געפרעגט — וואס
מיינט איהר?

— דער תהום פון טעות'ן, אין וועלכען מיר געפינען זיך
וועגען פרויען און אונזערע פעהעלטניסע צו זיי, אָט דאס מין
איך. איך קען וועגען דעם רוהיג ניט ריידען. ניט דוקא ווייל
מיט מיר האט געטראָפּען דיא „סיבה“; וויא יענער הערר האט
דאס אנגערופען, נור ווייל דורך דעם, וואס מיט מיר האט
פאסירט, האבען זיך מיר געעפענט דיא אויגען; זינט דאן
האב איך אַלץ דערזעהן גאר אין אַנאַנדער ליכט; אַלץ איז
קאפּויר, אַלץ איז קאפּויר! ...

ער האט פעררויכערט א פאפּיראַס, און, אנשפּאַרענדיג
זיך מיט דיא עלענבויען אָן זיינע קניע, האט ער ווייטער אַנ-
געפּאַנגען צו ריידען.

אין דער פינסטער האב איך זיין פנים ניט געקענט זעהן;
עס האט זיך בלויז געהערט דיא בראַזגעריי פון דעם וואַנאַן
און פאזדיגעשעו'ס פעסטע, אנגעעהמע שטימע.

4.

— יא, יא! בלויז ווייל איך האָב זיך אָנגעליטען, בלויז
דורך דעם האב איך פערשטאנען, וואו דער וואָרצעל פון אַלעס
געפינט זיך; איך האב פערשטאנען וויא אזוי עס וואָלט בע-
דארפט זיין און דעריבער האָב איך בעגריפען וויא עס
איז אין אמת'ן.

הערט־זשע אלזאָ, אויף וועלכען אַרט עס האָט זיך אָנגע־
פאָנגען דאָס, וואָס האָט מיר געבראַכט צו מיין „סיבה“... דאָס
האַט זיך אָנגעהויבען, ווען איך בין אלט געווען א יאָהר פּופֿ־
צעהן, זעכצעהן; איך בין נאָך געווען אין גימנאַזיום. און מיין
עלטרער ברודער איז געווען אַ סטודענט אויף דעם ערשטען
קורס פון אוניווערזיטעט. איך האָב נאָך דאָן פון פּערהעלטניסע
מיט פּרויען ניט געוואוסט; אָבער, וויא אַלע אונגליקליכע
קינדער פון אונזער קלאַסס, בין איך שוין קיין אונשולדיגער
ניט געווען. מיט צוויי יאָהר פּריהער האָבען מיר מיינע מיט־
חברים צולאָזען געמאַכט. א פּרוי, ניט קיין בעשטימטע פּרוי,
נור יעדע פּרוי, סתם אַ פּרוי, אַלס עפעס אַ זיסע זאַך, דיא נאָ־
קעטקייט פון פּרויען בכלל, — דאָס האָט מיר שוין ניט געלאָזט
צורוה. ווען איך פלעג זיין איינער אליין, פלעג איך שוין
ניט זיין קיין ריינער. איך האָב זיך געפלאַגט וויא 99 פּראָצענט
פון דיא רואַריאַנסקע אינגלאַך פלאַגען זיך. ס'איז מיר געווען
שרעקליך; איך האָב זיך גענומען דעם לעבען פון מיינע
עבירות; האָב מתפלל געווען צו גאָט, און — ווייטער גע־
זינדיגט. איך בין שוין געווען אַ הולטאַי אי מיט מיינע גע־
דאַנקען אי אין דער ווירקליכקייט; אָבער דעם לעצטען
טריט האָב איך נאָך ניט געהאַט געשטעלט. איך האָב אונגליק־
ליך געמאַכט בלויז זיך אליין, אָבער אויף קיין צווייטע מענש־
ליכע בעשעפענים האָב איך נאָך קיין האַנט ניט ארויפגעלייגט.
נו, איז געקומען מיין ברודער'ס אַ חבר, — אַ לוסטיגער יונג
אַ סטודענט, אַ „וואוילער קערעל“, וויא מען רופט עס, דאָס
הייסט, אַ ניעדערטרעכטיגער הולטאַי, און ער האָט אונז אויסגע־
לערענט טרינקען און שפּיעלען אין קאַרטען; קורץ,
נאָך אַ הולאַנקע האָט ער אונז איינגערעדט צו פּאַהרען אהין.....
מיר זיינען אוועקגעפּאַהרען. מיין ברודער איז נאָך אויך געווען
אונשולדיג און ער איז אויך יענעם אַבענד אַראַבעזונקען; און
איך, אַ פּופּצעהן־יעהריגער אינגעל, האָב בעאונרייניגט זיך
אליין און האָב מיט־געהאַלפּען בעאונרייניגען אַ פּרוי, ניט

פארשטייענדיג אפילו וואָס איך טהו דאָ. פון וואנען האָב איך געזאָלט פארשטיין ? פון עלטערע מענשען האָב איך דאָך ניט געהערט, אז דאָס, וואָס איך טהו דאָ איז ניט גוט. און הפנים איצט וועט איהר דען פון וועמען עס איז הערען אזא מיינונג ? אמת אין דיא עשרת הדברות שטייט אפילו, אז מען טאָר דאָס ניט טהאָן. אָבער דיא עשרת הדברות דארף מען דאָך מעהר ניט, ווי נור זיי צו וויסען צום עקזאמען; אי דאָס איז עס ניט אזוי וויכטיג וויא א שטיקעל לאטיינישע גראמאטיק.

אלזאָ, האָב איך פון דיא עלטערע מענשען, וואָס זייערע מיינונגען האָב איך געשעצט, קיין מאָל ניט געהערט אז דאָס איז ניט גוט. אדרבה, פון דיא, וועמען איך האָב געאכטעט, האָב איך געהערט, אז עס איז א גאנץ גוטע זאך. איך האָב גע- דערט, אז נאָך דעם וועלען מיינע ליידען זיך איינשטילען; איך האָב געהערט און געלעזען, אז דאָס וועט זיין גוט צו מיין געזונד; און מיינע חברים האָבען מיר נאָך געגעבען צו פאר- שטיין וויא אזוי זיך אויפצורפיהרען אין אזא מין כוואַסטטוואָ, מעשה פיינער יונג; אז אָהן דעם איז מען א שלי-מזל'ניק..... הקיצור, אויסער גוטעס קען מען אין דעם ניט זעהן. אי דיא גע- פאהר פון א קראַנקהייט ? איז דאָס דאָך שוין אויך בעוואָ- רענט ! דיא רעגיערונג איז דאָך שוין אזוי גיט און בעזאָרגט שוין דיא אלע זאכען; זיא גיט אכטונג אז דיא טהעטיגקייט פון העסליכע הייזער זאָל אָנגיין רעגעלמעסיג; זיא פארזאָרגט דיא גימנאָזיסמען מיט הולטאָיסטוואָ, און דאָקטוירים גיבען שוין אויף דעם אלעם השגחה; גיט אָהן געצאָהלט נאָטיר- ל'יך. אַליין זאָגען זיי, דיא דאָקטוירים, אז הולטאָיסטוואָ איז נוצליך פאר דעם געזונד, און אַליין פיהרען זיי דיעזע רעגעלמע- סיגע פינקטליכע הולטאָיסטוואָ איין; איך קען מוטערס, וועלכע זאָרגען זיך וועגען דיא געזונד פון זייערע קינדער אויף דיעזען שטייגער; און דיא היינטיגע וויסענשאַפט טהוט דאָס זעל- בע; זיא שיקט דיעזע קינדער אויך אין מיאוס'ע הייזער כלומרשט פון געזונט וועגען !

— וואָס עפעס דיא וויסענשאפט ? — האָב איך גע-

פרענט.

— וואָס דען זיינען דיא דאָקטוירים ? — ניט דיא „כהנים פון וויסענשאפט“ ? ווער צולאָזט דיא יונגע לייט? ווער זאָגט זיי אז דאָס איז נויטיג צו דער גע-זונט ? ניט זיי ? און ווייסט איהר ווארום ? ווייל ווען איין הונדערטער טהייל פון דיא געלט און קרעפטען וואָס דיעזע זאכען קאָסטען אָפּ, וואָלט מען בעסער פארברויכט אויף אויס-צרוואַרצלען סיפילים, וואָלט פון דיעזער קראַנקהייט קיין שריד ופליט ניט געבליעבען.... נו, סטארעוועט מען זיך אָבער ניט אויסצוראָמען דיא צולאָזענהייט, נור איהר צו פאר-רעסערען און איהר אונשערליך צו מאַכען. אָבער ניט וועגען דעם רייד איך. איך ווילל זאָגען, אז מיט מיר, אזוי וויא מיט ניינ-צעהנטעל פון אלע אינגלעך פון אונזער קלאַסס, און זאָגאר פון דעם בויערען קלאַסס, האָט דאָ געטראַפען דיא שרעקליכע זאך, — נעמליך, דאָס איך בין אראָבגעזונקען, ניט ווייל דיא רייצענדע שעהנהייט פון א געוויסע פרוי האָט מיר בעצויבערט און פארפיהרט; — ניין, קיין פרוי האָט מיר ניט בעצויבערט ; קיין פרוי האָט מיר ניט פערפיהרט ; — איך בין אראָבגעזונקען בלויז צוליעב דעם, וואס דיא מענשען, וועל-כע האָבען מיר ארומגערינגעלט, האָבען אויף דעם געקוקט ענטוועדער וויא אויף א גאַנץ געזעצליכע און נוצליכע זאך, אָדער וויא אויף אַן אונשערליכע און זאָגאר אינשולדיגע שטיפעריי פאר א יונגען מענשען. איך האָב ניט פערשטאַנען, אז דאָס איז א פאַסקודסטוואָ, א פארברעכען ; און האָב זיך ביסלעכווייז אריינגעלאָזען אין דיעזע „שטיפערייען“, אין דיע-זע הולטאַיסטוואָס, פראָסט אויף דעם זעלבען אַרט וויא איך האָב אָנגעפאַנגען צו טרינקען און צו רויכערען.

פון דעסטוועגען איז אין מיין ערשטען טריט אין דעם זומפ געווען עטוואָס בעזונדערעם, עטוואָס ריהערנדעס. איך געדיינק, וויא גלייך, אויף אַן אַרט, נאָך איידער איך בין ארויס פון צימער, איז מיר געוואָרען אזוי אומעדיג אויף אַן האַרצען, אז

עם האָט זיך מיר געוואָלט וויינען, — וויינען אויף מיין אונד-
 שולדיגקייט, וואָס איך האָב דאָ פארלאָרען, בעוויינען מיין
 שייכות צו פרויען, וועלכע איז פון דיעזען מאָמענט אָן אויף
 אייביג פערדאָרבען געוואָרען. יא, מיינע נאטירליכע, איינפאַכע
 פארהעלטניסע צו פרויען זיינען פארדאָרבען געוואָרען, פאָר-
 פאלען געוואָרען אויף אייביג! קיין ריינע פעהרעלטניסע צו
 פרויען זיינען פון דענסטמאָל אָן שוין ביי מיר ניט גע-
 ווען און האָבען ניט געקענט זיין; איך בין געוואָרען, וואָס
 מען רופט, א נואף. און צו זיין א נואף הייסט געפינען
 זיך אין א געפעהרליכען צושטאַנד, וועלכער איז עהנליך צו
 דעם צושטאַנד פון דיא, וואָס זיינען צוגעוואָהנט צו מארפיום,
 צו שכרות אָדער צו רויכערען. פונקט וויא דער מאָרפיניסט,
 דער שכור, אָדער דער וואָס רויכערט א סך, זיינען ניט קיין גע-
 זונטע מענשען, אזוי איז דער, וואָס האָט בעזוכט עטליכע
 פרויען צוליעב זיין קערפערליכע פערנגעניגען, שוין ניט קיין גע-
 זונטער, זאָנדערען א אויף-אימער פערדאָרבענער מענש — א
 נואף. פונקט וויא דעם פיאניצע אָדער דעם מאָרפיניסט קען
 מען גלייך דערקענען אויף'ן פנים, נאָך זיינע מאניערען, אזוי
 קען מען אויך לייכט דערקענען דעם נואף. דער נואף קען זיך
 ראנגלען מיט זיך אליין, זיך איינהאַלטען; אָבער קיין גע-
 ווינליכע ריינע פעהרעלטניסע צו א פרויען-צימער, וויא צו א
 שוועסטער, קען ער שוין קיין מאָל ניט האָבען. נאָך דעם קוק,
 וואָס ער גיט אויף א יונגע פרוי, קען מען גלייך דערקענען ווער
 ער איז. און איך בין געוואָרען א נואף און בין געבליעבען אזעל-
 כער, און אָט דאָס האָט דאָס מיר אונגליקליך געמאַכט.

5.

— יא! אזוי איז עס! און אזוי איז דאס געגאַנגען ווייטער
 און ווייטער. גאָט מיינער! אז איך דערמאָן זיך אָן אלע מיינע
 מיאסי'ע מעשים, שטעלט זיך מיר פראָסט דיא האָר קאפּויר.
 און דאס אלץ דערצעהל איך אייך וועגען זיך אליין, וועגען זיך,
 וואס פון מיר האבען מיינע חברים געלאַכט פארוואס איך בין
 אזא צדיק. היינט שטעלט זיך שוין פאָר דיא זאָגענאַנטע „גיל-“

דערנע יונגע לייט, דיא אפיציערען, דיא פאריווער חברה! ווען מיר זיינען געווען דרייסיג יעהריגע הולטאיעס — האבען מיר אויף אונזערע נשמות געטראָגען הונדערטע פון דיא פערשיע־דענסטע און שרעקליכסטע פערברעכען געגען פרויען; און דאָך, ווען מיר, דרייסיג־יעהריגע הולטאיעס, קומען אריין אין א זאאל, ריין ארומגעוואַשענע, ריין ארומגעגאַלטע, ארומגעפארפיומירטע, אין קלאָה־רוויסע וועש, אין פראַקען אדער אין מונדירען, — ווען מיר קומען אזוי אריין אין א זאל אָדער אויף אַ באַלל, זיינען מיר דער אויסדרוק פון ציכטיגקייט און ריינקייט, — פראסט אַ מחיה צו קוקען!

בערעכענט נור, וויא עס האָט זיך בעדארפט פיהרען און ווי עס פיהרט זיך אין אמת'ן! בעדארפט זיין האָט אזוי: ווען אין אַ געזעלשאַפט גייט צו צו מיין שוועסטער אָדער צו מיין טאָכטער אזא יונגער מאַן, און איך ווייס וואָס פאַר אַ לעבען ער פיהרט, האָב איך געדאַרפט איהם אַברופען אָן אַ זייט און איהם זאָגען אין דער שטיל: „הער נור! איך ווייס דאָך וויא אזוי דו פיהרסט זיך אויף, וויא אזוי און מיט וועמען דו פערבריינגסט דייע נעכט; פאַר דיר איז דאָ קיין פלאַץ ניט. דאָ געפינען זיך ריינע, אונשולדיגע מעדכען, געה בעסער אוועק פון דאָ־נען!“ אזוי האָט מען בעדאַרפט טהאָן; אין אמת'ען אָבער טהוט מען גאָר אזוי: ווען אזא מענש טאַנצט מיט אונזער שוועסטער אָדער טאָכטער און נעהמט איהר אַרום, קוועלען מיר נאָך, — אבי ער איז נור רייך און שטאַמט פון אַ גרויסע פאַמיליע: וואָסי? — טאָמער וועט ער אזוי גוט זיין און מיין טאָכטער טהאָן דיא עהרע און נאָך דיא שטראַסען־פרויען מיט איהר אויף האָבען אַן עסק! אי טאָמער בלייבען סליאָדען פון געוויסע קראַנקהייטען? מאַכט דאָך דאָס אויך ניט אויס! דיינט היילט מען דאָך אזוי גוט! יא, איך קען עטליכע טעכ־טער פון הויך־אַריסטאָקראַטישע פאַמיליען, וועלכע מען האָט מיט שמחה, מיט גדולה התונה געמאַכט פאַר מענער מיט געוויסע קראַנקהייטען... אָה, אָה, וויא העסליך! אָבער ניש־

קשה, עם וועט אמאָל קומען דיא צייט, ווען דיעזע פאסקור־סטוואָ און פאָלשקייטען וועלען אויפגעדעקט ווערען. פאָזדנישעווען האָט עטליכע מאָל אַרויסגעלאָזען זיין זאָג־דערבארען קלאַנג און האָט זיך גענומען צו דיא טהיי. דיא טהיי איז געווען שרעקליך שטאַרק.

— עם איז ניט געווען קיין וואַסער אויף צוצוגיסען—האָט ער געזאָגט.

דיא צוויי גלאָז, וואַס איך האב אויסגעטרונקען, האבען מיר אונרוהיג געמאַכט.

מסתמא האָט דיא טהיי איהם אויך אויפגערעגט, וואָרים ער איז געוואָרען אַלץ נערוועזער און נערוועזער. זיין שטימע האָט אַלץ מעהר געקלונגען אזוי וויא ער וואָלט געזונגען, און זיא האָט געמאַכט אַלץ אַ טיעפערען איינדרוק. אַלע וויילע האָט ער זיך אַנדערש איבערגעזעצט; דאָ האָט ער אויסגעטהאָן זיין היטעל, דאָ איהר וויעדער אָנגעטהאָן; און אין דיא האַלבע פינסטערניס, וועלכע האָט אונז אַרומגערינג געלט, האָט זיין געזיכט זיך זאָנדערבאַר געענדערט.

— נן, און אזוי האָב איך אָבגעלעבט ביז דרייסיג יאָהר—האָט ער ווייטער גערעדט—אויף קיין איינציגע מינוט האָב איך ניט אויפגעהערט צו קלעהרען וועגען חתונה האָבען און וועגען איינפיהרען דעם העכסטען און ריינסטען זאָרט פאַמיר־ליען־לעבען; מיט דיעזען צוועק פלעג איך אַלץ זוכען אזא מעדען, וואָס זאָל זיך צו אַזא ערהאבענעם לעבען פאַסען. אַליין האָב איך זיך געוואַלגערט אין דעם מיסט־קאַסטען פון הילטאָיסטוואָ, און צו דער זעלבער צייט האָב איך געזוכט אַזא מעדען, וואָס זאָל מיט איהר ריינקייט ווערטה זיין צו זיין מיין פרוי!

פיעלע מעדען האָב איך פאַרבראַקירט דערפאַר, וואָס זיי זיינען ניט געווען ריין גענוג פאַר מיר, ביז ענדליך, האָב איך געפונען איינע, יאָאָס איך האָב גערעכענט, אַז זיא איז ווערט מיר צו האָבען פאַר איהר מאַן; דאָס איז געווען איינע פון צוויי טעכטער פון אַ גוט־בעזיצער פון פענזער גוכערניע.

ער איז אמאל געווען רייך; אָבער דאָן האָט ער שוין געהאַט פאַרלאָרען זיין אייגענס.

איין מאָל, אין א'ן אַבענד, האָב איך זיך מיט איהר גע- שיפּט איבער'ן טייך, און דערנאָך זיינען מיר געזעסען לעבען איהר פּאָטער'ס שטוב. עס האָט געשיינט דיא לבנה און מיר זיינען געווען איינע אַליין; איך האָב געקוואַלען קוקענדיג אויף איהר שלאַנקע פיגור, וואָס איז געווען בעצויגען מיט אַ „דזשערוי“־יאַקעל און אויף איהרע שעהנע לאַקען, און אזוי זי- צענדיג לעבען איהר, האָב איך פּלוצלונג ביי זיך גע'פּסקן'ט, אַז זיא איז דאָס דיא, וועמען איך דאַרף האָבען פאַר אַ פרוי. אין יענעם אַבענד האָט זיך מיר געדוכט, אַז זיא פּערשטעהט אַלץ — אַלץ וואָס איך פיהל און טראַכט, און אַז מיינע געד פיהלען און געדאַנקען זיינען דיא איידעלסטע און ערהאַבענ- סטע. דער אמת איז געווען, אַז דיא „דזשערוי“ און דיא לאַקען האָבען זיך פּראָסט זעהר שעהן געפּאַסט צו איהר פנים, און אַז אזוי וויא איך האָב אַ גאַנצען טאָג פּערבראַכט נאָהענט לעבען איהר, האָט מיר געצויגען צו נאָך מעהר נאָהענטקייט.

מערקווירדיג, וויא שעהנהייט נאַרט דעם מענשען. אַ שעהנע פרוי רעדט נאַרישקייטען און איהר הערט זיך צו און איהר הערט קיינע נאַרישקייטען; אַלץ וואָס זיא זאָגט קומט ביי אַיך אויס קלוג. זיא זאָגט עקעלהאַפטע זאַכען, זיא טהוט עקעלהאַפטע זאַכען און איהר זעהט אין דעם נור ליעב- ליכעס. און ווען אַ פרוי זאָגט קיין נאַרישקייטען ניט און קיין שלעכטע זאַכען הערט איהר פון איהר אויך ניט, און דערצו איז זיא נאָך אַ שעהנע אויך, דאָן זייט איהר פּראָסט איבערצייגט, אַז זיא איז וואונדערבאַר קלוג און אָרענטליך! יענעם אַבענד בין איך אַוועק אַהיים א'ן ענטציקטער; איך האָב זיך געקלעהרט אַז זיא איז דיא העכסטע שטופּע פון מאָראַלישע פּאָלקאַמענהייט; אַלזאָ איז זיא ווערט צו זיין מיין פרוי; און אויף מאָרגען האָב איך שוין געבעטען איהר האַנד.

בערעכענט, וואָס פאַר אַ פּלאַנטער דאָס איז! פון טוי-

זענדער מענער וואָס הייראַטהען, — ניט בלויז אין אונזער פריי-
זישען קלאַסס נור צווישען דעם פּראָסטען עולם אויך, — איז
דאָך כמעט ניטאָ קיין איינציגער, וואָס האָט פאַר דער חתונה
שוין ניט געהאַט געהייראַטהעט אַ מאָל צעהן, אָדער זאָגאַר
הונדערט, טויזענד מאָל.

עס איז אפילו אמת, אז, וויא אויך הער, און וויא אויך
האָב זיך טאַקע ערקונדיגט, זיינען היינט פאַראַן ריינע יונגע לייט
אויך, — יונגע לייט, וואָס פיהלען און ווייסען, אז דיא הייר-
ראַטע איז קיין קלייניגקייט ניט, — אז עס איז אַ גרויסע און
דייליגע זאַך. אַזעלכע יונגע לייט קען אויך נור צרוויינשען
אַלעס נומעס; אָבער אין מיינע צייטען איז אזא מאַן ניט
געווען צו געפינען, אפילו איינעם צווישען צעהן טויזענד. אין
אַלע ראָמאַנען ווערען מיט איינצעלהייטען בעשריעבען דיא
געפיהלען פון דיא העלדען, דיא סאַזעווקעס, בוימלעך, קוסטען,
אַרום וועלכע זיי שפאַצירען; באַמערקט אָבער: ווען מען
שילדערט דיא „ערהאַבענע“ ליעבע, וואָס אַ יונגער מאַן פיהלט
צו אַ מעדכען, פאַרנעסט מען זיך גאָר דערביי צו דערציילען,
וואָס מיט דעם אינטערעסאַנטען העלד איז פריהער געווען;
קיין איינציגען וואָרט וועגען זיינע וויזיטען אין געוויסע הייר-
זער, וועגען דיא דיענסט-מיידלעך אָדער פרעמדע ווייבלעך,
מיט וועלכע ער האָט געהאַט אַן עסק. און, אויב עס זיינען
יאָ דאָ ראָמאַנען, אין וועלכע מען שרייבט אַזעלכע זאַכען,
לאָזט מען זיי ניט צו צו קיין אַנשטענדיגע מעדכען, — צו דיא,
וועמען עס איז גראָד נויטהיג אַזעלכע ביכער צו לעזען, אום
זיי זאָלען ווייסען, ווער זייערע חתנים זיינען.

פון אָנהויב מאַכט מען זיך פאַר דיא מעדכען כלומרשט
אַזוי וויא דיא צולאָזענהייט און הולטאַיסטוואָ, מיט וועלכע
עס איז פולל אַ העלפט פון דעם היינטיגען לעבען אין דיא
שטעדט און דיא דערפער, — אַזוי וויא דאָס אַלץ וואָלט גאָר ניט
עקזיסטירט אויף דער וועלט. און אַזוי געהט דאָס כסדר ביז
מיט דער צייט געוואָהנט מען זיך צו דיעזע פאַלשקייט אַזוי

צי, אז מען הויבט אליין אן צו גלויבען, אז מיר זיינען אלע ריינע מענשען און לעבען אין א ריינע וועלט. דיא אונשול-דיגע מעדכען גלויבען דאָס טאָקי נעבעך מיט'ן גאַנצען האַר-צען; און אזוי האָט אויך געגלויבט מיין אונגליקליכע פרוי; איך געדיינסק, וויא חתן-ווייו האָב איך איהר אַמאָל געוועזען מיין טאָג-בוך. פון דיעזען טאָג-בוך האָט זיא אַ ביסעל, ווייניגסטענס, געקענט בעקאָנט ווערען מיט מיין פּערגאַנגענ-הייט, הויפטזעכליך מיט דיא לעצטע פּערהעלטניסע, וואָס איך האָב געהאַט מיט א פרויען-צימער. זיא האָט וועגען דעם געקענט זיך דערוויסען פון אַנדערע, פּערשטעהט איהר מיך; אַלואָ האָב איך זיך גערעכענט, אז איך וועל איהר בעסער אליין דערציילען. איך געדיינסק וויא שרעקליך איהר איז דערפון געווען, וויא פּערצווייפּעלט און פאַרשעמט זיא איז געוואָרען, ווען זיא האָט פּערשטאַנען וועגען וואָס דאָ האַנדעלט זיך. איך האָב געזעהן אז זיא וויל מיר אוועקוואַרפען... און פּרעגט פאַר וואָס האָט זיא מיר טאַקע ניט אוועקגעוואַרפען? ...!

פאַרזינשעווי האָט אַרויסגעלאָזען זיין נערוועזען אָבגע-האַקטען געלעכטערלי, האָט גענומען אַ זופ טהיי און איז אויף אַ ווילע אַנשוויגען געוואָרען.

6.

— איבעריגענס, אזוי איז בעסער! כּלעבען אזוי איז בעסער!— האָט ער אויסגעשריען—רעכט אויף מיר! ... אָבער ניט דאָס בין איך אויסען. איך האָב געוועלט זאָגען, אז איך געמליך ווערען דאָך אָבגענאַרט בלויז די אונגליקליכע מעדכען. דיא מוטערס ווייסען אַלץ, הויפטזעכליך דיא מוטערס, וועלכע ווערען ערצויגען פון זייערע מענער—זיי ווייסען דאָס גאַנץ גוט. און מאַכענדיג זיך, אז זיי גלויבען אין דיא ריינ-קייט פון מאַנס-פאַרשווינען, האַנדלען זיי פּונקט קאַפּויר; זיי ווייסען שוין מיט וואָס פאַר אַ נעץ צו פאַנגען מענער אי פאַר זיך אליין אי פאַר זייערע טעכטער.

בלויז מיר, מענער, ווייסען דאָס ניט — און מיר ווייסען דאָס ניט, וויל מיר ווילען דאָס ניט ווייסען; דיא פרויען אָבער

וויסען גאנץ גוט, אז דיא ערהאבענסטע, דיא העכסט פאָעטי־
שע ליבע, וויא מיר רופען דאָס, ווענדט זיך ניט אָן קיין
מאָראַלישע מעלות, נאָר אָן קערפּערליכע נאָהענטקייט פון דעם
מאַנספּאַרשוינ מיט דער פּרויען־צימער; אויך אָן דעם, וויא
דיא פּרויען־צימער קעמט זיך, אָן דעם קאָליר און אָן דעם
פאַסאָן פון איהר קלייד. פּרעגט ביי א געניטע קאָקעטקע,
וועלכע האָט זיך געשטעלט דיא אויפגאבע צו פאַנגען א גע־
וויסען מאַנספּאַרשוינ, פּרעגט איהר, מיט וואס וועט זיא גיכער
ריזיקירען: מיט דעם, וואָס מען וועט איהר פאַר יענעם מאַנס־
פאַרשוינ כאַפּען ביי א ליגען, אָדער ביי עפעס א שלעכטקייט,
אָדער גאָר ביי הולטאַיסטוואָ, אָדער מיט דעם, וואָס זיא
וועט זיך פאַר איהם בעווייזען אין א שלעכט אויפגענייטע
און מיאוס'ע קלייד? — פּרעגט דאָס איהר, וועט זיא זיך
געוויס אויסקלייבען דאָס ערשטע. זיא ווייס, אז מיר, מענער,
זאָגען בלוז ליגען, ווען מיר ריידען מיט א פּרויען־צימער וועגען
הויכע געפיהלען; זיא ווייס, אז אונז אינטערעסירט בלוז
איהר לייב, איהר קערפּער; און אז דעריבער וועלען מיר איהר
מוחל זיין יעדע מאָראַלע העסליכקייט. א מיאוס'ען קאָסטיום
אָבער וועלען מיר איהר ניט מוחל זיין.

דיא קאָקעטקע ווייס דאָס קלאָהר, און דיא אונשולדיגע
מעדכען פיהלט דאָס זעלבע אינסטינקטיוו, אזוי וויא חיות,
למשל, פיהלען געוויסע זאכען.

פון דעם שטאַמען דאָס דיא נידערטרעכטיגע יאָקלעך, דיא
מורניורען (באַסעלס), דיא דעקאָלטירטע, נאָקעטע פלייצעס,
אַרעמס און בריסט; דיא פּרויען, הויפטזעכליך דיא וואָס
האַבען שוין דורכגעמאַכט זייער שטודיום מיט מענער, וויסען
גאנץ גוט, אז דיא געשפּרעכען וועגען הויכע זאכען, וואָס
מענער פיהרען מיט זיי, זיינען זיך געשפּרעכען; אָבער אז
דאַרפען דאַרף זער מאַנספּאַרשוינ פון דעסטוועגען א פּרויען
קערפּער מיט דיא אַללע פּוצונגען, וועלכע גיעבען דיעזען קער־
פער א פאַלשע, אָבער צוציהענדע פאַרמע; און דאָס שאַפען
זיי. דיא ווייבער. ווען מען זאָל אַראָפּנעהמען דיעזע געוואָהנ־

הייט צו מאסקירען זיך, וועלכע איז שוין געוואָרען א צווייטע נאָטור, ווען מען זאָל זיך צוקוקען צו דעם לעבען פון אונז זערע העכערע קלאַססען, וויא ער איז אין אמת'ן, מיט זיין גאנצע אונפערשעהמטהייט, איז דאָך דאָס איין גרויסע פראַך-סטיטוציאָנס-הויז... וואָס? איהר זייט ניט איינפערשטאַ-נען? אָט וועלל איך אַיך בעווייזען, אז איך איבערטרייב ניט א האָר. איהר זאָנט, אז דיא פרויען פון אונזער געזעלשאַפט האָבען גאָר אנדערע לע-בענס-אינטערעסען וויא דיא פרויען פון א מיאוס'ע הויז, און איך זאָג אַיך, אז איהר האָט א מעות, און וועל דאָס אַיך בער ווייזען. ווען מענשען האָבען פערשיעדענע ציעלען, ווען דער אינהאַלט פון זייער לעבען אין פערשיעדען, דאָן מוז זיך דיע זער אונטערשיעד זעהן פון דרויסען אויך; זייער אויסערליכער לעבען מוז דאָן אויך זיין פערשיעדען; וויא איז אָבער אין אמת'ן? גיט א קוק אויף יענע אונגליקליכע, פעראַכטעטע גאסען-פרויען און אויף דיא העכסט אַריסטאָקראַטישע דאָ-מען: דיא זעלבע פּוצונגען, דיא זעלבע פאַרפומעס, דיא זעלבע דעקאָלטיירונג פון דיא אַרימס, פלייצעס, בריסט, דיא זעלבע אַרויסשטעלונג פון טורניורען, דער זעלבער חשק צו שעהנע שטיינדעלעך, צו טהייערע בליסטשענדע ציערונגען, דיא זעלבע פערנגיגענס, טענץ, מוזיק, געזאַנג. וויא דיא, אַזוי אויך יענע, סטארעווען זיך אונז צו פאַנגען מיט דיעזע מיטלען. בונקט מיט דיא זעלבע מיטלען.

7.

— יא, יא! הקיצור, דער „דזשערוזי“-יאקעל און דיא לאָקען האָבען מיר געפאַקט אין נעץ אַריין, און מיר פאַקען איז קיין גרויסער קונץ ניט געווען, וואָרים איך בין דאָך ערצוי-גען געוואָרען אונטער אזעלכע אומשטענדען, וועלכע מאַכען. אז א יונגער מאַן זאָל זיך גרינג איינליעבען. דיא צוהיצענדע שפייז, וואָס מיר עסען איבער'ן מאָס, וועהרענד מיר טהוען קיין שום קערפערליכע אַרבייט ניט, דיא צוהיצענדע שפייז איז

דאָך ניט מעהר וויא א מיטעל שטענדיג אין אונז פאַרנאָג-
 דערצוברענען דיא תאוה. איהר מעגט זיך וואונדערען פון
 מיינע רייד וויא פיעל איהר ווילט, עס איז אָבער פאָרט אזוי.
 ביז דאָ ניט לאַנג האָב איך דאָס אויף ניט פערשטאַנען; איצט
 אָבער פארשטיי איך שוין; אָט דעריבער פערשאפט דאָס מיר
 אזעלכע יסורים, — ווייל קיינער בעמערקט דאָס ניט און אלע
 ריידען אזעלכע נאַרישקייטען, וויא דיא דאַמע, וואָס איז דאָ
 געזעסען.

יא, לעבען מיר האָבען אין פריהלינג געאַרבייט פויערים;
 זיי האָבען אָנגעשאַטען ערד צו דער באַהן, וואָס האָט זיך דאָר-
 מען געבויט. דיא געוועהנליכע שפייז, וואָס א פויער עסט אין
 דאָרה, איז: ברויט, קוואַס און ציבעלע. ער איז געזונט און
 מונטער און טהוט זיך זיין לייכטע פעלד אַרבייט; ער קומט
 אָן צו דיא אייזען-באַהן אַרבייט און מען גיט איהם שוין קאַשע
 מיט א פונט פלייש א טאָג. דיעזע פלייש עסט ער אָבער
 ווען ער אַרבייט 16 שטונדען א טאָג ביי א 30-פּוּרדיגע טאַטש-
 קע; נו, און מיר, פריצים, עסען צוויי פונט פלייש און פּוּג-
 לעך און פיש און אלערליי געשמאַקע אַכילות און געטראַג-
 קען וואָס צוהיצען דעם קערפער, און קיין אַרבייט טהוען מיר
 נאָר ניט. וואָס זשע ווערט פון דיעזע שפייז און געטראַנק?
 אויף וואָס געהט דאָס אוועק? אויף תאוה! שטעלמט מען
 דיעזע תאוה צופריעדען, איז שוין אלץ מיט מזל; גיט מען אָבער
 דיא תאוה ניט נאָך א געוויסע צייט, וויא איך האָב געטהאָן,
 דאָן פאַנגט זיך גלייך אָן א צוהיצטקייט, א צורייצטקייט; און
 אין אונזער אונגאַטירליכען לעבען, דריקט זיך דאָס אויס אין
 איינגעלעבען-זיך, וויא מען רופט עס. אַלואָ, האָב איך זיך
 איינגעלעבעט, וויא אלע ליעבען זיך איין.

אלע סמנים פון ליעבע זיינען ביי מיר געווען: איך
 האָט געקוואַלען, בין געווען ענטציקט, בין געווען פולל מיט גע-
 פיהלען, מיט פאַעזיע, אלץ וויא דער שטייגער איז. אין
 אמת'ען אָבער האָט מײן ליעבע געהאַט צו פערדאַנקען ער-
 שטענס דיא סטאַראַניעס פון מײן כלה'עס מוטער און פון

איהר שניידער, און צווייטענס, דאָס וואָס איך האָב צו פּיעל און צו רייך געגעסען און דערביי ניט געטהאָן קיין שום אַר-בייט. ווען איך וואָלט זיך מיט איהר ניט געשיפּט, ווען דער שניידער וואָלט ניט בעזאָרגט, אז איהר טאַליע זאָל אויס-זעהן שעהנער און זאָ ווייטער, ווען זיא וואָלט געטראַגען אַ פּראָסט גענייטע קליידעל און ווען איך, פון מיין זייט, וואָלט ניט געגעסען איבער'ן מאָס און וואָלט דאָן גראָד ניט אָבגע-דאַלטען מיניע הולטאָיסטוועס, — וואָלט איך זיך אין איהר ניט אַיינגעליעבט, און דער גאַנצער אונגליק וואָלט ניט גע-טראָפּען.

8.

— דערצו נאָך איז דאָ אַלץ גראָד געווען וויא צוגעפּאַסט : אי מיין פינאַנציעלע לאַגע, אי איהרע שעהנע קליידער, אי דאָס שיפּען זיך, וואָס דאָס איז געווען א'ן אָנגעשטעלטע זאָך פון איהר מוטער ; צוואַנציג מאָל האָט זיא שוין זיך געסטאַ-רעט צו מאַכען אַזוי, אז איך זאָל מיט איהר טאַכטער זיך געהן שיפּען ; אָבער ביז אַהער האָט זיך דאָס איהר אַלץ ניט אַיינגעגעבען, און דיעזען מאָל האָט איהר גראד געראַטען — פונקט וויא אַ פּאַסטקע, וואָס פיעל מאָל כאַפּט זיא דיא חיה ניט אריין און היין מאָל גראָד יא. און עס איז דאָך, דאַכט זיך, גאַנץ נאַטירליך : שוין ניט קיין מיידעלע, שוין צייט חתונה צו מאַכען. וואָס קען, דאַכט זיך, זיין פּראָסטער, — אויב דיא מיידעל איז ניט קיין מיאוס'קייט, און אויב עס זיינען דאָ יונגע לייט, וואָס וויללען חתונה האָבען ? אַזוי פּלעגט זיין פּאַרצייטען. אַ מיידעל איז אויסגעוואַקסען, האָבען דיא עלטערען איהר בעזאָרגט מיט אַ שידוך. אַזוי האָט זיך גע-פיהרט און אַזוי פיהרט זיך אויף דער גאַנצער וועלט : ביי דיא כינעזען, ביי דיא אינדיער, ביי דיא מאַכמעדאָנער, ביי אונזערע פּויערים ; אַזוי פיהרט זיך ווייניגסטענס ביי 99 פּראָצענט פון אַלע מענשען אין אַלע לענדער. בלויז ביי אונז, הולטייעס, ביי דעם איין הונדערט-טהייל, אָדער נאָך ווייניגער, האָט מען זיך מיישב געווען, אַז אַזוי טויג ניט ; און מען

האָט אויסגעקלעהרט אַ נייעס. וואָס־זשע פאַר אַ נייעס?
 דאָס, פּערשטעהט איהר מיך, וואָס דיא מיידלעך זיצען און
 ווארטען, און דיא יונגע לייט קומען וויא אויף אַ מאַרק און
 קלייבען. און דיא מיידלעך ווארטען און זאָגען מיט דיא
 אויגען, הגם זיי סמייען דאָס ניט אַרויסצוריידען מ'ן מויל:
 „נעהמט מיר! ניין, מיר, ניט איהר, — מיר! זעהט נאָר וואָס
 פאַר פלייצעס איך האָב!...“ — און מיר, מענער, טאנצען אַרום
 זיי און קוקען זיך צו און זיינען זיך זעהר צופריעדען. אזוי
 וויא מיר וואָלטען זאָגען: „איך פּערשטעה זיך אויף דיא זאָ-
 כען, נישקשה, מיר פאַקט מען ניט אין זאָק אַרײן!“ מיר טאַנ-
 צען אזוי אַרום, מיר קוקען אזוי זיך צו, מיר קוועלען, וואָס
 אלץ איז צוגעריכט פון אונזערטוועגען, און מיט אַ מאָל, — מיר
 פאַרנעסען זיך נור אַ וויילע זיך צו היטען, — און שוין! דיא
 פאַסטקע האָט ייך שוין צוגעקלאַפּט, — און געפאַקט!

— וויא זשע דען זאָל זיין? — האב איך געפרעגט —

וויא זשע דען ווילט איהר? אז דיא פרוילין זאָל דעם יונגען
 מאן מאכען דעם פאַרשלאג וועגען הייראַטען?

— דאס קען איך אייך ניט זאָגען — האט פאזנדישעו

געענטפערט — אבער וויא באַלד אז יע גלייכהייט, מאָ זאָל
 שוין זיין גלייכהייט. אויב חתונה צו האבען דורך א שדכן איז
 מיאום, איז זאָך דיא היינטיגע פיהרונג הונדערט מאָל
 מיאום'ער. דאָרטען זיינען דיא רעכטע און דיא אויסזיכטען
 ווענגסטענס גלייך; און דאָ איז דיא מיידעל ענטוועדער אַ
 שקלאַפּין, וואס מען בריינגט אויפ'ן מאַרק, אדער א שטיק
 פלייש, וואס מען שטעלט אַרײן אין א פאַסטקע אום אַרײנצור-
 נארען דיא חיה, וואס מען וויל פאַנגען. פרופט דער מוטער אדער
 דער מיידעל גופא זאָגען דעם אמת, אז זיא איז בלויז בעשעפּ-
 טיגט מיט'ן פאַנגען חתנים — זאָל גאָט אויסהיטען וואס פאר
 א בעליידגונג דאס וועט זיין! און דאָך טהוען זיי דאס אלע
 און האבען קיין אַנדער זאָך ניט וואס צו טהאָן. שרעקליכער
 פאר אלעס איז צו זעהן, וויא מיט דיעזע חתנים־געיעג זיינען
 זאַמאָל בעשעפּטיגט נאָך גאַנץ יונגינקע און אונשולדיגע מיידע-

לאך; וואָלט דאס כאָטש געטהאָן געוואָרען אָפען, — איז ניין, אַלץ איז מיט פאַלשקייט, אַלץ מיט פערשטעלענעם און צבוועצסטווא! „אך, דאָרוויײַן׳ס ווערק איבער דיא אבשטאַמונג פון מינים! אך, וואָס פאַר אַ אינטערעסאַנטער בוך! אך, ליילי אינטרעסירט זיך מיט בילדער, אַז עס איז נאַר אַ גרויל! ... און איהר קלייבט זיך אויף דיא בילדער־אויסשטעלונג? וויא בעלעהרענד דאס איז! און דיא דראַמאַ, און מוזיק? אך, וואונד־דערבאַר! מיין ליילי געהט נאַר אויס פאַר מוזיק! און ווארום זייט איהר ניט איינפערשטאַנען מיט מיין מיינונג? און שיפען זיך! ...”

און בשעת מען פיהרט אַזעלכע געשפרעכען, האט מען אין קאָפּ בלוזן איין געדאַנקען: „געהם, אָה געהם מיין ליילי! ניין, געהם מיר! פרוה כאָטש! ...” אַ, ניערערטרעכטיגקייט, אָה, צבוועצסטווא! — האט פאזדנישעו אויסגעשריען, און דערטרינקענדיג זיין גלאַז טהיי האט ער אנגעהויבען אויפצור־ראַמען זיין טשייניק מיט דיא צוקער מיט דיא גלעזער.

9.

— ווייסט איהר, — האט ער וויעדער אנגעפאַנגען, אריינגליינענדיג דיא טהיי מיט דיא צוקער אין זיין ריזע־זאַק — ווייסט איהר, אַז דיא פרוי׳ס העררשאפט, פון וועל־כע די וועלט ליידעט אַזוי... אַלץ קומט דאָך ארויס פון דעם, וואס איך האב געזאָגט.

— זייט ווען זיינען דאס דיא פרויען דיא העררשער? — האָב איך איהם איבערגעשלאָגען — דאַכט זיך מענער האָבען מעהר רעכטע, וויא פרויען... .

— כא, כא, דאס וואס איך וויל זאָגען, גיט טאַקע אן ער־קלעהרונג אויף דעם — האט ער זיך אבגערופען, ניט לאָזענדיג מיר ענדיגען, — דאס ערקלערט דאָך טאַקי דעם פאַקט, דאס פון איין זייט ווערט דיא פרוי געטראָטען אונטער דיא פיס און פון דער אנדערער זייט העררשט זיא איבער אונז. אַזוי וויא דיא אידען, וועלכע מיר אונטערדריקען, און וועלכע זיינען זיך דערפאַר נוקם מיט זייער געלד־העררשאפט איבער אונז. „איהר,

קריסטען, ווילט מיר זאָלען בלוין זיין סוחרים? איהר לאָזט אונז צו קיין זאָך ניט צו? גוט; מיר, אידישע סוחרים, ווען לען העררשען איבער אײך — זאָגען דיא אידען — און דיא פרויען זאָגען צו אונז אָהן ווערטער: „איהר, מענער, ווילט מיר זאָלען בלוין זיין דיא געצייג פון אייער תאוה? — גוט, מיר, געצייג פון אייער תאוה, וועלען אײך פארקנעכטען.“ דיא רעכטלאָזיגקייט פון דיא פרוי בעשטעהט ניט אין דעם, וואס זיא קען ניט שטימען ביי דיא וואהלען, אדער וואס זיא קען ניט זיין קיין ריכטער, נור אין דעם, דאס אין דיא שייכות צווישען מאן און פרוי האט זיא ניט דיא זעלבע רעכטע וויא ער: זיא האט ניט דאס רעכט מיט איהם זיך צו בענוצען אדער פון איהם זיך צוריקצוהאלטען, נאָך איהר פערלאנג נאָך; זיא האט קיין רעכט ניט זיך אויסצוקלייבען דעם מאן, וואס איהר געפעלט, נור זיא ווערט אויסגעקלייבען; זיא אייהר זאָגט, און ווען עס וואָלט זיך געפיהרט אַנדערש וויא איצט, וואָלט זיין העסליך. גוט, זאָלען אָבער דיא מענער אויך ניט האבען דיעזע אַלע רעכטע. היינט אבער האט דיא פרוי דיעזע רעכטע ניט און דער מאן האט זיי יע. נו, אום דאָך צו קריי גען איהרע רעכטע, ווירקט זיא אויף דיא תאוה פון דעם מאנס פארשוין. דורך דיעזע תאוה מאכט זיא איהם אזוי ווייט אונטערטהעניג, אז דאָס וואָס דער מאנספארשוין קלייבט זיך אויס א פרוי, איז ניט מעהר וויא א אויסערליכע פאַרמע, א פוסטע צערעמאָניע. אין אמת'ן איז זיא גאָר דיא אויסקלייבערקע. און איין מאָל האָט זיא דיעזען מיטעל אריינגעקראָגען אין האנט, מיט ברויכט זיא איהם און בעקומט דורך איהם א שרעקליכע הער-שאפט איבער דיא מענער.

— וואו זעהט איהר אבער דיעזע הערשאפט איהרע? —

האב אײך געפרעגט.

— וואו? אומעטום, אין יעדער זאך! געהט זיך דורך

אין א גרויסע שטאָרט איבער דיא קראָמען. עס איז ניט אבצורשאצען דיא מיליאָנען, דיא מענשליכע קרעפטען, וואס דיא סחורות קאָסטען אָפ. קוקט זיך אבער צו, וועט איהר זעהן, אז

אפילו אין א צעהנטעל פון אלע קראָמען פארקויפט מען ניט קיין אַרטיקלען וועלכע מאַנספאַרשוינען געברויכען; דער גאַנצער צער לוקסוס פון לעבען, אלע טהייערע זאַכען ווערען געמאַכט פאַר פרויען.

בעטראַכט אלע פאַבריקען; אן אונגעהייערע טהייל פון זיי ארבייט דאָך אײס בלויו נוצלאָזע פּוּצונגען, ציערונגען, קארעמען, מעבעל און אלערליי נאַרישע שפיעל־צייג פאַר פרויען. מיליאָנען מענשען, גאַנצע דורות קנעכט ווערען פער־לאָרען אין דיעזע קאַמאָרושנע ארבייט אויף דיא פאַבריקען, אַלץ צוליעב דיא קאַפּרויען פון פרויענצימער. דיא פרויען זיי־נען אזוי וויא קעניגינען: אין שקלאַפּעריי, אין געפאַנגענשאַפט ביי שווערע ארבייט האַלטען זיי ניין צעהנטעל פון דער מענשהייט. און דאס אַלץ איז צוליעב דעם, וואס מען האָט זיי ערניעדריגט, וואָס מען ניט זיי ניט דיא זעלבע רעכ־טע, וועלכע מענער האבען. זיי נעהמען אַלזאָ ראַכע מיט דעם, וואס זיי פאַנגען אונז אין זייערע נעצען; יא. אַלץ שטאַמט פון דעם.

דיא פרויענצימער האט פון זיך געמאַכט א וואפע, וועל־כע ווירקט אזוי אויף אונזערע ליידענשאַפטען, דאס דער מאַנספאַרשוינ קען רוהיג און געלאַסען מיט איהר גאר ניט ריי־דען; וויא נור א מאַנסבילל געהט צו צו א דאַמע, אזוי ווערט ער וויא אנגע'שיכור'ט פון איהר; ער איז אָהן א קאַפּ. פריהער פלעג איד ווערען א צוטומעלמער פון דעם; ווען נור איד פלעג זעהן אן אויסגעפּוצטע דאַמע, אין א דעקאַלטירטע קלייד, פלעג איד ווערען וויא א פערטשאַדעטער. איצט אבער ווערט מיר דערביי פּראָסט ערעקליך; איד זעה איינפאַך אין דעם עטוואס געפעהרליכעם; אזוי וויא א וויכטיגען פערברעכען; מיר ווילט זיך פּראָסט רופען פּאַליציי, שרייען, אז מען זאָל קומען בעשוי־צען מיר געגען דיעזע געפּאָהר, פּאָדערען מען זאָל דיא גע־פעהרליכע זאָך צונעהמען, בעזייטיגען.

— איהר לאַכט! — האט ער אויף מיר זיך א בייזער

געטהאָן — עם איז אבער גאר קיין געלעכטער ניט. איך בין איבערצייגט, אז עם וועט קומען דיא צייט, און אפשר נאָך גאר אין גיכען, ווען מענשען וועלען דאס אלץ אנהויבען צו פער-שמעהן און וועלען זיך וואונדערען, וויא אזוי עם האט גאר געקענט עקזיסטירען א געזעלשאַפט, אין וועלכע מען האט צוגעלאָזט אזעלכע זאכען, וואס שטערען אזוי דיא געזעל-שאַפטליכע רוהע — זאכען, וויא דיא פּוצונגען פון דיא פרויענצימער'ס קערפער, מיט וועלכע מען סטארעט זיך צו צוהיצען דיא מענערשע תאוה. דאס איז דאָך דאס זעלכע וויא אויף דיא שפּאַציער-פלעצער אויסצושטעלען פּאַסטקעס צו פּאַנגען מענשען — נאָך ערגער! ווארום זיינען פערבאָ-טען אזעלכע קאָרטען-שפיעלען. ביי וועלכע מען ווערט שטאַרק צוקאָכט? פארוואס-זשע פארוועהרט מען ניט, אז פרויען זאָלען זיך פּוצען אין אזעלכע קאָסטיומען, וואס צוקאָכען דיא מענערשע בלוט? זיי זיינען דאָך טויענדער מאָל געפעהר-ליכער.

10.

— הקיצור, מען האָט מיר אַריינגעפּאַקט, וויא איהר זעהט. איך בין געווען פערליעבט, פערשטעהט איהר מיך; אזוי רופט מען דאס. איך האב ניט בלויז איהר געהאַלטען פאר דיא העכסטע, ריינסטע און בעסטע בעשעפעניש אין דער וועלט, נאָך דיא גאַנצע צייט וואָס איך בין געווען אַ חתן, בין איך אַליין ביי זיך אין דיא אויגען געווען א מין מלאך. עם איז דאָך ניטאָ אויף דער וועלט קיין לומפ, וואס זאָל ניט קענען אויפזוכען עפעס אן אַנדער לומפ, וועלכער איז אין א געוויסער בעציהונג נאָך ערגער וויא ער; ער קען שוין וויא עם איז געפינען אן אורזאכע צו שטאָלצירען, זיך צו קנייפען אין בע-קעלע. אזוי איז געווען מיט מיר אויך. איך האב דאָך דאס מעדכען גענומען ניט צוליעב גרין; איך בין דאָך געווען רייך און זיא איז געווען ארים; איך האב אַלזאָ מיין שידוך ניט געטהאָן וויא דאס רוב פון מיינע חברים, וועלכע האבען גע-היראַט צוליעב געלד אדער צוליעב אַנדערע פּראַקטישע אינ-

טערעסען. דאס איז איינס; צווייטענס, האב איך זיך גע-
האלטען גרויס מיט דעם געדאנק, אז מיינע חברים האבען
חתונה געהאט מיט דעם צוועק נאך דער חתונה אויך צו פיהר-
רען דעם זעלבען הולטיסקען לעבען וויא פריהער, וועהרענד
איך האב זיך פעסט בעשלאסען שטרענג צו זיין טריי מיין
פרוי. יא, א שוויין בין איך געווען א גרויסער און געהאלטען
האב איך זיך פאר א מלאך.

מיר זיינען געווען חתן-כלה ניט לאנג. עד היום קען איך
זיך ניט דערמאנען אן יענע עטליכע וואָכען, וואָס מיר זיי-
נען געווען פער'קנס'ט, וואו איך זאָל ניט ווערען רויט פאר
בושה. עם עקעלט מיר פשוט, דערמאָנענדיג זיך אָן דעם. פע,
וויא פאסקודנע! מיט דעם וואָרט ליעבע מיינט מען דאָך
גייסטיגע ליעבע, ניט קיין קערפערליכע, ניט קיין תאוה. נו,
אויב עם האַנדעלט זיך דאָ וועגען גייסטיגע ליעבע, גייסטיגע
שייכות, האָט זיך דאָך דאָס בעדארפט אויסדריקען אין גע-
שפרעכען, אין רייד... עם הויבט זיך גאָר ניט אָן! ווען מיר
פלעגען בלייבען צוזאמען, פלעגט אונז גאָר זיין שווער אויס-
צוריידען א וואָרט. מיר האָבען ניט געהאט וועגען וואָס צו
ריידען. אַלץ וואָס מיר האָבען געהאט צו זאָגען וועגען אונזערע
פלענער, וועגען אונזער לעבען, האָבען מיר שוין געזאָגט. ווען
מיר וואָלטען געווען פיער-פיסיגע בהמות, וואָלטען מיר גע-
וואוסט, אז צו האָבען א געשפרעך איז ניט אונזער עסק; און
דאָ דארף מען גאָר ריידען, און וועגען וואָס איז ניטאָ! וואָ-
רים דאָס וואָס אונז אינטערעסירט אין דיעזע מאָמענטען קען
דורך ווערטער ניט מקוים ווערען; און צו דיא אַלע העסליכ-
קייטען איז נאָך דאָ דיא מאָדע מיט דיא קאָנפּעקטען פרע-
סעריי און דיא עקעלאָפּטע חכנות צו דער חתונה: געשפרע-
כען וועגען דער קוואַרטיר, שלאָף-צימער, שלאָף-קליידער, וועש
און אַנדערע אַזעלכע פּאַסקודסטוועס. דיא חתונה איז ביי זיי
אַ הייליגטהום! עפעס אַ קלייניגקייט! אי פון הונדערט מענער
וואָס האָבען חתונה, איז ניטאָ קיין איינער, וואָס קוקט אויף
דעם וויא אויף אַ הייליגע זאָך, וואָס זעהט אין דיא הייראַט

אירגענר וועלכע פפליכט... אי פון הונדערט מענער, וואָס הייראטען, איז פיעללייכט ניטאָ קיין איינציגער, וואָס האָט שוין פיעל מאָל ניט געהייראט, און פון פופציג איז ניטאָ קיין איינער, וואָס געהט ניט אונטער דער חופה מיט דעם געדאַנק, נאָך דער חתונה צו לעבען מיט פרעמדע פרויען; אי דאָס רוב מענער קוקען אויף דער האַכצייט-צערעמאָניע, ניט מעהר וויא אויף אַ מיטעל צו קריעגען אַ געוויסע פרוי—בלייבט אַ לשיה! האַלט דאָס אַלעס אין זינען און בעטראַכט דיא בעדייטונג פון די אַלע חכמות צו דער חתונה; איהר וועט זעהן, אז די גאַנצע געשיכטע האָט אַ פנים וויא אַ מסחר, — עפעס אזוי וויא אַ הולטיי וואָלט דאָ געקומען קויפען אַ מיידעל, — און דיער זען מסחר פיהרט מען מיט אַ גאַנצע צערעמאָניע.

11.

— אזוי האבען אַלע חתונה, און אזוי האב איך חתונה גע- האט. קורץ, עס האָט זיך אָנגעפאַנגען דער „האָניג מאָנאַט“, וויא מען רופט דאָס; אַ מין פאָדלער נאָמען דאָס איז! — האָט פאזדנישעו אַ הוושע געטהאָן וויא אַ שלאַנג — אַמאָל, ארומשלעפענדיג זיך איבער דיא פערשיעדענע מוועאומס, טשיי קאוועסטען פון פאריז, בין אין אַריין אין אַ פלאַץ, איבער וועלכען עס איז פון דרויסען געהאנגען אַ שילד פון אַ פרוי מיט אַ באָרד, און פון אַ ים-הונד. ווען איך בין געווען אינע- ווייניג האָב איך זיך ערקונדיגט, אז דאָס איז געווען אַ מאַנס- פארשוין אין דאָמען-קליידער און אז דער הונד איז געווען אַ געוועהנליכער הונד, מעהר ניט אויף איהם איז געווען אַ געטהאָן דיא פעל פון אַ ים-הונד. דאָס איז אַלץ ווייניג אינ- טערעסאַנט; אינטערעסאַנט איז אָבער געוועזען, ווען איך האָב געהאַלטען ביים אַרויסגעהן: דער בעל הבית האָט מיר העפליך געפיהרט פאר'ן האַנד, און אָנווייזענדיג אויף מיר, האָט ער געזאָגט צו דיא פערבייגעהער: „אָט פרעגט ביי דיעזען הערר, וועט ער אייך זאָגען, וויא אינטערעסאַנט דאָס איז; קומט אַריין, קומט אַריין! איין פראַנק!“ דער בעל הבית האט געוואוסט, אז איך וועל ניט וועלען האבען קיין:

עסק און וועל שווייגען. אזוי איז מיט דיא יונגע פאָרפּאָלק: זיי ווייסען דיא העסליכקייטען פון דעם זאָגענאָנמען „האַנג מאָנאָט“; זיי שעמען זיך אָבער דאָס אויסצוזאָגען. איך האָב אויך ניט אויסגעזאָגט; אָבער איצטער ווייס איך ניט פאר וואָס איך זאָל ניט זאָגען דעם אמת. עס איז עפעס אזוי וויא ווען איך האָב זיך געלערנט רויכערען; עס האָט מיר געקעהרט צום ברעכען; איך האָב זיך אָבער איינגעהאַלטען; אפילו קיין קרים האָב איך זיך ניט געטהאָן; איך האָב געמאַכט א מינע אזוי וויא איך האָב הנאה. אויב פון רויכערען קען מען הנאה האָבען, וועט מען ערשט הנאה האָבען שפעטער, ווען מען וועט זיך צוגעוואוינען. אזוי איז מיט דיא הייראַט אויך. איהר פאַרשטעהט? דער מאַן מוז דיא פרוי צוגעוואוינען צו דיעזע זינד, אום נאכעהר צו האָבען פערנגיגען פון דעם!

— פאַר וואָס זאָלט איהר דאָס רופען זינד? — האָב איך איהם געפרעגט — איהר רעדט דאָך דאָ וועגען א גאַנץ נאַטירליכע זאַך...

— נאַטירליכע! — האָט ער איבערגעזאָגט, — איך בין געקומען צו דער איבערצייגונג, אַז דאָס איז ניט נאַטירליך, יא. גאַנץ אוננאַטירליך, פרעגט ביי קינדער, ביי אַרענטליכע, ניט־צולאָזענע מיידלעך...

נאַטירליך! נאַטירליך איז עסען, און עסען איז געשמאַק, אַנגענעהם, און קיין שאַנדע ניט פון אָנפאַנג אָן; דאָ איז אָבער אי העסליך, אי אַ שאַנדע, אי אַ וויטאָג. ניין, דאָס איז אוננאַטירליך, און איך האָב זיך איבערצייגט, אַז יעדע ניט־צולאָזענע מיידעל עקעלט פון דעם.

— וואָס רעדט איהר, וויא־זשע וואָלטען געקענט עק־זיסטירען מענשען אויף דער וועלט? —

— אַהא, טאָמער וועלען קיין מענשען ניט קענען געבאָרען ווערען אויף דער וועלט! — (פּאָזדנישעווי האָט דאָס אויסגעשריען אזוי, אַז מען האָט געקענט זעהן, דאָס ער האָט דעם אַרגומענט ערוואַרטעט און האָט פון איהם אָפּגעלאַכט) — פּרער־

גען געגען די הייראט, כדי די רייכטימער פון פריצים זאלען ניט צוברעקעלט ווערן צווישען פיעלע יורשים, כדי יעדער פריץ זאל קענען זיין רייכער און פעטער, פרעדיגען געגען הייראט, אום מען זאל קענען מעהר הולטעווען — דאָס מעג מען; פרעדי-גען אָבער דאָס זעלבע אין דעם נאָמען פון מאָראַל, — דאָס איז שוין גאָט ווייס וואָס פאַר אַ פערברעכען! זיי האָבען מורא טאָמער וועלען מעהר קיין מענשען ניט זיין אויף דער וועלט, ווען מענשען וועלען אויפהערען צו זיין חזרים! ענטשולדיגט מיר, — האָט ער זיך צו מיר פּלוצלונג געווענדעט — איך קען ניט פערטראָגען דיא ליכט; האָט איהר גאָר ניט דאָגעגען איך זאל פערשטעלען? — האָט ער צו מיר געזאָגט, אָנווייזענדיג אויף דיא לאַנטערנע.

איך האָב געענטפערט, אז איך האָב גאָר ניט דאָגעגען; ער האָט זיך אַ האַסטיגען שטעל געטהאָן און אויף גיך, וויא ער האָט אלעס געטהאָן, האָט ער פאַרשטעלט דיא לאַנטערנע מיט'ן פאָרהענגעל.

— דאָך, — האָב איך געזאָגט — ווען אלע וואָלטען זיך אויפגעפיהרט וויא איהר זאָגט, וואָלט דאָך פאָרט דיא מענש-הייט אויפגעהערט צו עקזיסטירען אויף דער וועלט. ער האָט ניט גלייך געענטפערט.

— איהר דאגה'ט, וויא אזוי וועט דיא מענשהייט פאָרט-זעצען איהר עקזיסטענץ, — האָט ער דערנאָך אָנגעהויבען. ער האָט זיך וויעדער געזעצט אַנקעגען מיר, און ברייט פאַרנאָנדער שפרייטענדיג זיינע פיס האָט ער זיך אָנגעלעהנט אויף זיי. — איהר דאגה'ט וויא אזוי דיא מענשהייט וועט פאָרטזעצען איהר עקזיסטענץ? צו וואָס דאַרף זיא פאָרטזעצען איהר עק-זיסטענץ?

— וואָס הייסט דאָס עפעס צו וואָס? ... אז ניט וואָל-טען מיר דאָך ניט געווען אויף דער וועלט? ...
— צו וואָס דאַרפען מיר דאָס עפעס זיין?
— וואָס הייסט צו וואָס? — צו לעבען.
— און לעבען צו וואָס דאַרף מען? אויב עס איז ניטאָ

קיין צוועק דערביי, אויב דאס לעבען איז אונז געגעבען בלויז אום
 מיר זאלען לעבען, טאָ צו וואס דאָרף מען דאָס אין גאנצען?
 און אויב, וויעדער, דאס לעבען האָט יא א צוועק, דאן דאָרף
 דאָך נעהמען א כּוּף צו איהם, ווען דיעזער צוועק איז עררייכט;
 אזוי קומט דאָך אויס, — האָט ער געזאגט אביסעל אויפגערעגט.
 און וויא מען האָט געקענט זעהן, האָט ער דיעזען געדאנק זיינעם
 זעהר הויף געשעצט. — בעטראכט נור: „אויב דער צוועק
 פון מענשליכען לעבען איז צו טהאָן גוטעס, צו לייעבען, אויב
 דער ציעל פון דער מענשהייט איז, וויא דער נביא האָט געזאגט,
 זיך צו פּעראייניגען וויא אמת'ע געטרייע ברידער, פון שווערד
 צו מאכען א סערפּ א. ז. וו. — אויב אזוי, טאָ וואס זשע האלט
 אָב דיא מענשהייט פון דיעזען צוועק? ליידענשאפטען,
 תּאוה . . . דיא שטארקסטע פון אלע תּאוות, איז דיא תּאוה
 צווישען א מאנספּערשויין און א פּרויענצימער; דיא קער-
 פּעריכע לייעבע. עס קומט אַלזאָ אויס, אז ווען מען זאָל פּער-
 ניכטען דיא אַלע תּאוות, הויפטזעכליך דיא ערגסטע פון זיי,
 דיא קערפּערליכע לייעבע, וועט דאן אפּגעראמט ווערען דיא
 וועג צו דיא אמת'ע לייעבע; דיא פּאראויסזאָגונג פון נביא
 וואָלט דאן מקוים געווארען, דיא מענשהייט וואָלט זיך פּער-
 אייניגט, דער צוועק פון איהר לעבען וואָלט עררייכט געווארן;
 און זיא וואָלט מעהר לעבען ניט בעדארפט. כל זמן אָבער דיא
 מענשהייט לעבט נאָך, האָט זיא פּאַר זיך אַ'ן אידעאַל, נאַטיר-
 ליך ניט קיין אידעאַל פון קראָליקעס אָדער פון חזרים, זיך
 וואס מעהר צו פּלאָדען, און ניט קיין אידעאַל פון אפּען אדער
 פּאַריזער פּראַנטען — וואָס קינסטליכער צופּריעדען צו שטע-
 לען דיא תּאוה, נור דעם אידעאַל פון גוטעס, וועלכען מען קען
 דערגרייכען מיט דעם, וואָס מען האלט איין דיא תּאוה. צו
 דיעזען אידעאַל האָבען מענשען אימער געשטרעבט און שטרעבען
 יעצט, און זעהט וואָס דאָ קומט ארויס!
 עס קומט אויס, דאָס דיא קערפּערליכע לייעבע גופּא העלפּט
 דאָ אויס. דער דור, וואָס לעבט איצט האָט דעם מענשליכען
 אידעאַל ניט עררייכט. ווארום? ווייל איהם שטערען זיינע

ליידענשאפטען, און דיא גרעסטע פון דיעזע ליידענשאפטען איז דיא געשלעכטליכע. און וויא באַלד דיעזע ליידענשאפט, דיעזע תאוה איז פאַראַן, וועט דאָך פון דיעזען דור אַרויסקומען; אַ נייער דור; אַלזאָ, קען זיין, אַז יענער נייער דור וועט צו דעם אידעאַל צוקומען. און אויב יענער דור וועט אויך ניט צוקומען, וועט זיין אַ דריטער דור — וועט ער פיעלייכט צו קומען, א. ז. וי. ביז דיא מענשהייט'ס ציעל וועט ענדליך פאָרט עררייכט ווערען; עס וועט מקוים ווערען וואָס דער נביא האט געזאָגט; מענשען וועלען זיך פּעראייניגען; און קען דען אַנדערס זיין? ... אַז ניט, טאָ וואָס פאַר אַ זינג האָט עס? אויב גאָט האָט בעשאַפּען מענשען, אום זיי זאָלען עררייכען אַ געוויסען צוועק, האט ער זיי געמוזט מאַכען וויא זיי זיינען איצט. ווען ער זאָל זיי וועלען מאַכען אַנדערש, דאס הייסט ענטוועדער שטערבליך, אבער אַהן תאוה, אדער מיט תאוה, נור אונשטערבליך, וואָלט אין ערשטען פאַלל דיא גאַנצע מענש-הייט אויסגעשטאַרבען ניט איבערלאָזענדיג קיין אַנדער דור און ניט עררייכענדיג דעם צוועק, און גאָט וואָלט מוזען בעשאַפּען אַן אַנדער מענשהייט; אין צווייטען פאַל, ווען מענשען וואָלטען געלעבט אייביג און זיי וואָלטען גאָט'ס ציעל עררייכט, לאָמיר זאָגען, אין פיעלע טויזענד יאהר — טאָ צו וואס וואָלט זיי גאָט שוין דאַרפּען? וואו וואָלט ער זיי דאַן אהינגעטאָהן? זעהט איהר, וויא איצטער איז, איז פאָרט בעסער. אבער פיעלייכט געפעלט אייך ניט וויא איך דריק זיך אויס; פיעל-לייכט זייט איהר אַ עוואָלוציאָניסט; קומט אָבער דאן אויך אויס דאָס זעלבע. דער העכסטער קלאַס חיות, דיא מענשהייט, אום זיא זאָל קענען זיעגען אין דעם לעבענס-קאָמפּף מיט דיא אַנדערע חיות, מוז זיך פּעראייניגען וויא בינען אין אַ בינ-שטאַק, און ניט האַלטען אין פּרוכטפּערען זיך; זיא מוז אויס-האָדעווען צווישען זיך אַזעלכע, וואָס זאָלען זיין פריי פון גע-שלעכטליכע תאוה, פונקט וויא דיא בינען.

ער איז אויף אַ וויילע אַנשווינגען געווארען. דערנאָך האָט ער וויעדער אָנגעפאנגען:

— דיא מענשהייט וועט אויפהערען צו עקזיסטירען. קען מען דען נאך אין דעם צווייפלען? דאָס איז דאָך אזוי זיכער וויא דער טוידט פון אַן איינציגען מענשען. זאָגען אונז דען ניט אי אַללע רעליגיאָנען אי דיא וויססענשאַפֿט אז צו דער וועלט מוז אַמאָהל קומען אַ סוף?

12.

— ביי אונז איז דאָך פונקט פארקעהרט: אויב אַ מאַנסד פארשוין רעכענט נאָך זיך צוריקצוהאלטען פון פרויען ווען ער איז ניט פעהרייראטה, האַלט ער דאָס פאַר אוננויטיג נאָך דער חתונה. דאָן דאַרף ער שוין זיך ניט איינהאלטען. בעטראַכט נור דיא מאַרע, אז נאָך דער חתונה זאָל דיא פאָאר פאָלק מאַ- כען אַ רייע, אז זיי זאָלען אַ היבשע צייט זיין איינע אַליין, אז קיינער זאָל זיי ניט שמערען. דאָס איז דאָך ניט מעהר, וויא אַ'ן ערלויבעניס פון דיא עלטערן צו דער חתן-כלה, אויף צו הולטעווען, וויפיעל זייער האַרץ געלוסט! דיא מאַראַל קען אָבער איהר שטעדטעל באַשטיין; זיא ווייס שוין וויא זיך אַנצונעהמען איהר קרוודע. ווען מען ברעכט איהרע געזעצע, בעשטראַפֿט זיא. וויפיעל איך האָב זיך ניט געמאָטערט פער- געניגען צו האָבען פון אונזער „האַניג מאָנאַט“, איז נאָר ניט אַרויסגעקומען דערפון. דיא גאַנצע צייט איז מיר געווען אויפ'ן האַרצען העסליך; איך האָב זיך געשעהמט, און מיר איז געווען לאַנגווייליג. און באַלד איז געוואָרען נאָך ערגער... עס איז מיר געוואָרען שרעקליך שווער אויפ'ן האַרצען. דאָס האָט זיך אָנ- געפאַנגען גאַנץ גיך... אויפ'ן דריטען אָדער פיערטען טאָג נאָך אונזער חתונה, איז דאָס דאַכט זיך געווען. איך האָב מיין פרוי געפונען אַן אומעדיגע; איך האָב איהר גענומען אויספרעגען וואָס איז דער מעהר, האָב איהר אַרומגענומען, צוגעדריקט צו זיך; איך האָב געמיינט, אז דאָס איז אַלעס וואָס זיא קען פער- לאַנגען. זיא האָט אָבער מיר אָבגעשטופט פון זיך און האָט זיך צרוויינט. וואָס האָט זיא געוויינט? זיא האָט אַליין ניט גע- וואוסט. עס איז איהר געווען אומעדיג, ביטער אויפ'ן האַרצען.

מסתמא האָבען איהרע אָנגעמאָטערטע נערווען שוין איהר גע-
 לָאָזט וויסען וויא העסליך אונזערע פּערהעלטניסע זיינען. זיא
 האָט דאָס אָבער ניט געקענט אויסדריקען. איך בין צו איהר
 צוגעשטאַנען מיט פּראַגען. זיא האָט מיר געענטפּערט, אַז זיא
 ביינקט נאָך דער מאַמען. איך האָב גערעכענט, אַז דאָס איז
 ניט אמת. איך האָב איהר גענומען טרייסטען, אַיינריידען, ניט
 דערמאָהנענדיג אַ וואָרט וועגען איהר מוטער. איך האב פּער-
 שטאַנען, אַז איהר איז פּראָסט שווער אויפ'ן האַרצען, און אַז
 דאָס, וואָס זיא האָט געזאָגט וועגען איהר מאַמען, איז בלוז גע-
 ווען אַ תירוץ. פון דעסטוועגען האָט זיא זיך באַליידיגט, פאַר-
 וואָס איך דערמאָן ניט איהר מוטער; איך גלויב איהר ניט,
 הייסט עס; זיא האָט געזאָגט, אַז זיא זעהט, אַז איך לייעב איהר
 ניט; איך האָב איהר ערקלעהרט, אַז דאָס איז ניט מעהר וויא אַ
 קאַפּריז פון איהר זייט; דאָ האָט זיך איהר פנים פּלוצלונג אי-
 בערגעביטען; אַנשטאַט אומעט האָט איהר געזיכט אויסגעדריקט
 כעס, און מיט דיא גיפטינסטע ווערטער האָט זיא מיר אַנגעהויב
 בען אויפצווואַרפען, אַז איך האָב לייעב בלוז זיך אליין, און אַז
 איך בין אַ גולן. איך האב אויף איהר אַ קוק געטהאָן; איהר גאַנץ
 צער פנים האָט אויסגעדריקט קאַלטקייט, פיינדליכקייט, כמעט
 האַס צו מיר. איך געדיינק וויא איך בין ערשטוינט געווארען,
 ווען איך האָב דאָס בעמערקט.

„וואס הייסט“? האב איך זיך געקלעהרט — „ליעבע, דיא
 צעראייניגונג פון נשמות—דאס אַלעס איז אַ חלום? אונמעג-
 ליך! זיא איז ניט דיא זעלבע...“

איך האב איהר געפרופט איבערבעטען; זיא איז אבער
 געבליעבען וויא אן אייזערנע וואַנט פון קאַלמע גיפטיגע פיינד-
 ליכקייט; און איך האב זיך ניט פאספייעט ארומצוזהן וויא
 איהר כעס איז איבערגעגאַנגען צו מיר אויך און מיר האבען איי-
 נער דעם אַנדערען אַנגערעדט אַ היבשע ביסעל גיפטיגע רייד.
 איך קען אייך גאר ניט זאָגען וואס פאר אַ שרעקליכען איינדרוק
 דיעזע ערשטע קריעג האט געמאַכט אויף מיר. דאס איז אייגענט-
 ליך געווען ניט קיין קריעג; דאס איז בלוז געווען אן אויפדעקונג

פון דעם תהום, וועלכער איז צווישען אונז געלעגען. דיא ליעבע, דיא איינגעליעבטקייט, איז פארלאָשען געוואָרען מיט דעם, וואס אונזער תאוה־דורשט איז שוין בעפריעדיגט געוואָרען; אונזערע אמת'ע פעהרעלטניסע זיינען דייטליך געוואָרען. דאס הייסט עס איז געוואָרען קלאָהר, אז מיר זיינען צוויי עגאָאיסטען, ווילד פרעמדע מענשען, וואס סטאַרעווען זיך צו בעקומען וואס מעהר תנאה איינער פון דעם אַנדערען. דאס וואס צווישען אונז האט פאסירט, האב איך גערופען קריעג; אין אמת'ן איז דאס בלויז געווען דער רעזולטאַט פון אונזער איבערגעזעטיגטע תאוה; דיעזע איבערזעטיגונג האָט איינפאַך אַרויסגעווייעזען וואָס מיר זיינען איינער צו דעם אַנדערען אין דער ווירקליכקייט; איך האָב ניט פערשטאַנען, אז דיעזע פיינדליכקייט איז אונזער נאָר טירליכע פעהרעלטנים איינער צום אַנדערען; און ניט פער־שטאַנען דאָס האָב איך דערפאַר, ווייל באַלד האָט דיא תאוה וויעדער אונזער פיינדליכקייט פערשטעלט; און דיעזע תאוה האָב איך וויעדער גערופען „פארליעבטקייט“.

הקיצור, איך האָב געמיינט, אז מיר האָבען זיך צוקריעגט און זיינען גוט - פריינד געוואָרען און אז מיט דעם האָט זיך דאָס געענדיגט. אָבער אין דעם זעלבען האָנגענעם מאָר נאַט, דעם „זיסען“ איז זעהר גיך וויעדער אָנגעקומען אַ צייט, ווען אונזער תאוה איז איבערגעזעטיגט געוואָרען; מיר זיינען וויעדער איינער דעם אַנדערען איבעריג געוואָרען, און דאָס האָט ווייטער געמאַכט אַ קריעג צווישען אונז. דיא צווייטע קריעג האָט אויף מיר געמאַכט נאָך אַ טרויעריגערען איינדרוק וויא דיא ערשטע. „אזוי נאָר!“ — האָב איך זיך גע־קלעהרט, „הייסט דאָס, אז דיא ערשטע קריעג איז ניט געווען בלויז אַ סיבה זאָך, נאָר אז אזוי מוז זיין און אזוי וועט זיין!“ דיא צווייטע קריעג האָט מיר נאָך מעהר פאַרדראָסען צוליבע דעם, וואָס זיא איז אַרויסגעקומען פון אַ גאַנץ אונט־גלויבליכע אורזאַכע: עפעס איבער געלד, וועלכע איך האָב אויף מיין לעבען ניט געזשאַלעוועט, — איהר, מיין פרוי, געוויס ניט... איך געדיינק ניט קלאָהר, וויא אזוי דיא מעשה איז

געווען; איך געדיינק בלויו, אז זיא האָט עפעס אזוי איבער-
 געדרייט מיינע רייד, אז פון א געוויסע בעמערקונג מיינע איז
 אויסגעקומען, אז איך וויל איבער איהר הערשען דורך מיין
 געלד, — אז איבער דיעזען געלד וויל איך בלויו אליין זיין
 דער בעל-הבית. עם פערשטעהט זיך, דאָס איז געווען לעכער-
 ליד, נאָריש, נידערטרעכטיג, אוננאטירליך—אי פאר מיר אי
 פאר איהר. איך בין געוואָרען בייז; איך האָב איהר אויפ-
 געוואָרפען, אז אזעלכע בלבוים קען בלויו אויסקלעהרען ניט
 קיין איידעלער מענש; און זיא האָט דאָס זעלבע אויפגעוואָר-
 פען מיר... און וויעדער האָט זיך אָנגעפאָנגען א קריגע; און
 אי אין איהרע ווערטער, אי אין דעם אויסדרוק פון איהר גע-
 זיכט, האָב איך וויעדער בעמערקט דיא זעלבע קאלטקייט און
 גולנות'קייט, וועלכע האָט מיר פריהער אזוי איבערראַשט. איך
 האָב זיך אַמאָל געקריעגט מיט מיין ברודער, מיט מיינע חברים,
 מיט מיין פאָטער, געדיינק איך; אָבער קיין מאָל איז ביי אונז
 דערביי ניט געווען דיא בעזונדערע גיפטיגע פערביסענהייט,
 וועלכע עם איז געווען ביי מיר און ביי מיין פרוי ווען מיר
 האָבען זיך געקריעגט.

עם איז אָבער אוועקגעגאָנגען א קורצע צייט, און אונז
 זער געגענויטיגער האָס איז וויעדער פאַרשטעלט געוואָרען
 מיט דעם צודעק פון ליעבע, דאָס הייסט פון תאוה; איך האָב
 זיך געטרייסט מיט דעם געדאַנקען, אז דיא צוויי קריעג אונז
 זערע זיינען געווען בלויו פעהלערען, וועלכע מען קען פערריכ-
 טען, און אז ווייטער וועט שוין זיין גוט; עם האָט זיך אָבער
 געמאַכט א דריטע קריעג, א פיערטע, און איך האָב גענומען
 פערשטעהן, אז דאָס איז ניט בלויו א צופאַל; נור אז עם איז
 אונפערמיידליך, אז עם וועט אימער אזוי זיין; און עם
 איז מיר געוואָרען שרעקליך פאר מיין צוקונפט. דערביי האָט
 מיר געמאַטערט דער געדאַנק, אז בלויו איך אליין לעב דאָס
 אזוי שלעכט מיט מיין פרוי, אז ביי אנדרע פאָר פאָלק ווייס
 מען פון דעם גאָר ניט. איך האָב נאָך דאָן ניט געוואוסט, אז
 דאָס איז דער אַלגעמיינער שיקזאַל, און אז יעדער מיינט, אזוי

וויא איך, אז ער איז דער איינציגער, וואָס האָט אזא אונגליק, און אז אזוי וויא איך, פארבאָרגט יעדער דיעזען אונגליק אי פון אנדערע אי פון זיך אליין.

אונזערע קריגערייען האָבען זיך אַלואָ אָנגעפאַנגען גלייך פון דיא ערשטע טעג אָן; אָבער וואָס ווייטער זיינען זיי געוואָרען אַלץ שאַרפער און פאַרביסענער. אין דיא טיעפער ניס פון מיין האַרצען האָב איך דיא ערשטע וואָכען שוין גע-פיהלט, אז איך בין א פערפאַלענער, אז עס איז ארויס-געקומען גאָר ניט דאָס, אויף וואָס איך האָב זיך געריכט, אז הייראַטעהען איז ניט בלויז ניט קיין גליק, נור עטוואָס אונט-ערטרעגליכעס; אָבער פונקט וויא אַלע אַנדערע פּערהייראַט-טהע, אזוי האָב איך אויך זיך דאָס ניט מודה געווען אַפילו פאַר זיך אליין. איך וואָלט זיך דאָס אפּשר עד היום ניט מודה געווען, ווען עס וואָלט מיט מיר ניט געטראָפּען דאָס, וואָס איך וועל אייך דערצעהלען; דאָן אָבער האָב איך דאָס פערבאָרגען ניט בלויז פון אַנדערע, נור פון זיך אליין אויך. איצט וואונדער איך זיך, וויא אזוי איך בין דיא געווען אזוי בלינד און האָב ניט פערשטאַנען מיין אמת'ע לאַגע. דיעזע לאַגע מיינע איז מיר אייגענטליך געווען ניט שווער צו פּער-שיטעהן; איך האָב דאָס געקענט זעהן פון דעם, צום ביי-שפיעל, דאָס מיר פלעגען זיך צוקריעגען צוליב אַזעלכע ניט געשטיגענע און ניט געפלויענע אורזאַכען, אז דערנאָך פלע-גען מיר אַפילו ניט קענען זיך דערמאָנען איבער וואָס דיא צאַנקעריי האָט זיך אָנגעפאַנגען. צווישען אונז איז איינפאַך געווען אַ שטענדיגע שנאה, און דער געדאַנק פלעגט פּראָסט ניט פאָספיען אויסצוקלעהרען אַ תירוץ פאַר וואָס מיר קריע-גען זיך. אָבער נאָך מערקווירדיגער איז געווען צו בעטראַכט-מען וויא לעכערליך עס זיינען געווען דיא אורזאַכען פון אונט-זער גוט-פריינד ווערען. אַמאָל דורך ווערטער, ערקלעהרונגען, דורך טרעהרען זאָגאַר; אַמאָל אָבער..... אַך, עס איז מיר פּראָסט העסליך צו דערמאָנען זיך אַפילו..... נאָך דיא גיפטיג-סטע זידלערייען פלעגען מיר פלוצלונג אַנשוויגען ווערען, זיך

נעהמען קוקען אין דיא אויגען, שמייכלען, קושען זיך, ארומ'נעהמען זיך.... פע, עם עקעלט מיר! וויא אזוי האָב איך דאָס ניט געזעהן דיא גאנצע העסליכקייט פון דאָס אלעס!...

13.

אין וואַנאָן זיינען אַריין צוויי נייע פּאַסאַזשירען און האָבען זיך גענומען מאַכען א'ן אָרט אויף אַ ווייטען באַנק. פּאָזדנישעוו איז אַנשוויגען געוואָרען ביז עס איז וויעדער שטיל געוואָרען, און דאָן האָט ער פּאַרטגעזעצט:

— אָה, ווי ניעדערטרעכטיג דאָס איז! אין דער טהעאָריע איז דיא לייעבע עטוואָס אידעאלעס, ערהאַבענעס, הייליגעס; אין דער פּראַקטיק אָבער איז דאָך דיא לייעבע עטוואָס העסליכעס, עטוואָס שוויינליכעס, וועגען וואָס עס איז גאָר מיאום צו ריידען. וויא באַלד דיא נאַטור האָט געמאַכט, אַז דאָס זאָל זיין העסליך און שענדליך, דאַרף דאָך דאָס מסתּמא אַזוי זיין; און דאָ מאַכען דיא מענשען כלומרשט, אַז דאָס העסליכע כע איז גאָר שעהן און ערהאַבען. בעטראַכט נור! וואָס זיינען געווען דיא ערשטע סמנים פון מיין לייעבע? דאָס וואָס איך האָב זיך אָבגעגעבען איבער'ן מאָס צו דעם טהירישען פּערגניגן גען, און איך האָב דאָס געטהאָן ניט נור אָהן שאַנדע נור עפעס מיט אַ מין שטאַליץ; איך האָב שטאַלצירט מיט דעם, וואָס איך קען דיעזע קערפּערליכע פּערגניגען האָבען; און דערביי האָב איך זיך ניט אינטערעסירט ניט מיט דעם גייסטיגן גען ניט אַפילו מיט דעם קערפּערליכען לעבען פון אַ פּרוי. איך האָב זיך געוואונדערט פון וואַנען עס נעהמען זיך ביי אונז דיעזע צאָנקערייען, דיעזע רציחה; דאַכט זיך עס איז געווען גאַנץ קלאָהר; אונזער פּערביסענקייט איינער געגען אַנדרערען איז געווען דער פּראַטעסט פון דער מענשליכער נאַטור געגען דיא טיהרישע נאַטור, וועלכע האָט איהר געדריקט.

— איך האָב זיך געוואונדערט פון וואַנען עס נעהמט זיך אונזער האָס פון איינעם צום אַנדערן. אַנדערס האָט דאָך אָבער ניט געקענט זיין. דאָס איז געווען דער האָס, וואָס מענשען פיהלען, ווען זיי בעגעהען צוזאַמען אַ פּערברעכען, וואָס איינער

רעדט דעם אנדערן צו צו דעם פערברעכען און נעהמט אין דעם
 אנטהייל. איז דען דאָס ניט געווען א פערברעכען, ווען זיא
 איז שוואַנגעריג געוואָרען גלייך דעם ערשטען מאָנאַט נאָך אונ-
 זער תּוּנּוּה, און אונזער הויז'שע שייכות איז זיך ביי אונז גע-
 נאַנגען וויא פריהער!... איהר מיינט אודאי, אז איך קריך
 אַראָב פון מיין ערצעהלונג און פאַררייד זיך אָן א זייט? א
 האָר אויך ניט! איך דערצעהל דאָס אייך אַ ל י ז ו ו י א
 א ז ו י איך האָב ערמאָרדעט מיין פרוי; דאָס אַלץ איז שייך
 צו דער געשיכטע. ביי דעם געריכט האָט מען מיר געפרעגט,
 מיט ו ו אָ ס איך האָב איהר גע'הרג'עט, מיט וואָס פאַר
 א געוועהר... איריאַטען! זיי מיינען איך האָב איהר געטויטעט
 מיט אַ מעסער דאָן, דעם סטען אַקטאַבער... ניט דאָן, נור אַ סך
 פריהער האָב איך איהר געטויטעט. פונקט אזוי וויא אַלע מע-
 נער טויטען היינט זייערע פרויען, אַלע, אַלע...

— מיט וואָס-זשע דען האָט איהר איהר געטויט? —
 האָב איך פּאַזדנישעווען געפרעגט.
 — אָט דאָס איז דאָס דאָך דער וואונדער, וואָס קיינער
 וויל ניט וויסען דאָס, וואָס איז אזוי קלאָהר און דייטליך, —
 דאָס וואָס דיא דאָקטוירים האָבען בעדאַרפט אַלעמען ערקלעה-
 רען און וואָס זיי פערשווייגען גראָד.
 דער מאַנספערשויג און דיא פרויען-צימער זיינען בעשאַ-
 פען וויא יעדע חיה, אזוי אז נאָך דיא קערפערליכע ליבע קומט
 אָן דיא צייט פון שוואַנגערן, דערנאָך פון זיינען דאָס קינד —
 ווען אי פאַר דער פרוי אי פאַר דאָס קינד זיינען דיא קערפער-
 ליכע פּערהעלטניסע צווישען מאַן און ווייב אַ שעדליכע זאַך.
 דיא חיות ווייסען דאָס גאַנץ גוט, און זיי גיבען זייער תּאוּה
 אין דיזע צייט ניט נאָך. און מיר, מענשען, מיר האָבען אַ
 וויסענשאַפט וועלכע ענטדעקט דיא וואונדערבאַרסטע זאַכען;
 אָבער אזא איינפאַכע זאַך פערשטעהען מיר ניט.
 דיא פרויענצימער האָט אַלזאָ צוויי וועגען: איין וועג איז
 זיך צו מאַכען פאַר אַ קאַליקע, פערניכטען אין זיך דיא פעהיג-
 קייט צו זיין אַ פרויענצימער, דאָס הייסט אַ מוטער, אום צו

געבען דעם מאן דיא מעגליכקייט שטענדיג און אונגעשטערט צו האָבען זיין פּערגניגען; דיא צווייטע וועג, דיא וועג פון אלע זאָגענאַנטע אַנשטענדיגע פּאַמיליען, איז, אַז דיא פּרוי זאָל געגען דער נאַטור צו דער זעלבער צייט זיין אי שוואַנגער אָדער זויגען אַ קינד, אי זיין דעם מאַן'ס לויבאָווגיגע, — דאָס הייסט צו פיהרען זיך אַזוי וויא קיין פיערפּיסגע חיה פיהרט זיך ניט; אויף אלץ סטייעט אָבער קיין כוחות ניט; און דעריבער זייגען דאָס דיא פּרויען ביי אונז מיט שוואַכע גערווען און האָבען אָפּטע היסטעריקע. ווארום ליידען אונשולדיגע מיידלעך פון אַזעלכע זאַכען ניט? בלויז פּערהייראַטע פּרויען ליידען פון דעם. דיא האָספּיטעלער פאַר היסטערישע קראַנקהייטען זייגען פול מיט פּרויען, וואָס געהען געגען דיא געזעצע פון דער נאַטור. דאַכט זיך, אין דיא שוואַנגערע פּרוי קומט פאַר אַ הייליגע זאַך: אין איהר וואַקסט דאָס, וואָס דאַרף פּערנעהמען אונזער פּלאַץ, און דיעזע הייליגע זאַך פּערשמוצט מען דאָס... מיט וואָס? אפילו צו דיינקען דערפון איז שרעקליך, בלעבען... און מען רעדט נאָך וועגען דער פּרייהייט, רעכטע פון פּרויען... עס איז אַזוי וויא קאַניבאַלען, ווילדע מענשען-פּרעסער, וועלכע קאַרמען ווען אָן דיא מענשען, וואָס זיי פאַנגען, אום זיי אויפצופּרעסען, וואָלטען דיעזע קרבנות זייערע דערביי פּערויכערט, אַז זיי זאָרגען זיך וועגען זייערע רעכטע און פּרייהייט.

אַזעלכע געדאַנקען האָב איך געהערט צום ערשטען מאָל.

זיי האָבען מיר איבערראַשט.

— וויא זשעידען? אויב אַזוי, — האָב איך געפּרעגט —

קומט דאָך אויס, אַז ליעבען אַ פּרוי קען מען בלויז אין צוויי יאָהר אַ מאָל; אָבער אַ מאַנספּערשוין...

— אַהא, דעם מאַנספּערשוין איז נויטיג מעהר! — האָט ער מיר איבערגעשלאָגען דיא רייד — איך ווייס! דאָכ האָט בען אייך איינגערעדט דיא כהנים דער וויסענשאַפּט! רעדט איין אַ מענשען, אַז איהם איז נויטיג בראַנפּען, טאַבאַק, אָפּיום, און דאָס אַלעס וועט איהם „נויטיג“ זיין; עס קומט אויס, אַז נאָט האָט ניט פּערשטאַנען וואָס מען דאַרף, און אַז אַזוי וויא

ער האָט ניט אָנגעפרענט ביי דיא וויסענשאַפּטליכע מכשפים, האָט ער אַלעס איינגעפיהרט שלעכט. דער מאַנספּערשוין דאַרף, איהם איז נויטיג — אזוי האָבען זיי גע'פּסקן'ט; דעם מאַנס-בילל איז נויטיג צופריעדען צו שטעלען זיין תּאוה, און דאָ דאַרף מען גאָר האָבען קינדער און זיי זויגען, וואָס דאָס שטמערט דאָך אזוי דעם מאַן נאָכצוגעבען זיין הולטייסטוואָג... — וויא — זשע טהוט מען דאָ? מען דאַרף זיך נור ווענדען צו דיא מכשפים — זיי וועלען שוין געפיגען א מיטעל! נו, און זיי האָבען טאַקי געפונען א מיטעל... אַך, ווען וועט מען שוין פון דיעזע כּשוף-מאַכער אַראָפּרייסען זייערע מאַסקעס? שוין צייט, כּלעבען! עס דערגעהט שוין ביז'ן האַלז; מען געהט פּראָסט אַראָפּ פון זינען; מען נעהמט זיך דעם לעבען, — אַלץ דורך דעם. עס ווייזט אויס אזוי וויא דיא חיות וואָלטען וויסען, אז זייערע קינדער זעצען פּאַרט זייער דור, און זיי היי טען דעם נאַטירליכען געזעץ וועגען דעם. בלוז דער מענש ווייס דאָס ניט און וויל דאָס ניט וויסען. ער אינטערעסירט זיך בלוז מיט דעם, וויא צו האָבען מעהר פּערגניגען. און דיעזער מענש איז דאָס דער קעניג פון דער נאַטור! בעמערקט נאָר: ביי דיא חיות קומט זיך דער זכר מיט דיא נקבה צונויף בלוז דאָן, ווען זיי דאַרפען אַרויסבריינגען קינדער, און דער ניעדער-טרעכטיגער קעניג דער נאַטור — ער טהוט דאָס צו יעדער צייט, אבי נור צו האָבען פּערגניגען. נאָך מעהר: דיעזע פּאַסקודסט-וואָ מאַכט ער נאָך פּאַר א פּעריל; ער רופּט דאָס „ליעבע“. און אין דעם נאָמען פון דיעזע ליעבע, דאָס הייסט פון דיעזע פּאַס-קודסטוואָ, פּערדאַרבט מען, פיהרט מען איבער א זעלפט פון דער גאַנצער מענשהייט. אַלע פּרויען, וועלכע האָבען בעדאַרפט דער מענשהייט העלפען געהן אַלץ ווייטער אויף'ן וועג צו וואַהר-הייט און גוטעס, דיעזע פּרויען מאַכט דער מאַנספּערשוין פון זיינע פּערגעניגענס וועגען, גאָר פּאַר שונאים פון אַלעם גוטעס. בעטראַכט נור: ווער האַלט דיא מענשהייט אָפּ פון געהן פּאַר-ווערטס? — דיא פּרויען! און פּאַר וואָס זיינען זיי אזוי? — בלוז דורך דיעזע פּאַסקודסטוואָ! יא, יא, יא, — האָט ער

געזאגט עטליכע מאָל, און האָט זיך גענומען ריהרען אַהין און אַהער, אַרויסגעהמען זיינע פּאַפּיראַסען, און רויכערען, כדי זיך אַביסעל צו בערוהיגען, וויא עס האָט אויסגעזעהן.

14.

— אָט אויף אזא שוויינערישען אַרט האָב איך געלעבט — האָט ער ווייטער געזאָגט, ריידענדיג מיט זיין פּריהערדיגען טאָן. — ערגער פון אַלעס איז געווען דאָס, וואָס לעבענדיג אויף דיזען העסליכען אופן, האָב איך זיך געטראַכט, אז אזוי וויא איך פּער־נעהם זיך ניט מיט קיין פּרעמדע פּרויען און פּיהר אַ'ן אַרענט־ליכען פּאַמיליען לעבען, אז דעריבער בין איך אַ גאַנץ מאָראַלער מענש; און אז אויב מיר קריגען זיך, איז אין דעם שולדיג זיא אַליין, מיין פּרוי, איהר כאַראַקטער. אין אַמת'ן אָבער איז ניט זיא שולדיג געווען. זיא איז געווען אזוי וויא אַלע פּרויען; אזוי וויא דיא מעהרצאָהל. ער־צויגען איז זיא געווען אזוי וויא עס פּאָדערט דיא לאַגע פון דיא פּרוי, דאָס הייסט דיא לאַגע פון אַלע פּרויענציימער פון דיא רייכערע קלאַסען. מען רעדט דאָס פון בילדונג פאַר פּרויענ־ציימער. פּוסטע רייד! דיא בילדונג פון פּרויענציימער שטימט מיט דעם וויא מיר קוקען אויף זיי. דיא בילדונג פון דיא פּרויען וועט אימער מיטשטימען מיט דעם וויא דיא מאַנספּערשוינען קוקען אויף זיי! — „וויין, ווייב, און געזאַנג“ — דאָס איז דער עיקר; אזוי זינגען דאָך אפילו דיא פּאָעטען אין דיא געדריכטען. נעהמט דיא גאַנצע פּאָעזיע, דיא גאַנצע מאַהל־קונסט, די סקולפּטור, — פון ליכעס ליכערער ביז די געשניצטע פיגורען פון נאַקעטע געטליכע פּרויען, און איהר וועט זעהן, אז דיא פּרוי ווערט בעטראַכט בלויז אַלס געצייג פון הנאה. בעטראַכט נור וויא כיטרע דער טייוועל איז דאָ; אַה, זאָל שוין זיין הנאה, פּערגיגען; טאָ זאָל מען ווייניגסטענס אזוי זאָגען; זאָל מען זאָגען אָפּען, אז דיא פּרוי איז בלויז אַ געשמאַקער ביסען. זאָגט מען אָבער אַ ליגען!... דיא פּאַרצייטיגע ריטטער האָבען געהאַלטען אין איין טענה'ן, אז זיי פּערגעטערן

דיא פרוי (זיי פערגעטערן איהר כלומר'שט און קוקען אויף איהר פאָרט וויא אויף א געצייג פון זייער הנאה!). דיא היינ- מיגע מאַנספערשוינען פערזיכערן אונז, אז זיי רעספּעקטירען דיא פרוי. זיי טרעטען איהר אָב א שטוהל; זיי הויבען איהר אויף איהר פאַטשיילקע; אַנדערע שרייען נאָך, אז זיא האָט בעדאַרפט האָבען רעכט צו פערנעהמען דיא זעלבע שטעלען וויא מענער, אַנטהייל נעהמען אין דער רעגירונג א. ז. וו. אזוי רעדט מען, אזוי טענה'ט מען; און נאָך אַלעמען האַלט מען דיא פרוי נור פאַר א געצייג פון פערנגיגען; איהר קערפּער איז דאָך בלויז א מיטעל הנאה צו האָבען, און זיא ווייס דאָס אויף.

ס'איז דאָס זעלבע ווי שקלאַפּעריי כלעבען. די שקלאַפּעריי בעשטעהט דאָך אין דעם, וואָס אייניגע בענוצען זיך מיט דיא געצוואונגענע אַרבייט פון פיעלע. אום קיין שקלאַפּעריי זאָל ניט זיין, מוז מען אַלזאָ, אז מענשען זאָלען אויפהערען זיך צו בע- נוצען מיט דיא געצוואונגענע אַרבייט פון אַנדערע מענשען און אז דאס זאָל מען האַלטען פאַר א פערברעכען, פאַר א שאַנדע. וויא טהוט מען אָבער אין אמת'ען? מען שאַפט בלויז אָפּ דיא פאָרמע פון שקלאַפּעריי; מען מאַכט, אז מען זאָל מעהר ניט טאָרען קויפען און פערקויפען קיין קנעכט; און מען רעדט זיך אַליין איין, אז קיין שקלאַפּעריי איז שוין ניטאָ; און מען וויל נאָר ניט זעהן דעם אמת, אז דיא שקלאַפּעריי עקזיסטירט נאָך אַליץ, וואָרים מענשען לעבען דאָך נאָך אַליץ פון פרעמדע פראַצע. זיי האַלטען דאָס אָבער פאַר גאַנץ עהרליך. דאָס זעלבע איז מיט דער בעפרייאונג פון דער פרוי, וויא מען רופט עס. דיא שקלאַפּעריי פון דיא פרוי בעשטעהט דאָך אין דעם, וואָס דיא מענער האַלטען פאַר אַנשטענדיג מיט איהר זיך צו בענוצען אַלס מיט א געצייג פון פערנגיגען. וויא זשע טהוט מען? בעפרייט מען כלומרשט דיא פרוי, מען ניט איהר גלייכע רעכטע מיט דעם מאַנספאַרשוינ; מען האַלט איהר אָבער פאָרט פאַר א געצייג פון פערנגיגען, און אַלס אַזעלכע ערציהט מען איהר אין איהרע יונגע יאָהרען, און דורך דיא עפענטליכע מיינונג. דער סוף איז, אז זיא בלייבט דיא

זעלבע ערנידעריגטע, צוקאָזענע שקלאַפּין און דער מאַנסאַר-
שוין בלייבט דער זעלבער צוקאָזענער הולטאַיסקער שקלאַפּען-
האַלטער וויא פריהער.

מען בעפרייט דיא פרוי, מען לאָזט איהר אריין אין דיא
אוניווערזיטעטען, מען לאָזט איהר צו צו קהל'שע שטעלען;
און קוקען קוקט מען אויף איהר אלץ וויא אויף א געצייג פאר
מענערשע פערנגיגען. לערענט איהר אימער אויף זיך אליין אזוי
צו קוקען וויא מען לערענט איהר אויס ביי אונז, און זיא וועט
אויף אימער פערבלייבען א ניעדעריגע בעשעפעניש. ענטווע-
דער זיא וועט מיט דיא הילפע פון דיא ניעדערטרעכטיגע
דאָקטוירים מיט קונציגע מיטלען זיך בעוואָרענען, אז זיא זאָל
ניט שוואַנגערען, דאָס הייסט זיא וועט זיין א וואהרע פראָ-
סטיטוטקע, וועלכע לאָזט זיך אַרונטער פיעל ניעדריגער וויא
אויף דיא לאַגע פון א חיה — אויף דיא לאַגע פון א ניט
לעבעדיגע זאך, פון א געצייג, — אָדער, אז ניט, וועט זיין דאָס
וואָס טרעפט דאָס רוב, דאָס הייסט זיא וועט זיין גייסטיג
קראַנק, א נערוועזע, היסטערישע, אינגליקליכע בעשעפעניש,
אַהן דיא מעגליכקייט זיך צו ענטוויקלען גייסטיג.

דיא גימנאַזיימס מיט דיא אוניווערזיטעטען קענען דאָס
ניט ענדערען. ענדערען קען דאָס בלויז א'ן ענדערונג אין
דעם, וויא מענער קוקען אויף דיא פרויען און וויא דיא פרויען
קוקען אויף זיך אליין. דאָס וועט אומגעביטען ווערען בלויז
דאָ, ווען דיא פרויענצימער וועט אַלס איהר העכסטע לאַגע
בעטראַכטען דיא לאַגע פון א ריינע מעדכען, און ניט וויא
איצט איו, ווען אזא לאַגע איז פאר א פרוי א שאַנדע. כל
זמן עס וועט בלייבען וויא איצט איו, קען איהר בילדונג ווער
ווייסט וויא גרויס זיין — וועט דער אידעאַל פון דיא מעדכען
אַלץ בעשטעהן אין דעם, וויא צו זיך צוצוזעהן וואָס מעהר
מענער, וואָס מעהר זכרים אום צו האָבען א גרעסערע צאָהל
פון וועלכע זיך אויסצוקלייבען.

דאָס וואָס איין פרוי קען בעסער מאַטהעמאַטיק און דיא
צווייטע — בעסער שפיעלען אויף א האַרפע, צום ביישפיעל —

דאָס וועט קיין זאך ניט ענדערען. דיא פרוי איז גליקליך און דערגרייכט איהר אידעאל בלויז דאן, ווען זיא בעצויבערט דעם מאַנספארשוינן. איהר הויפט־אויפגאַבע איז דעריבער איהם צו קענען בעצויבערען; אזוי איז מיט דיא מיידלעך און אזוי איז אויך מיט דיא פעהירראטהע פרויען. דיא מיידלעך איז דיא בילדונג און דיא מוזיק נויטהיג אום צו קענען זיך אויסקלייבען אַ מאַן, און דיא פעהירראטהע פרוי דאַרף דאָס האָבען אום צו קענען הערשען איבער איהר מאַן.

דאָס איינציגע וואָס שטעלט דאָס אָפּ אויף אַ געוויסע צייט — דאָס זיינען קינדער, אי דאָס, ווען דיא פרוי זויגט זיי אַליין. נור אמת, דאָ מישען זיך ווייטער אַריין דיא דאָקטוירים.

מיין פרוי, וועלכע האָט אַליין געוואָלט זויגען און טאַקי געזויגען אַלע פינף קינדער פון דעם צווייטען אָן, איז ביי איהר ערשטען קינד עפעס ניט געזונד געוואָרען. דיעזע דאָקטוירים, וועלכע האָבען איהר גאַנץ אונפערשעמטערהייד צוואַנציג מאָל אויסגעטהאָן נאַקעט און אומעטום איהר אַרומגעטאַפּט, — און איך האָב זיי נאָך געמוזט דאַנקען און צאָהלען געלט דערפאַר, — דיעזע זיסע דאָקטוירים, זאָג איך, האָבען געפונען, אַז זיא טאָר אַליין ניט זויגען; און אויף דיעזען אַרט איז דיא ערשטע צייט פון איהר אַוועקגענומען געוואָרען דער איינציגער מיטעל, וועלכער וואָלט איהר געראטעוועט פון קאָקעטסמואַ. געזויגט האָט פאַר איהר אַ'ן אַם, דאָס הייסט מיר האָבען זיך בענוצט מיט דיא אַרימקייט, עלענד, און אונוויסענהייט פון אַ פּרעמדע פרוי, וועלכע מיר האָבען אַוועקגענומען פון איהר אייגען קינד פאַר אונזער קינד, און האָבען איהר דערפאַר אויסגעפּוצט אין אַ ווייסען ציפּעק. נאָר ניט דאָס איז דער עיקר, דער עיקר איז דאָס, וואָס אין דיעזער צייט, ווען מיין פרוי איז געוואָרען פריי פון שוואַנגערען און פון זויגען, האָט זיך אין איהר מיט אַ בע־זונדערע קראַפט אויפגעוועקט דיא קאָקעטסמואַ, וועלכע האָט ביז אַהער אין איהר געשלאָפּען. און אין מיר האָבען זיך צור־לעב דעם מיט אַ בעזונדערע קראַפט אויפגעוועקט דיא יסורים

פון אייפערזוכט, — פון דער אייפערזוכט, וועלכע האָט מיר
 ניט אויפגעהערט צו מאַטערען דיא גאַנצע צייט פון מיין
 פּערהייראַטהען לעבען, וויא זיא מאַטערט יעדען מאָן, וואָס
 לעבט מיט זיין פרוי, אזוי וויא איך האָב געלעבט, דאָס הייסט,
 אונמאָראַליש.

.15

— די גאַנצע צייט פון מיין פּערהייראַטהען לעבען האָב איך
 ניט אויפגעהערט צו ליידען דיא שמערצען פון אייפערזוכט. עס
 זיינען אָבער געווען צייטען, ווען דיזעע שמערצען זיינען געווען
 בעזאָנדערס שטאַרק. איינע פון אזעלכע צייטען איז דאָס
 געווען דאָן, ווען נאָך מיין פרוי'ס קינדעט מיט אונזער ערשטען
 קינד, האָבען ריא דאָקטוירים איהר פארווערט צו זויגען. איך
 האָב דאָן שרעקליך געליטען פון אייפערזוכט, ערשטענס, ווייל
 זיא האָט געפיהלט יענע ווייבערשע אונרוהיגקייט, וועלכע איז
 אונפערמיידליך, ווען מען שטערט דעם נאַטירליכען גאַנג פון
 אַ מוטער'ס לעבען; צווייטענס, ווייל, זעהענדיג וויא גרינג איהר
 איז געווען פון זיך אַראָפּצואוואַרפען איהרע פּפליכטען צו איהר
 קינד, האָב איך ביי זיך בעשלאָסען, הגם ניט־דייטליך, אַז איהר
 וועט פונקט אזוי לייכט זיין פון זיך אַראָפּצואוואַרפען איהרע
 פּפליכטען און טרויהייט צו איהר מאַן; זיא איז דאָך אין
 אמת'ען געווען גאַנץ געזונד, והא ראייה: ניט קוקענדיג אויף
 דעם פּערבאָט פון דיא זיסע דאָקטוירים, האָט זיא דאָך דיא
 שפּעטערע קינדער אונזערע געזויגען אַליין און זיי טאַקי אויס־
 געזויגען אויף'ן בעסטען אַרט.

— וויא איך זעה, האָט איהר דיא דאָקטוירים ניט אזוי
 שטאַרק לייעב — האָב איך געזאָגט, בעמערקענדיג דעם ביי־
 זען, גיפטיגען טאָן פון זיין שטימע יעדעס מאָל, וואָס ער האָט
 אַרויסגעערעדט דעם וואָרט „דאָקטאָר“.

— דאָ האַנדעלט זיך ניט אום לייעבען דיא דאָקטוירים
 אָדער ניט לייעבען, זיי האָבען איינפאַך אונגליקליך געמאַכט
 מיין לעבען, וויא זיי מאַכען אונגליקליך דיא לעבענס פון טוי־

זענרע, הונדערטע טויזענדע מענשען. זיי ווילט זיך דאָס זעלבע ווי אַרוואַקאָממען און אַנדערע: שעפען געלט ווילט זיך זיי; און איך וואָלט זיי אָפּגעבען אַ העלפט פון מיין גאַנצען איינקונפט, אבי זיי זאָלען זיך ניט אַרײַנמישען אין מיין פאַמיליען-לעבען, אבי זיי זאָלען ווייכען פון מיר; איך האָב דאָך קיין פאַסטען און מישנע ניט געזאַמעלט; פון דעסטוועגען ווייס איך פון צעהנדר ליגע פעללע, וואו זיי האָבען אַ קינד געטויטעט ביי דיא מוטער אין בויך, ערקלעהרענדיג, אַז דיא פרוי איז ניט אימשטאַנדע צו געהן צוריק; אָדער וואו זיי האָבען געטויטעט דיא קינדבעטאָרין אַליין מיט זייערע אָפּעראציעס. מען צעהלט דען הפנים דיעזע אלע מאָרדען? מען צעהלט זיי ניט פונקט ווי מען האָט ניט געצעהלט די מאָרדען פון דער אינקוויזיציאָן; אי דיא אינקוויזיטאָרען אי דיא דאָקטוירים הרג'ענען אויס מענשליכע נפשות כלומרשט אין דעם נאָמען פון גוטסקייט; אָבער דיעזע אלע פערברעכען פון דיא דאָקטוירים זיינען נאָך נאָר ניט אין פערגלײַך מיט דיא מאַראַלישע פערדאָרבענהייט, וועלכע זיי בריינגען אַרײַן אין דער וועלט, הויפטזעכליך דורך דיא פרויען.

— היינט טאָר מען שוין ניט זאָגען: „דו פיהרסט זיך אין דיין לעבען ניט גוט; פיהר זיך בעסער.“ דאָס פאַסט ניט, דאָס טאָר מען ניט זאָגען ניט דעם אַנדערען, ניט זיך אַליין. וויא דען-זשע? אויב איהר לעבט ניט וויא עס בעדאָרף צו זיין, איז דיא אורזאכע, פאַרשטעהט איהר מיד, אין אייערע נערווען אָדער אַנדערע אַזעלכע זאַכען, און מען מוז געהן צו זיי, צו דיא דאָקטוירים, און זיי וועלען שוין פאַרשרייבען אַ 35-קאָפּיקענעם רעצעפט!

אי אייך וועט נאָך ווערען ערגער? נו, דאָן געהט וויער דער צום דאָקטאָר און נעהמט וויעדער אַ רפואה. אַ טהייר ערער שפיצעל, ניש-קשה!

אָבער ניט דאָס בין איך אויסען; איך וויל בלוין זאָר זען, אַז מיין שרוי האָט זעהר גוט געקענט זייגען, און אַז דאָס

טראָגען און זויגען פלעגט מיר בעפרייען פון דיא יסורים פון מיין אייפערזוכט; ווען זיא וואָלט ניט געטראָגען און געזויגן גען, וואָלט דיא „סיבה“ מיט מיר געטראָפּען אַ סך פריהער. דיא קינדער האָבען געראַטעוועט אי מיר אי איהר. אין אכט יאָהר האָט זיא געהאַט 5 קינדער, און אַלע, אויסער דעם ערשטען, האָט זיא געזויגען אַליין.

— וואו זיינען אייערע קינדער איצטער? — האָב איך געפרעגט.

— דיא קינדער? — האָט ער איבערגעפרעגט וויא אַ דערשראָקענער.

— ענטשולדיגט מיר, פיעליכט איז איך אונאנגענעהם אָן דעם זיך צו דערמאָנען?

— ניין, עס מאַכט ניט אויס. — מיינע קינדער האָט צוגע-
נומען מיין פרוי'ס ברודער; ער און זיין פרוי ווילען זיי מיר
ניט אָפּגעבען. איך האָב אויף זיי איבערגעשריעבען מיין גאַנ-
צען אייגענס; דאָך גיט מען זיי מיר ניט. איך בין דאָך אַ
משוגענער, פאַרשטעהט איהר מיך; היינט וויא קען מען
דאָס מיר פערטרויען קינדער? ... איך פאָהר דאָס איצט פון
זיי. זעהן האָט מען מיר זיי געלאָזען, אָבער מיטנעהמען—
גיט. טאָמער וועל איך זיי חס וחלילה אזוי ערציהען, אז זיי
וועלען גיט זיי? וויא זייערע עלטערען... איבעריגענס, ווייס
איך ניט, אויב איך וואָלט גאָר געהאַט כוחות זיי צו ערציי-
הען. איך בין דאָך אַ חורבה, אַ קאַליקע. בלויז איינס איז
אין מיר דאָ... איך פערשטעה עפעס; איך פערשטעה דאָס.
וואָס אַנדערע מענשען וועלען אזוי גיך גאָך גיט פערשטעהן.

יא. מיינע קינדער זיינען געזונט און האָדעווען זיך
אויף דעם זעלבען ווילדען אופן, וויא אַלע קינדער. איך האָב
זיי געזעהן; דריי מאָל האָב איך זיך מיט זיי געזעהן, איך
קען זיי גאָר ניט העלפּען—גאָר נישט. איצטער פאָהר איך
צו זיך אהיים, אין דיא דרום־גובערניעס. איך האָב דאָרטען
אַ הויז מיט אַ סאָר.

יא, יא, מענשען וועלען נאך ניט אזוי גיך וויסען
 דאָס, וואָס איך ווייס. פון וואָס דיא זונן בעשטעהט אָדער
 דיא שטערען—דאָס קען מען לייכט דערגעהן; אָבער דאָס
 וואָס רייסט אַראָפּ דיא מאַסקע פון אונזער שוויינישען לע-
 בען — דאָס צו דערגעהן איז ניט לייכט.
 איהר הערט ווייניגסטענס צו, וואָס איך רייד; פאַר
 דעם בין איך שוין אויך דאַנקבאַר.

.16

איהר האָט דערמאָנט וועגען דיא קינדער; נו, באַרע-
 כענט נור וואָס פאַר אַ ליגענס מען זאָגט וועגען קינדער.
 „קינדער זיינען אַ ברכה פון גאָט; קינדער זיינען אַ גליק.“
 דאָס אַלץ איז גיט מעהר וויא צוועצסקע רייד! אַמאָל איז
 דאָס טאַקי געווען אמת, אָבער ניט היינט. היינט זיינען
 קינדער אַ מאַטערניס, אַ יסורים און ווייטער גאָר ניט; אזוי
 פיהלען דאָס רוב מוטערס ביי זיך אין האַרצען; און אַמאָל
 ריידען זיי דאָס ניט ווילענדיג אַרויס אויף. פּרעגט ביי אַ
 מוטער פון מייַן קלאַסס, ביי אַ מוטער פון אַ רייכען צו-
 שטאַנד, פּרעגט ביי איהר וועגען דעם, וועט זיאַ אַייך זאָגען,
 אז אויס פּורכט טאָמער וועלען איהרע קינדער קראַנק ווערען
 און שטאַרבען, וויל זיאַ קיין קינדער גאָר ניט האָבען און אז
 ווען זיאַ האָט שוין יע געבאָרען אַ קינד, וויל זיאַ איהם ניט
 זייגען אום צו איהם דורך דעם ניט צוגעבונדען צו ווערען און
 צו ליידען. דיא פּערגניגען, וואָס דאָס קינד פּערשאַפט דער
 כּוּטער מיט זיין חן/עוודיגקייט, מיט זיינע שעהניקע הענטער-
 לעך, פּיסעלעך, מיט זיין גאַנצען קערפּערליך, דיעזע פּערגניגען
 איז אַ סך קלענער, וויא דיא יסורים, וואָס דיא מוטער האָט
 פון איהם; איך רייד שוין ניט, ווען ער איז קראַנק, אָדער
 ווען ער שטאַרבת; דיא מורא גופא טאָמער ווערט ער קראַנק,
 טאָמער שטאַרבת ער אַוועק, דאָס גופא האַלט זיי אין שטענ-
 דיגע ציטערניס. ווען מען וועגט דיא שמערצען מיט דיא

פערגנגען, קומט ארויס, אז עס לוינט ניט (און דעריבער וויל מען ניט), האָבען קיין קינדער. דיא פרויען זאָגען דאָס אַרויס גאַנץ אָפּען; זיי מיינען, אז דיעזע געפיהלע זייערע קומען אַרויס פון זייער ליבע צו דיא קינדער; און זיי האַל־טען זיך נאָך מיט דעם גרויס; זיי בעמערקען אָבער ניט, אז מיט אַזעלכע רייד ווייזען זיי דייטליך, אז זיי ליבען ניט דיא קינדער נור זיך אַליין. בערעכענט נור: וויא באַלד דיא פּערגנגען, וואָס מען האָט פון קינד איז קלענער וויא דיא צרות, וואָס ער פּערשאַפט, דאַרף מען דעריבער ניט דעם קינד, וועלכען מען וויל ליבען. דאָס הייסט, דיא מוטערס אָפּפּערען ניט זיך פאַר'ן קינד, נור פאַרקעהרט, זיי אָפּפּערען דעם ליבען קינד, וואָס האָט געקענט זיין, פאַר זייערע איי־גענע אינטערעסען.

עס איז דייטליך, אז דאָס איז ניט קיין ליבע, נור עגאָ־איזמוס; ווען מען דערמאָנט זיך אָבער אָן דיא יסורים, וואָס דיא מוטערס שטעהען אויס, אַפילו פון געזונטע קינדער, דיא יסורים, וואָס זיי האָבען צוליעב דיא זעלבע דאָקטוירים, וואָס מישען זיך אַרײַן אין דעם לעבען פון פּריצים, ווען מען דערמאָנט זיך דאָס, האָט מען קיין האַרץ ניט דיעזע מוטערס צו פּערדיינקען. אַפילו איצט, ווען איך דערמאָן זיך אָן דעם, שטעלען זיך ביי מיר דיא האָאַר קאַפּויר. מיר האָבען פון קיין לעבען ניט געוואוסט; מיר זיינען שטענדיג געווען אין הוילע ציטערניס פאַר געפאַהר. מען קומט פון איין געפאַהר אַרויס, מאַכט זיך אַ נייע געפאַהר מיט נייע ציטערניס; מיר זיינען געווען אין אַזאַ לאַגע, וויא מענשען, וואָס געפינען זיך אויף אַ שיף, וועלכע האַלט ביים אונטערגעהן.

אַמאָל פלעגט זיך מיר דוכטען, אז זיא מאַכט דאָס אור מישנע, אז זיא מאַכט זיך דאָס בלוין, דאָס זיא איז אונרוהיג וועגען דיא קינדער, אום אויסצופיהרען ביי מיר, וואָס זיא ווילל. עס איז אָבער געווען אַ טעות. זיא האָט טאַקו שרעק־זיך געליטען פון דיא קינדער, אי ווען זיי זיינען געווען

קראַנק, אי ווען זיי זיינען געווען געזונד, און איך האָב נאָמיר-
ליך אויך געליטען. און ס'האָט אַ פנים געקענט אַנדערש זיין?
דיא צוגעבונדענקייט צו דיא קינדער, דיא נאטירליכע בעדירפ-
ניס צו קאָרמען זיי מיט איהר ברוסט, זיי צו לאַסצען, בע-
שיצען, — דאָס אַלץ האָט זיא געפיהלט אַזוי וויא אַלע פרויען,
און וויא דיא נקבות ביי טיהרען; דערפאַר אָבער האָט זיא
געהאַט דאָס וואָס טיהרען האָבען ניט, נעמליך אַ געדאַנקען
מיט אַ פאַנטאַזיע. אַ הוהן שרעקט זיך ניט, טאָמער וועלען
איהרע היהנדעלעך קראַנק ווערען. ניט זיא ווייס פון דיא
קראַנקהייטען, וועלכע קענען איהרע קינדער בעפאַלען, ניט
זיא ווייס פון דיא מיטלען, מיט וועלכע מענשען מיינען, אַז זיי
קענען ראַטעווען פון אַזעלכע קראַנקהייטען און פון טויט. און
דיא קינדער זיינען פאַר דיא הוהן ניט קיין קוואַל פון יסורים;
זיא טהוט פאַר איהרע היהנדעלעך דאָס וואָס איז איהר נאָטור
צו טהאָן און וואָס פערשאַפט איהר הנאה; ווען אַ היהנדעלע
ווערט קראַנק, זיינען דער הוהן'ס זאָרגען איינפאַך און קלאַר:
זיא וואַרימט איהר און קאָרמעט איהר. און אַזוי טהוענדיג,
ווייס זיא, אַז זיא טהוט אַלץ, וואָס מען דאַרף טהאָן. פּנר'ט
דיא היהנדעלע אַוועק, פּרעגט דיא הוהן ביי זיך קיין קשיות ניט
פאַרוואָס איז זיא גע'פּנר'ט? אָדער וואוהין איז זיא אַוועק?
— זיא קוואַקטשעט זיך אַביסעל אױס און הערט אויף און
לעבט זיך ווייטער וויא פריהער.

— מיט אונזערע אונגליקליכע פרויען איז אָבער אַנדערש.
שוין ניט ריידענדיג וועגען קינדער-קראַנקהייטען, וויא זיי צו
היילען, — וועגען דעם, וויא דאָס קינד צו קאָרמענען, האַדע-
ווען, ערציהען, האָט זיא אויך פון אַלע זייטען געהערט און
אַליין געלעזען וואָס אַ טאָג אַלץ נייע כללים: קאָרמענען אַזוי,
מיט דעם — ניין, דאָס טאָר מען ניט. אָט מיט דעם דאַרף מען זיי
קאָרמען. ווי דיא קינדער אַנצוטהאָן, וואָס זיי צו געבען טרייב-
קען, וויא זיי צו באַדען, שלאַפען לייגען, שפאַציערען פיהר-
דען, — אויף דעם אַלעם האָבען מיר, הויפּטזעכליך זיא, אַלע

וואָך געהערט נייע כללים; און ווען דאָס קינד וועט חס וחלילה קראַנק ווערען, וועלען מיר שולדיג זיין: ניט געטהאָן וויא מען דאַרף. ניט נאָך דיא כללים, פאַרשטעהט איהר מיך . . .

דיעזע אלע צרות האָט מען געהאַט, ווען דיא קינדער זיי-נען געווען געזונד. איהר קענט זיך שוין פאַרשטעלען וואָס ס'האָט זיך אָבגעטהאָן ווען זיי פלעגען קראַנק ווערען; דאָן איז גאָר געווען אַ גיהנום! עס איז אַ מאָדע צו גלויבען, אז קראַנקהייט קען מען אויסהיילען, אז עס איז אויף דעם דאָ אַ וויסענשאַפט און בעזונדערע מענשען אַזעלכע — דיא דאָקטוירים; זיי וויי-כען שוין וויא דאָס צו היילען; ניט אלע, אָבער דיא בעסטע דאָקטוירים ווייסען שוין. אַזוי האָט מען זיך איינגערעדט. ווערט אַ קינד קראַנק, דאַרף מען קריעגען דעם בעסטען דאָקטאָר. ער וועט שוין דאָס קינד ראַטעווען. טאָמער קענט איהר דייעזען דאָקטאָר חס ושלום ניט קריעגען אָדער טאָמער וואוינט איהר גאָר ניט דאָ וואו ער וואוינט — דאָן איז דאָס קינד פאַרפאַ-לען! . . . אַזוי האָט געגלויבט מיין פרוי; און זיא איז דאָך ניט געווען קיין אויסנאַהמע. אלע פרויען גלויבען דאָך דאָס זעלבע. ביי פרוי יעקאַטערינאַ סעמיאָנאָווא זיינען געשטאָר-בען צוויי קינדער, ווייל זיא האָט ניט גערופען דאָקטאָר איר וואן זאַכאַריטש אין דער צייט; ביי פרוי מאַריאַ איוואַנאָוונאַ האָט איוואַן זאַכאַריטש געראַטעוועט דיא עלטערע מיידעל. היינט וויא זאָל מען זיך ניט נעהמען דעם לעבען, אז דער גאַנצער לעבען פון דיא קינדער ווענדט זיך אָן דעם, אויב זיא וועט אין דער צייט הערען, וואָס איוואַן זאַכאַריטש וועט זאָ-גען. און וואָס איוואַן זאַכאַריטש וועט זאָגען, ווייס איוואַן זאָ-כאַריטש אַליין ניט, וואָרים ער ווייס גאַנץ גוט, אז ער הויבט ניט אָן צו ווייסען, און אז ער קען גאָר ניט העלפען, און ער דרייט בלויז אַ מוח בלומרשט מיט רעצעפטען, אַבי מען זאָל ניט אויפ-הערען צו גלויבען, אז ער ווייס. ווען דיא פרוי וואָלט געווען גאָר אַ חיה, וואָלט זיא זיך אַזוי ניט געמוטשעט; פערקעהרט וויעדער, ווען זיא וואָלט געווען אַן אַנשטענדיגער מענש, וואָלט

זיא געגלויבט אין גאָט, און דאָן וואָלט זיא זיך געטראַכט:
„גאָט האָט געגעבען, און גאָט האָט צוגענומען; פון גאָט קען
מען ניט אַנטלויפֿען.“

דער גאַנצער לעבען מיט דיא קינדער איז געווען פֿאַר
מיין פֿרוי ניט קיין פֿערגניגען, נור אַ פֿייניגונג, און צוליעב
איהר איז דאָס פֿאַר מיר אויך געווען אזוי.

מיר פֿלעגען, צום ביישפּיעל, גוט־פֿריינד ווערען נאָך אַ
סצענע פֿון אייפֿערזוכט אָדער אזוי עפעס אַ צאַנקעריי און
פֿלעגען זיך קלייבען אַביסעל צו לעזען, אָדער בעטראַכטען עט־
וואָס, — נו, איז וויא מיר פֿלעגען זיך נור נעהמען צו וועלכע
עס איז אַרבייט, פֿלעגט מען אונז אָנזאָגען דיא גוטע בשורה,
אַז וואָסיא ברעכט, אָדער אַז ביי מאַשא'ן געהט בלוט פֿון נאָז,
אָדער, אַז ביי אַנדרושקא'ן איז דיא לייב אויסגעשאַטען, און —
אַ סוף! מען קען שוין ווייטער ניט אַטהעמען. וואוהין לויפט
מען? צו וועלכע דאָקטוירים? עס הויבט זיך אָן אַ סדרה פֿון
קאַנעס מיט רפואות, מיט דאָקטוירים.

איין טרעוואָגע פֿאַספּיעט ניט איינגעשטילט צו ווערען,
וויא עס מאַכט זיך שוין אַ נייע. פֿון קיין ריכטיגען פעסטען
פֿאַמיליען־לעבען האָבען מיר ניט געוואוסט. מיר האָבען בלוז
געוואוסט פֿון שטענדיגע געפֿאַהרען, — פֿון ווירקליכע אָדער פֿון
ניט־געשטויגענע און ניט־געפֿלויגענע. אזוי איז עס שוין אין
דאָס רוב פֿאַמיליען. אָבער אין מיין פֿאַמיליע איז געווען ער־
גער וויא אומעטום. מיין פֿרוי פֿלעגט זיין שטאַרק צוגע־
בונדען צו אַ קינד, און דערצו נאָך האָט זיא געהאַט אַ נאַטור
פֿון דער קלענסטער זאָך צו מאַכען אַ באַרג.

דאָס, וואָס מיר האָבען געהאַט קינדער, האָט אַלזאָ אונז
זער לעבען ניט פֿאַרבעסערט, נור נאָך מעהר פֿערגיפטעט. אַ חוץ
אַלעס, זיינען דיא קינדער ביי אונז געווען אַ נייע אורזאַכע
פֿון קריעגערייען און רייסערייען. זינט מיר האָבען געהאַט
לינדער און וואָס מעהר זיי זיינען געוואַקסען, אַלץ עפֿטער זיי־
נען זיי געווען אי דיא אורזאַכע, אי אַ מיטעל צו קריעגערייען..

איהר פערשטעהט? ניט בלויז אן ארואכע פון קריעג זיינען
דיא קינדער געווען, נור אויך א וואפע אין דיעזע קריעגערייען;
עפעס אזוי וויא דיא קינדער וואָלטען געווען שטעקענס, מיט
וועלכע מיר האָבען זיך איינע דיא אנדערע געשלאָגען. איך
האָב צווישען דיא קינדער געהאט מיין ליעבלינג, און זיא האָט
געהאט איהר ליעבלינג; און דיעזע ליעבלינגען אונזערע זיי-
נען געווען אונזערע קאמפפס-וואפען. איך פלעג איהר קריינקען
און אָנטהאָן יסורים מיט וואסיא'ן, אונזער עלטערען אינ-
געל, וועלכען זיא האָט ליעבער געהאט פון אלעמען; און זיא
פלעגט מיר להכעיס טהון מיט ליזא'ן, ווייל זיא איז דיא מיר-
דעלע, וועלכע איך האָב ליעבער פאר אלע קינדער. א חוץ דעם:
וויא דיא קינדער האָבען גענומען אונטער-וואקסען און זייערע
כאראקטערע זיינען שוין קענטיג געוואָרען, פלעג איך אין א
קריעג מיט מיין פרוי זיי ציהען אויף מיין צד, זיי זאָלען פאר
מיר האַלטען, און זיא וויעדער פלעגט זיי ציהען צו זיך, זיי
זאָלען האַלטען מיט איהר. דיא קינדערלעך פלעגען דערביי האָ-
בען גרויס קלעמענעס, אָבער אונז, אין אונזער שטענדיגע
מלחמה, איז אין זינען ניט געלעגען וועגען זיי זיך צו זאָרגען.
ליזא, אונזער מיידעלע, פלעגט האַלטען מיט מיר, וועהרענד
וואסיא, דער עלטערער אינגעל, וועלכער האָט געהאט אָנבליק
צו איהר און וועלכער איז געווען איהר ליעבלינג, איז געווען
אויף איהר צד, און איך פלעג איהם אָפט פראָסט ניט קענען
אָנזעהן.

17.

הקיצור, אָט אזוי האָבען מיר געלעבט. מיר האָבען זיך
געקריעגט אלץ עפטער און וואָס אמאָל איז דיא שנאה געווען
אלץ שארפער. עס איז שוין געקומען אזוי ווייט, אז מיר פלע-
גען פיהלען א שנאה איינער צום אנדערען שוין ניט ווייל
מיר פלעגען וועגען א געוויסע זאך ניט זיין איינפערשטאנ-
דען, נור פארקעהרט, — מיר פלעגען אָפט זיין ניט איינפער-
שטאנדען איינפאך ווייל מיר האָבען זיך פיינט געהאט; וואָס

זיא זאָל נים זאָגען, מוז איך זאָגען פארקעהרט, און זיא אויך דאָס זעלבע.

אויפ'ן פערטען יאָהר נאָך אונזער חתונה זיינען מיר, פון זיך אַליין, געקומען צו דעם שלום, אז איינפערשטאַנען זיין קענען מיר נים. ווען עס פלעגט זיך מאַכען אַ מיינונגס־פערשיע־דענהייט, פלעגען מיר זיך שוין נים סטאַרעווען איבער־צוריי־דען איינער דעם אַנדערען. וועגען דיא געוועהנליכסטע זא־כען, און הויפטזעכליך וועגען דיא קינדער, בין איך אימער פּעסט געבליבען ביי מיין מיינונג, און זיא ביי איהרען. איך געדיינק אזוי וויא איצט: דיא מיינונגען, פון וועלכע איך פלעג בשום אופן נים אָפּטרעטען, זיינען מיר גאָר נים געווען אזוי טהייער; איך האָב אין זיי גאָר נים אזוי שטאַרק געגלויבט. מיין ווייב איז מיר אָבער געווען העסליך, און נאָכגעבען אַ מיינונג וואָלט דאָך געהייסען א י ה ר נאָכגעבען. דאָס האָב איך אויף קיין אַרט נים געקענט. דאָס זעלבע איז געווען מיט איהר. זיא איז ביי זיך געווען אין גאַנצען גערעכט, און איך ווידער בין ביי זיך אין דיא אויגען געווען אַ הייליגער.

ווען מיר פלעגען בלייבען ביידע אַליין, פלעגען מיר שוויי־גען אָדער ריידען אויף אזא אַרט למשל: „וויא שפּעט איז איצטער? שוין צייט צו געהן שלאָפען. וואָס איז היינט דאָ צו מיטאָגעסען? וואוהין פּאָהרט מען? וואָס שטעהט אין צייטונג? מען דאַרף שיקען נאָך'ן דאָקטאָר. מאַשא'ן טהוט וועה דיא העלזעל“.

טאָמער פלעגט זיך אונזער געשפרעך פאַרנעהמען אויף אַנדערע זאַכען, פלעגען מיר שוין אין כּעס ווערען און זיך נעהן מען קריעגען. מיר פלעגען זיך קריעגען און אויסדריקען האַס איינער דעם אַנדערען צוליב דיא קאַפּע, דעם טישטוד, דער קאַרעטע — אַליז וועגען זאַכען, וועלכע זיינען אונז ביי־דען אין דער לינקער פּאה נים געלעגען; מיר פלעגען זיך אָבער איבער דעם איינשפּאַרען אזוי וויא דער לעבען וואָלט אָן דעם זיך געווענדט — אַבי צו זאָגען קאַפּויר.

אין מיר זייניגסטענס פלעגט דערביי אָפּט זיך צורברענען אַ שרעקליכע שנאה! איך פלעג אַמאָל זיצען און קוקען וויא זיא גיסט אָן טהעע, וויא זיא שאַקעלט מיט'ן פּוס, וויא זיא טראַגט דיא לעפעלע צום מויל, און כלאַבעט, אַרײַנופּפּענדיג זיא טהעע אין זיך. און פאַר דאָס אלעס פלעג איך איהר פּראַסט ניט קענען אָנקוקען, אזוי וויא זיא וואַלט דאָ בעגאַנגען עפעס אַ פּערברעכען.

איך האָב דאָן ניט בעמערקט, אז דיא צייטען פון מיין שנאה פלעגען אָנקומען רעגעלמעסיג און אויף אַ בעשטימטען אַרט, — גלייך נאָך דיא צייטען ווען מיר פלעגען זיך „ליעבען“, וויא מיר האָבען דאָס גערופּען. אַ צייט פון ליעבע, און דאָן אַ צייט פון ברענענדיגע שנאה. אזוי פלעגט זיך דאָס בײַר טען. איז דיא זאָגענאָנטע „ליעבע“ געווען ברענענדיגער, שטאַר-קער, האָט דיא שנאה נאָך איהר זיך געצויגען ליינגער; איז דער אויסדרוק פון „ליעבע“ געווען אַ שוואַכער, האָט דיא פּיינדשאַפט נאָך דעם געדויערט אַ קירצערע צייט. מיר האָבען דאָן ניט פּערשטאַנען, אז דיא ליעבע און פּיינדשאַפט זיינען אין גרונד געווען דער זעלבער טהירישער געפּיהל פון זײַר נע צוויי ברעגעס. דיא תּאווה האָט געשאַפען דיא זאָגענאָנטע ליעבע אונזערע און ווען מיר פלעגען דיעזע תּאווה שוין צור פּריערען שטעלען, פלעגט זיך אָנפאַנגען דער האַס; און ער פלעגט אָבנעהן ערשט דאָן, ווען עס פלעגט אָנקומען אַ נייע תּאווה.

— אזוי צו לעבען וואַלט געווען שרעקליך, ווען מיר וואַלטען אונזער לאַגע פּערשטאַנען. מיר האָבען איהר אָבער ניט פּער-שטאַנען. דיא רעטונג פון דעם מענשען, וואָס לעבט ניט וויא עס בעדאַרף צו זיין, בעשטייט אין דעם, וואָס ער קען זיך אליין פאַרבליענדען דיא אויגען און ניט זעהן זיינע אייגענע צרות; אין דעם ליעגט אָבער אויך זיין שטראַף. מיין פּרוי פלעגט זיך סטאַרען ארויסשלאָגען דיא טרויעריגע געדאַנקען פון קאָפּ מיט דעם, וואָס זיא פלעגט, ניט ווילענדיג, זיך כאַפען זוכען עפעס

ארבייט אין שטוב, אָדער פּוּצען זיך און דיא קינדער, אָדער לערנען דיא קינדער, אָדער זיך בעשעפטיגען מיט זייער געזונט. און איך האָב מיר געהאַט מיינע מיטלען צו פערשטעלען מיינע אייגענע אויגען, נעמליך שכור'ן, גיין אויף געיעג, שפיעלען אין קאָרטען. שטענדיג זיינען מיר געווען בעשעפטיגט ! מיר האָב־ בען ביידע געוואוסט, אז וואָס מעהר מיר וועלען זיין בעשעפ־טיגט, וועלען מיר אלץ מעהר קענען פיינד האָבען איינער דעם אנדערען. „דיר איז זיך גוט צו מאַכען דייע אוואַיעס“, פלעג איך זיך טראַכטען וועגען איהר — „מיר האָסטו מיט דייע סצענען אָפגעמאַטערט א גאַנצע נאַכט, און איצט דאַרף איך גיין אויף א דוואַריאַנסקע פּערוואַמלונג א פאַרשלאָפּענער“. און זיא, פון איהר זייט, פלעגט זיך טראַכטען : „דיר איז גוט, וואָס פּעהלט דיר ? און איך האָב זיך דערווייל דיא גאַנצע נאַכט מיט'ן קינד אָפגעמוטשעט“. — זיא פלעגט דאָס אָבער ניט בלויז טראַכטען. נור אויך אַרויסזאָגען מיט ווערטער.

א נערווען - דאָקטאָר וואָלט אודאַי געזאָגט, אז מיין פרוי איז היסטעריש און אז איך בין אויך ניט מיט אלעמען און וואָלט זיך נעהמען קורירען אונזערע נערווען. דיא אלע טענות וועגען נערווען איז א ניעדערטרעכטיגע דומהייט און ווייטער גאָר נישט ! אונז איז ניט געווען וואָס צו קורירען.

מיר האָבען געלעבט אין א שטענדיגען טומאן, וויא איהר זעהט, און האָבען אליין ניט געזעהן דיא לאַגע, אין וועלכע מיר האָבען זיך געפונען, און ווען עס וואָלט ניט געטראָפּען דאָס, וואָס האָט יע געטראָפּען, ווען איך וואָלט אזוי מיט איהר אָבגעלעבט ביז א גראַיען עלטער, וואָלט איך ביי'ן טויט זיך געטראַכט, אז איך האָב מיר פּערבראַכט א גוטען לעבען, — ניט קיין גאַנץ גוטען, אָבער אויך ניט קיין גאַנץ שלעכטען. קורץ אַזאַ לעבען וויא אלע פיהרען. דעם וטיעפען אָבגרונד פון אונז גליק און דעם עקעלהאַפטען זומפ פון פאַלשקייטען, אין וועלכע איך האָב זיך געוואַלגערט — דאָס האָב איך ניט געזעהן. מיר זיינען געווען וויא צוויי געפאַנגענע, וואָס האַסען זיך איינער דעם אנדערען און וואָס זיינען געשמירט מיט

דיא זעלבע קיט, פארביטערענדיג איינער דעם אנדערען דעם לעבען און מאכענדיג זיך דאָס ניט זעהענדיג. איך האָב נאָך דאָן ניט געוואוסט, אז 99 פראָצענט פון אלע פּערהייראטע לעבען אויך אויף אזא אופן, און אז אונטער היינטיגע אומ' שטענדען קען אנדערש גאָר ניט זיין. איך האָב דאָס נאָך דאָן ניט פּערשטאַנען — ניט וועגען זיך אליין, ניט וועגען אנדערע. גראָד, ווען מיר האָבען שוין ניט געקענט אויסהאַלטען איינער פון דעם אנדערן, גראָד דאָן איז צוליב דיא קינדער'ס ערציהונג, נויטהיי געוואָרען זיך אריבער-צוקלייבען אין שטאָרט אריין.

פאָדנישעו איז אַנשוויגען געוואָרען און האָט אַ פּאָאָר מאָל אַרויסגעלאָזען זיין זאָנדערבאַרען קלאַנג, וועלכער האָט איצט שוין געקלונגען וויא אַ פּערשטיקטער געווען. מיר זיי-נען צוגעקומען צו אַ סטאַציאָן.

— וויא שפּעט איז עס ? — האָט ער געפּרעגט.

— צוויי אוהר — האָב איך געענטפּערט, אַ קוק טהאַענדיג אויף מיין זיינער.

— איהר זייט ניט מיעד ? — האָט ער געפּרעגט.

— איך ? ניין, אָבער איהר זייט מסתּמא מיעד.

— עס שטיקט מיך, ענטשולדיגט מיר ; איך וועל זיך דורכגעהן ; איך וועל נעהמען אַ טרונק-וואסער. ער איז אַרויס, און איך בין געבליבען זיצען. איך בין געזעסען און גע-קלערט וועגען זיינע רייד, און האָב זיך אזוי פּערטראַכט, אז איך האָב ניט בעמערקט, וויא ער איז צוריק אריין דורך דיא אנדערע טהיר.

.18

— איך פּערקריך אַליץ אויף אנדערע זאַכען — האָט פּאָזד-נישעו אָנגעפּאַנגען — איך האָב פּיעל געטראַכט וועגען דעם, אויף פּיעלעס קוק איך איצט ניט וויא אַלע מענשען, און וועגען דאָס אַליץ ווילט זיך ריידען, אויסריידען זיך דיא האַרץ. הקצור,

מיר האָבען זיך בעזעצט אין שטאָדט. אין אַ גרויסע שטאָדט קען אַ מענש אָבלעבען 100 יאָהר און זיך ניט כאַפּען, אז ער איז שוין אייגענטליך לאַנג טויט און צופּוילט; מען האָט קיין צייט ניט זיך אַרומצוזעהן וואו מען האַלט אין דער וועלט; רק מען איז פאַרנומען: דאָס אין מען פאַרנומען מיט געשעפֿטען; דאָס דאַרף מען זעהן, אז דיא פּערהעלטניסע צווישען אייך און אייערע בעקאַנטע זאָלען ניט קאַילע ווערען; דאָס האָט מען אן עסק מיט דיא קינדער, מיט זייער געזונד, אָדער זייער ערציהונג; און אזוי געהט עס... דאָ דאַרף מען אויפנעהמען געסט, דאָ גיין צו גאַסט, דאָ דאַרף מען זעהן דעם אַקטאַר אָדער אַקטריסע אין אַזאַ טהעאַטער, יענעם אָדער יענע אין אַזאַ און אַזאַ. אין אַ גרויסע שטאָדט איז דאָך צו יע־דער צייט דאָ איינער אָדער צוויי אָדער דריי בעריהמטע אַק־טיאָרען, זינגער, קינסטלער, וועלכע מען טאָר ניט פּערפעהלען צו הערען, אָדער זעהן. ווייטער דאַרף מען אליין גיין צו אַ דאָקטאָר, אָדער זיך זעהן מיט אַ לעהרער אָדער גאָווערנאַנט; פאַר דיא קינדער — און דאָס לעבען איז זיך פון דעסטוועגען פּוסט, אז עס איז אַ שרעק.

אָבער וויא דיא מעשה איז, — אזוי האָבען מיר גע־לעבט און קיין צייט ניט געהאַט צו האָבען יסורים איינער פון דעם אַנדערען. אַ חוץ אלעס זיינען מיר פון אָנהויב אָן געווען בעשעפטיגט מיט צוריקטען דיא קווארטיר, און ווייטער אין פרייהלינג מיט'ן איבערפּאָהרען אין דאַרף אַרײַן און אין הערבסט מיט'ן צוריקפּאָהרען אין שטאָדט.

אזוי האָבען מיר אין שטאָדט אָבגעוואָהנט איין ווינטער און אַ צווייטען. אויף דעם צווייטען ווינטער האָט זיך געטראָפֿן פּען אַ זאך, וועלכע קיינער בעמערקט אפילו ניט, וועלכע מען האַלט פאַר גאָר־נישט, וועלכע האָט אָבער געפיהרט צו דיא גאַנצע טרויעריגע געשיכטע.

מיין פרוי איז געוואָרען ניט געזונד, און דיא דאָקטוירים האָבען איהר פּערבאָטען צו האָבען קינדער, און איהר

אויסגעלערענט א קונץ וויא ניט צו שוואנגערען. מיר האָט דאָס געעקעלט און איך האָב געקעמפּט געגען דעם ; זיא אָבער האָט זיך לייכטזיניג איינגע'עקשן'ט און עס איז גע- בליעבען וויא דיא דאָקטוירים האָבען געהייסען. איך בין גע- צוואונגען געווען נאָכצוגעבען.

דיא איינציגע ענטשולדיגונג וואָס מאַן און פרוי האָבען, פאַר וואָס זיי לעבען צוזאַמען, איז דאָך דער וואונש צו האָבען קינדער. ביי אונז איז דיעזע ענטשולדיגונג אלזאָ פערשוואונ- דען ; און דער סוף איז געווען, אז אונזער לעבען איז געוואָ- רען נאָך העסליכער וויא פריהער.

דער פויער, דער אַרבייטענדער דאָרפסמאַן, דאָרף קינד- דער האָבען, כאָטש איהם איז שווער זיי אויסצהאָדעווען; דע- ריבער האָט זיין לעבען מיט זיין פרוי א זינן. פאַר אונז פריצים אָבער זיינען דיא קינדער א גאַנץ איבעריגע זאָך ; זיי מאַכען אונז אָן אומזיסטע דאגות און הוצאות און זיי צוברעקלען נאכ- הער דיא ירושה. מיר האָבען וועגען אונזערע חויר'שע פער- העלטניסע מיט פרויען קיין תירוץ ניט. אלזאָ, — ענטוועדער מיר מיידען אויס צו האָבען קינדער מיט צוגעקלעהרטע מיט- לען, אָדער, ווען זיי ווערען פאָרט געבאָרען, קוקען מיר אויף זיי וויא אויף אן אונגליק, וויא אויף דעם רעזולטאַט פון אונז- זער אונפאָרזיכטיגקייט ; און דאָס איז נאָך העסליכער.

— קיין תירוץ צו וואס מיר לעבען מיט פרויען האבען מיר ניט ; אָבער מיר זיינען אַזוי ניעדעריג געפאלען מאָראַליש. אז מיר פיהלען גאָר ניט אפילו, אז מיר דארפען זוכען א תירוץ, אן ערקלעהרונג דערצו.

דאָס רוב פון אונזערע היינטיגע געבילדעטע לייט גיעבען זיך איבער צו אזא פערדאָרבענהייט און זיי האָבען דערפון קיין שום געוויסענסביסע ניט.

עס איז ניטאָ וואָס זאָל בייסען, ווייל אין אונזער לעבען איז גאָר ניטאָ קיין געוויסען, אויסער — אויב מען קען אַזוי 'אָגען' — דאָס געוויסען פון דעם עולם'ס מיינונג און קרימי-

נאל געזעץ; און דאָס, וועגען וואָס איך רייד, בעלאַנגט דאָך
 ניט צום עולם און מיט'ן געזעץ האָט עס ניט צו טהאָן. אלע
 טהוען אזוי. וויא דען? אָנפלאַדען אַרימע לייט? אָדער
 אַוועקרויבען ביי זיך דיא מעגליכקייט צו לעבען וויא עס ווילט
 זיך? ... און פאר'ן געזעץ מורא צו האָבען אָדער זיך אָפֿ-
 עסען דיא האַרץ וועגען איהם, איז ניטאָ וואָס; צולאָזענע אונ-
 אנשטענדיגע מיידלעך אָדער סאָלדאטקעס וואַרפען דיא
 קינדער אין טיך, אין ברונען; און זיי דאַרף מען, פאר-
 שטייט זיך, זעצען אין טורמע; אָבער ביי אונז, פריצים,
 ווערט דאָך אלץ געמאכט שעהן און פיין און אין אזא צייט, אז
 ער זאָל צו קיין ביז ניט קומען...

אזוי האָבען מיר אָבגעלעבט נאָך צוויי יאָהר. דיא מיטלען
 פון דיא לומפיע דאָקטוירים האָבען אָנגעהויבען צו ווירקען:
 מיין פרוי איז געוואָרען קרעפטיגער, פעטער, שעהנער, אזוי וויא
 דיא לעצטע שעהנקייט פון זומער. זיא האָט עס געפיהלט און
 זיא האָט אָנגעהויבען מעהר אכטונג צו געבען אויף זיך. אין
 איהר האָט זיך ענטוויקעלט א מאָדנער זאָרט שעהנקייט, א
 שעהנקייט, וואָס האָט גערייצט און אונרוהיג געמאכט מענער.
 אין איהר האט זיך צושפיעלט דיא גאַנצע קראַפט פון א 30-
 יעהריגע אָבגעקארמעטע פרוי, וועלכע האָט קיין קינדער ניט און
 ביי וועלכע דיא בלוט איז פאנאנדערנגעברענט. איהר אויסזעהן
 האָט געשטערט יעדע'ס געלאסענקייט. זוען זיא איז דורכגע-
 גאַנגען צווישען מאַנסבילען, האָט זיא געצויגען זייערע בליקען
 נו זיך. זיא איז געווען אזוי וויא אן איינגעשפאנטער פערד,
 וועלכער איז א היבשע צייט געשטאַנען אויף אן אָרט, און פון
 וועלכען מען האָט אראָפגענומען דעם צאַם. קיין שפור פון א
 צאַם האָט זיא ניט געפיהלט — וויא דאָס רוב פון אונזערע
 פריצישע ווייבער. און איך האָב דאָס פערשטאַנען, און מיר
 איז שרעקליך געוואָרען.

.19

פאָרנישעווי האַט זיך פֿלוצלונג אויפגעהויבען און זיך
איבערגעזעצט צום פענסטער.

— פּערצייהעט מיר, — האָט ער געזאָגט, און, אויסשטע-
לענדיג דיא אויגען דורך'ן פענסטער, איז ער אזוי אָבגעזעסען
א מינוט דריי. דערנאָך האָט ער א שווערען זיפֿן געטהאָן און
ווייטער זיך געזעצט אַנטקעגען מיר. זיין געזיכט איז געוואָרען
גאָר אַנדערש וויא פריהער; דיא אויגען האָבען ביי איהם
געקוקט רחמנות'דיג. און עפעס א זאָנדערבארער שמייכל
האָט זיינע ליפען צוקנייטשט.

— איך בין אביסעל פּערמאטערט; נור איך וועל דער-
צעהלען ווייטער. ס'איז נאָך דאָ גענוג צייט, ס'האָט נאָך ניט
אנגעהויבען צו טאָגען. יא, אזוי איז דאס געווען — האַט
ער ווידער אנגעהויבען, פּעררויכענדיג א פּאפּיראָס — פון
דער צייט, וואס זיא האַט אויפגעהערט קינדער צו האבען איז
זיא געוואָרען פּולער, דיקער, און יענע קריינק איהרע, איהר
שטענדיגע צימערנעס און מאַטערנעס וועגען דעם צושטאַנד
פון דיא קינדער, האָט אָנגעהויבען צו פּאַרשווינדען. עס איז
אייגענטליך ניט פּערשוואונדען; נור זיא האָט זיך אזוי וויא
פֿלוצלונג אויסגעניכטערט פון א שכרות; זיא האָט זיך
פֿלוצלונג דערמאָנט, אז עס איז פּאַראן א וועלט מיט פּערגע-
ניגענס, אָן וועלכע זיא האָט פּאַרגעסען. „מען טאָר מעהר ניט
זיין אזא נאַר! דיא צייט וועט אוועק גיין, וועסטו ניט רער-
כאַפען!“ אזוי אונגעפּעהר האָט זיא זיך געמוזט טראַכט-
טען. אזוי שטעל איך זיך פּאַר. אַנדערש דיינקען און פיהר
לען האָט זיא ניט געקענט. מען האָט איהר אזוי ערצויגען, אז
אויף דער וועלט איז פּאַר איהר פּאַראן איין זאך, וואָס פּער-
דיענט אויפּמערקזאַמקייט, און דאָס איז — ליבע. זיא האָט
חתונה געהאַט, עטוואָס פון דיעזער ליבע פּאַרזוכט, אָבער ווייט
ניט דאס, וואס מען קען פון דער ליבע האבען, וואס מען ער-
ווארטעט צו האָבען; און א חוץ דעם האָט זיא גאָר בעקומען

פ'על הארצווייטאָג, פיעל יסורים, און דערצו נאָך אזא אונערווארטעטע צרה : אזוי פיעל קינדער ! דיעזע צרה האָט איהר אויסגעמוטשעט. אָבער וויא דיא מעשה איז, אָבי דורך דיא דאָקטוירים, וואָס שטייען גרייט מיט זייער הילף, האָט זיא זיך דערוואוסט, אז מען קען זיך בעניין אָהן קינדער אויך; אלזאָ האָט זיא זיך דערפרייט, האָט אויסגעפרובירט זייער מיטעל און איז וויא ניי געבאָרען געוואָרען, — ניי גע- באָרען געוואָרען פאַר דער איינציגער זאָך, וועגען וועלכע זיא האָט געוואוסט — פאַר דער ליעבע. אָבער דיא ליעבע מיט אַ מאַן, וואָס איז אין איהרע אויגען מיאוס געוואָרען פון זיין אייפערזוכט און בייזקייט, איז שוין געווען ניט דער זאָרט ליעבע, פון וועלכע זיא האָט געטרוימט. איהר האָט זיך אָנ- געהויבען חלום'ען עפעס אַן אנדערע, א רייניקע, א שפּאַנגעל- נייאינקע ליעבע, — אזוי, לכל הפחות, האָב איך געדיינקט ווע- גען איהר. קורץ, זיא האָט זיך גענומען ארומקוקען, אזוי וויא ווארטענדיג אויף עפעס - וואָס. איך האָב דאָס באַמערקט, און געלאָסען בלייבען האָב איך נאָטירליך ניט געקענט. ס'האָט אָפּט גענומען טרעפען, אז ריידענדיג מיט מיר דורך דיא הילף פון פרעמדע, דאָס הייסט ריינדענדיג מיט פרעמדע, אָבער מיינענדיג מיר, — פלעגט זיא אַרויסזאָגען דעם געדאַנק, אז דיא זאָרג פון א מוטער וועגען איהרע קינדער איז א נאָ- רישקייט ; אז ס'לוינט ניט אוועקצולייגען דאָס לעבען אויף קינדער; אז מעהר וויא איין מאָל לעבט מען ניט אויף דער וועלט. זיא האָט זיך מיט דיא קינדער אָבגעגעבען ווינציגער ; ניט מיט אזא פערצווייפלונג וויא פריהער ; אלץ מעהר און מעהר האָט זיא זיך בעשעפטיגט מיט זיך אליין ; זיא האָט זיך גענומען שטאַרק זאָרגען וועגען איהר אויסזעהן, הגם זיא האָט עס פארשטעלט ; זיא האָט זיך אָבגעגעבען מעהר מיט איהרע פערגעניגענס און זאָנאַר מיט איהר ענטוויקלונג, וועלטיכע בילדונג. זיא האָט זיך מיט בענייטערונג גענומען פאַר דיא פיאנאָ, וועלכע זיא האָט

פריהער געהאט אין גאנצען אַוועקגעוואָרפֿען ; און דערפֿון, אָט פֿון דיעזער פֿיאַנאַ איהרער האָט טאַקע אַרויסגעשפּראַצט דיא גאַנצע טראַגעדיע.

ער האָט מיט זיינע מיעדע אויגען וויעדער גענומען קור קען אין פענסטער, נור ער האָט גלייך זיך אָנגעשטריינגט ווייִטער צו דערציילען.

— יא, ער האָט זיך בעוויזען, דער קאַוואַליער . . .

דאָ האָט פּאָרדנישעו זיך פֿערהאַלטען, און אַרויסגעלאָזען זיין נערוועזען קלאַנג דורך'ן נאָז. איך האָב געזעהן, אַז איהם איז זעהר ניט אָנגענעהם דיעזען מאַן אָנצורופֿען מיט'ן נאָר־מען, אָדער זאָגאַר וועגען איהם צו ריידען. ער האָט אָבער זיך אָנגעטהאָן אַ כּח, אַזוי וויא איבער געוואַלט אָבגעשטויסען פֿון זיך דיא שטערונג און געזאָגט מיט אַ פעסטען טאָן:

— אַ פּאַסקודנער מענשעל איז ער געווען — אויף מיין מבינות ווייניגסטענס ; איך זאָג דאָס ניט, ווייל ער האָט געשפּיעלט אזא ראַלע אין מיין לעבען, נור ווייל ער איז טאַקע געווען אַ מיאוס'ער נפּש. איבעריגענס, דאָס, וואָס ער איז גע־ווען אַ לומפּ, צייגט אַרויס, וויא פּוסט מיין פּרוי איז געווען ; אויב ניט ער, וואָלט געווען אַן אַנאַנדערער ; אַזוי האָט גע־מוזט פּאַסירען . . .

פּאָרדנישעו איז ווייטער אַנשוויגען געוואָרען.

— ער איז געווען אַ מוזיקער, אַ פּיעדעל־שפּיעלער, — ניט קיין פּראָפעסיאָנעלער מוזיקער, נור אַ האַלב־פּראָפעסיאָ־נעלער, האַלב געזעלשאַפּטליכער מענש.

זיין פּאָטער איז אַ גוטס־בעזיצער, מיין פּאָטער'ס אַ שכן.

זיין פּאָטער איז פּאַראַרעמט געוואָרען און דיא קינדער — דריי אינגלעך — האָבען זיך אַלע דאָ אַוסטראַיעט ; דער קלענערער נור (דאָס איז טאַקע ער) האָט זיך ערצויגען ביי זיין שטיעפּמוטער אין פּאַריז. דאָרטען האָט מען איהם אָבגעגעבען אין אַ קאַנסערוואַטאָריע, ווייל ער האָט געהאַט טאַלאַנט צו מוזיק, און ער איז אַרויס פֿון דאָרטען אַ פּיעדעל־שפּיעלער און געשפּיעלט אויף קאָנצערטען. אַ מענש איז ער געווען . . .

(מען האט געקענט זעהן, אז פאָזנישעווי האט דאָ וועגען
איהם געוואָלט זאָגען עפעס שלעכטעס, נור ער האָט זיך
אַבגעהאלטען און ארויסגערעדט געשווינד :) — נו, וויאָ אזוי
ער האָט דאָרטען געלעבט, ווייס איך ניט ; איך ווייס נור,
אז דיעזען יאָהר איז ער געקומען אין רוסלאַנד און מיך בעזוכט.
ווייכע, פייכטליכע אָויגען ווי מאַנדלען, שמייכלדיגע ליפּען,
געוועקסטע וואָנצעס פּערקאָמט נאָך דער לעצטער מאָדע; דאָס
געזיכט וואָלגאַר־שעהן—פּון דעם זאָרט, וועלכען פּרויענצימער
רופּען „ניט מיאוס“. געבויט איז ער געווען שוואַך, נור ניט
דעסליך. מיט אַן ענטוויקעלטען הינטען, אזוי ווי ביי אַ פּרויענ־
צימער, אָדער וויאָ ביי אַ האָטענטאָט; האָטענטאָטען זיינען
דאָך אויך מוזיקאַליש, זאָגט מען. ער רוקט זיך גלייך מיט
האַלט זיך אָבער איממער אַפּ דערפּון, וויאָ ער שפּירט נאָר אז
איהר לאָזט צו זיך ניט צו. ער האָט שטענדיג געהיט זיין
אויסערליכע ווירדע און האָט איממער געטראָגען שיכעלעך
מיט קנעפלעך און העלל־קאָלירטע האַלזטוכער נאָך דער סאַ־
מער לעצטער פּאַרזיער מאָדע נאָך ; אַלץ וואָס ער האָט גע־
טראָגען האָט געשמעקט מיט יענעם בעזונדערען העכסט־
מאָדנעם גוסט, וועלכען אַין אויסלענדער לערענט זיך געוועהנ־
ליך אַפּ אין פּאַרזי ; דאָס אַלעס ווירקט אויף אונזערע דאַמען ;
עס האָט אין זיך אַ בעזונדערען זאָרט נייאָיגקייט, אונגעוועהנ־
ליכקייט, וועלכער מאַכט אַין אַיינדרוק אויף זיי. אין זיינע
מאַנערען האָט ער געהאַט אַ געמאַכטע אויסערליכע פּריליכ־
קייט ; דערביי האָט ער געהאַט אַ שטייגער וועגען אַלץ צו
ריידען מיט אָנצוהערענעסען, ניט דער־ריידענדיג,—פּונקט וויאָ
איהר וואָלט עס אַלץ אויך געוואוסט, און איהר קענט שוין
אַליין פּערשטעהן דיא ניט־דערזאָגטע ווערטער.
אַט דיעזער בעקאַנטער אונזערער מיט זיין מוזיק, אַיז
דאָס געווען דיא אורזאַכע פּון אַלץ וואָס האָט פּאַסירט. אויף?
געריכט האָט מען פּאַרגעשטעלט, אַז דער מאָרד איז געקו־

כען פון אייפערזוכט; ס'הויבט זיך גאָר ניט אָן! דאָס הייסט ניט, אז עס האָט קיין שייכות ניט מיט דעם; עס איז אָבער פאָרט ניט געווען דאָס. אין געריכט איז אזוי טאָקע געבליעבען, אז איך בין א'ן אָבענארטער מאַן און אז איך האָב איהר געטוידט, בעשיצענדיג מיין פערשמוצטע עהרע (אזוי הייסט עס אויף זייער לשון). מען האָט מיך געפונען פאר אונשולדיג. איך האָב זיך געסטארעט אין גער־ריכט צו ערקלעהרען דעם אמת'ן זינן פון דער געשיכטע. נור זיי האָבען געמיינט, אז איך וויל אַלץ געהמען אויף זיך, דעם גאַנצען בלבול אַרויפֿוואַרפען אויף זיך אום צו בעשיצען דיא עהרע פון מיין פרוי'ס נאָמען.

דיא שייכות וואָס זיא האָט געהאַט מיט'ן מוזיקער, האָט פאר מיר איצט קיין שום בעדייטונג ניט, עס מאַכט מיר ניט אויס אין וואָס דיעזע שייכות איז בעשטאַנען; וויכטיג איז נור דאָס, וואָס איך האָב איך דערציילט; מיין שוויינעריי מיין איך. אַלץ האָט פאַסירט נור צוליעב דעם. וואָס צווישען אונז איז געלעגען דער שרעקליכער תהום, וועגען וועלכען איך האָב איך דערצעהלט, יענע שרעקליכע אַיינגעד־האַלטענע שנאה, ביי וועלכע עס איז געווען גענוג דיא מינדרסטע אורזאַכע אום עס זאָל קומען צום גרעסטען אונגליק.

דיא מחלוקות צווישען אונז זיינען דיא לעצטע צייט געד־וואָרען שרעקליך און נאָך יעדער קריעג איז אָנגעקומען א צייט פון שטאַרקע טהירישע ליידענשאַפט, וויא איממער.

אויב ער וואָלט זיך ניט אונטער־גערוקט, וואָלט זיך אונט־טעהרגערוקט א'ן אַנדער שוואַרץ יאָהר. ווען איך וואָלט ניט געהאַט מיין אייפערזוכט פאר א תירוץ, וואָלט איך געפונען עפעס א'ן אַנדער אויסרייד. איך בלייב ביי דאָס מייניגע, אז מענער, וועלכע לעבען אזוי וויא איך, מוזען ענטוועדער פיהרען א'ן אויסגעלאָסענעם לעבען, אָדער אז ניט, איז מאַכען זיך א טויט אָדער טוידטען זייערע פרויען. אויב עס געפינט זיך אימיעזער, מיט וועמען ס'האָט אזוי ניט געטראַפען, איז

ער א'ן אויסנאָהמע. איידער צו טהאָן דאָס וואָס איך האָב סוף
כל סוף געטהאָן, האָב איך שוין פיעל מאָל געהאַלטען ביי
זעלבסטמאָרד און זיא האָט זיך אויך פיעל מאָל געפרופט
ס'ען.

20.

— יא, אזוי איז דאָס געווען. אזוי האָבען מיר געלעבט
א קורצע צייט איידער דאָס האָט געטראָפּען. אָט לעבען מיר
צום ביישפיעל אין פריעדען. אלץ איז דאָכט זיך געלאָסען,
און עס איז דאָכט זיך ניטאָ קיין אורזאָכע וואָרום מיר
זאָלען זיך צוקריעגען. פלוצלונג פאָנגט זיך אָן א געשפרעך
וועגען דעם, אז אזא און אזא הונד האָט אויף דער אויסשטע-
לונג געקראָגען א מעדאל; אזוי דערצייל איך. זיא באַמערקט:
„ניין, ניט קיין מעדאל נור א „לויב־שריפט“. עס הויבט זיך
אָן א'ן אַמפּעריי. מען שפּרינגט אַריבער פון איין ענין אויף
דעם אַנדערען. עס פליהען פאָרווירפּע. „איך האָב געזאָגט“,
„דו האָסט געזאָגט“. „ניין, איך האָב אזוי ניט געזאָגט“...
„הייסט עס, אז איך זאָג א ליגען? ...“ עס פיהלט זיך, אז
אָט, אָט וועט דאָ אַרויסשיסען א ווילדע קריעג, איינע פון יענע,
ווען עס ווילט זיך טוידטען ענטוועדער זיך אָדער איהר. איהר
ווייסט, אז באַלד מוז זיך דאָס אָנהויבען; איהר האָט דער-
פאַר מורא, וויא פאַר פייער און איהר וואָלט וועלען זיך אייני-
האַלטען; נור דער כעס געהמט אייך אזוי דורך, אז איהר
זיט איבער זיך קיין בעל הבית ניט; און זיא פיהלט אויך
אזוי. נאָך ערגער. זיא דרייט בכיון איבער אייער יעדען וואָרט
און ניט איהם צו א'ן אַנדער בעדייטונג; יעדעס וואָרט איהר
רעם איז אָנגעזאָפּט מיט גיפּט; וואו זיא ווייס נור, אז מיר
טהוט מעהר וועה, דאָרטען שטעכט זיא, וואָס ווייטער אלץ
שטאַרקער.

זיא שפּרינגט אַרויס פון ציממער, לויפט אין דעם קיני-
דער־ציממער אַריין; איך סטאַרע זיך איהר אָפּצוהאַלטען,

כדי אײך זאָל זײך קענען אויסריידען, ערקלעהרען; אײך כאַפּ
אײהר פּאַר'ן האַנד; זײא מאַכט זײך אָבער אַזױ װײא אײהר
טהוט דערפּון װעה און שרײט: „קינדער, אײער טאַטע שלאָגט
מײך!“ אײך שרײ: „זאָג ניט קײן לײגען!“

— אַזױ װײא דאָס װאָלט געװען דאָס ערשטע מאָל!“
שרײט זײא. דיא קינדער לױפען צו צו אײהר; זײא בערוהיגט
זײ. אײך זאָג: „מאָך ניט קײן אָנשטעלל“, און זײא ענט-
פּערט: „דו, — דו קענסט טױדטען אַ מענשען און זאָגען,
אַז ער מאַכט זײך בלוז. אײצט פּערשטעה אײך דיר שױן.
װילסט אײך זאָל שטאַרבען; מעהר װײא דאָס װילסטו ניט.
אַ, הלואי װאָלסט שױן פּגראַען!“ אײך געדיינק, װײא
מײך אַלײן האָבען דיעזע װערטער דערשראַקען. אײך האָב בשׂוים
אופּן ניט ערוואַרטעט, אַז בײ מיר זאָלען זײך אַרויסלױסען
אַזעלכע װילדע, שרעקליכע װערטער. אײך װאונדער זײך, װײא
אַזױ זײ זײנען אַרויס פּון מײן מויל, און אײך לױף צו זײך אײן
צײמער, זעץ זײך אַנידער און רױכער. אײך הער, װײא זײא
געהט אַרויס אײן פּאָדער-צײמער און קלײבט זײך אַװעקצופּאָהר-
דען. אײך פּרעג: „װאָהײן?“ זײא ענטפּערט ניט. „פּאָהר
צו אַלע שװאַרץ יאָהר!“ זאָג אײך אײן דער שטײל, צו זײך
זעלבסט, אומקעהרענדיג זײך אײן מײן צײמער; אײך לײג
זײך אַנידער און פּלענער געהען דורך דורך מײן געדאַנקען,
פלענער װײא אַזױ נקמה צו נעהמען פּון אײהר, װײא דערלײזט
צו װערען פּון אײהר, װײא אַלץ צו פּערגלעטען און צו מאַכען
אַזױ, װײא קײן זאָך װאָלט צװישען אונז ניט פּאַרגעקומען.
אַזױ לײעג אײך און טראַכט װעגען דעם און רױכער, און רױכער,
און רױכער. אײך טראַכט נאָר צו אַנטלױפען פּון אײהר, בע-
האַלטען זײך ערגעץ, אַװעקפּאָהרען אײן אַמעריקאַ; אײך פּאַנ-
טאַזיר, װײא אײך װעל פּון אײהר פּטור װערען און װײא גוט
דאָס װעט זײן, און װײא אײך װעל זײך בעגענענען מיט אַ
צװײטע שעהנע פּרױענצײמער, — אַ'ן אויסגעצײכענטע פּרױ,
נאָר אַנאַנדער זאָרט מענש. פּון מײן יעצטיגע װעל אײך פּטור

ווערען. גאנץ פראָסט, זיא וועט שטאַרבן אָדער איך וועל זיך מיט איהר גט'ען; און איך טראכט פלענער, וויא דאָס צו מאַכען. איך זעה, אז איך פּלאַנטער זיך אין מיינע געדאַנקען; איך זעה, אז איך טראכט גאָר ניט וועגען דעם, וואָס מען דאַרף אָבער איך ווילל אומישנע זיך פאַרטומלען דיא קאָפּ, טאַקי אום איך זאָל ניט זעהן, אז איך טראכט ניט וואָס איך דאַרף טראכטען; און מיט דיעזען צוועק — זיך צו פאַרטומלען דיא קאָפּ, — רויכער איך.

און דאָס לעבען אין שטוב געהט זיך זיין גאַנג. עס קומט דיא גובערנאַנטין. זיא פרעגט: „וואו איז דיא מאַדאַם? ווען קומט זיא צוריק?“ דער לאַקיי פרעגט: „דערלאַנגען טהעע?“ איך געה אַרײַן אין עס־צימער; דיא קינדער, און בערהויפט דיא עלטערע, לײַזאַ, וועלכע הויבט שוין אָן צו פער־שטעהן א וועלט, קוקען אויף מיר, אזוי וויא זיי וואָלטען עפעס געפרעגט, און זייערע בליקען דריקען אויס אונצופריעדענהייט מיט מיר. מיר טרינקען דיא טהיי און שווינגען. זיא איז אַלץ ניטאָ. עס געהט אַוועק דער גאַנצער אַבענד; זיא איז ניטאָ, און צוויי געפיהלען בייטען זיך ביי מיר: איין געפיהל איז כעס אויף איהר פאַר וואָס זיא מאַטערט מיך און דיא קינדער מיט דעם וואָס זיא איז ניטאָ אין דער היים, און וואָס ענדליך וועט זיא קומען און עס וועלען זיך אנפאנגען דיא געוועהנליכע צרות; א צווייטער געפיהל איז א שרעק טאָמער וועט זיא ניט קומען, טאָמער לייגט זיא אַרויף א האַנט אויף זיך. איך וואָלט שוין געפאהרען איהר זוכען; נאָר וואו זוכט מען איהר? ביי דער שוועסטער? געהן אהין פרעגען וועגען איהר, איז נאַריש: עס וועט מיר לעכערליך מאַכען. נור זאָל זיא טהאָן וואָס זיא וויל. אויב זיא וויל ניט אַנדערש וויא מאַטערן מיך און זיך, זאָל זיא זיך מאַטערן וויפיעל זיא וויל; זיא ווארט דאָך נאָר, אז איך זאָל איהר געהן זוכען, אז איך זאָל אומגעהן א צומישטער, וואס זיא איז ניטאָ; א צווייטען מאָל וועט זיין נאָך ערגער... וויא איז אָבער, אז זיא

איז ניט ביי איהר שוועסטער און זיא טהוט זיך עפעס אן א מעשה אָדער זיא האָט דאָס שוין געטהאָן? .. עלף א זייגער, צוועלף א זייגער! ... איך געה ניט אין שלאָף-צימער; עס האָט קיין זיגן ניט דאָרטען צו ליגען אַליין און צו וואַרטען; איך וועל זיך ליגען אין דעם צימער, וואו איך זיין. איך וויל עפעס טהאָן, דיא צייט צו פערטרייבען; איך וויל שרייבען א ברעף, לעזען; נאָר איך קען קיין זאך ניט טהאָן; איך זיין אַליין אין צימער, קוועל זיך, קאָך זיך און האָרד זיך צו. דריי, פיער א זייגער — זיא איז אַלץ ניטאָ. ווען עס ווערט טאָג, שלאָף איך איין. איך כאַפ זיך אויף; זיא איז אַלץ ניטאָ.

איז שטוב געהט אַלץ, וויא פריהער; נור אלע קוקען אויף מיר און זייערע אויגען זאָגען, אז דאָס איז אַלץ צוליעב מיר. און אין מיר קומט פאָר דער זעלבער קאמפף וויא נעכטען, — כעס פאר וואס זיא קוועלט מיך און אונרוהיגקייט וועגען איהר.

ארום עלף א זייגער אין דער פריה קומט צופאהרען איהר שוועסטער מיט א שליחות פון איהר, און עס פאנגט זיך אָן דיא געוועהנליכע געשיכטע: זיא טענה'ט מיט מיר, מוסר'ט מיך אויף א פריינדליכען שטייגער, וואונדערט זיך פאר וואס מיר האָבען זיך צוקריעגט איבער אזא קלייניגקייט... איך ענט' פער, אז מיין פרוי האָט אן אונמעגליכען כאַראַקטער און טענה אז איך האָב קיין שלעכטס ניט געטהאָן און ניט געזאגט.

— אבער אזוי קען דאָך דאָס ליינגער ניט אנהאלטען — זאָגט דיא שוועסטער.

— דאָס איז שוין איהר זאך, ניט מיינע, — זאָג איך — איך וועל דעם ערשטען שריט ניט מאכען. זיא וויל זיך שיי' דען? — זאָל זיין געשיידט.

דיא שוועגערין פאָהרט אוועק מיט גאָר ניט. איך האָב שטאָלץ געזאגט, אז דעם ערשטען טריט וועל איך ניט מאכען; אָבער גלייך וויא זיא איז אוועקגעפאהרען און איך בין ארויס' גענאנגען און דערזעהען דיא קינדער, וויא צרה'דיג זיי ווייזען

אויס, עפעס אזוי וויא דערשראָקענע, — ווען איך האָב דאָס דערזעהען, בין איך שוין געווען גרייט צו מאכען דעם ערשטען טריט. איך וואָלט דאָס שוין געטהאָן, נאָר איך ווייס ניט וויא. איך געה ווייטער הין און צוריק איבער דעם צימער און ביים פריהשטיק טרינג איך א גלעזעל בראַנפען און א גלאז וויין. אַרום דריי אַ זייגער קומט זיא צופאָהרען. זיא רעדט מיט מיר ניט. איך טראכט זיך, אז זיא האָט זיך בערוהיגט און הויב אן צו ערקלעהרען, אז זיא האָט מיר געבראכט צו מיין כעס מיט איהרע שטעך־ווערטער. זיא ענטפערט קאלט און שטרענג, מיט א מינע פון אויסגעמאטערטקייט, אז זיא איז ניט געהומען צו האָבען ערקלערונגען מיט מיר נור צו געהמען דיא קינדער, אז לעבען צוזאמען קענען מיר ניט; איך הויב אָן צי טענה'ען, אז ניט איך בין שולדיג, אז זיא האָט מיך אַרויסגעבראכט פון געדולד. זיא קוקט אויף מיר שטרענג, מיט א וואזשנעם. פאראדנעם מין בליק קוקט זיא מיר אָן און דאָן זאָגט זיא: „רייד בעסער ניט; דו וועסט חרטה האָבען“. איך ענטפער אָפּ, אז איך קען קיין קאָמעדיעס ניט פערטראָג־גען. דאן שרייט זיא עפעס אויס, וואס איך קען ניט דערהע־רען און זיא אנטלויפט צו זיך אין צימער. עס הערט זיך דער פעררוקער אין טהיר; זיא האָט זיך פערשפארט, הייסט עס. איך פרוף קלאפען — זיא ענטפערט ניט; און איך געה אָפּ מיט כעס. אין א האלבע שעה ארום לויפט אריין ליזא מיט טרעהרען אין דיא אויגען. — „וואס איז דאָרטען? אין דער מאמע'ס צימער איז אזוי שטיל“. מיר געהען צו. איך גיב דיא טהיר א ציה מיט אלע כחות. דער פעררוקער איז ניט גוט פער־רוקט. און ביידע האלבע טהירלאך עפענען זיך פאנאנרער; איך געה צו צום בעט: זיא ליעגט אין דיא קליידער, מיט דיא שיד מיט אלעמען. און אויפ'ן טיש שמעהט א ליידיגע גלעזעל פון אַפּיום. מיר מינטערען איהר אָפּ... זיא וויינט, — הקיצור, מיר ווערען גוט־פריינד. אין הארצען איז ביי אונז דיא אלטע שנאה פון איינעם געגען אנדערען און אלס צונאָב א נייע גיפט

פאר דעם וועהטאָג, וואס איז צוגעקומען פון דער לעצטער קריעג, אין וועלכע איך בעשולדיג נור איהר און זיא בעשולדיגט נאָר מיר. מען מוז דאָך אָבער וויא עס איז מאכען א סוף פון דער מחלוקה; אלזאָ געהט זיך דאס לעבען וויעדער וויא פריהער. אזעלכע מחלוקות און נאָך ערגערע האָבען מיר געהאט וויעדער און וויעדער. אמאָל פלעגען זיי טרעפען אלע וואָך, אמאָל — אלע מאָנאט און אמאָל נאָר אלע טאָג. אלץ דיא זעלבע גע- שיכטע.

איין מאָל האָב איך שוין געהאט געמאכט אן אויס- לענדישען פאס — דיא קריעג האָט דאן געדויערט צוויי טעג נאכאנאנד; מיר האָבען אָבער וויעדער כלומר'שט זיך דורכ- גערעדט, וויעדער כלומר'שט שלום געמאכט, און איך בין ניט געפאהרען.

21.

— אָט אזוי זיינען געווען אונזערע פעהעלטניסע, אזוי האָבען מיר צווישען זיך געלעבט ביי דער צייט ווען יענער מוזיקער האָט זיך בעווייעזען. טרוכאטשעווסקי רופט מען איהם. ער איז געקומען צופאהרען אין מאסקווע, און איז געקומען מיר בעזוכען. אין א פריהמאָרגען איז דאס געווען. איך האָב איהם אמאָל געקענט און מיר פלעגען זיך זאָגען „דוא“. איצט האָט ער געפרופט האלב „דוא“, האלב „איהר“, אָבער מעהר „דוא“. איך אָבער האָב גלייך גענומען איהם „איהרצען“, און ער האָט קיין אנדער ברירה ניט געהאט וויא זיך אונטערצוגעבען. ער איז מיר זעהר ניט געפעלען געווארען, נאָר עפעס א מערקוויר- דיגע שלים-מול'דיגע קראפט האָט מיך געצויגען, אז איך זאָל איהם ניט אפשטויסען פון זיך, ניט דערווייטערען. נור פאר- קעהרט, זיין פריינדליך צו איהם; ווארים וואס האָט געקענט זיין גרינגער, איינפאכער וויא צו ריידען מיט איהם קאלט און איהם לאָזען אוועקגעהן ניט פארשטעלענדיג איהם פאר מיין פרוי? ... אָבער עפעס אזוי וויא בכיון האָב איך פערצויגען א געשפרעך וועגען שפיעלען; איך האָב געזאָגט, אז מיר האָט

מען דערצעהלט, דאס ער האָט אוועקגעוואָרפֿען זיין פיעדעל. ער האָט געענטפערט, אז, פארקעהרט, איצט שפיעלט ער מעהר וויא פריהער. ער האָט מיר גענומען דערמאָהנען אז איך האָב אויך אמאָל געשפיעלט. איך האָב געענטפערט, אז איך שפיעל שוין מעהר ניט, נאָר אז מיין ווייב שפיעלט גוט.

א מערקווירדיגע זאך! מיינע פעהרעלטניסע צו איהם זיינען אויפ'ן שטעל געווען פונקט אזוי שלעכט, וויא שפעטער, וויא נאכדעם וויא דיא גאנצע שרעקליכע געשיכטע האָט שוין פאָסירט. אויפ'ן שטעל איז ער מיר העסליך געוואָרען. ריי-דענדיג מיט איהם, בין איך געווען אנגעשטרענגט ניט וויא גע-וועהנליך, ווען מען רעדט מיט א מענשען. איך האָב בעמערקט יעדען וואָרט, יעדען אויסדרוק, וואס איך אָדער ער האָט ארויס-געזאָגט. עפעס אזוי וויא דאָס אלץ וואָלט געהאט א בעזונדערע וויכטיגקייט.

קורץ, איך האָב טרוכאטשעווסקי'ן פאָרגעשטעלט פאר מיין פריי; מען האָט אויפ'ן שטעל גענומען ריידען וועגען מוזיק, און ער האָט פאָרגעלייגט צו שפיעלען מיט איהר. איך האָב שוין געזאָגט, אז דיא לעצטע צייט, זינט זיא האָט אויפ-געהערט צו האָבען קינדער, איז זיא געווען זעהר עלעגאנט, ציציהענדיג און האָט אין זיך געהאט א שעהנליכע וועלכע שטערט דיא רוהיגקייט פון מענער. אזוי איז זיא געווען אין דיעזען מאָמענט.

איך האָב געקענט זעהן, אז ער איז איהר גלייך געפעהר-לען געוואָרען. א הויז דעם האָט זיא זיך דערפרייט וואָס זיא וועט האָבען א געלעגענהייט צו זיין בעגלייט פון א פיעדעל-שפיעלער, ווען זיא שפיעלט פיאנאָ. זיא האָט דאָס זעהר גע-ליעבט, און צו דיעזען צוועק האָט זיא שוין אייניגע מאָל גע-דינגען א מוזיקאנט פון טהעאטער — זיא זאָל שפיעלען אויף איהר פיאנאָ און ער זאָל איהר בעגלייטען אויפ'ן פיעדעל. איצט אַלזאָ וועט זיא אַזעלכע דעמען שפיעלען מיט דיעזען טאַלאַנטפולען מוזיקער פון פאָריו; און דיעזע פרייד איהרע

הָאָט זיך אויסגעדריקט אויף איהר געזיכט. דערזעהנדיג מיר, הָאָט זיא אָבער גלייך פערשטאַנען מיינע געפיהלען דערביי, און זיא הָאָט יעם אויסדרוק פון איהר געזיכט געענדערט; און אזוי הָאָט זיך צווישען אונז אָנגעפאַנגען דיא קאָמעדיע פון אָפּנאַרען איינער דעם אַנדערען... איך הָאָב אָנגענעהם געשמייכעלט, מאַכענדיג זיך, אז מיר איז זעהר ליעב, וואָס ער וועט צו אונז אַריינקומען און וואָס זיי וועלען שפיעלען צוזאַמען. טרובאַטשעווסקי וויעדער, הָאָט געקוקט אויף מיין פרוי וויא הולטייעם קוקען געוועהנליך אויף אַ שעהנע פרוי; און דערביי הָאָט ער געמאַכט אַ מינע, אזוי וויא איהם וואָלט דאָ ניט אינטערעסירט קיין אַנדער זאַך וויא נאָס, וואָס מיר הָאָבען גערעדט—דאָס הייסט פונקט דאָס, וואָס אין אמת'ן איז איהם אין זיין לינקע פאה ניט געלעגען. זיא הָאָט זיך געסטאַרעט צו זיין גלייכגילטיג; עס איז איהר אָבער שווער געווען. זיא הָאָט פאַרשטאַנען מיין פאַלשען שמייכעל, דעם שמייכעל פון א'ן אייפערזיכטיגען מאַן, וועלכער מאַכט זיך פון איידעלקייט וועגען, אז ער איז צופריעדען; און דאָס צוזאַמען מיט טרובאַטשעווסקי'ס תאוה־בליק הָאָט איהר רור היגקייט צושטערט. און איך הָאָב דאָס אַלץ באַמערקט. איך הָאָב באַמערקט, אז ביי זייער סאַמע ערשטע באַגע־געניש הָאָבען איהרע אויגען גענומען שיינען מיט אַ בעזונד־דערען שיינ; איך רעכען, אז דאָס וואָס ביידע הָאָבען גע־פיהלט מיין פערבאַרגענע אייפערזיכט, הָאָט זיי אין דיעזען מאָמענט ביידען פּעראַייניגט, אזוי וויא א'ן עלעקטרישער שטראָם וואָלט זיך דורך זיי דורכגעצויגען; און פון דיעזען שטראָם הָאָבען אויף זייערע ביידענ'ס פנים'ער זיך בעוועזען; דיא זעלבע בליקען און דער זעלבער זאָרט שמייכלען. זיא איז אַ ביסעל רויט געוואָרען; ער איז אַ ביסעל רויט געוואָר־רען; זיא הָאָט געשמייכעלט; ער הָאָט געשמייכעלט. מען הָאָט געשמעסט וועגען מוזיק, וועגען פאַרזי, וועגען פערשיע־דענע קליינגיקייטען. ער איז אויפגעשטאַנען אוועקצופאַהרען.

און, א ביסעלע טרייסלענדיג זיין פוס, און האלטענדיג צוגע-
 דריקט זיין הוט צו זיין זייט, איז ער געשטאנען מיט א שמי-
 כעל, קוקענדיג א וויילע אויף איהר, א וויילע אויף מיר, עפעס
 אזוי וויא ער וואָלט וואַרטען צו זעהן וואָס מיר וועלען דאָ
 טהאָן. איך געדיינק דיעזע מינוט דייטליך, טאָקי דערפאַר,
 וואָס אין דיעזער מינוט האָב איך דאָך לייכט געקענט איהם
 לאָזען אוועקגעהן און איהם מעהר ניט איינלאָדען צו אונז אין
 שטוב. דאָן וואָלט געווען א סוף, און עס וואָלט קיין זאך ניט
 געטראָפּען. איך האָב אָבער אזוי ניט געטהאָן. איך האָב א
 קוק געטהאָן אויף איהר און אויף איהם. „ואָלסט אַפילו
 ניט אָנהויבען צו דענקען, אז איך בין אייפערזיכטיג צו דיר
 אָדער אז איך האָב פאַר דיר מורא“—אזוי האָב איך צו איהם
 געזאָגט אין מיין געדאַנקען, און איך האָב איהם איינגעלאָדען
 צו קומען ווען עס איז אין אן אַבענד און מיט זיך צו ברייני-
 גען זיין פיערעל אום צו שפיעלען א דועט מיט מיין פרוי. זיא
 האָט אויף מיר א קוק געטהאָן וויא אַן איבערראַשטע, שטאַרק
 רויט געוואָרען, און עפעס אזוי וויא א דערשראָקענע, האָט
 זיא זיך גענומען ענטזאָגען; זיא שפיעלט ניט גאַנץ גוט,
 האָט זיא געזאָגט. אָבער דאָס וואָס זיא ענטזאָגט זיך, דאָס
 האָט מיר נאָך מעהר אויפגערעגט, וואָרים איך האָב געוואוסט,
 אז דאָס טהוט זיא בלויז, ווייל זיא האָט מורא פאַר מיין איי-
 פערזוכט; און איך האָב נאָך שטאַרקער איהם געבעטען, אז
 ער זאָל קומען. אזוי וויא איצט וואָלט דאָס געווען,—אזוי
 געדענק איך דעם מאָדנעם געפיהל, מיט וועלכען איך האָב
 געקוקט אויף זיין פאַטילניצע, און אויף זיין ווייסע האַלז
 וויא זיא טהיילט זיך אָפּ פון זיינע שוואַרצע האָאַר, וועלכע
 איז ביי איהם געווען פאַרקאַמט מיט א הינטערשטען שרונט.
 אויף דאָס אַלעס האָב איך געקוקט, בשעת ער איז פון אונז
 ארויסגעגאַנגען; מיט א מין שפרינגעדיגען גאַנג, עפעס אזוי
 וויא א פויגעל, איז ער געגאַנגען. ביי זיך אין האַרצען האָב
 איך זיך געמוזט מודה זיין, אז דיעזען מענשען'ס אַנוועזענ-

הייט פארשטערט מיר מיין לעבען. איך האָב מיט זיך
 גע'טענה'עט, אז אָן מיר אַליין ווענדט זיך צי ער זאָל זיין ביי
 אונז א'ן אָפטער איינגייהער צי ניט, אז איך קען לייכט מאַך
 כען א סוף צו יינע ווייטערע וויזיטען; אָבער דאָס צו טהאָן
 וואָלט געהייסען זיך מודה זיין, אז איך האָב פאַר איהם מורא...
 ניין, איך האָב פאַר איהם ניט קיין מורא; דאָס וואָלט גע-
 ווען א צו גרויסע ערנידערונג פאַר מיר, האָב איך זיך גע-
 טראַכט. אַלזאָ, ווען איך האָב איהם בעגלייט דורך אונזער
 פאָדער-צימער, וויסענדיג, אז מיין פרוי הערט וואָס איך זאָג
 צו איהם—בין איך צו איהם צוגעשטאַנען, אז ער זאָל ניט
 אנדערש וויי קומען צו אונז, און טאַקי דעם זעלבען אַבענד,
 קומען מיט זיין פיעדעל און שפיעלען מיט מיין פרוי. ער
 האָט מיר צוגעזאָגט און אזוי איז ער אוועקגעפאָהרען.
 אין אַבענד איז ער געקומען מיט זיין פיעדעל און זיי
 האָבען געשפיעלט. אָבער זייער שפיעלען איז עפעס אַלץ ניט
 געגאַנגען וויא עס בעדאַרף צו זיין. דיא נאָטען, וואָס
 זיי האָבען געוועלט האָבען, האָט מיין פרוי ניט געהאַט, און
 דיא וואָס זיא האָט יע געהאַט, האָט זיא נאָך ניט איינגע-
 שטודירט. איך פלעג זעהר ליעב האָבען מוזיק און האָב אין
 זייער שפיעלען א אינטערעס גענומען; כ'האָב געהאַלפּען אויפ-
 שטעלען דעם שטענדעריל פאַר דיא נאָטען, און איבער-
 געמישט דיא נאָטען פאַר זיי. עטוואָס האָבען זיי יע גע-
 שפיעלט: איינע פון דיא „ליעדער אָהן ווערטער“ און עפעס פון
 מאַצאַרט. ער האָט געשפיעלט אויסגעצייכענט. ער האָט
 געהאַט א מערקווירדיגען טאָן, וויא מען רופט עס. א חוץ דעם
 האָט ער געהאַט א דעליקאַטען, זעהר עדעלען, נאָבעלען גע-
 שמאַק.—גאָר ניט וועדליג זיין כאַראַקטער אַלס מענש.
 עס פאַרשטייט זיך, ער האָט געשפיעלט ניט א'ן ערך
 בעסער וויא זיא; ער האָט איהר געהאַלפּען און אויס העפ-
 ליכקייט געלויבט איהר שפיעלען. ער האָט זיך געהאַלטען
 זעהר גוט. און מיין פרוי האָט, דאַכט זיך, זיך אינטערעסירט

בלווי מיט זייער מוזיק, און זיא האָט זיך געהאַלטען גאַנץ
איינפאַך און נאַטירליך. איך אָבער—הגם איך האָב זיך גע-
מאַכט, אז איך בין פאַראינטערעסירט אין זייער שפּיעלען,—
בין דעם גאַנצען אָבענר, אָהן אַן אויפהער געווען אין געהאַקטע
וואונדען פון אייפּערזוכט.

— פון דער ערשטער מינוט, וואָס ער האָט זיך מיט מיין פרוי
באַגעגענט מיט דיא אויגען, האָב איך געזעהן, אז דיא חיה,
וועלכע זיצט אין זיי ביידען, און וועלכע קוקט ניט אויף קיין
„מעג“ און „טאָר ניט“, פרעגט: „וועט מען קענען...?“ און
דער שטומער אַנטוואָרט איז געווען: „אָ, יא, געוויס קען מען...“

איך האָב געזעהן, אז ער האָט אין אזא מאַסקווער דאַמע
וויא מיין פרוי ניט ערוואַרטעט צו געפינען אזא צוציהענדע
פרויענצימער, און אז ער האָט זיך זעהר דערפרייט מיט
דעם. אז זיא איז צופריעדען מיט איהם צו האָבען אַין עסק,
וועגען דעם האָט ער קיין שום צווייפעל ניט געהאַט—
דאָס האָב איך געקענט זעהן, אזוי וויא מיט דיא אויגען. דיא
איינציגע פראַגע איז געווען, וויא אזוי מען מאַכט דאָ, אז
דיא „מאס'ע בריאה“, איהר מאַן, זאָל ניט שטערען. ווען איך
אַליין וואָלט געווען ריין, וואָלט איך אַזעלכע זאַכען ניט פער-
שטאַנען; אָבער איך, אזוי וויא דאָס רוב מענער, האָב דאָך אויך
אזא מיינונג געהאַט וועגען פרויען איידער איך בין געווען
פעהרייראַטה; איך האָב אַלזאָ זיין נשמה געלעזען אזוי וויא
דאָרטען וואָלט אַלץ געווען אויפגעשריעבען מיט טינט און
פּעדער.

מיינע יסורים האָבען הויפטזעכליך געשטאַמט פון דעם,
וואָס איך האָב דייטליך געזעהען דעם אונטערשיעד צווישען
איהרע געפיהלען צו מיר און איהרע געפיהלען צו איהם. צו
מיר האָט זיא כמעט איממער געפיהלט אַ בייזהייט, אַ כעס,
וועלכער איז נור צייטענווייז אונטערבראַכען געוואָרען פון
תאוה. גאַנץ אנדערש איז געווען מיט דיעזען מוזיקער. ער
שטענס, צוליבע זיין עלעגאַנטען אויסזעהן; צווייטענס, ווייץ

ער איז א נייער, א פרישער מענש; דריטענס—און דאָס איז דיא הויפטזאך—ווייל ער האָט טאָקי אָהן צווייפעל גע- האָט א גרויסען טאלאַנט; פערטענס, ווייל זייער שפיעלען צוזאַמען האָט צווישען זיי געשאַפען א מין נאָהענטקייט; פינפטענס, ווייל דיא מוזיק, הויפטזעכליך דיא פיעדעל, ווירקט שטאַרק אויף איינדרוקבאַרע נאַטורען—אָט דורך דיזעזע אַלע אורזאַכען האָב איך קיין ספק ניט געהאַט, אז ער מוז איהר געפעהלען, און ניט נור געפעהלען, נור א סך מעהר וויא דאָס: ער מוז איהר גלייך בעזיענען, קניימשען וויא א פאַפיערעל, פלעכטען וויא א שטריקעל, טהאָן מיט איהר וואָס ער ווילל. איך האָב דאָס אַלעס געזעהן, און איך האָב דערפון געליטען אָהן א שיעור... און דאָך, אָדער אפשר טאָקי דערפאַר וואָס איך האָב זיך אזוי געמוטשעט פון אייפערזוכט, האָט עפעס א מאַדנע קראַפט, געגען מיין ווילען מיר געצוואונגען צו זיין העפליך צו איהם און ניט נור העפליך נור אויך פריינדליך. האָב איך דאָס געטהאָן צוליבע איהם אָדער צוליבע איהר, אום צו ווייזען, אז איך האָב קיין מורא ניט? האָב איך דאָס גע- טהאָן בלויז צוליבע זיך אַליין, אום זיך אַליין צו נאַרען? איך ווייס ניט; איך ווייס מעהר ניט, אז פון דער ערשטער מינוט אָן בין איך ניט געווען אין שטאַנדע מיט איהם זיך צו פעהאַלטען פראַסט, נאַטירליך.

מיר וואָלט זיך געוועלט איהם אויף'ן שטעל טויטען; און אום ניט נאָכצוגעבען דיזעזען וואונש מיינעם, האָב איך איהם געמוזט לאַשצען. ביי דער וועטשערע האָב איך איהם מכבד געווען מיט טייערע וויינען, האָב ניט אויפגעהערט צו קוועלען פון זיין שפיעלען, האָב גערעדט מיט איהם מיט א בעזונדערען פריינדליכען שמייכעל און האָב איהם איינגע- לאַדען צו קומען צו אונז אויף מיטאג דעם נעקסטען זונטאג, ער זאָל וויעדער שפיעלען מיט מיין פרוי. איך האָב ערקלעהרט, אז איך וועל אויך איינלאַדען א פאָר בעקאַנטע, ליבעהאַבער פון מוזיק, זיי זאָלען איהם הערען. מיט דעם האָט זיך געענ- דיגט זיין ערשטער וויזיט.

פאָדנישעוויז איז געווען זעהר אויפגערעגט. ער האָט איי
בערגעביטען זיין אָרט און האָט אַרויסגעלאָזען פון האַלז זיין
גערוועזען קלאַנג.

— אַ מערקווירדיגע זאַך, וויא דיא אַנוועזענהייט פון דיע
זען מענשען האָט אויף מיר געווירקט! — האָט ער וויעדער
אַנגעפאַנגען, מאַטערנדיג זיך צו זיין רוחיג—אויף'ן צווייטען
אָדער דריטען טאָג נאָך יענעם וויזט זיינעם, אומקעהרענ-
דיג זיך פון אַ'ן אויסשטעלונג און אַריינקומענדיג אין אונזער
פאָדער־צימער, האָב איך פּלוצלונג דערפיהלט וויא אַ שווערע
משא; עפעס אַזוי וויא אַ שטיין וואָלט זיך אויף מיר אַרויפ-
געקיקלט. דיעזער „עפעס“ איז בעשטאנען אין דעם, דאָס
דורכגעהענדיג דורך דעם פאָדער־צימער האָב איך בעמערקט
אַ זאַך, וועלכע האָט מיר עררינערט אָן איהם. אָבער בלויז
ווען איך בין שוין געווען אין מיין צימער האָב איך זיך
אַרומגעזעהן וואָס דאָס איז; איך בין גלייך געגאַנגען צוריק
אין פאָדער־צימער, אום צו ערקונדיגען זיך אויב איך האָב קיין
טעות ניט געהאַט; ניין, איך האָב קיין טעות ניט געהאַט.
דאָס איז געווען זיין מאַנטעל. ניט קיין מאַנטעל וויא אַללע
מאַנטלען; אַ פּראַנטאַווסקער מאַנטעל, נאָך דער סאַמער לעצ-
טער מאָדע (אַללעס וואָס איז געווען שייך צו איהם, האָב איך
בעמערקט מיט דיא קלענסטע איינצעלהייטען, הגם איך האָב
עס אַליין בשעת מעשה ניט געפיהלט). איך האָב געפרעגט
צי ער איז דאָ און — עס פערשטעהט זיך, דאָס איז ער געווען.
וואָס דען? ! איך בין צוריק שוין ניט געגאַנגען דורך דעם
נאַסט־צימער, נאָר דורך דעם קינדער־צימער און בין
אַריינגעקומען אין זאַל. דאָרטען איז געזעסען ליזאַ, מיין
טאַכטער, מיט אַ ביכעל אין האַנד, און דיא ניאַנקע האָט ביי
אַ טישעל געשפיעלט זיך עפעס מיט אַ דעקעל. דיא טיהר אין
וואַסט־צימער איז געווען צוגעמאַכט, אָבער פון דאָרטען האָט זיך
געהערט מוזיק און זייערע בידענס שטימען. איך הער זיך
צו; וואָס זיי ריידען קען איך אָבער ניט כאַפּען.

מען שפיעלט אויף דער פיאנאָ מסתמא אומישנע, אום צו פערשטיקען דיא שטיממען, און אפשר אויך צו פערשטיי-קען... זייערע קושען... גאָט מיינער, וויא דיא בלוט האָט אין מיר גענומען קאָכען! א שרעק וואָס עס האָט זיך ביי מיר אָפגעטהאָן אויף'ן האַרצען! ווען איך דערמאָן זיך נאָר אָן דיא היה, וועלכע האָט אין מיר דאָן געלעבט, נעהמט מיר אָן א שרעק. מיין האַרץ איז מיר צוזאמענגעדריקט געוואָרען, האָט זיך אָפגעשטעלט און האָט נאָכהער גענומען שלאָגען וויא מיט א האַמער.

מיין הויפט־געפיהל, וויא אימער אין אזעלכע מאָמענטען טען פון ווילדען כעס, איז געווען א רהמנות אויף זיך זעלבסט; און איך האָב זיך נאָר ניט געשעהמט ניט פאר מיין קינד, ניט פאר מיין ניאנקע. איך האָב געמוזט אויסזעהן שרעקליך. וואָרים ליזא, מיין מיידעלע, האָט אויף מיר געקוקט מיט מאַדנע אויגען. וואָס זשע זאָל איך טהאָן? האָב איך זיך אַליין געפרעגט. אַריינגעהן? איך קען ניט: גאָט ווייס וואָס איך וועל דאָרטען טהאָן. אוועקגעהן אָבער, קען איך אויך ניט. דיא ניאנקע קוקט אויף מיר, אזוי וויא זיא וואָלט פערשטאַנען וואָס מיט מיר טהוט זיך דאָ. יא, ניט אַריינגעהן קען איך ניט, און איך האָב שנעל געעפענט דיא טיהר. ער איז געזעסען ביי דער פיאנאָ מיט זיינע ווייסע, אויסגעבויגענע פינגער אויף דיא ביינדלעך; ער האָט דאָס געשפיעלט; זיא האָט מיר דערזעהן אָדער דערהערט פריהער וויא ער, און זיא האָט אויף מיר א קוק געטהאָן.

איך ווייס ניט צי זיא האָט זיך דערשראָקען און זיך געמאַכט, אז זיא שרעקט זיך ניט, אָדער זיא האָט זיך טאַקע ניט דערשראָקען; וויא דיא מעשה איז, זיא האָט קיין שום צימער ניט געטהאָן. אַפילו קיין ריהר זיך ניט געטהאָן. זיא איז בלויז עטוואָס רויט געוואָרען, זיא דאָס שפעטער אַ ביסעל.

— גוט וואָס דואַ ביזט געקומען! — האָט זיאַ געזאָגט.
מיר האָבען אַלץ ניט געקענט בעשליסען וואָס זונטאָג צו שפּיע-
לען.

זיאַ האָט דאָס געזאָגט מיט אַ פּרעהליכען טאָן, מיט אַ
טאָן פּון גוט־פּריינדשאַפט. מיט אזאַ טאָן וואָלט זיאַ בשׁוּם
אופּן צו מיר ניט גערעדט, ווען מיר וואָלטען געווען ביידע
אַליין. דאָס, און ווייל זיאַ האָט געזאָגט „מיר“, „מיר האָ-
בען אַלץ ניט געקענט בעשליסען“, דאָס הייסט, זיאַ און ער, זיי
ביידע, דאָס צוזאַמען האָט מיר שרעקליך אויפגעבראַכט. איך
האָב איהם בעגריסט אָהן ווערטער. ער האָט מיר אַ דריק גע-
טהאָן דיא האַנד און אויף'ן שטעל מיט אַ שמיכעל מיר גע-
נומען ערקלעהרען, אז ער האָט געבראַכט נאָטען, אום זיך צו
צופערטיגען צו זייער זונטאָגדיגען שפּיעלען, אָבער אז זיי
קענען ניט מרוצה ווערען וואָס צו שפּיעלען. דער שמיכעל,
מיט וועלכען ער האָט דאָס געזאָגט, האָט אויף מיר געמאַכט
אַ'ן אַיינדרוק, אז ער לאַכט פּון מיר. זיי האָבען ניט
געוואוסט, וואָס עס וועט זיין בעסער, האָט ער ערקלעהרט—
צי קלאַמישע, שווערע זאַכען, וויא בעטהאָווען'ס סאַנאַטאַ,
אָדער קליינע זאַכען. דאָס אַלץ איז, דאַכט זיך, געווען אזוי
פּראַסט, אזוי נאַטירליך, אז עס איז ניט געווען צו וואָס זיך
צו צוטשעפען. און פּון דעסטוועגען בין איך געווען איבער-
צייגט, אז עס איז ניט אמת און אז זיי האָבען צווישען זיך
אָפּגעמאַכט וויא אזוי מיר אָפּצונאַרען.

דיא שרעקליכסטע זאַך פאַר אַן אייפּערויכטיגען מאַן (און
אייפּערויכטיג זיינען ביי היינטיגע אומשטענדען אַללע), דיא
שרעקליכסטע זאַך, זאָגן איך, איז דאָס, וואָס ביי געוויסע
וועלטליכע אומשטענדען ווערט ערלויבט, אז אַ פּרוי מיט אַ
פּרעמדען מאַן זאָלען זיך געפינען אין אַ געפעהרליכע נאָהענט-
קייט איינער מיט'ן אנדערען. אויב איהר וועט ניט צולאָזען,
אז אייער פּרוי זאָל זיין נאָהענט מיט אַ פּרעמדען מאַן אויף
אַ באַל, אָדער מיט איהר דאָקטאָר, אָדער מיט דעם, מיט וועל-

כען זיא בעשעפטיגט זיך צוזאמען מיט קונסט, מיט מאהלעריי
 און הויפטזעכליך מיט מוזיק — אויב איהר וועט דאָס ניט
 צולאָזען, מאַכט איהר פון זיך לייטישע געלעכטער. מענשען
 בעשעפטיגען זיך, דאַכט זיך, מיט דיא ערעלסטע פון אַללע
 קונסטען, מיט מוזיק; נג, דערצו איז נויטיג אַ געוויסע
 נאָהענטקייט צווישען זיי ביידען, און אין דיעזע נאָהענטקייט
 איז, דאַכט זיך, נאָטאָ קיין שום זאך, געגען וואָס מען זאָל
 קענען עפעס אויסזעצען; דאַכט זיך בלויז אַן אייפערזיכ-
 טייגער מאַן קען דאָ עפעס האָבען דאַגעגען. און דאָך ווייסען
 אַללע, אַז גראַד דורך דיעזען זאָרט בעשעפטיגונגען, הויפט-
 זעכליך ווען מען בעשעפטיגט זיך מיט מוזיק, קומען אָפט אַרויס
 שמוציגע פּערהעלמוניסע צווישען פרויען און פּרעמדע מענער.
 איך האָב געזעהן, אַז דאָס וואָס איך בין אַזוי וויא אַ
 צוטומעלטער, אַ צוטראַגענער, אַ פּערשעהמטער, האָט זיי וויא צו-
 טומעלט און פּערשעהמט. איך האָב לאַנג ניט געקענט ריידען.
 איך בין געווען וויא אַ פּלעשעל וואַסער, וואָס איז איבערגע-
 קעהרט מיט דיא העלזעל אַראָפּ; דיא פּלעשעל איז אַזוי פּולל,
 אַז צוליבע דיא פּוללקייט געהט דיא וואַסער גאָר ניט אַרויס-
 מיר האָט זיך געוואָלט איהם מאַכען וויא דיא בלאָטע, אַרויס-
 טרייבען איהם; איך האָב אָבער געפּיהלט, אַז איך דאַרף
 וויעדער זיין מיט איהם פּריינדליך און ליבעליך; און אַזוי
 האָב איך געטהאָן. איך האָב זיך געמאַכט, אַז אַלץ וואָס ער
 זאָגט מיר געפּעלט מיר; עס איז געווען דיא פּריהערדיגע
 געשיכטע: וואָס העסליכער, וואָס שמערצליכער מיר איז
 געווען זיין אַנוועזענהייט, מיט אַלץ מעהר פּריינדליכקייט בין
 איך זיך מיט איהם בעגאַנגען. איך האָב געזאָגט, אַז איך
 פּערלאָז זיך אין גאַנצען אויף זיין געשמאַק און האָב מיין
 פּרוי אויך געראַטהען אַזוי צו טהאָן. ער איז פּערבליעבען נאָך
 אַ ביסעל — בלויז אַזוי פּיעל, וויפּיעל עס איז נויטהיג געווען
 אום צו פּערגלעמען דעם שווערען איינדרוק, וועלכען איך האָב
 געמאַכט מיט דעם, וואָס איך בין אַריינגעקומען אַ צושראַקענער

און אָהן ווערטער—אין דאָן איז ער אַוועקגעפּאָהרען; ער איז אַרויס כלומרשט מיט אַ מינע, אַז איצט האָבען מיר שוין בעשלאָגט סען וואָס צו שפּיעלען זונטאָג, אַזוי וויא דאָס וואָלט געווען דיא גאַנצע פּראָגע. איך בין אָבער געווען איבערצייגט, אַז דיא הויפט־זאָך וואָס האָט זיי אינטערעסירט איז גאָר געווען אַין אַנדערע און אַז אין פּערגלייך מיט דעם האָט דיא פּראָגע וואָס צו שפּיעלען ביי זיי קיין שום בעדייטונג ניט געהאַט.

מיט אַ בעזונדערע העפּליכקייט האָב איך איהם בעגלייט אין פּאָדער־ציממער (וויא אַזוי בעגלייט מען עס ניט אַ מענשען, וועלכער איז געקומען ספּעציעל מיט'ן צוועק צו צושטעלן רען דיא רוחע און צו פּערניכטען אַ גאַנצע פּאַמיליע?) מיט אַ בעזונדערע ליעבליכקייט האָב איך איהם געדריקט זיין ווייטע, ווייכע האַנד.

.22

— אַ גאַנצען טאָג האָב איך דאָן מיט מיין פּרוי ניט גערעדט. איך האָב איינפּאך ניט געקענט. דאָס וואָס זיא איז געווען נאָהענט לעבען מיר, האָט אין מיר ערוועקט אַזא האַס צו איהר, אַז איך וואָב מורא געהאַט פאַר זיך אַליין.

ביים מיטאָג עסען, ווען דיא קינדער זיינען געווען דער־ביי, האָט זיא געפּרעגט ווען איך פּאָהר. דיא נעקסטע וואָך האָב איך געדאַרפט פּאָהרען אין אויערד*.) איך האָב איהר געזאָגט ווען איך פּאָהר. זיא האָט געפּרעגט צי דאַרף איך ניט, אַז מען זאָל מיר צופּערטיגען עפּעס אויף'ן וועג. איך האָב גאָר ניט געענטפּערט. שווייגענדיג בין איך געזעסען ביים טיש און שווייגענדיג בין איך אַריין צו זיך אין ציממער. דיא לעצטע צייט איז זיא אין מיין ציממער קיינמאָל ניט אַריינגעקומען, הויפטזעכליך אין דיעזע שטונדע. איך ליעג אַלזאָ אין מיין ציממער און ברען פּון כּעס. פּלוצלונג דער־

* גאַנץ רוסלאַנד ווערט צוטהיילט אויף גובערניעס און יעדע ניר בערניע אויף אויערען (אַזוי ווי אין דיא פּעראַייניגטע שטאַטען ווערט יעדער סטייט צוטהיילט אויף קאָנטים—איבערזעצער.

הער איך טריט און דערקען נאָך דעם גאַנג נאָך, אז דאָס איז זי. אין קאָפּ קומט מיר אַרײַן אַ שרעקליכער, עקעלהאַפּט־נער געדאַנק, אז זיא איז אזוי וויא דיא ווייב פון אוריה; אז זיא האָט שוין געזינדיגט מיט'ן מוזיקער און אז זיא וויל בעהאַלטען איהר זינד מיט דעם וואָס זיא קומט אַרײַן צו מיר אין דיעזער אונערוואַרטעטער שטונדע. „צי דען געהט זיא דאָס טאַקע צו מיר?“ קלעהר איך מיר, „אויב צו מיר, איז וויא איהרע טריט קומען צו נעהענטער. „אויב צו מיר, איז אַ סימן, אז איך האָב קיין טעות ניט.“ און אין מיין נשמה הויבט זיך אויף אַ שרעקליכער האַס צו איהר. נעהענטער, נעהענטער קומען צו דיא טריט. . . . קען דאָס זײַן, אז זיא וועט ניט פערבייגעהן פערביי מיין טיהר, ניט געהן אין זאַל אַרײַן? ניין, דיא טיהר האָט אַ סקריפּ געטהאָן און עס האָט זיך בעוועזען איהר הויכע, שעהנע פיגור; אי אין איהר געזיכט, אי אין איהרע אויגען האָט זיך אויסגעדריקט שרעקעדיגקייט און הניפה; זיא סטאַרעט זיך דיעזע שרע־קעדיגקייט און הניפה צו פערבאַרגען; איך זעה דאָס אָבער און איך פערשטעה וואָס דאָס בעדייט.

עס האט מיר אנגעהויבען שטיקען — אזוי לאַנג האב איך פעהאַלטען דעם אטהעם; און אזוי, אַלץ קוקענדיג אויף איהר, האב איך זיך גענומען פאר מיין פאַפּיראַסניצע, און האב פעררויכערט א פאַפּיראַס.

— וואס האט דאס פאר א פנים? — האט זיא געזאָגט — מען קומט צו דיר אריין, זיצען א וויילע, און דוא הויבסט גלייך אָן צו רויכערען — מיט דיעזע ווערטער האט זיא זיך געזעצט אויפ'ן קאַנאַפע, צורוקענדיג זיך צו מיר. איך האב זיך אבגערוקט, אום זיך ניט אנצוריהרען אָן איהר.

— וויא איך זעה, ביזטו אונצופריעדען, וואס איך וויל זונטאג שפיעלען — האט זיא געזאָגט.

— איך בין גאר ניט אונצופריעדען.

— איך זעה דען ניט, וואס?

— נו, מזל טוב דיר, וואס דוא זעהסט. איך אבער זעה
 ניט קיין זאך; איך זעה נור, אַז דוא פיהרסט זיך אויף וויא
 אַ קאָקעטקע... מעהר ניט וואָס דיר געפעלט יעדע ניעדער-
 טרעכטיגקייט, און מיר עקעלט דאָס.

— אויב דוא ווילסט זיך זידלען וויא א בעל עגלה, וועל
 איך ארויסגעהן.

— געה זיך דיר. אבער געדיינק, אַז אויב דיר איז ניט
 טהייער דיא עהרע פון אונזער פאַמיליע, איז מיט מיר גאַנץ
 אַנדערש. ניט דוא ביזט מיר טהייער (פון מיינטוועגען קענסטו
 געהן צום טייוועל), אבער דיא עהרע פון דער פאַמיליע איז
 מיר יע טהייער.

— וואס ווילסטו? וואס מיינסטו?

— געה אוועק! אום גאָטעס ווילען, געה!

איך ווייס ניט צו זיא האט זיך דאס געמאַכט, אַז זיא
 פערשטעהט ניט וועגען וואס דאָ האַנדעלט זיך, אדער זיא האט
 טאַקי ניט פערשטאַנען; איך ווייס מעהר ניט, אַז זיא האט
 זיך בעליידיגט, איז אין כעס געוואָרען, און זיא ניט ארויס;
 זיא איז געבליעבען שטעהן אין מיטען צימער.

— פון דיר איז דיא לעצטע צייט שוין פראָסט ניט אויס-
 צוהאַלטען — האט זיא געזאָגט — האָסט אַזא באַראַקטער,
 אַז א מלאך וואָלט מיט דיר ניט געקענט אויסקומען.

און וויא אימער, האט זיא זיך געסטאַרעט מיר צו טרע-
 פען אין אַזא אָרט, וואו איהר שטאָך וועט מיר פערשאַפען דיא
 גרעסטע שמערצען. אמאָל, פארליערענדיג געדולד, האב איך
 אנגעזידעלט מיינ שוועסטער, איהר זעהר בעליידיגט. מיינ פרוי
 האט געוואוסט, אַז דאס פערדריסט מיר שטאַרק; אַלזאָ האט
 זיא מיר דערמאַנט אָן דיעזע געשיכטע, און האט בעמערקט:
 — נאך דעם קען איך פון דיר ערווארטען אַלץ אין דער וועלט.

„אחא“, האב איך זיך געקלעהרט, „זיא פערשהמט מיר
 פאר לייטען, מאכט פון מיר א באַרג אש, און איך בין נאָך

דער שולדיגער!" איך האב דערפיהלט אין זיך אזא כעס, וועל-
כען איך האב נאָך קיין מאָל אין זיך ניט געפיהלט.

מיר האט זיך געגלוסט דיעזען כעס אויסצודריקען קער-
פערליך. איך האב א שפרונג געטהאָן פון דער קאנאפע און
זיך א לאָז געטהאָן צו איהר. אבער אין דער זעלבער מינוט
האב איך געפיהלט, אז איך בין ווילד אויפגערגט און איך
האב זיך געפרעגט, אויב עס האט א זינן זיך אבצוגעבען צו אזא
געפיהל; און מיין אנטוואָרט איז געווען, אז עס איז גוט אזוי.
אז דאס וועט איהר איבערשרעקען. הקיצור, אנשטאט צו קעמפ-
פען געגען דיעזען צאָרן מיינעם, האב איך איהם אין זיך נאָך
מעהר צוברענגט, און זיך געפרעהט וואָס ער צופלאַקערט
זיך אין מיר אלץ שטארקער און שטארקער.

— ארויס פון דאָנען, אז ניט ביסטו א טוידטע!
— האב איך א געשריי געטהאָן, און האב איהר א
כאַפ געטהאָן פאר'ן האנט. מיט א פולען בעוואוסט-
זיין, אומישנע, האב איך געשריען אזוי, אז מיין שטימע זאָל
קלינגען וואס בייזער, וואס ווילדער; איך האב מסתמא אויס-
געזעהן שרעקליך, ווארים זיא האט זיך אזוי דערשראָקען, אז
זיא האט אפילו ניט געהאט קיין כח ארויסצוגעהן, און נור
געזאָגט:

— וואַסיא, וואס איז מיט דיר? וואס טהוט זיך מיט
דיר?

— ארויס! — האב איך געשריען נאָך העכער — נור
דוא קענסט אין מיר אזוי צוקאָכען מיין בלוט. איך בין ניט
פעראַנטוואָרטליך פאר זיך.

און איין מאָל האב איך שוין מיין כעס געלאָזען זיך פער-
נאָדערברענען, האב איך פון איהם אליין געקוואַלען, זיך בעזוי-
פען מיט איהם, און מיר האט זיך געוואַלט טהאָן עפעס אן אונ-
געוועהנליכע זאָך, עפעס אזוינס, וואס זאָל ארויסווייזען דיא
העכסטע שטופע פון מיין ווילדען צאָרן. מיר האט זיך שרעק-
ליך געוואַלט איהר טוידטען; איך האב אבער געוואוסט, אז

דאס טאָר מען ניט טהאָן, און דעריבער — אום פּאָרט נאכצור-
געבען מיין צופלאַקערטען צאָרן — האב איך פון מיין שרייב-
טיש א כאַפּ געטהאָן א פּאַפּיער-צוהאַלטער און האב דאס א
שליידער געטהאָן אָן דער ערד פארביי איהר. איך האב אר-
מישנע געציעלט פ א ר ב י י איהר. דאָן איז זיא ארויס פון
מיין צימער; זיא האט זיך אבער אבגעשטעלט אויפ'ן שוועל;
און אין דיעזער מינוט, כל זמן זיא האט נאָך געקענט זעזן
וואס איך טהו (און איך האב טאָקי געהאַט אין זינען, אז
זיא זאָל דאס זעהן), האב איך פון טיש געכאַפּט פערשיע-
דענע זאַכען, — לייכטער, דעם טינטער — און האב דאס אַלץ
געשליידערט אָן דער ערד, אַלץ שרייענדיג:

— געה! ארויס פון דאָנען! איך בין ניט פּעראַנטוואָרט-
ליך פאר זיך!

זיא איז ארויסגעגאַנגען און איך האב אויפ'ן שטעל
אויפגעהערט.

אין א שטונדע ארום איז צו מיר אריין דיא ניאַנקע און
געזאַנגט, אז מיין פרוי ליעגט אין היסטעריקע. איך בין אריין
צו איהר. זיא האט געוויינט און געלאַכט, ניט געקענט אויס-
ריידען קיין וואָרט און איהר גאַנצער קערפּער האט זיך גע-
טרייסעלט. זיא האט זיך דאס ניט געמאַכט. זיא איז טאָקי
קראַנק געוואָרען. אויף מאָרגען אין דער פריה האט זיא זיך
בערוהיגט און מיר זיינען גוט־פריינד געוואָרען אונטער דער
ווירקונג פון יענעם געפיהל, וועלכען מיר האבען גערופען
„ליעבע“.

אין דער פריה, ווען נאָך אונזער גוט־פריינד ווערען האב
איך זיך פאר איהר מודה געווען, אז איך בין אייפערזיכטיג צו
טרוכאטשעווסקי'ן, האט זיא זיך א האָר ניט פערשעהמט, און
האט אויף דעם נאַטירליכסטען אופן זיך צולאַכט. אזוי ווילד
האט דאס איהר אויסגעזעהן דער געדאַנק, אז זיא זאָל
זיך קענען פּעראַינטערעסירען מיט אַזאַ מענשען — אזוי האט
זיא ערקלערט.

— צו דען קען א בכבוד'ע פרוי צו אזא מענשען פעעם פיהלען אויסער דעם פערנגיגען וואס זיין שפיעלען פערשאפט? — האט זיא געזאגט — אויב דוא ווילסט וועל איך מיט איהם קיין מאָל זיך אפילו ניט זעהן, אפילו דיעזען זונטאג אויך ניט, כאָטש מיר האבען דאָך שוין אלעמען איינגעלאָדען... איך וועל איהם שרייבען, אז איך בין ניט געזונט, און א סוף. איין זאך איז ניט אנגענעהם: מען קען נאָך אפשר מיינען, הויפטזעכליך ער אליין, אז ער איז א געפאָהר פאר מיר. .. איך בין צו שטאָלץ צו ערלויבען אז מען זאָל דאס מיינען...

און זיא האט איינגעטליך דאָ קיין ליגען ניט גע- זאָגט. מיט דיעזע ווערטער האט זיא געהאָפּט אין זיך צו ער- וועקען א פּראַכטונג צו איהם און זיך צו בעשיצען פון איהם; איהר האט זיך דאס אבער ניט איינגעגעבען. אלעס איז גע- ווען געווענדעט געגען איהר, הויפטזעכליך דיא פּערפּלוקטע מוזיק. און אזוי האט זיך דאס אלעס געענדיגט: זונטאג זיי- גען ביי אונז געווען געסט און זיי האבען ווייטער געשפיעלט, ער אויפ'ן פיעדעל און זיא אויף דער פיאנא.

28.

— עס איז איבעריג צו זאָגען, אז איך האָב זעהר ליעב געהאט זיך אויס-צורפיינען. אָבער אין אונזער געוועהנליכען לעבען מוז מען זיך ליעבען אויס-צורפיינען; אז ניט. איז איינ- פאך קיין אינטערעס ניטאָ אין לעבען. אַלזאָ האָב איך זונ- טאג זיך גענומען צוריקטען דעם מאָלצייט מיט דער אונטער- האַלטונג, אז אַלץ זאָל זיין מיט געשמאַק. איך האָב אַליין איינ- געקויפט וואָס מען האָט בעדאַרפט צום עסען און האָב אַליין געשיקט איינלאָדען דיא געסט.

ארום 6 אהר זיינען זיך צוזאַמען-געקומען דיא געסט, און ער איז געקומען אין א פּראַק מיט דיעמעלטענע ספּאַנקעס אין דיא מאַנזשעמען. פאַר קיין איידעלען מענשען, פאַר א קינסטלער פון דעם העכערען זאָרט האָבען דיעזע ספּאַנקעס ניט געפאַסט. זיי זיינען געווען צו שרייענדיג, צו וואולגאַר.

געהאלטען האָט ער זיך פריילעך און פריי; אויף אַלץ וואָס
 מען האָט איהם געזאָגט, אָדער געפרעגט ביי איהם, האָט ער
 געענטפערט גיך, אזוי וויא אין איילעניש, מיט אַ שמייכלעך
 פון אַ מענשען, וואָס איז איינפערשטאנען מיט אייך; און
 דערביי האָט ער געהאַט אזא אויסדרוק אויף זיין געזיכט, אזוי
 וויא אַלץ וואָס איהר זאָגט און טהוט, איז פונקט דאָס, וואָס
 ער ערוואַרט, אַז איהר וועט זאָגען און טהאָן. אַלע זיינע
 פעהלערען, אַלץ וואָס אין איהם איז געווען ניט שעהן, ניט-
 סימפאטיש, האָב איך איצט אין איהם באַמערקט מיט אַ בע-
 זונדערען פערגניגען; וואָרים דאָס אַלץ האָט מיר געדאַרפט
 בערוהיגען, ווייל דאָס אַלץ האָט געדאַרפט ווייזען, אַז ער
 שטעהט אין מיין פרוי'ס אויגען אויף אזא נידעריגען שטאַפּעל,
 אַז זיא וועט מיט איהם קיין עסק ניט וועלען האָבען, אַז זיא
 וועט צו אזא נידעריגע שטופע זיך ניט אַראָפּלאָזען, — וויא זיא
 האָט אַליין געזאָגט. אייפערזיכטיג זיין האָב איך זיך איצט
 ניט ערלויבט. ערשטענס האָבען די עזע יסורים מיר שוין אויס-
 געמאַטערט, אין מיר איז נויטיג געווען זיך אָפּצורוהען פון
 דעם; צווייטענס, האָט זיך מיר איצט געוועלט. גלויבען מיין
 פרוי'ס פערזיכערונגען, און איך האָב זיי געגלויבט. און דאָך,
 כאַטש איך בין איצט ניט געווען אייפערזיכטיג, האָב איך זיך
 נאַטירליך מיט איהם פאַרט ניט געהאַלטען, ניט מיט איהם,
 ניט מיט איהר; און אין דער צייט פון עסען, און דיא גאַנצע
 ערשטע העלפט פון דעם אַבענד, איידער זיי האָבען אָנגעהויבען
 צו שפּיעלען, האָב איך נאָכגעקוקט זייער יעדען קעהר, זייער
 יעדען קוק.

דער מאַהלצייט איז געווען אזוי וויא אַלע אַזעלכע מאָל-
 צייטען — לאַנגווייליג, מיט געמאַכטע פרוי'זיכקייט. אַך, וויא
 איך געדיינק אַלע איינצעלהייטען פון יענעם אַבענד! איך
 געדיינק וויא ער האָט צוגעטראָגען זיין פידעל, וויא ער האָט
 געעפענט דיא קעסטעל, אַראָפּגענומען דעם צודעק, וועלכען
 אַ דאַמע האָט פאַר איהם אויסגענייט, וויא אזוי ער האָט
 אַרויסגענומען דיא פידעל און איהר אָנגעהויבען אַנז-צו-שטעלען.

איך געדיינק וויא מיין פרוי האָט זיך ביי דער פּיאַנאַ געזעצט מיט אַ געמאַכטע גלייכגילטיגקייט אויף איהר געזיכט. — אַ גלייכגילטיגע מינע, אונטער וועלכע זיא האָט פאַרבאָרגען איהר צושראַקענהייט, וויא איך האָב פערשטאַנען; זיא איז ניט געווען זיכער, אז זיא וועט קענען גוט שפּיעלען, אז זיא וועט אויסנעהמען. מיט אַ געמאַכטע מינע האָט זיא זיך אַלזאָ געזעצט ביי דער פּיאַנאַ, און עס האָט זיך אָנגעפאַנגען דיא געווענהליכע געשיכטע פון אָנשטעלען אַ פּידעל נאָך אַ פּיאַנאַ נאָך: זיא האָט איהם געגעבען דעם טאָן, און ער האָט אָנגעצויגען דיא סטרוניעס, און זיי אויסגעפרופט. דערנאָך האָט מען אַוועקגעלייגט דיא נאָמען. איך געדיינק, וויא דאָן האָט בען זיי אַ קוק געטהאָן איינער אויף דעם אַנדערען, אַ בליק געטהאָן אויף דיא געסט, וועלכע האָבען זיך אויסגעזעצט אויף דיא שטוהלען, וויא זיי האָבען עפעס געזאָגט איינער דעם אַנדערען, און וויא דיא מוזיק האָט זיך אָנגעפאַנגען.

ער האָט גענומען דיא ערשטע טענער. זיין געזיכט איז געוואָרען ערנסט, שטריינג, סימפּאַטהיש, און, צוהערענדיג זיך צו זיינע קלאַנגען, האָט ער מיט פאַרזיכטיגע פינגער אַ צופ געטהאָן דיא סטרוניעס. דיא פּיאַנאַ האָט איהם אָבגעענטפּערט. עס האָט זיך אָנגעפאַנגען.

ביי דיזע ווערטער האָט זיך פּאַרזיכטיגע אָבגעשטעלט און האָט עטליכע מאָל פון האַלז אַרויסגעלאָזען זיין גערוועזען קול. ער האָט געוועלט ווייטער אָנפאַנגען צו דערציילען; ער האָט אָבער גענומען סאָפען מיט'ן נאָז און האָט זיך וויעדער אָבגעשטעלט.

— בעטהאָווען'ס „קרייצער סאָנאַטא“ האָבען זיי גע- שפּיעלט—האָט ער פאַרטגעזעצט—זייט איהר בעקאַנט מיט דעם אָנהויב? אוי! אוי! אַ שרעקליכע זאַך איז דיזע סאָנאַטאַ—האָט ער אַ געשריי געטהאָן — הויפטזעכליך דער אָנהויב. איבערהויפט איז מוזיק אַ סטראַשנע זאַך. איך פאַר- שטיי אייגענטליך ניט... וואָס הייסט מוזיק? וואָס טהוט זיא אויף און צו וואָס טהוט זיא דאָס? מען זאָגט, אז מוזיק

ערהויבט דיא נשמה. אז אין דעם בעשטעהט איהר ווירקונג. עם הייבט זיך גאָר ניט אָן! א נעכטיגער טאָג! יא, זיא האָט א ווירקונג, א שרעקליכע ווירקונג האָט זיא (איך רייד וועגען זיך אַליין). זיא ווירקט; זיא ערהויבט אָבער ניט דיא נשמה. פאַרקעהרט, זיא ווירקט אזוי, אז זיא מאַכט דיא נשמה נאָך נידעריגער וויא זיא איז; זיא עררעגט איהר, דיא נשמה, זיא צורייצט איהר. וויא זאָגט מען עס... מוזיק מאַכט, אז איך זאָל פאַרגעסען זיך אַליין, פאַרגעסען מיין אמת'ע לאַגע. זיא טראָגט מיר אַריבער אין עפעס א'ן אַנדער לאַגע גאָר ניט מיינע. אונטער דער ווירקונג פון מוזיק דוכט זיך מיר, אז איך פיהל דאָס, וואָס איך פיהל אייגענטליך גאָר ניט; עם דוכט זיך מיר, אז איך פאַרשטיי דאָס, וואָס איך פאַרשטיי גאָר ניט, אז איך קען דאָס וואָס איך קען גאָר ניט. די אורזאכע דערפון בעשטעהט, נאָך מיין מיינונג, אין דעם, וואָס מוזיק ווירקט אזוי וויא גענעצען אָדער א געלעכטער. מיר ווילט זיך, צום ביישפיעל, גאָר ניט שלאָפען; דאָך גענעץ איך, ווען איך זעה וויא אַנדערע גענעצען. אָדער: עם איז ניטאָ פון וואָס צו לאַכען און איך צולאָך זיך, ווייל איך הער אז אַנדערע לאַכען.

דיא מוזיק טראָגט מיר גלייך אַריבער אין יענעם צור שטאַנד, אין וועלכען עם האָט זיך געפונען דער וואָס האָט דיא מוזיק געשריעבען. מיין נשמה ווערט צוזאמענגעגאָסען מיט זיין נשמה און דערביי געה איך אַרויס פון מיין צושטאַנד אין געה אַריין אין זיין צושטאַנד. בעטראַכט נור: דער וואָס האָט פערפאַסט דיא „קרייצער סאָנאטא“, צום ביי-שפיעל, — בעטהאָווען — האָט דאָך געוואוסט, וואָרום ער געפינט זיך אין אזא צושטאַנד; דיעזער צושטאַנד זיינעד האָט איהם געפיהרט צו געוויסע טהאַטען, און דעריבער האָט דאָס פאַר איהם געהאַט א זינן. פאַר מיר אָבער האָט אזא נייסטיקער צושטאַנד קיין זינן ניט. דעריבער רייצט דיעזע מוזיק מיר בלוין אויף; זיא צורייצט מיר און ענדיגט ניט. אָט שפיעלט מען אויף, א מיליטער מאַרש, צום ביישפיעל. דיא סאָלדאַטען

כע ווירקונג. אויף מיר ווייניגסטענס האָט דאָס שפיעלען פון דער „קרייצער סאָנאטא“ געהאַט אַ שרעקליכע ווירקונג. פאר מיר זיינען ענטדעקט געוואָרען גאַנץ נייע געפיהלען; עס האָט זיך מיר געדוכט, אז איך זעה אין זיך גאַנץ נייע פעהיג-קייטען, גאַנץ נייע מעגליכקייטען, וועגען וועלכע מיר האָט זיך פריהער קיין מאָל ניט גע'חלום'ט. אַלץ האָט פּלוצלונג מיר עפעס אויסגעוויעזען אַנדערש וויא פריהער; אַלץ איז גע-וואָרען גאָר ניט וויא איך האָב פריהער געלעבט און געדיינקט, — אזוי האָט אין מיר גערעדט מיין נשמה... און אין וואָס איז בעשטאַנען דיעזער נייעס, וועלכען איך האָב פּלוצלונג דער-זעהן? בעשטיכען דאָס, ערקלעהרען, וואָלט איך ניט גע-קענט; אָבער צו פיהלען אז איך געפין זיך אין דיעזען נייעם צושטאַנד, וועלכען דיא מוזיק האָט אין מיר ארויסגערופען — דאָס איז מיר געווען זעהר אנגענעהם. דיא זעלבע פערזאָנען, — אַלע געסט, און מיין פרוי און ער, דער מוזיקער, אויך—אַלע האָבען זיי מיר אויסגעוויעזען גאַנץ אַנדערש וויא פריהער. מיט אַ נייעם מין שיין זיינען זיי פאר מיר פּלוצלונג בעלויב-מען געוואָרען.

זיי האָבען געשפיעלט דיא אַנדערע טהיילען פון דער „קרייצער סאָנאטא“; און דערנאָך האָבען זיי, אויף דער ביי-כע פון אונזערע געסט, געשפיעלט ערנסט'ס טרויער-נגון און פערשיעדענע אַנדערע זאַכען. דאָס אַלץ איז אויך געווען גוט; עס האָט אָבער אויף מיר ניט געמאַכט קיין הונדערטע טהייל פון דעם איינדרוק, וועלכען איך האָב בעקומען פון דער ער-שטער טהייל פון דער „קרייצער סאָנאטא“.

מיר איז אַ גאַנצען אַבענד געווען גרינג אויף'ן האַרצען, פריילעך. וואָס אַנבעטרעפט מיין פרוי, האָב איך איהר קיין מאָל ניט געזעהן אזא, וויא זיא איז געווען יענעם אַבענד. איהרע בליסטשענדע אויגען, ווען זיי האָבען געשפיעלט, איהר שטריינגע, וואזשנע מינע דערביי; היינט איהר ווייכקייט, עפעס אזוי וויא צוקראַכענקייט נאָך'ן שפיעלען, איהר שוואכיג-

קערה, געבעד'דיגער, גליקליכער שמייכלעך, ווען זיי האָבען גע-
ענדיגט! ... דאָס אַלץ האָב איך בעמערקט... איך האָב דאָס
באַמערקט; דאן אָבער האָט דאָס מיר ניט געאַארט. איך
האָב זיך געקלעהרט, אז מסתמא פיהלט זיא דאָס זעלבע וואָס
איך פיהל פון זייער שפיעלען, און ווייטער גאָר ניט. איך האָב
געמיינט, אז איהר האָבען זיך אויך אויפגעעפענט נייע געפיה-
לען, אזוי וויא מיר....

דיא אונטערהאַלטונג איז אָבענגאַנגען גלאַט. און אַלע זיי-
נען זיך צופאַהרען.

טרוכאטשעזיוסקי האָט געוואוסט, אז איך דארף מאַרגען
פאַהרען אין אויעזד אויף אַ צוזאַמענפאַהר פון פריצים, און
ביי'ן זעגענען זיך מיט מיר האָט ער געזאָגט, אז ער האָפט דעם
נעכסטען מאָל, ווען ער וועט קומען נאָך מאַסקווע, וויערעד
צו האָבען אזא פערגניגען וויא ער האָט געהאַט דיעזען מאָל.
פון דיעזע ווערטער זיינע איז געווען צו דרינגען, אז אין דער
צייט ווען איך וועלל ניט זיין אין דער היים ווילל ער אונזער
הויז ניט בעזוכען, און דאָס איז מיר זעהר אנגענעהם געווען.

עס האָט געהייסען, אז אזוי וויא איך פאַהר אוועק אויף
עטליכע טעג און אזוי וויא ער קלייבט זיך אוועק-צופאַהרען
פון רוסלאַנד, וועל איך זיך מיט איהם שוין מעהר איבער-
הויפט ניט זעהן!

צום ערשטען מאָל האָב איך איהם געדריקט דיא האַנט
מיט אַן אמת'ן פערגניגען. מיט מיין פרוי האָט ער זיך אויך
געזעגענט אויף אימער; און זייער זעגענען זיך איז דאָכט
זיך געווען אזוי נאַטירליך, אזוי אַנשטענדיג. אַלץ איז אַלזאָ
געווען וויא מען דארף בעסער ניט. מיר ביידע — איך און
מיין פרוי — זיינען מיט דער אונטערהאַלטונג געווען העכסט
צופריעדען.

.24

— אין א פאָר טעג ארום בין איך אוועקגעפאָהרען אין אויעזד. איך בין אוועקגעפאָהרען אין דעם בעסטען מוטה, און האָב זיך געזעגענט מיט מיין פרוי.

אין דער אויעזד־שטאָרט האָב איך אימער געהאַט א סך ארבייט. און דאָרטען איז פאר מיר געווען א גאַנץ בעזונדערער זאָרט לעבען, א גאַנץ בעזונדערע וועלטלע. צוויי טעג האָב איך פערבראכט צו צעהן שטונדען נאָכאַנאַנד ביי דעם צוואַל־מענפאָהר. אויף! דריטען טאָג האָט מען מיר אהין געבראכט א בריעף פון מיין פרוי. איך האָב איהם איבערגעלעזען אויף'ן שטעלל.

זיא האָט געשריעבען וועגען דיא קינדער, וועגען איהר גאַנקעל, וועגען דער ניאַנקע, און צווישען אַנדערעס, ריידענדיג וויא מען רעדט וועגען א גאַנץ געוועהנליכע זאך, האָט זיא דערמאָנט, אז טרוכאטשעווסקי איז געווען, אז ער האָט איהר געבראכט דיא נאָטען וואָס ער האָט איהר צוגעזאָגט, און פאר־שפראַכען וויעדער מיט איהר צו שפיעלען, אָבער אז זיא האָט זיך ענטזאגט.

אז ער האָט איהר פארשפראַכען נאטען, האָב איך ניט געדיינקט. מיר האָט זיך געדוכט אז ער האָט זיך דאן געזעגענט אין גאַנצען, שוין מעהר ניט צו קומען, און דעריבער האָט דאָס אויף מיר געמאַכט זעהר אן אונאַנגענעהמען איינדרוק. איך בין אָבער געווען אזוי פערנומען ביי דעם צוזאמענפאָהר און מיט אַנדערע זאכען, אז עס איז פראַסט קיין צייט ניט געווען א טראַכט צו טהאָן, און ערשט אין אבענד, ווען איך בין געקור מען אין מיין האָטעל, האָב איך דעם בריעף איבערגעלעזען נאָך א מאָל.

דאָס וואָס טרוכאטשעווסקי איז געווען ביי אונז אין שטוב נאָך מיין אוועקפאָהרען איז ניט געווען דאָס איינציגע וואָס האָט אויף מיר אן אונאַנגענעהמען איינדרוק געמאַכט. דער גאַנצער טאָג פון דעם בריעף איז מיר ניט געפעלען גע־

וואָרען. ער האָט מיר אויסגעווייעזען געמאַכט, ניט נאַטירליך, עפעס אזוי וויא זיא וואָלט דאָ זיך סטארען צו פארגלעטען עפעס. דיא צווישעמע אייפערזוכטס־היה האָט אין מיר גענומען שרייען אויף איהר ווילדען קול; זיא האָט זיך געריסען ארויס־צושפרינגען פון איהר קעמערעל; אָבער איך האָב פאר דיעזע חיה געציטערט און האָב איהר פארשפארט אינע־ווייניג. „וואָס פאר א עקעלהאפטע געפיהל דיעזע אייפער־זוכט איז דאָס!“ — האָב איך צו זיך געזאָגט — „וואָס קען דאכט זיך זיין נאַטירליכער וויא דאָס וואָס זיא שרייבט?“ איך האָב זיך געלעגט שלאָפען אין ליעגענדיג האָב איך געטראכט וועגען דיא געשעפטען, וועלכע איך האָב מאָרגען צו בעזארגען. געוועהנליך, ווען איך פלעג זיין אויף א צוואר־מענפאהר אין אויעזד, פלעגט זיך מיר ניט שלאָפען, ווי דער שטייגער איך, ווען עס קומט אויס צו נעכטיגען אין א פלאץ, צו וועלכען מען איז ניט צוגעוואוינט. דיעזע מאָל בין איך אָבער גלייך אנשלאָפען געוואָרען.

עס טרעפט אָפט, אז אין רעכטען מיטען שלאָף כאפט מען זיך פלוצלינג אויף, עפעס אזוי ווי פון אן עלעק־טרישען שטויס; אזוי האָב איך זיך דאָ אויפגעכאַפט, און מיין ערשטער געדאנק דערביי איז געווען וועגען איהר, וועגען מיין קערפערליכע ליעבע צו איהר און וועגען טרובאטשעווסקיין, און וועגען דעם, דאָס צווישען זיי איז שוין אלץ פארגעקומען. א שרעק און א ווילדער כעס האָט מיר צוזאמענגעדריקט דאָס הארץ. איך האָב אבער מיט זיך אנגעהויבען צו טענה'ען. „נארישקייטען! — האָב איך צו זיך געזאגט — עס איז ניטא קיין שום אורזאכע הושד צו זיין. צווישען זיי איז גאר ניט פארגעקומען און קומט ניט פאר. וואס פאר א זינן האָט דאָס, וואס איך ערנידעריג אי זיך אי מיין פרוי מיט אזא סארט הערדאכט? סט'געהערט וועגען וועמען איך קלעהר דאָ! עפעס א כליר־זמר'על, וועלכער איז בעקאנט אלס א נידעריגע בעשעפעניש... מיט איהם וועט האָבען אן עסק א העכט אנ־

שטענדיגע, געאכטעטע פרוי, א מוטער פון קינדער, מיינ פרוי וועט מיט איהם האָבען א'ן עסק! ... א משוגעת כלע-בען!" אזוי האָט זיך דאָס מיר פארגעשטעלט פון איין זייט. פון דער אנדערער זייט אבער האָט זיך דאָס מיר פארגעשטעלט אזוי: „און פאר וואס זאלען זיי ניט האָבען קיין עסק? פאר וואס זאל צווישען זיי ניט פאסירען יענע געוועהנליכע און גאנץ נאטירליכע זאך, צוליעב וועלכע איך האָב מיט איהר געהייראט און צוליעב וועלכע איך לעב מיט איהר? דאָס איז דאָך דיא איינציגע זאך, וואָס איך דארף פון איהר האָבען, און דאָס זעלבע דארפן פון איהר האָבען אנדערע מענער, און דיעזער מוזיקער אויך. ער איז ניט קיין פעהרייראטער; ער איז געזונט (דערביי האָב איך זיך עראינערט וויא צווישען זיי-נע ציין האָט געבראָמסקעט דער ווייכער ביין פון א קאָטלעט, ווען ער האָט ביי אונז געגעסען, און וויא זשעדנע ער נעהמט זיך מיט זיינע רויטע ליפען פאר א גלאָז וויין); ער איז א זאטינקער, א גלאָטינקער, און ער איז ניט נור פריי פון פרינציפען, נור ער האָט א פרינציפ צו געניסען יעדען פערנגיגען, וואס עס כאַכט זיך איהם. און דערצו נאָך איז צווישען איהם און מיין פרוי פאראן דער פערבאנד פון מוזיק, פון דעם דעליקאטסטען און טיעפסטען זאָרט תאוה-געפיהל. וואָס זשע וועט איהם דאָ אפהאלטען? און ווער איז זיא אייגענטליך? זיא איז פאר מיר געווען א געהיימניס און זיא בלייבט פאר מיר א געהיימניס. איך קען דאָך איהר גאר ניט; איך קען איהר בלויז אַלס א טהיער, און א טהיער קען דאָך קיין זאך ניט צוריק-האַלטען“.

איצט ערשט האָב איך זיך דערמאָנט וויא זייערע גע-זיכטען האָבען אויסגעזעהן יענעם אבענר, ווען נאָך דער „קרייצער סאנאטא“ האָבען זיי אויפגעשפיעלט עפעס א ליידענשאפטליכען נגון; איך געדיינק ניט וועמעס זאך דאָס איז געווען. איך געדיינק נור, אז עס איז געווען אזוי פילל מיט תאוה, אז עס איז פראסט אונאנשטענדיג אזא זאך צו שפיע-

לען. „נוואלט, וויא האָב איך דאָס געקענט אוועקפּאַהרען?“
 — האָב איך צו זיך געזאגט, דערמאָנענדיג זיך וויא זייערע
 פנים'ער האָבען דאָן אויסגעזעהן — „צו דען איז ניט געווען
 קלאָהר וויא דער מאַג, אז צווישען זיי איז יענעם אבענד שוין
 אַלץ פּאַרטיג געוואָרען? צי דען איז דאָן ניט דייטליך
 געווען, אז עס איז שוין צווישען זיי ניטאָ
 קיין צאָם, קיין שטערונג, און אז זיא האָט א שעמעדיגען אויס-
 זעהן צוליעב דעם, וואָס צווישען זיי האָט דאָ פּאַסירט?“ איך
 געדרינג וויא זיא האָט א שוואכען שמייכל געטהאָן, א
 שמייכל פון הענוג, אפּווישענדיג די שווייס פון איהר רויט-
 געוואָרענע געזיכט, ווען איך בין צוגעגאנגען צו דער פּיאנא.
 דאָן האָבען זיי שוין אויסגעמיעדען צו קוקען איינער אויף דעם
 אנדערען; ערשט שפעטער, בי'ן עסען, ווען ער האָט איהר
 אָנגעגאָסען א גלאז וואסער, האָבען זיי זיך באגעגענט מיט
 דיא אויגען, און האָבען קוים א שמייכל געטהאָן.
 א שרעק האָט מיר אָנגענומען איצט, ווען איך האָב זיך
 דערמאָנט אן דיעזען בליק זייערען, וועלכען איך האָב דאָן
 געכאַפט, זיצענדיג מיט די געסט בי'ן טיש. „יא, צווישען זיי
 איז אַלץ געענדיגט“ — האָט צו מיר געזאָגט איין שטימע;
 אָבער גלייך האָט זיך אן אנדער שטימע אבגערופען, פונקט
 פאַרקעהרט: „א משוגענער געדאַנק איז צו דיר אריינגעקראָ-
 כען! עס איז אונמעגליך!“ — אזוי האָט גע'טענה'ט דיעזע
 אנדערע שטימע. עס איז מיר שווער און עקעלהאפט געוואָרען
 צו ליגען אין דער פינסטער; איך האָב אנגעצונדען א שווע-
 בעלע, און דאָן איז מיר שרעקליך געוואָרען צו זיין אין דיעזען
 קליינינקען צימעריל מיט געלע אביצעס אויף די ווענט. וויא
 דאָס איז אימער, ווען מען פּלאַנטערט זיך אין פאַרקעהרטע
 געדאַנקען און וויעדע רשפּריכע, פון וועלכע מען קען ניט
 ארויסקריכען, — האָב איך גערויכערט איין פּאַפּיראָס נאָך
 דעם אנדערען, אום צו פאַר'שכור'ן דעם מוה כדי ניט צו
 זעהן די ווידערשפּריכע.

איך האָב די גאנצע נאכט שוין ניט געקענט אנשלאָפֿען ווערען, און ווען עס איז שוין געוואָרען פינף אױהר, בין איך אין גאנצען אויפגעשטאנען; איך האָב זיך בעשלאָסען צו פאהרען אַ היים און האָב אויפגעוועקט דעם סטראָזש, וואס האָט מיר באדיענט, און איהם געשיקט באַשטעלען פערד. צו דעם צוזאמענפאָהר האָב איך געשיקט אַ צעטעלע, אז צוליבע אן אונערווארטעטע סבה מוז איך גלייך פאהרען נאָך מאַסקױוע, און אז אן אנדער מיטגליעד זאל פארנעהמען מיין פלאַץ. אום אכט אױהר האָב איך זיך געזעצט אויף אַ פוהר און בין אוועקגעפאהרען.

25.

עס איז אריין דער קאנדוקטאָר, און דערזעהענדיג וויא דיא ליכט האַלט ביי'ן אויסגעהן האָט ער איהר פאַרלאָשען. קיין אַנדערע האָט ער ניט אָנגעצונדען. עס האָט שוין גענומען טאָגען. פאזדנישעווי האָט געשוויגען און שווער געאטעמט. ער האָט געווארט אז דער קאנדוקטאר זאל ארויסגעהן פון אונזער וואגאן. ווען דער קאנדוקטאָר איז ארויס, און אין זײַעם האַלב־פינסטער וואגאן האָט זיך בלוז געהערט דעם פרי־קאסטשיק'ס כַּעריי און דיא בראזגעריי פון די פענסטער, וועלכע האָבען זיך געטרייסעלט פון דעם צוג'ס בעוועגונג, האָט ער ווידער אנגעהויבען צו דערציילען. עס איז געווען אזוי דונקעל, אז איך האָב ניט געקענט זעהן; איך האָב בלוז געהערט זיין ליידענדע שטימע, וועלכע האָט געקלונגען אלץ נערוועזער.

— פאהרען האָט מען געמוזט 35 וויארסט אויף א פוהר, און דערנאָך אכט שטונדען מיט'ן אייזענבאהן. אויפ'ן פוהר צו פאהרען איז געווען אַ מױה. עס איז געווען הערבסט־צייט; עס איז געווען אַ פּרעסטי־און די זון האָט געשיינט העלל. איהר ווייסט דאָך וואס פאַר אַ פּאָגאָדא איך מיין — ווען די רעדער דרוקען זיך אַפּ אין דער פּערפּראָרענער בלאַט־טיגער וועג... די וועג איז גלאַט; עס איז ליכטיג; דיא לופט

מאכט אייך קרעפטיג און מונטער. אין דער קארעמע איז גע-
ווען גוט צו פאהרען; אלזא, ווען עס איז שוין געווען פריה-
מאָרגען און איך בין אוועקגעפאהרען, איז מיר געוואָרען
גרינגער אויפ'ן האַרצען. קוקענדיג אויף די פערד, אויף די
פעלדער, אויף די מענשען, וואס זיינען פארביי מיר פארביי-
געפאהרען אדער פארבייגעגאנגען, האָב איך אלע וויילע זיך
גאר פארגעסען וואוהין איך פאר איצט. א פאָר מאָל האָט זיך
מיר געדוכט, אז איך פאָהר גלאַט אזוי, און אז אַלעס דאָס,
וואָס האָט מיר געצוואונגען פון העלער הויט אוועק-צו-פאָה-
רען פון אויעזד, — אז דאָס אַלעס איז נאָר ניטאָ. איך האָב
פארגעסען מיין אנגסט, און פון דעם איז מיר געווען זיס
אויף'ן האַרצען. און ווען איך פלעג זיך דערמאָנען וואוהין איך
פאָהר, פלעג איך צו זיך זאָגען: „וועסט קומען אַהיים,
וועסטו זעהן וואָס דאָרטען איז, דערווייל קלעהר וועגען דעם
ניט“.

אויף'ן וועג האָט זיך געטראָפּען אַ סיבה, וועלכע האָט
מיר פּערהאַלטען און נאָך מעהר אָבגעצויגען מייע געדאַנקען
פון דער היים: דיא קארעמע האט זיך צובראָכען און מען
האָט איהר געמוזט פאָריכטען. דיעזער צופאל האָט געהאַט אַ
גרויסע בעדייטונג, ווייל צוליעב דעם בין איך אנגעקומען אין
מאָסקווע ניט פינף אָהר, וויא איך האב ערוואַרטעט, נור צוועלף
אָהר ביי נאַכט, און צו זיך אין שטוב בין איך געקומען אום
איינס אָהר. איך האָב פארשפּעטיגט דעם שנעלל-צוג און האָב
געמוזט פאָהרען מיט אַ געוועהנליכען צוג. מיר האָבען דיא קא-
רעמע צוגעבונדען צו אַ פויערשען וואָגען און געפאָהרען איהר
פאָריכטען; איך האָב זיך בעדונגען, בעצאָהלט פאַר דער אַר-
צייט, געטרונקען טהעע אין אַ קרעטשמע, געשמעסט מיט
דעם סטראָזש: און דאָס האָט מיר נאָך מעהר אַרויסגעשלאָ-
גען פון קאָפּ דיא פראַגע וועגען מיין פרוי. צו אבענד צו איז
אַלץ פארטיג געוואָרען. און איך בין ווייטער געפאָהרען. ביי-

נאכט איז נאָך אנגענעהמער געווען צו פאָהרען וויא ביי-טאָג.
 עס האָט געלויכטען „דער ערשטער פערטעל“ פון דער לבנה ;
 עס איז געווען אַ קליינער פּרעסמעל ; דיא וועג איז אַלץ גע-
 ווען גוט ; דער בעל-העגלה איז געווען לוסטיג, און איך בין
 געזעסען און הנאה געהאַט און כמעט אין זינען ניט געהאַט
 וואָס מיר ערוואַרטעט אין דער היים ; אָדער אפשר האָב איך
 טאַקע דעריבער געהאַט אזא הנאה פון מיין פאָהרען, ווייל איך
 האָב יע געוואוסט וואָס מיר ערוואַרטעט אין דער היים, און
 ווייל איך האָב זיך דאָ געזעגענט מיט דיא פּערגניגענס וואָס
 דער לעבען ענטהאַלט אין זיך.

דיעזע רוהיגקייט מיינע, דאָס וואָס איך האָב געקענט
 אין זיך דערשטיקען מיין געפיהל — דאָס האָט זיך געענדיגט
 ווען עס האָט זיך געענדיגט מיין רייזע אין דער קאַרעמעט. וויא
 נור איך בין אריין אין וואַגאָן, האָט זיך אָנגעהויבען אַ נאַנץ
 אַנדערע געשיכטע. דיא אַכט שטונדען, וואָס איך האָב פּער-
 בראכט אין דעם וואַגאָן, זיינען פאר מיר געווען שרעקליך ;
 איך וועלל זיי אויף'ן לעבען ניט פארגעסען. איז דאָס געווען
 דערפאר, וואָס זיצענדיג אין דעם וואַגאָן, האָב איך זיך פאָר-
 געשטעלט, אז אַט וועלל איך שוין זיין אין דער היים ? אָדער
 איז דיא אורזאכע געווען דאָס וואָס דער אייזען-באַהן צורייצט
 דיא נערווען ? איך ווייס בלויז, אז פון דעם מאַמענט אָן,
 וואס איך האב זיך אַנידערגעזעצט אין וואַגאָן האב איך מיין מח
 שוין מעהר ניט געקענט קאָנטראָלירען ; ער האט מיט א בעזונ-
 דערע העלקייט פאר מיר גענומען מאַלען בילדער, וועלכע האבען
 פארנאָדער-געברענט מיין אייפּערזוכט. אָהן אן אויפהער האָט
 ער דאָס פאר מיר געמאָהלען ; אַ בילד נאָך אַ בילד האָט ער
 מיר פאָרגעשטעלט, און אַלץ וועגען דאָס זעלבע, אַלץ וועגען
 דעם וואס דאָרטען קומט פאָר, וויא זיא נארט מיר אָפּ. א פייער
 האָט מיר געברענט, א פייער פון כעס, פון אויפגעבראכטקייט,
 און עפעס אזוי וויא פון אַ ווילדע הנאה, אזוי וויא דיא שרעק-

ליכע יסורים מיט וועלכע איך האָב בעטראכט די עזע בילדער, וואָלטען מיר פּערשאַפט אַ מין טייוועלשען תּענוג ; איך האָב זיך פּון די עזע בילדער פּראָסט ניט געקענט אָפּרייסען ; איך האָב ניט אַנדערש געמוזט קוקען אויף זיי אין געדאַנק, איך האָב ניט געקענט זיי אָפּמעקען פּון דאָרטען, איך האָב ניט וויר לענדיג זיי געמוזט דאָרטען פּאַרנאַנדער-ווויקלען. נאָך מעהר : וואָס ליינגער איך האָב געקוקט אויף די עזע בילדער, וועלכע איך האָב זיך פּאַרגעשטעלט, אַלץ מעהר האָב איך געגלויבט אין זייער ווירקליכקייט. דיא דייטליכקייט, מיט וועלכע זיי האבען זיך מיר געמאָלען, האָט מיר געדיענט אַלס אַ מין בעווייז אז דאָס וואָס איך שטעלל זיך פּאַר, איז טאַקי אמת. אזוי וויא אַ טייוועל וואָלט געגען מיין ווילען אויסגעקלעהרט דיא שרעק-ליכסטע געדאַנקען און מיר דאָס אַלץ אריינגעשושקעט אין אויער. איך האָב זיך דערמאָנט אַ געשפרעך וואָס איך האָב מיט אַ לאַנגע צייט צוריק געהאַט מיט טרוכאַטשעווסקי'ס אַ ברודער און עפעס אזוי וויא מיט אַ מין בעגייסטערונג האב איך דערמיט געריסען מיין הארץ אויף שטיקער, צופאַסענדיג דעם געשפרעך צו טרוכאַטשעווסקי'ן און מיין פּרוי.

דאָס איז געווען מיט אַ לאַנגע צייט צוריק ; איך האָב זיך דאָס אָבער איצט דערמאָנט. מיר האָבען גערעדט וועגען אונאַנשטענדיגע הייזער ; און ווען איך האָב איהם, טרר-כאַטשעווסקי'ס ברודער, געפרעגט, צו ער גייט אין אַזעלכע הייזער, האָט ער געענטפּערט, אז אַן אַנשטענדיגער מענש וועט אַהין ניט גיין, ווייל מען קען באַקומען אַ קראַנקהייט, און אז אַ הויך דעם איז דאָס שמוציג און עקעלהאַפט ; און צו וואָס זאָל מען דאָס טהאָן, ווען מען קען געפינען אַן אַנשטענדיגע פּרויענציימער ? אזוי האָט געזאָגט יענער טרוכאַטשעווסקי, און איצט האָט זיין ברודער געפונען מיין פּרוי... אמת זיא איז

שוין ניט קיין יונגינקע ; עם פעהלט איהר א זיימיגער צאָהן, און דיא געזיכט איז ביי איהר שוין ניט אזוי פריש, — שוין עטוואָס אזוי ווי צוגעשוואָלען ; וואָס קען מען אָבער מאַכען? אַלץ וויא עם וואָלט זיך וועלען קען מען ניט האָבען ; מען מוז זיך בעגנוגענען מיט דעם וואָס מען האָט (אזוי האָב איך זיך געטראַכט, פאַרשטעלענדיג זיך דעם מוזיקאַנט'ס געדאַנקען). יא, ער טהוט איהר אַ טובה, הייסט עם, וואָס ער נעהמט איהר פאַר אַ ליובאַוויצע, האָב איך צו זיך געזאָגט. און קיין געדאַהר איז מיט איהר דאָך ניטאָ. נין, עם איז אונמעגליך ! — האב איך מיט זיך גע'טענה'ט א צושראַקענער, אן ערשטוינטער. עם איז אַלץ ניט אמת. עם הייבט זיך אפילו ניט אָן ! זיא האט דאָך מיר אַליין געזאָגט, אז אפילו דער געדאַנק, דאס איך קען צו איהם זיין אייפערזיכטיג, איז אַ בעלידיגונג פאַר איהר... יא, זיא מאַכט זיך דאָס אָבער. זיא זאָגט אַ ליגען, אַלץ וואָס זיא זאָגט מיר איז ליגען ! — האָב איך אין האַרצען ביי זיך אויסגעשריהען — און עם האָט זיך אָנגעפאַנגען דיא זעלבע געשיכטע... אַ חוץ מיר זיינען אין וואַגאָן געווען צוויי פאַסאזירען, אן אַלטעטשקע מיט איהר מאַן ; ביידע האָב בען זיי ניט געהאַט קיין חשק צום שמועסען, און זיי זיינען אויך אויף אַ געוויסע סטאַנציע אַרויס פון וואַגאָן, און איך בין געבליעבען איינער אַליין. אזוי וויא אַ חיה אין אַ שטייג בין איך געווען : דאָ בין איך אויפגעשפרונגען, און צוגעגאַנגען צום פענסטער ; דאָ האָב איך גענומען גיין היז און צוריק, קוים איינהאַלטענדיג זיך אויף דיא פיס פון דעם צוג'ס האַסטיגע בעוועגונג ; דערביי האָב איך זיך אזוי וויא געסטאַרעט צוצוטרייבען דעם וואַגאָן, אז ער זאָל גיין גיכער. אָבער דער וואַגאָן האָט זיך געטהאָן דאָס זייניגע און מיט זיינע ביינק און שויבען איז ער אַלץ אונטערגעשפרונגען אַט פונקט וויא דיעזער וואַגאָן...

פאזדנישעווי האָט זיך אַ כאַפּ געטהאָן פון זיין אָרט, האָט געשטעלט עטליכע טריט און האָט זיך צוריק אנידערגעזעצט.

— איך האָב מורא פאַר די עזע וואָנאָנעס פון דיא איינען באַהנען; איך זאָג אייך, איך האב איינפאַך מורא פאַר זיי. אַ שרעק נעהמט מיר אָן; יא, עס איז שרעקליך — האָט ער פאַרטגעזעצט — מען דאַרף קלעהרען עפעס וועגען אן אנדער זאך — האָב איך זיך געטראַכט — אָט, לַמשלָּה, וועגען דעם בעל הבית פון דעם טראַקטיר, וואו איך האָב געטרונקען דיא טהעע. אָבער דערביי שטעלל איך זיך פאַר דעם סטראָזש מיט די לאַנגע באַרד און זיין אייניקעל, — אַ אינגעל וועלכער איז אין איין עלטער מיט מיין זוהן... מיין קינד! גוואַלד, ער זעהט ווי דער מוזיקאַנט קושט זיין מאַמע'ן... וואָס וועט ער זיך נעבעך קלעהרען דערביי? אָבער וואָס אַארט דאָס איהר! ... זיא איז פאַרליעבט... און פון דאָס נייע פאַנגט זיך אָן אין מיר! ... נין, נין... איך וועל בעסער טראַכטען וועגען עפעס אַ'ן אַנדער זאך, — אָט וועגען דעם, לַמשלָּה, וויא מיר האָבען בער קוקט דעם האָספּיטאַל... יא, וועגען דעם, וויא נעכטען האָט איינער פון דיא פאַציענטען זיך בעקלאָגט אויף'ן דאָקטאָר. דער דאָקטאָר האָט וואָנצעס, אַזעלכע וואָנצעס וויא ביי טור-כאַטשעווסקי'ן. מיט וואָס פאַר אַ חוצפּה זיי האָבען דאָס מיר אָבגענאַרט, ווען ער האָט מיר געזאָגט, אַז ער פאַהרט אַוועק! ... און וויעדער האָט זיך אין מיר אָנגעפאַנגען! ... וועגען וואָס איך האָב נור געפרופּט טראַכטען, אַלץ האָט מיר אַרויפגע-בראַכט אויף'ן זינען דעם פירדעל־שפּיעלער. איך האָב זיך גע-פלאַגט אָהן אַ שיעור; און מיינע יסורים האָבען הויפטזעכליך געשטאַמט פון דעם, וואָס איך צווייפעל, וואָס מיין געדאַנק איז צושפאַלמען אויף צווייען — איין געדאַנק וועגען דעם, אַז זיי נאַרען מיר אָפּ און אַ'ן אַנדער געדאַנק, אַז איך בין זיי אומזיסט חושד. איך האָב ניט געוואוסט צו איך דאַרף מיין פרוי ליבען, צי האַסען — אָט דעריבער האָב איך זיך דאָס

אזוי געמאטערט! מיינע יסורים זיינען בעשטאנען אין א מאָדנעם געפיהל און אין דעם, וואָס מיר איז עקעלהאפט גע-
ווען צו דיינקען וועגען מיין ערניערונג און וועגען זיין זיעג
איבער מיר; אָבער שרעקליכער פון אלעס איז געווען מיין
האַס צו איהר. „מאכען אַ סוף פון זיך און איהר לאָזען צו
רוח? ניין, זיאַ מוז אויך ליידען, כאָטש וויאָ פיעל עס איז.
זאָל זיאַ כאָטש פערשטעהן וואָס פאַר אַ יסורים זיאַ האָט מיר
פערשאַפט“ — האָב איך צו זיך געזאָגט.

אויף יעדער סטאַנציע בין איך אַרויס, כדי זיך אַרויסצו-
שלאָגען דיעזע געדאַנקען פון קאָפּ. אויף איין סטאַנציע האָב
איך ביי'ן בופעט געזעהען וויאָ מען טרינקט, האָב איך אויך
זיך געהייסען געבען אַ גלעזעל בראַנפּען. לעבען מיר איז גע-
שטאַנען אַ איד און אויך געטרונקען. ער האָט גענומען צו
מיר ריידען, אין אום ניט צו זיין איינער אליין אין מיין וואָ-
גאַן, בין איך מיט איהם אַריין אין זיין וואַגאַן, כאָטש ער איז
געפאַהרען מיט'ן דריטען קלאַס און דאָרטען איז געווען שמור-
ציג, אָנגערויכערט, און אָנגעוואָרפּען מיט דיאָ שאַלעכץ פון
סעמעטשקעס. דאָרטען האָב איך זיך געזעצט לעבען איהם,
און ער האָט אָנגעפאַנגען צו ריידען, צו דערצעהלען מעשיות.
איך האָב זיך צוגעהערט, אָבער פערשטעהן וואָס ער
זאָגט האָב איך ניט געקענט, וואָרים ביי מיר אין קאָפּ האָבען
זיך אַלץ געדרעהט מיינע געדאַנקען. ער האָט דאָס בעמערקט
און ער האָט געפאַדערט אַז איך זאָל זיך צוהערען צו זיינע
רייד, — בין איך אויפגעשטאַנען און צוריק אַריין אין מיין
וואַגאַן. „מען מוז בעטראַכטען — האָב איך צו זיך געזאָגט
— מען מוז בעטראַכטען צו דאָס, וואָס איך דיינק איז אמת
און צו האָב איך פון וואָס זיך דעם לעבען צו נעהמען.“ איך
האָב זיך אוועקגעזעצט אין מיין וואַגאַן, מיט דעם צוועק אַלץ
רוהיג צו בעטראַכטען, אָבער אַנשטאט דעם האָט זיך אין מיר
גלייך אָנגעפאַנגען דאָס זעלבע וויאָ פריהער: אַנשטאט רוהיגע

געדאנקען האָב איך פאַר זיך געזעהן בילדער, סצענעס, איך האָב מיט זיך גע'טענה'ט: „וויא פיעל מאָל האָב איך זיך שוין געמאַטערט אויף דיעזען אַרט, און יעדעס מאָל האָט זיך אויס'געלאָזען, אז עס איז גאָר נישט מיט גאָר נישט. אזוי איז מסתמא איצט אויך. עס קען זיין, ניין, עס איז זיכער, אַז איך וועל איהר געפינען רוהיג שלאָפּענדיג. זיא וועט זיך אויפכאַפּען, זיך דערפרייהען וואָס איך בין געקומען, און נאָך איהרע רייד נאָך און נאָך אַלץ וואָס זיא וועט טהאָן וועל איך פיהלען, אז עס איז קיין זאך ניט געווען, אז עס הויבט זיך גאָר ניט אָן! אוי, וויא גוט דאָס וואָלט געווען!“ „אַבער ניין, אזוי האָט זיך דאָס שוין געענדיגט צו אָפט: איצט אָבער וועט שוין דאָס אזוי זיך ניט ענדיגען“ — האָט צו מיר גע'רעדט אַ שטימע, און וויעדער האָט זיך אָנגעפאַנגען דיא גע'שיכטע.

אָט אין דעם איז דאָס בעשטאַנען מיין מאַטערניס, מיין שטראָף. ווען מען זאָל ביי מיר פרענען, וואָס צו טהאָן, אום אָבצוטרייבען ביי אַ יונגען מאַן זיין חשק צו אַ פרויענ'צימער, וואָלט איך איהם דאָן ניט געפיהרט אין אַ האָספיטאַל צו וויזען דיא פאַציענטען, וואָס זיינען קראַנק אויף סיפיליס, נור איך וואָלט איהם לאָזען אַריינקוקען אין מיין נשמה. זאָל ער זעהן דיא טייוואָלים, וועלכע צורייסען איהר אויף שטיקער! דאָס וואָלט אויף איהם אַ פיעל גרעסערע שרעק אַרויפגעבראַכט. איך האָב זיך געהאַלטען פאַר דעם איינציגען בעל הבית איבער מיין פרוי'ס קערפער; איך בין געווען איבערצייגט אז מיין רעכט אויף איהר קערפער איז אַ פאָלשטענדיגע, אַז וועגען דעם קען קיין שום צווייפעל ניט זיין. איהר לייב בעלאַנגט צו מיר און צו קיין אַנדערן ניט, פונקט וויא מיין אייגענע לייב; מיט דיעזען געדאַנק בין איך געווען דורכגעדרונגען; און דאָך האָב איך געפיהלט, אז הער'שען איבער דיעזע לייב איהרע קען איך ניט; איך האָב גע'

פיהלט אז עס איז ניט מיינע, — אז זיא קען מיט איהר פלייש
טהאָן וויא זיא וויל, און אז טהאָן וויל זיא מיט דעם גראָד
ניט דאָס וואָס איך וויל. אָט אין דעם איז בעשטאנען מייז
שרעקליכער פיין! איך קען גאָר ניט טהאָן, ניט איהר, ניט
טרוכאטשעווסקי'ן. אויב זיא האָט נאָך ניט געזינדיגט, נור
זיא וויל זינדיגען (און אז זיא וויל, ווייס איך), — דאָן איז
נאָך ערגער. בעסער וואָלט זיא שוין אלץ אָבעטמאָהן, נור איך
זאָל וויסען; צו צווייפלען איז פיעל ערגער.

אייגענטליך, וואָלט מיר שווער געווען צו זאָגען וואָס איך
וויל דאָ. בעטראַכט נור: מיר האָט זיך געוועלט, אז זיא זאָל
ניט וועלען דאָס וואָס זיא האָט געמוזט וועלען. א'ן אמת'ע
משוגעת, כ'לעבען.

קאָפיטעל 26.

— עס איז שוין געבליעבען בלויז איין סטאנציע —
האָט פאָזדנישעוו ווייטער דערצעהלט. — דער קאָנדוקטאָר איז
אַריינגעקומען אָפּנעהמען דיא בילעטען. איך האָב צונויפגע-
נומען מיינע זאכען און בין אַרויס אויף דער פּלאַטפאָרמעטשקע
פון מיין וואַגאָן. דער געפיהל, אז איך בין שוין באַלד אין
דער היים, אז אָט אָט וועל איך זעהן, צו איך האָב א'ן אורזא-
כע חושד צו זיין צו ניט, — דיעזער געפיהל האָט מיין אויפ-
רעגונג נאָך גרעסער געמאַכט. עס איז מיר געוואָרען קאלט
און איך האָב גענומען אזוי ציטערען, אז עס האָט מיר גע-
קלאַפּט אַ צאָהן אָן אַ צאָהן. ווען דער צוג איז אָנגעקומען
אין מאַסקווע, בין איך צוזאַמען מיט'ן עולם אַרויס פון וואָקס-
זאַל, גענומען אַ איזוואָסטשיק און אוועקגעפאָהרען. פאָהר
רענדיג האָב איך געקוקט אויף דיא עטליכע פאַרבייגעהער,
וואָס מיר האָבען כאַגעגענט אויפ'ן וועג, אויף דיא סטראָזשען
ביי דיא טויערס, אויף דיא שאַטענס, וועלכע האָבען זיך גע-
צויגען פון דיא לאַנטערנעס און פון מיין דראָזשקע; דאָ

האָבען זיי זיך געצויגען פון פאָרענט, דאָ פון הינטען. אויף דאָס אלעס האָב איך געקוקט, און וועגען קיין זאך ניט געטראַכט. ווען איך בין אָבגעפאָהרען ביי אַ האַלב וויאָרסט, איז מיר קאַלט געוואָרען אין דיא פיס, און איך האָב זיך דער-מאָהנט, אַז זייענדיג אין וואַגאָן האָב איך אויסגעטהאָן מיניע וואַלענע זאָקען און זיי אַרײַנגעלייגט אין מיין רײזע־זאַק... וואו איז ער דער רײזע־זאַק? ליעגט ער דאָ? יא, ער איז דאָ. און דיא קאָרב וואו איז? דאָ האָב איך זיך דער-מאָהנט, אַז איך האָב זיך גאָר פערגעסען אָפּצונעהמען מיין באַגאַזש, אָבער אַנטאַפּענדיג מיין קוויטאַנציע, האָב איך בע-שלאָסען, אַז צוליב דעם צו פאָהרען צוריק אויף'ן וואַקואַל לוינט זיך ניט; און איך בין ווייטער געפאָהרען.

וויא פיעל איך סטאַרע זיך איצט ניט צו דערמאָנען זיך מיין דאַמאָלסדיגען צושטאַנד—וואָס איך האָב געקלעהרט, וואָס איך האָב געוועלט — קען איך זיך דאָס בשום אופן זיך ניט דערמאָנען. איך געדיינק נור, דאָס איך האָב געפיהלט, אַז באַלד וועט פאָרקומען עפעס שרעקליכעס, עפעס אַזעלכעס, וואָס וועט שפיעלען אַ זעהר וויכטיגע ראָלע אין מיין לעבען. האָט דיעזע וויכטיגע זאך נאַכהער געטראָפּען טאַקי דערפאַר ווייל איך האָב פריהער געהאַט אַזעלכע געדאַנקען אָדער ווייל דאָס האַרץ האָט מיר געזאָגט, אַז דאָס וועט פאַסירען? איך ווייס ניט. עס איז מעגליך, אַז ערשט נאָך דעם וויא דאָס האָט שוין פאַסירט, האָבען דיא אלע פריהערדיגע מינוטען אין מיניע עררינערונגען זיך מיר פאָרגעשטעלט אין דונקלע פאַרבען.

איך בין צוגעפאָהרען צו מיין הויז. עס איז שוין געווען איינס אוהר. לעבען מיין וואויהנונג זיינען געשטאַנען עט-ליכע איזוואָסטשיקעס. אויבען איז אין עטליכע פענסטער געווען ליכטיג; דעריבער האָבען זיי גערעכענט, אַז עס זיינען פאַראַן געסט, און אַז נאָך דער אונטערהאַלטונג וועט מען זיי

געהמען אויף צו פאָהרען אַהיים. דיא ליכטיגע פענסטער זיינען געווען אונזער גאַסט־צימער און זאָל. איך האָב ביי זיך ניט געפרעגט קיין קשיות, פאַר וואָס דאָרטען איז אזוי שפּעט ליכטיג. איך האָב זיך אָבער אַלץ געפונען אין דעם זעלבען צור־שטאַנד: איך האָב אַלץ ערוואַרט עפעס שרעקליכעס; און אין דיגען צושטאַנד בין איך אַרויף אויף דיא טרעפּלעך און האָב אָנגעקלונגען. יענאַר, אונזער גוט־הערציגער, אַרבייט־זאַמער, נאַרישער לאַקיי, האָט מיר געעפענט דיא טיהר. דאָס ערשטע וואָס איך האָב דערזעהן, איז געווען, אז אין דעם פּאָר־דער־צימער, לעבען עפעס אַ'ן אַנדער בגד, היינט טרוכט־טשעווסקי'ס מאַנטעל. דאַכט זיך איך האָב בעדאַרפט איבער־ראַשט ווערען; איך בין אָבער ניט איבערראַשט געוואָרען. וואָרים איך האָב דאָס ערוואַרטעט. „אזוי איז דאָס טאַקיי“— האָב איך צו זיך געזאָגט. ווען איך האָב יענאַר'ען געפרעגט ווער עס איז דאָ ביי אונז, האָט ער מיר געענטפּערט, אז טרוכט־טשעווסקי; און ווען איך האָב איהם געפרעגט, אויב עס איז דאָ נאָך אימיצער, האָט ער געזאָגט: „ווייטער קיינער ניט“. איך געדריינק, אז ער האָט דאָס געזאָגט מיט אזא טאָן, אזוי וויא ער וואָלט מיר מיט דעם אָנגעזאָגט אַ גוטע בשורה,— אז קיינער איז ניטאָ אויסער טרוכט־טשעווסקי'ן. „אזוי איז דאָס, וויא איך האָב ערוואַרט. פונקט וויא איך האָב פאַראויס־געזאָגט“— האָב איך זיך געטראַכט. „און וואָס מאַכען דיא קינדער?“ — האָב איך געפרעגט. „געזונט, גאָט צו דאַנקען“ — האָב יענאַר געענטפּערט. „זיי שלאַפען שוין לאַנג“...

עס איז מיר שווער געווען אָפּצו־ציהען דעם אַטהעם, און עס האָט מיר ניט אויפגעהערט צו קלאַפען אַ צאָהן אַן אַ צאָהן פון אויפּרענונג. „עס איז אַלזאָ טאַקיי ניט וויא איך האָב געמיינט, ווען איך האָב זיך געטרייסט“ — האָב איך זיך געקלעהרט — „איך האָב זיך געטרייסט מיט דעם, אז איך

האָב שוין וויא פיעל מאָל חושד געווען און עס האָט זיך אליז אויסגעלאָזען אַ טעות. נו, אָט איז ענדליך שוין ניט וויא אלע מאָל! עס איז שוין קיין טעות ניט! אָט איז אלץ טאָקי וויא איך האָב חושד געווען; דאָס וואָס איך האָב גע־מיינט, אז מיר דוכט זיך נור, איז אויסגעקומען אין אמת'ן. אָט איז דאָס..."

איך האָב שיער זיך ניט צוואווינט; אָבער גלייך האָט דער טייוועל צו מיר זיך אָבגערופען: „רו וועסט דאָ וויי־נען, נאָכגעבען דיינע געפיהלען וויא אַ פרוי, און זיי וועלען דערווילע זיך צוגעהן; וועסט ניט האָבען קיין בעווייזע, און דעם גאנצען לעבען וועסטו אלץ צווייפלען און מאַטערען זיך.“ און גלייך איז פערשוואונדען דער רחמנות, וואָס איך האָב געפיהלט אויף זיך אליין, און עס האָט זיך אין מיר בעווייזען אַ מאָדנער געפיהל פון פרייד; איך האָב זיך גע־פרייט וואָס ענדליך וועט נעהמען אַ סוף צו מיינע יסורים, — אז איך וועל זיך מיט איהר אָברעכענען, אז איך קען פון איהר פטור ווערען, אז איך קען נאָכגעבען מיין צאָרען; אָב־לאָזען דיא לייעס. און איך האָב דיא לייעס אָבגעלאָזען. אַ ווילדע חיה בין איך געוואָרען, אַ בייזע, כיטרע חיה. יעגאָר האָט געוועלט געהן אין גאָסט־צימער אָנזאָגען אז איך בין געקומען; איך האָב איהם אָבער ניט געלאָזען. „מען דארף ניט! מען דארף ניט!“ — האָב איך צו איהם געזאָגט — „בע־סער נעהם אויף גיך אַ איזוואָסטשיק און פאָהר אויף'ן וואָק־זאָל... נאָדיר די קוויטאַנציע, נעהם אָפּ דעם באַגאַזש, גיכער!“

ער איז אוועק דורך'ן קאָררידאָר נאָך זיין מאַנטעל. איך האָב מורא געהאַט, אז זיי וועלען דערהערען און וועלען זיך דערשרעקען. איך בין איהם דעריבער נאָכגעגאַנגען ביז ער וועט אָנטהאָן זיין מאַנטעל. פון דעם גאָסט־צימער, וועל־כער איז געווען מיט אַ צימער ווייטער, האָט זיך געהערט אַ

קלאפעריי פון מעסערס מיט טעלער. זיי האָבען געהאַלטען אין עסען און האָבען ניט געהערט וויא איד האָב אָנגעקלונגען. איד האָב געהאַפט, אז זיי וועלען אונז איצט ניט דערהערען, און אז זיי וועלען בלייבען אין גאָסט-צימער. יענאַר האָט אָנגעהאָן זיין מאַנטעל, אַ מאַנטעל מיט אַ קראַקולענעם קאַל-נער, און איז אַרויס. איד האָב הינטער איהם פאַרמאַכט דיא טיר. ווען איד האָב דערפיהלט, אז איד בין איינער אַליין, און אז איד דאַרף דאָ זיך נעהמען צו דער אַרבייט, איז מיר געוואָרען שווער און עקעלהאַפט אויפ'ן האַרצען. וואָס איד וועל דאָ טהאָן, האָב איד נאָך ניט געוואוסט; איד האָב בלויז געוואוסט. אז איצט איז שוין אַ סוף, אז קיין צווייפּעל טאָמער איז זיא אונשולדיג, קען שוין מעהר ניט זיין, און אז באַלד וועל איד זיך מיט איהר אָפּרעכענען און מאַכען אַ סוף צו מינע פּערהעלטניסע מיט איהר.

פריהער האָב איד נאָך געקוויינקעלט, זיך גע-וואָרפען אַהין און אַהער; איד האָב זיך געקלעהרט: „און אפּשר האָב איד אַ טעות“. איצט איז געווען גאָר אַנדערש. אַלץ איז געווען בעשטימט און פעסט בעשלאָסען. אָהן מיין וויסען, זיצט זיא מיט איהם שפּעט ביי נאַכט! ... דאָס הייסט, אז זיא האָט שוין פאַרלאָרען יעדע בושע, יעדען געפיהל פון מורא. אָדער אפּשר איז דאָס נאָך ערגער: אפּשר ווייזט זיא אומישנע אַרויס אזא מוטה, אזא חוצפה, בעגייענדיג איהר פאַרברעכען, כדי דאָס זאָל אויסזעהן וויא אַ בעווייז, אז זיא איז אונשולדיג, אז זיא ווייס פון גאָר ניט און האָט דעריבער ניט פאַר וואָס זיך צו שעחמען אָדער מורא צו האָבען. קיין צווייפּעל איז ביי מיר ניט געווען. איד האָב גור מורא גע-האָט טאָמער צולויפּען זיי זיך, טאָמער קלעהרען זיי צו אַ נייעם תירוץ, אַ נייעם ליגען, טאָמער נעהמען זיי ביי מיר צו דיא מעגליכקייט דייטליך צו בעווייזען, אז זיי זיינען שול-

דיג. אלזאָ, אום זיי וואָס שנעלער צו כאַפּען, בין איך אויף
דיא ציפקעלעך געגאנגען אין זאַל, וואו זיי זיינען געזעסען,
אַבער ניט דורך דעם גאסט-צימער בין איך געגאנגען, נור
דורך דעם קאָררידאָר און דיא קינדער-צימערען.

אין דעם ערשטען קינדער-צימער האָבען געשלאָפּען אונ-
זערע אינגלעך. אין דעם צווייטען האָט זיך דיא ניאנקע גע-
נומען טשוּבען און שיער ניט אויפגעכאַפט זיך; דערביי האָב
איך זיך פאָרגעשטעלט וואָס זיא וועט זיך טראַכטען ווען זיא
וועט זיך אַלץ דערוויסען, און ביי דיעזען געדאַנק האָט מיר
אַנגענומען אזא רחמנות אויף זיך אַליין, אז איך האָב זיך
ניט געקענט איינהאַלטען פון געוויין. אום ניט אויפצואוועקען
דיא קינדער, בין איך אויף דיא ציפקעס געלאָפּען צוריק דורך'ן
קאָררידאָר, בין אריין צו זיך אין קאַבינעט, און א וואָרף
טאַנדיג זיך אויף דער קאַנאַפּע, האָב איך זיך צורוויינט.

איך, דער עהרליכער מאַן! איך, דער זוהן פון מיינע על-
טערען! איך, וואָס איך האָב דעם גאַנצען לעבען געטרוימט
וועגען פאַמיליען גליק; איך, וואָס איך בין איהר איממער
געווען טרוי!... מיינ פרוי זאָל זיין אַזעלכע! א מוטער
פון פינף קינדער, און האַלזט זיך מיט אַ מוזיקאַנטעל, ווייל
ער האָט רויטע ליפען!...

זיא איז קיין מענש ניט! א צויג איז דאָס, ניט קיין
מענש! לעבען דעם צימער פון אונזערע קינדער טהוט זיא
דאָס, — פון דיא קינדער, וועמען זיא האָט כלומרשט אזוי
ליעב! היינט דער בריעף, וואָס זיא האָט מיר געשריעבען!
גוואַלט, — מיט אזא חוצפה זיך צו ווארפען אַ פּרעמדען
מאַנסבילל אין דיא אַרימס! און וואָס ווייס איך וואָס דאָ איז
געווען? אפשר איז דיא גאַנצע צייט אזוי געווען! אפשר
האָט זיא אונזערע קינדער גאָר געהאַט פון דיא לאַקויען?

ווען איך וואָלט געקומען מאָרגען, וואָלט זיא מיר באַגע-
גענט מיט איהרע שעהן פארקעמטע האָר, מיט איהרע חן/עור-
דיגע לאַנגזאמע בעוועגונגען (איך האָב זיך פאָרגעשטעלט
איהר צוציהענדע געזיכט, וועלכע איז מיר געווען אזוי העם-
ליך); זיא וואָלט מיר בעגעגענט, און דיא אייפערזיכטס-חיה
וואָלט אימער געזעסען אין מיר און מיין האַרצען אויף שטיק-
לעך געצופט. וואָס וועט זיך דיא ניאַנקע קלעהרען ? און יע-
נאָר... און אונזער מיידלע, ליזעטשקע, נעבאָך.... זיא פער-
שטייט דאָך שוין עפעס.... אה, וואָס פאר אַ תוצפה! וואָס פאר
א פאלשקייט! היינט דיא טהירישע תאוה איהרע, מיט וועלכע
איך בין אזוי גוט בעקאנט!

איך האָב געוואָלט אויפשטעהן און האָב ניט געקענט. דיא
מארץ האָט ביי מיר אזוי געקלאַפט אז ס'איז מיר שווער געווען זיך
צו האַלטען אויף דיא פיס. איך וועלל דאָ אזוי שטאַרבען פון א
הארץ-שלאַג. זיא וועט מיר טויטען. מעהר וויא דאָס וויל זיא
ניט... וואָס ? זיא וועט נאָר מיר טוידטען ? אַה, דאָס
וואָלט שוין געווען אַ צו גוטער ביסען פאר איהר ! אזא פער-
געניגען וועט זיא ביי מיר ניט האַבען... אָבער דערווייל זיך איך
דאָ, און דאָרטען עסט מען און מען לאַכט, און... יאָ, אזוי איז
דאָס טאַקי, פונקט וויא איך האָב געקלעהרט : כאַטש זיא
איז שוין ניט קיין פרישינקע, קיין יונגינקע, פון דעסטוועגען
האַט ער מיט איהר ניט בראַקירט; קיין מיאוס'ע איז זיא דאָך
פאָרט ניט, און דער עיקר איז, וואָס פון איהר איז ניטאָ קיין
געפאהר פאר זיין טייערע געזונט... גוואַלט, פאר וואָס האָב איך
איהר דאָן ניט דערשטיקט ? — האָב איך זיך געקלעהרט,
ערינערענדיג זיך דעם מאַמענט מיט א וואַך צוריק ווען איך האָב
זיא אַרויסגעשטופט פון מיין קאַבינעט און דערנאָך געשליי-
דערט דיא זאַכען אַן דער ערד. איך האָב זיך דייטליך פאָרגע-
שטעלט דעם צושטאַנד, אין וועלכען איך בין דאָן געווען; און

ניט נור האָט זיך דאָס מיר פּאַרנעשטעלט, נור איך האָב גע-
 פיהלט דיא זעלבע בעדירפנים צו שלידערען, ברעכען, פאר-
 ניכטען — דעם זעלבען געפיהל, וועלכען איך האָב דענסטמאָל
 געהאט. מיר האָט זיך פארוועלט עפעס טהאָן, און אלע געדאנ-
 קען, טענות, בעווייזע, וועלכע וואָלטען מיר געקענט צוריק-
 האלטען פון דעם, זיינען פון מיין קאָפּ פערשוואונדערן. איך האָב
 בלויז געהאט געדאנקען, בעווייזע או איך דארף גלייך טהאָן
 עפעס אַ גוואלטיגע זאך. איך בין געווען אין דעם צושטאנד פון
 אַ ווילדע חיה אָדער פון א מענשען, וועלכער איז שטאַרק אויפ-
 גערעגט פון א גרויסע געפאהר ; איך מיין דעם צושטאנד,
 ווען דער מענש טהוט אלץ מיט פינקטליכקייט, בארעכענט,
 און ניט געאייילט, אָבער ווען ער פארליערט פון דעסטוועגען ניט
 קיין איין מינוט און טהוט אלץ מיט איין איינציגען צוועק,
 מיט א קלאָהר בעשטימטען ציעל.

דאָס ערשטע וואָס איך האָב געטהאָן איז אויסצוטהאָן
 דיא שטיוועל ; דאן, בלייבענדיג אין מיינע סקארפעטקעס,
 בין איך צוגעגאנגען צום וואנט, איבער דער קאנאפע, וואו ביי
 מיר זיינען געהאנגען מיינע בוקסען און שפיעזען ; איך האָב
 אראָפּגענומען אן אויסגעבויענעם דאמאסקענעם שפיעז, וועל-
 כען מען האָט נאָך קיין מאָל ניט געניצט און וועלכער איז גע-
 ווען זעהר שאַרף. איך האָב איהם ארויסגענומען פון שייד. דער
 שייד איז אראָפּגעפאלען הינטער דער קאנאפע, און איך גע-
 דיינק וויא איך האָב צו זיך געזאָגט : שפעטער וועלל איך
 איהם אויפזוכען ; אז ניט, וועט ער נאָר פארפאלען ווערען.
 דאן האָב איך אראָפּגענומען פון זיך דעם מאנטעל, וועלכען איך
 האָב דיא גאנצע צייט געטראָגען, און גייענדיג מיט ווייכע,
 שטילע טריט, אין דיא סקארפעטקעס, בין איך אוועק אהין.

קאפיטעל 27.

— צו'גנב'ענדיג זיך פאמעלאך, האָב איך פֿלוצלונג אַן עפען געטהאָן דיא טיהר. איך געדיינק דעם אויסדרוק פון זייערע גע- זיכטען. איך געדיינק דאָס, ווייל דיעזער אויסדרוק פון זייערע פנים'ער האָט מיר פערשאפט שמערצליכע פרייד. דאָס איז גע- ווען דער אויסדרוק פון שרעק; און דאָס האָב איך טאָקי גע- וואַלט! אויף מיין לעבען וועלל איך ניט פארגעסען דעם אויס- דרוק פון פערצווייפלונג און אימה וועלכער האָט זיך בעוועזען אויף זייערע ביידען'ס געזיכטען אין דער ערשטער סעקונדע, ווען זיי האָבען מיר דערזעהען. ער איז, דאכט זיך, געזעסען ביי'ן טיש, נור דערזעהענדיג מיר, איז ער אויפגעשפרונגען און האָט זיך געשטעלט מיט'ן רוקען צום אַלמער. אויף זיין געזיכט איז ניט געווען קיין אנדער זאך וויא א דייטליכער אויסדרוק פון אימה. אויף איהר געזיכט איז אויך געווען דיעזער אויס- דרוק, אָבער אַ חוץ דעם איז אויף איהר געזיכט געווען נאָך עפעס אויך. אויב דאָרטען וואָלט געווען בלויז שרעק, וואָלט אפשר ניט פאָרגעקומען דאָס וואָס דאָ איז פאָרגעקומען. אָבער אַ חוץ צושראָקענהייט איז אויף איהר געזיכט אין דיעזען מאָ- מענט אויך געווען אַ מינע פון פערדרום, פון אונצופריעדענ- הייט וואָס מען שטערט איהר דאָ זיך איבערצוגעבען צו איהר ליבעע און גליק — אזוי, וועניגסטענס, האָט זיך דאָס מיר גע- דוכט דאן, אין דער ערשטער סעקונדע וואָס איך האָב איהר דערזעהען.... אזוי וויא איהר וואָלט קיין אנדער זאך אין זינען ניט געלעגען אויסער דעם, דאס מען זאָל איהר איצט לאָזען גליקליך זיין. אי דיעזער אויסדרוק אי דער אויסדרוק פון אימה האָבען זיך אויף זייערע געזיכטען געהאַלטען ניט מעהר וויא א רגע. אנשטאט דעם אויסדרוק פון שרעק האָט זיך אויף זיין פנים גלייך בעוועזען אַן אויסדרוק פון דער פראגע: „קען מען דאָס פארגלעמען מיט ליגענס, אָדער ניט? אויב יא, דארף מען גלייך אָנהויבען; אויב ניט, וועט זיך דאָ אָנפאנגען א

גאנץ אנדער זאך. אבער וואָס? " ער האָט א קוק געטהאָן אויף איהר, פרעגענדיג ביי איהר מיט זיין בליק. און אויף איהר פנים, ווען זיא האָט א קוק געטהאָן אויף איהם, איז אנשטאט איהר אויסדרוק פון פערדרוס, געווארען אן אויסדרוק פון זאָרג וועגען איהם, אז איהם זאָל דאָ קיין שלעכטס ניט געשעהן — אזוי האָט דאָס מיר אויסגעזעהען.

אויף א וויילע בין איך געבליבען שטיין אויף'ן שוועלל, האַלטענדיג דעם שפיעז הינטער זיך.

אין דיעזער וויילע האָט ער א שמיכעל געטהאָן און מיט א טאָן פון פרייליכע געלאסענהייט, וועלכע איז פראסט געווען לעכערליך, האָט ער אָנגעפאנגען :

— און מיר האָבען דאָ אביסעלע זיך באשעפטיגט מיט מוזיק.

— זיך גאָר ניט געריכט אויף דיר אזוי גיך ! — האָט זיא זיך אָבערופען, ניט ווילענדיג געברויכענדיג דעם זעלבען זאָרג-לאָזען, פרייליכען טאָן וויא ער.

זיי האָבען ביידע ניט דעררעדט — ניט ער, ניט זיא : דער זעלבער ווילדער כעס, וועלכער האָט מיר דורכגענומען מיט א וואָך צוריק, ווען איך האָב געשליידערט דיא זאכען, האָט מיר איצט וויעדער דורכגעדרונגען. איך האָב וויעדער גע-פיהלט א דורשט צו פארניכטען, צו געברויכען גוואלט; איך האָב זען געפיהל אָבגעגעבען. זיי האָבען ביידע ניט דעררעדט וואָס זיי האָבען אָנגעפאנגען צו זאָגען. עס האָט זיך אָנגעפאנגען יענע „אנדערע זאך“, פאר וועלכע ער האָט מורא געהאט, און דאָס האָט גלייך אָפגעהאקט דאָס וואָס זיי האָבען געפרופט זאָ-גען. איך האָב זיך צו איהר א וואָרף געטהאָן, — אלץ בעהאל-טענדיג דעם שפיעז.

איך האָב דעם שפיעז געהאַלטען הינטער זיך, כדי איך זאָל אונגעשטערט קענען איהר א זעץ טהאָן אין זייט, אונטערן

הארצען. דיעזען אָרט האָב איך אויסגעקליעבען פון אַנפאַנג אָן. אין דעם מאָמענט, ווען איך האָב זיך צו איהר אַ וואָרף געטהאָן, האָט ער דערזעהן און מיר אַנגעכאַפט פאַר'ן האַנט און גענומען שרייען: „וואָס איז מיט אייך? ראַטעוועט!“

איך האָב דאָס פון איהם גאָר ניט ערוואַרטעט. איך האָב אַרויסגעריסען דיא האַנט און אָהן ווערטער האָב איך זיך אַ וואָרף געטהאָן אויף איהם. זיינע אויגען האָבען זיך בע-געענט מיט מיינע. פּלוצלונג איז ער געוואָרען בלייב וויא דיא וואַנט, ביז דיא סאַמע ליפען; זיינע אויגען האָבען עפעס אַ מאָדנעם בלייז געטהאָן, און ער האָט זיך אַ לאָז געטהאָן אונטער דער פּיאַנאָ צום טיהר און איז אַרויסגעלאָפּען. איך האָב געפרופּט נאָכלויפּען נאָך איהם, נאָר אויף מיין לינקען אָרעם האָב איך דערפּיהלט אַ שווערע משאַ. דאָס איז זיא גע-ווען. זיא האָט מיר צוגעהאַלטען. זיא האָט מיך ניט גע-לאָזען זיך נאָכיאָגען נאָך איהם. איך האָב זיך אַ ריס גע-טהאָן. זיא האָט מיר אָבער צוגעהאַלטען נאָך שטאַרקער און מיר ניט געלאָזען ריהרען זיך פון אָרט. דיא אונערוואַרטע-טע שטערונג, דיא משאַ פון איהר קערפּער, מיט וועלכע זיא האָט מיר צוריקגעהאַלטען, און דאָס וואָס זיא האָט זיך צו מיר צוגעריהרט, — דאָס האָט מיר נאָך מעהר צוברענט. איך האָב געפּיהלט, אַז איך בין וויא וואַהנזיניג פון כּעס, און אַז איך מוז מסתּמא האָבען אַ שרעקליכען אויסזעהן, און דאָס האָט מיר געפּרעהט. איך האָב אַ זעץ געטהאָן מיט דיא גאַנצע קראַפט פון מיין לינקע האַנד און האָב איהר מיט מיין עלענבויגען געטראָפּען אין מיטען געזיכט. זיא האָט אַ גע-שריי געטהאָן און אָבגעלאָזען מיין האַנט. איך האָב געוואָלט לויפּען נאָך איהם; איך האָב זיך אָבער גלייך אַרומגעזעהען. אַז עס וואָלט געווען לעכערליך אין סקאַרפּעטקעס צו יאָגען זיך נאָך דער ווייב'ס אַ ליובאַוויניק; און לעכערליך זיין האָב איך ניט געוועלט. שרעקליך האָב איך געוועלט זיין, ניט

לעכערליך. דאכט זיך, איך בין געווען אין אזא שרעקליכען צושטאנד, אין אזא וואהנזיגן, און פון דעסטוועגען האָב איך דיא גאַנצע צייט געוואוסט וואָס פאַר אַן איינדרוק איך מאַך אויף מענשען, און דער איינדרוק וואָס איך האָב געמאַכט האָט מיר זאָגאַר אָפּט געשטויסען צו דעם, וואָס איך האָב ווייטער געטהאָן. איך האָב זיך אַ קעהר געטהאָן מיט'ן פנים צו איהר. זיא איז אַניעדערגעפאַלען אויף דער סאָפּאַ, און אָננעהמענדיג זיך מיט דער האַנט פאַר'ן אויג, וואָס איך האָב איהר צוועצט, האָט זיא געקוקט אויף מיר. אין איהר גע- זיכט האָט זיך אויסגעדריקט שרעק און אַ האַס צו מיר, איהר שונא. זיא האָט אויף מיר געקוקט וויא אַ מויז קוקט אויף אַ מענשען דורך דער פּאַסטקע, אין וועלכע מען האָט איהר געכאַפּט. קיין אַנדער זאַך וויא שרעק און האַס צו מיר האָב איך, ווייניגסטענס, אויף איהר געזיכט ניט געזעהן. דאָס איז געווען דיא שרעק און דיא האַס צו מיר, וועלכע אין איהר האָט געדאַרפּט שאַפּען איהר לייעבע צו אַן אַנדערען. דאָך, ווען זיא וואָלט געשוויעגען, וואָלט איך אפּשר אויף איהר מין האַנט מעהר ניט געהויבען. זיא האָט אָבער ניט געשוויעגען. זיא האָט פּלוצלונג אָנגעהויבען צו ריידען און כאַפּען מיר פאַר דער האַנט. אין וועלכע איך האָב געהאַלטען דעם שפּיעז.

— וואָס איז מיט דיר! — האָט זיא געזאָגט — בערוהיג זיך! האָסט ניט וואָס חושד צו זיין, האָסט ניט וואָס חושד צו זיין... איך שווער דיר!...

איך וואָלט אפּשר נאָך ווייטער געוואַרט, נור פון דיעזע לעצטע ווערטער האָב איך ביי זיך בעשלאָסען פּונקט פּער- קעהרט, דאָס הייסט, אַז איך האָב יא וואָס חושד צו זיין, — אַז צווישען זיי איז שוין אַלץ פּאַרגעקומען. דיעזע ווערטער האָבען פון מיר אַרויסגערופּען אַן אַנטוואַרט; און ער האָט זיך געמוזט פּאַסען צום צושטאַנד, אין וועלכען איך האָב זיך אַריינגעבראַכט. דיעזער צושטאַנד מיינער איז געגאַנגען פון

שטאפעל צו שטאפעל, אלץ העכער און העכער. א ווילדער
כעס האָט זיך אויך זיינע געזעצע.

— זאָג קיין ליגען ניט, פּאַרלע בעשעפענעס דוא! —
האָב איך אויסגעשריען מיט אַ סטראַשנע שטימע און האָב מיט
מיין לינקע האַנט אָנגעכאַפּט איהר האַנט; זיא האָט זיך אָבער
אַרויסגעריסען. ניט אַרויסלאָזענדיג דעם שפּיעז, האָב איך
איהר דאָן געכאַפּט פאַר'ן האַלז, אַניערערגעוואָרפּען אויף דער
סאָפּאַ, און אָנגעהויבען איהר צו ווערנען. וויא שאַרסטקע
איהר האַלז איז דאָס געווען! ... זיא האָט זיך געכאַפּט מיט
ביידע הענט סאַר מיינע הענט, און האָט זיי געריסען פּון איהר
האַלז, און איך האָב דאָס עפעס אַזוי וויא ערוואַרטעט, און
מיט אַלע קרעפטען האָב איך איהר אַ זעץ געטהאָן מיט'ן שפּיעז
אין זייט אַריין, אין לינקען זייט, אונטער דיא ריפּען.

אויב מענשען זאָגען אייך, אַז ווען זיי זיינען שרעקליך
אין כעס, ווייסען זיי אַליין ניט וואָס זיי טהוען, — איז דאָס
אַין אונזיגן, אַ ליגען. איך האָב אַלץ געוואוסט, און ניט אויף
איינ סעקונדע האָב איך ניט אויפגעהערט צו וויסען וואָס איך
טהו און וואָס מיט מיר טהוט זיך דאָ. וואָס שטאַרקער איך
האָב אין זיך פּונאַנדערגעברענט מיין ווילדען כעס, אַלץ העל-
לער האָט אין מיר זיך צוברענט דיא ליכט פּון מיין בעוואוסט-
זיין. יעדע סעקונדע האָב איך געוואוסט וואָס איך טהו. איך
קען ניט זאָגען, אַז איך האָב פאַראויס געוואוסט וואָס איך וועל
טהאָן; אָבער אין דער סעקונדע, ווען איך האָב עפעס גע-
טהאָן, און זאָגאַר עטוואָס פּריהער, האָב איך געוואוסט וואָס
איך טהו, — עפעס אַזוי וויא דאָס וואָלט געווען אומישנע,
כדי איך זאָל נאָך קענען חרטה האָבען, כדי איך זאָל צו זיך
האָבען צייט צו זאָגען, אַז איך קען נאָך זיך אָבשטעלען און
דאָס ניט טהאָן. איך האָב געוואוסט, אַז איך גיב אַ זעץ
אונטער דיא ריפּען און אַז דער שפּיעז וועט אַריין אינעווייניג.
אין דעם מאָמענט, ווען איך האָב דאָס געטהאָן, האָב איך

געוואוסט, אז איך טהו עטוואָס שרעקליכעס, — עפעס אזעל-
כעס, וואָס איך האָב נאָך קיין מאָל ניט געטאָהן, און אז דאָס
וועט האָבען שרעקליכע רעזולטאַטען. אָבער דיעזער געדאַנק
האָט אַ שוין געטהאָן וויא אַ בלייז, און גלייך נאָך דעם איז
געקומען דער טהאַט. וועגען דעם טהאַט גופאַ האָב איך גע-
וואוסט, געפיהלט מיט אַ מערקווירדיגע דייטליכקייט. איך
געדיינק, אז איך האָב אויף אַ רגע געפיהלט וויא איהר קאָר-
טעט און נאָך עפעס שטערען דעם גאַנג פון דעם שפיעז, און
דערנאָך — וויא דער שפיעז זינקט אַריין אין עטוואָס ווייכעס.
זיא האָט זיך פאַר'ן שפיעז אָנגעכאַפט מיט דיא הענט; זיך
איינגעשניטען אין אָפגעלאָזען.

שפעטער, זיצענדיג אין טורמע, נאָך דעם וויא אין מיר
איז פאַרנעקומען אַ מאָראַלישע איבערקערענעס, האָב איך ווער-
גען דיעזען מאַמענט פיעל נאָכגעדיינקט. איך האָב זיך פיער-
לעס ערראינערט און אַלץ בעטראַכט. איך געדיינק אז אויף
אַ רגע, אָבער טאַקי בלויז אויף איין רגע'לע, פאַר מיין טהאַט,
האָב איך געהאַט דעם שרעקליכען בעוואוסטזיין, אז איך ער-
מאַרדע אַ שוצלאָזע פרוי, מיין פרוי! וויא שרעקליך דיעזער
בעוואוסטזיין איז, געדיינק איך גאַנץ גוט, און דעריבער פער-
שטעה איך און ערראינער זיך זאָגאַר אַביסעל, אז נאָך דעם ווי
איך האָב שוין דעם שפיעז אַריינגערוקט. האָב איך איהם
אויף'ן שטעל צוריק אַרויסגעצויגען. איך האָב געוועלט פער-
ריכטען דאָס, וואָס איך האָב געטהאָן, פעהאַלטען עס. אַ
סעקונדע בין איך געשטאַנען, ניט ריהרענדיג זיך פון אָרט,
וואַרטענדיג צו זעהן וואָס דאָ וועט זיין, — צו קען מען דאָס
נאָך פערריכטען.

זיא האָט אַ שפרונג געטהאָן פון דער סאָפּא און גענומען
שרייען: „ניאַנקע! ער האָט מיר ערמאַרדעט!“

דיא ניאַנקע האָט דעהערט דעם ליאַרם, און זיא איז
איצט געשטאַנען אויף'ן שוועלל. איך בין אַלץ געשטאַנען, און

געווארט צו זעהן וואָס דאָ וועט זיין, מיר האָט זיך אַלץ ניט געגלויבט אז עס איז שוין טאַקו געשעהען... אָבער דאָ האָט פון אונטער איהר קאָרסעט אַ שטראַם געטאָהן בלוט. דאָן ערשט האָב איך פּעזישטאַנען, אַז מען קען שוין ניט פּאַרריכטען, און האָב גלייך ביי זיך געפּסקנ'ט, אז מען דאַרף גאָר ניט פּאַרריכטען, — אז דאָס וואָס איך האָב דאָ געטאָהן, וויל איך טאַקו און אז איך האָב דאָס בעראַרפּט טהאָן. איך האָב גע'וואַרט ביז זיאַ איז אַנידערגעפּאַלען, און דיאָ ניאָנקע איז צו איהר צוגעלאָפּען שרייענדיג: „וועה איז צו מיר!“... דאָן ערשט האָב איך אַוועקגעוואָרפּען דעם שפּיעז און בין אַרויס. „מען דאַרף ניט זיין אויפּגערגנט, איך מוז וויסען וואָס צו טהאָן“ — האָב איך צו זיך געזאָגט, ניט קוקענדיג ניט אויף איהר און ניט אויף דער ניאָנקע.

דיאָ ניאָנקע האָט געשריען, גערופּען דיאָ דיענסט. איך בין געגאַנגען דורך'ן קאָררידאָר, האָב אַהין אַרײַנגעשיקט דיאָ דיענסט, און בין אַרײַן אין מיין צימער. וואָס דאַרף מען איצט טהאָן? — האָב איך ביי זיך געפּרעגט. און באַלד האָב איך פּערשטאַנען, וואָס איך מוז איצט טהאָן.

אַרײַנקומענדיג אין מיין צימער, בין איך גלייך צוגעגאַנגן גען צום וואַנט, האָב אַראָפּגענומען מיין פּיסטאָלעט און איהם בעקוקט: ער איז געווען אָנגעלאָרעוועט; איך האָב איהם בעקוקט, און אַוועקגעלייגט איהם אויפ'ן טיש. דאָן האָב איך פון הינטער דער קאַנאַפּע אויפּגעהויבען דעם שייד פון דעם שפּיעז, און זיך אַנידערגעזעצט.

אַ לאַנגע צײַט בין איך אַזוי אָבגעזעסען. איך האָב וועגען קיין זאַך ניט געטראַכט, קיין זאַך זיך ניט דערמאַנט. איך האָב געהערט, וויאָ דאָרטען דרייט מען זיך אַרום. איך האָב געהערט וויאָ עס איז אימיצער געקומען; דערנאָך האָב איך געהערט, וויאָ יענאָר איז געקומען מיט מיין קאַרב פון וואָקזאַל. ווער דאַרף דאָס שוין איצט! — האָב איך זיך געקלעהרט.

— האָסט געהערט וואָס עס האָט פאססירט ? — האָב
אײך צו איהם געזאָגט — געה זאָג דעם סטראָזש, אז מען זאָל
רופען פּאָליצײ.

ער האָט געשוויעגען און איז אוועק. אײך האָב זיך אנירער-
געשטעלט, פארשפּאַרט דיא טהיר, גענומען א פּאַפּיראַס און
פאררויכערט. אין מיטען רויכערען בין אײך אַנשלאָפען געוואָרען
וויא א גע'הרג'עטער. צוויי שטונדען האב אײך אזוי געמוזט
אַבשלאָפען. אײך געדיינט וויא אין שלאָף האט זיך מיר גע-
הלוּם'ט, אז אײך בין מיט מיין פרוי גוט־פריינד, אז מיר צו-
קריגען זיך און האַלטען וויעדער בײַן שלום מאַכען, אז עפעס
א געוויסע זאָך שטערט אונז אביסעל, אבער אז מיר זיינען
פון דעסטוועגען פריינד. מיר האט אויפגעוועקט א קלאַפּ אין
טהיר. „דאס איז מסתמא דיא פּאָליצײ“ — האב אײך צו זיך
געזאָגט, אויפכאַפּענדיג זיך — „אײך בין בעגאַנגען א מאָרד,
דאַכט זיך... און אפּשר קלאַפּט זיא דאס גאר, און עס האט קיין
אונגליק ניט. פּאַסירט“? מען האט וויעדער אַנגעקלאַפּט אין
טהיר. אײך האב ניט געענטפערט, און האב געטראַכט וועגען
דער פּראַגע: „איז דאס געשעהן אדער ניט“? — „יא, עס איז
געשעהן!“ האב אײך זיך געענטפערט. אײך האב זיך דערמאָנט
וויא איהר קאַרסעט האט אויף א רגע דעם שפּיעז ניט געלאָזען
אריינגעהן אין איהר לײב, און א קעלט איז מיר דורכגעגאַנגען
דורכ'ן רוקען. „יא, עס איז געשעהן. יא, און איצט מוז אײך
מיט זיך אויך מאַכען א סוף“. אזוי האב אײך צו זיך געזאָגט,
און דערביי האב אײך געוואוסט, אז אײך וועל קיין זעלבסטמאָרד
ניט בעגעהן. פון דעסטוועגען בין אײך אויפגעשטאַנען און גע-
נומען דעם פּיסטאָלעט אין האַנט. אבער א מערקווירדיגע זאָך!
אײך געדיינט, וויא פריהער פלעג אײך אַמאָל זיין גאַנץ נאָהענט
צו זעלבסטמאָרד, וויא אָט טאַקי יענעם טאַג, זיצענדיג אין
וואַגאָן, האט זיך מיר געדוכט, אז דאס איז זעהר לײכט צו

טהאָן — לייכט, ווייל דאס וועט פאר איהר זיין א מפלה — אזוי האב איך זיך דאן געקלעהרט. איצט אבער האב איך ניט נור ניט געקענט מאכען אן ענד צו מיין לעבען, נור אפילו דיינקען וועגען דעם האב איך ניט געקענט. „צו וואס זאָל איך דאס טהאָן?“ האב איך ביי זיך געפרעגט; און קיין אנטוואָרט האב איך אויף דעם ניט געהאט.

אין טהיר האט מען וויעדער געקלאַפט. „מען מוז אקאָרשט פריהער וויסען ווער עס קלאַפט דאָרטען“ — האב איך צו זיך געזאָגט. שיסען זיך וועל איך נאָך פאָספיען. איך האב אוועק געלייגט דעם פיסטאָלעט און איהם צוגערעקט מיט א צייטונג, מען זאָל איהם ניט זעהן. איך בין צוגעגאנגען צום טהיר און אבגערוקט דעם פאררוקער. מיין פרוי'ס שוועסטער האט דאס געקלאַפט — א גוט־הערציגע, נאָרישע אלמנה.

— וואַסיא! וואס טהוט זיך דאָ? — האט זיא געזאָגט און דיא טרעהרען, אויף וועלכע זיא איז אלע מאָל געווען גרינג, האבען זיך א נאָס געטהאָן פון איהרע אויגען.

— וואס דארפט איהר? — האב איך איהר גראָב גע־פרעגט. איך האב געוואוסט, אז מיין גראָבקיט מיט איהר איז א נאָנץ אומזיסטע זאך, אז עס האט קיין זינג ניט; אבער צוצוקלעהרען אן אנדער טאָן האב איך ניט געקענט.

— וואַסיא, זיא שטאַרבט דאָך! איוואָן זאַכאַריטש האט אזוי געזאָגט (איוואָן זאַכאַריטש איז געווען מיין פרוי'ס דאָך־טאָר, איהר ראַטהגעבער).

— ער איז דען דאָ? — האב איך געפרעגט און מיין נאַנצער כעס אויף איהר האט זיך אין מיר וויעדער צופלאַ־קערט — נו, טאָ וואס זשע איז?

— וואַסיא! געה צו צו איהר! נוואלד, וויא שרעקליך דאס איז! — האט זיא געזאָגט.

נעהן צו איהר? האב איך זיך געפרעגט, און גלייך האב איך זיך געענטפערט, אז מען דארף געהן; אויב אימער טהוט מען אזוי, דארף מען געהן, האב איך זיך געקלעהרט. אויב מען וועט דארפן זיך שיסען, וועל איך דאס קענען טהאן צו יעדער צייט — האב איך זיך געטראכט, און בין אוועק צו איהר. „איצט וועלען פאָרקומען רייד, אוואיעס; איך וועל זיך אבער ניט אונטערנעכען“, האב איך צו זיך געזאָגט.

— ווארט — האב איך זיך אבגערופען צו איהר שוועס-טער — איך געה אין היילע סקארפעטקעס, איך וועל כאָטש אנטהאָן דיא מעסטעס.

קאָפימעל 28.

— עס איז דאָך א מערקווירדיגע זאך! וויא איך בין אזוי ארויס פון מיין צימער און געגאנגען דורך דיא אנדערע צימערען, צו וועלכע איך בין צוגעוואָהנט געווען, האט זיך אין מיר וויעדער בעווייזען א האָפנונג, אז עס איז גאר ניט געשעהן און אז אלץ איז וויא געוועהנליך; אבער דער ריח פון דיא ראַקטאָרשע פאסקודסטוואָ, פון יאָדאָפאָרם און קארבאָל, איז פאר מיר געווען א שרעקליכע איבערראַשונג. „ניין, עס איז יעדעשעהן!“ האב איך צו זיך געזאָגט. געהענדיג דורכ'ן קאָריר-דאָר האב איך דערזעהן ליזעטשקע', אונזער עלטערע מיידעלע. זיא האט אויף מיר געקוקט מיט צושראָקענע אויגלאַך. מיר האט זיך זאָגאר געדוכט, אז אלע אונזערע פינגער קינדער געפינען זיך דאָ, און אז אלע קוקען זיי אויף מיר. איך בין צוגעגאנגען צום טהיר; דיא דיענסט האט מיר געעפענט פון אינוועניג און אליין איז זיא ארויסגעגאנגען. דאס ערשטע, וואס איך האב דערזעהן, איז געווען מיין פרוי'ס העלל-גרויע קלייד אויפ'ן שטוהל; זיא איז געווען אין גאנצען שוואַרץ פון בלוט, דיא קלייד. זיא אליין איז געלעגען אויף אונזער דאָפעלטער בעט — מיט אויפגעהויכענע קניע איז זי געלעגען. דאס איז געווען מיין האַלבע בעט, (מ'האט איהר דאָרטען אוועקגעלעגט, ווייל אהין

איז געווען גרינגער צוצוקומען). זיא איז געלעגען זעהר משופעל-דיג, אראפברארג; אין גאנצען אויף קישענס איז זיא געלעגען, אין אן אבגעשפילעטען יאקעל. אויפ'ן אָרט פון דער וואונד האט מען עפעס ארויפגעלייגט. אין ציממער האט זיך געהערט א יאטארקער גערוד פון יאָדאָפאָרם.

פריהער פון אלץ און מעהר פון אלץ האָט אויף מיר א שרעקליכען איינדרוק געמאכט איהר געשוואָלענער פנים, וועל-כער איז ערטער-ווייז געווען בלאָה — דער פנים, א טהייל פון נאָז און אונטער דיא אויגען. דאָס איז געווען פון דעם זעם, וואָס איך האָב איהר געגעבען מיט'ן עלענבויגען, ווען זיא האָט מיר געוואָלט צוהאלטען איך זאָל זיך ניט נאָכיגאָען נאָך טרוכטשעווסקי'ן. קיין ברעקעל שעהנקייט איז אויף איהר פנים ניט געבליעבען. פארקעהרט, עס איז אויף איהם איצט געווען א געוויסער סאָרט העסליכקייט — אזוי, וועניגסטענס, האָט זיך דאָס מיר אויסגעווייזען, און איך בין געבליעבען שטעהן אויפ'ן שוועל.

— „געה צו צו איהר, געה צו צו איהר!“ — האָט צו מיר געזאָגט איהר שוועסטער.

„זיא וויל מסתמא בעטען איך זאָל איהר מוחל זיין איהר פארברעכען“ — האָב איך זיך געקלעהרט — „זאָל איך איהר מוחל זיין? זיא האלט דאָך ביים שטארבען. מען קען איהר מוחל זיין“ — האָב איך צו זיך געזאָגט, סטארענדיג זיך צו זיין נוט'הערציג. איך בין צוגעגאנגען גאנץ נאָהענט. זיא האָט קוים אויף מיר אָנגעשטעלט דיא אויגען, איינער פון וועלכע איז געווען אונטער-געשלאָגען, און קוים ריידענדיג, מיט א שוואכע, געבראָכענע שטימע, אַבשטעלענדיג זיך אלע וויילע, האָט זיא געזאָגט:

— דו האָסט אויסגעפיהרט וואָס דיר האָט זיך געוואָלט... האָסט מיר ערמאָרדעט, — און דורך איהרע יסורים און דורך איהר נאָהענטקייט צום טויט האט זיך אויף איהר געזיכט

אויסגעדריקט דער זעלבער אלטער טהירישער האס צו מיר, מיט וועלכען איך בין געווען אזוי גוט בעקאנט — די קינדער... וועל איך דיר... פון דעסטוועגען ניט געבען... זיא (איהר שווער-כטער) וועט זיי צינעהמען....

וועגען דעם, וואָס ביי מיר איז געווען וויכטיגער פאר אלץ, וועגען איהר שולד, וועגען דעם, וואָס זיא איז מיר געווען פאלש, — וועגען דעם האָט זיא אזוי וויא ניט געהאלטען פאר וויכטיג צו דערמאָהנען.

— קלייב נחת... פון דעם, וואָס דו האָסט געטהאָן — האָט זיא געזאָגט, קוקענדיג אויף'ן טהיר, און האָט אַ כליפע געטהאָן. ביי'ן טהיר אויף'ן שוועל איז געשטאנען איהר שווער-כטער מיט אונזערע קינדער — קוועל, קוועל פון דיין אַרבייט!..

איך האָב אַ קוק געטהאָן אויף דיא קינדער, אויף איהר געשוואָלענעם, צוועצטען פנים, און צום ערשטען מאָל האָב איך פאַרגעסען מיינע רעכטע, מיינ שטאָלץ. צום ערשטען מאָל האָב איך אין איהר דערזעהן אַ מענשען. און דאָס אלץ וואָס מיר האָט בעליידיגט, אלץ, וועגען וואָס איך בין אויף איהר געווען אין בעס, מיינ גאַנצע אייפערזוכט, — אלץ האָט זיך מיר איצט אויסגעווייעזען אזוי אונוויכטיג, אזא קלייניג-קייט, און דאָס וואָס איך האָב דאָ געטהאָן מיט איהר האָט מיר אויסגעזעהן אזוי וויכטיג, אזוי גוואַלטיג, אז מיר האָט זיך געוועלט צופאַלען מיט מיינ געזיכט צו איהר האנט, אין זאָגען: „זיי מיר מוחל!“ איך האָב אָבער ניט געסמייעט.

זיא האָט געשוויעגען, און פערמאַכט דיא אויגען. מען האָט געקענט זעהן, אז זיא האָט מעהר קיין כח ניט צו ריידען. דערנאָך האָט איהר צוואונדעמע מיאום-אויסזעהענדיגע געזיכט אַ ציטער געטהאָן און זיך צונויפגעקארטשעט. זיא האָט מיר אָבגעשטופט פון זיך מיט אַ שוואַכען שטופ.

— זיי מיר מוחל — האָב איך געזאָגט.

— מוחל, ישׂמיכעל! אוי, איך זאָל נור ניט שטאַרבען... — האָט זיא אויסגעשריען. זיא האָט זיך אַ הויב געטהאָן און

איהרע אויגען, וועלכע האָבען פיבערהאפט געבליסטשעט האָר
בען זיך אָנגעשטעלט אויף מיר.

— יא, דואַ האָסט אויסגעפיהרט... איך קען דיר ניט
אָנועהן... אוי! אַך! — האָט זיא גענומען שרייען, שוין
פון היץ. זיא האָט זיך געשראָקען פאַר וואָס עס איז— שים!
איך האָב פאַר דיר קיין מורא ניט! אבער אז שישען, טאָ שים
אַלעמען! ער איז אַוועק. אַוועק!...

אַזוי האָט זיא שוין פון היץ גערעדט דיא גאַנצע צייט.
זיא האָט קיינעם ניט דערקענט. דעם זעלבען טאָג אַרום
12 אַוהר, איז זיא געשטאַרבען. מיר האָט מען אַוועקגע-
פיהרט פריהער, אום אַכט אַוהר. אין דער פּאָליציי האָט מען
מיר אַוועקגעפיהרט, און פון דאָרטען אין טורמע. דאָרטען
בין איך אָבגעזעסען 11 מאָנאַט, וואַרטענדיג אויף דעם פּראָ-
צעס, און אין דיעזע עלף מאָנאַט האָב איך בעטראַכט זיך
אַליין און אַלץ וואָס איז געווען, מיין גאַנצע פּערגאַנגענהייט,
און האָב אַלץ פּערשטאַנען. פּערשטעהן האָב איך אָנגע-
וויבען אויפ'ן דריטען טאָג, אויפ'ן דריטען טאָג האַט מען מיר
געפיהרט אַהין....

פּאָזדנישעו האָט געוועלט עפעס זאָגען, ער האָט אָבער
מעהר זיך ניט געקענט אַיינהאַלטען פון צרווייגען זיך און ער
האָט זיך אָבגעשטעלט. דערנאָך האָט ער זיך אָנגעטהאָן אַ
כח צו זיין רוהיג, און געזאָגט:

— איך האָב גענומען פאַרשטעהן ערשט דאָן, ווען איך
האָב איהר דערזעהן ליגענדיג אין טויטען־קאַסטען...

ער האָט אַ כליפּע געטהאָן, און געזאָגט אויף גיך:

— ערשט דאָן, ווען איך האָב געזעהן איהר טוידמע
געזיכט, האָב איך פּערשטאַנען אַלץ וואָס איך האָב דאָ גע-
טהאָן. איך האָב פּערשטאַנען, אז איך, איך האָב דאָס איהר
ערמאַרדעט, אז פון מיר איז דאָס אַרויסגעקומען דאָס וואָס
פריהער איז זיא געווען אַ לעבעדיגע, אַ וואַרימע און האָט
זיך בעוועגט, און איצט קען זיא זיך ניט בעוועגען, איצט איז
זיא אַ קאַלטע, און אַזוי וויא פון וואַקס, און אז דאָס וועט

מען שוין קיין מאָל, מיט קיין זאך און אויף קיין פלאץ אין דער וועלט ניט קענען פארריכטען. דער, וואָס האָט דאָס ניט דורכגעמאַכט, קען דאָס ניט פארשטעהן... אוי, אוי! אוי! — האָט ער זויסגעשריען עטליכע מאָל, און איז אַנשוויגען געוואָרען....

א היבשע צייט זיינען מיר געזעסען ניט ריידענדיג. ער האָט געכליפעט, און איהם האָט געטרייסעלט אזוי וויא פון קעלט. זיין געזיכט איז עפעס דינער, ליינגער געוואָרען, און זיין מויל האָט פארנומען איהר גאַנצע ברייט.

— יא, — האָט ער פלוצלונג וויעדער אָנגעהויבען צו ריידען — ווען איך וואָלט פריהער געוואוסט דאָס וואָס איך ווייס איצט, וואָלט אלץ אַנדערש געווען. דאן וואָלט איך מיט איהר בשום אופן ניט געהייראַטה... בשום אופן ניט... מיר האָבען וויעדער לאַנג געשוויגען....

— נו, ענטשולדיגט מיר... — מיט דיעזע ווערטער האָט ער זיך אָבגעקעהרט פון מיר, צוגעלייגט זיך אויף'ן באַנק, און זיך צוגעדעקט מיט זיין פאַטשיילע. אַרום אַכט אַוהר, ווען דער צוג איז צוגעקומען צו דער סטאַנציע, וואו איך האָב בע-דאַרפט אַרויסגעהן, בין איך צו איהם צוגעגאַנגען זיך זעגענען מיט איהם. איך ווייס ניט צי ער האָט געשלאָפען צי ער האָט זיך געמאַכט אז ער שלאָפט; ער האָט זיך אָבער קיין ריהר ניט געטהאָן. איך האָב אויף איהם אַרויפגעלייגט דיא האַנט. ער האָט אָבגעדעקט דיא געזיכט, און געעפענט דיא אויגען. איך האָב געקענט זעהן, אז ער האָט ניט געשלאָפען. — אַדיע — האָב איך געזאָגט, אויסשטרעקענדיג מיין דאַנט. ער האָט מיר געגעבען זיין האַנט, און אַ שוואַכען שמייכעל געטהאָן, אָבער אזא טרויעריגען שמייכעל, אז מיר האָט זיך געוועלט וויינען.

— אַדיע — האָט ער איבערגעזאָגט מיין וואָרט, און מיט דעם האָט זיך געענדיגט זיין גאַנצע ערצעהלונג.

ע נ ד ע

טאלסטאָי וועגען דער הייראטה.

זיין נאכוואָרט וועגען זיין ערצעהלונג „דיא קרייצער סאָנאַטאָ“.

איך האָב ערהאלטען און ערהאלט ווייטער פיעלע בריעף פון מענשען, מיט וועלכע איך בין ניט בעקאנט, און וועלכע בע-טען מיר, אז איך זאָל מיט איינפאכע קלאַהרע ווערטער ער-קלאַהרען וואָס איך מיין מיט מייין ערצעהלונג דיא „קרייצער סאָנאַטאָ“. איך וועל דאָס פרופען טהאָן, — איך וועל פרופען מיט קורצע ווערטער אויסדריקען, וויא ווייט דאָס איז מעגליך, וואס איך האב געוועלט זאָגען אין דיעזער ערצעהלונג. און דיא שליסע, וועלכע מען קען, נאָך מיין מיינונג, פון איהר ציהען.

* * *

געוועלט האָב איך זאָגען ערשטענס, — אז אין אונז-זער געזעלשאפט האָט זיך צוזאמען געשטעלט א מיינונג, אז געשלעכטליכע פעהעלטניסע אָהן הייראטה, געשלעכטליכע פעהעלטניסע, וועלכע לייגען אויף דעם מאַנסביל ניט אַרויף קיינע פליכטען אויסער דאָס, וואָס ער דאַרף באַצאָהלען געלט דערפאר, — אז דאָס איז אַ גאַנץ נאַטירליכע זאַך, און מען דאַרף זאָגאַר ראטהען אזעלכע פעהעלטניסע צו האָבען; און דיעזע מיינונג ווערט אונטערשטיצט פון דער וויסענשאפט. דיעזע מיינונג איז געוואָרען אַזוי פערשפרייט און אַזוי פעסט, אז אויף דעם ראטה פון דאָקטוירים, גרייטען עלטערען אלטן צו דיא ריזמיסטוואָ פון זייערע זיהן; און רעגיערונגען, וועלכע דאַר-

פען, דאכט זיך, זאָרגען וועגען דיא מאָראַל פון זייערע בירגער, גרינדען אליין הולטייסטוואָ, דאָס הייסט זיי רעגולירען דיא בע-שעפטיגונג פון א גאנצען קלאַסס פרויען, וועלכע דארפען אומ-געבראכט ווערען קערפערליך און גייסטיג פאר דער בעפריעדי-גונג פון כלומרשט'דיגע בעדירפניסע פון מאנסבילען; און אונ-פעהייראטהע מענער לאָזען זיך אריין אין הולטייסטוואָ מיט א גאנץ רוהיגען געוויסען.

נו, האָב איך געוועלט זאָגען, אז דאָס איז ניט גוט; וואָ-רים עם קען דאָך ניט זיין, אז פאר דער געזונד פון איין זאָרט מענשען זאָל מען מוזען אומבריינגען דיא קערפערס און דיא נשמות פון אן אנדער זאָרט מענשען, — פונקט וויא עם קען ניט זיין, אז צוליעב דיא געזונד פון איין זאָרט מענשען דארף מען טרינקען דיא בלוט פון אנדערע מענשען.

און דער שלום, וואָס מען דארף, נאָך מיין מיינונג, פון דעם ציהען, בעשטייט אין דעם, דאָס נאָכגעבען דיעזען טעות און פאלשקייט דארף מען ניט. אום, וויעדער, דאָס ניט נאָכ-צור געבען, דארף מען ערשטענס ניט גלויבען אין קיינע אונמאָראַל-לישע לעהרען, — עם מאכט ניט אויס, וואָס זיי ווערען אונ-טערשטיצט פון כלומרשטדיגע וויסענשאפטען; צווייטענס, דארף מען פארשטיין, אז צו האָבען אועלכע געשלעכטליכע פער-העלטניסע, ביי וועלכע מען בעפרייט זיך פון זייערע רעזול-טאטען, דאָס הייסט פון קינדער האָבען, אָדער מען לאָזט דיעזע לאַסט אין גאנצען איבער אויף דער פרוי, אָדער מען מאכט אזוי, אז קיין קינדער זאָלען גאָר ניט געבאָרען ווערען, — אז אזא זאָרט געשלעכטליכע פעהעלטניסע, זאָג איך, איז א פאר-ברעכען געגען די איינפאכסטע פאָדערונגען פון דער מאָראַל, אן איינפאכע ניעדערטרעכטיגקייט, און אז אונפעהייראטע מע-נער, וועלכע ווילען ניט פיהרען קיין ניעדערטרעכטיגען לעבען, דארפען דאס דעריבער ניט טהאָן.

און אום זיי זאָלען קענען פון אזא ניעדערטרעכטיגקייט זיך איינהאלטען, דארפען זיי, א חוץ דעם וואָס זיי וועלען זיך פון

דעם איינהאלטען, פיהרען א נאטירליכען ארט לעבען, — ניט טרינקען, ניט עסען צו פיעל, ניט עסען קיין פלייש און ניט אויסמיידען קיין ארבייט (איך מיין ניט קיין גימנאסטיק, נור אמת'ע ארבייט, פון וועלכע מען ווערט מיעד, וועלכע איז קיין שפיעל ניט); אויך דארפען זיי אין זייערע געדאנקען זיך ניט פאָרשטעלען, אז עס איז זיי מעגליך צו האָבען פּערהעלטניסע מיט פרעמדע פרויען, — פונקט וויא קיינער שטעלט זיך קיין מאָל ניט פאָר, אז אזעלכע פּערהעלטניסע זיינען מעגליך צוויי-שען איהם און זיין מוטער, שוועסטער, פּערוואַנדטע אדער דיא פרויען פון זיינע פריינד.

בעווייזע, אז אזוי זיך איינצוהאלטען איז מעגליך און איז ניט אזוי געפעהרליך ווי ווען מען האַלט זיך ניט איין—אזעלכע בעווייזע וועט יעדער מאַנספאָרשוינ ארום זיך געפינען הונד-דערטע-ווייז.

דאס איז ערשטענס.

צווייטענס, האָב איך געוואָלט זאָגען, אז דורך דעם וואָס ביי אונז בעטראַכט מען אזעלכע פּערהעלטניסע ניט נור אלס א זאך, וואָס איז נויטהיג פאר דער געזונד און אלס א פּערגעניגען, נור אויך אלס א פּאָעטישען, ערהאַבענעם לעבענס-גליק, איז דיא אונטרייהייט צווישען מאַן און ווייב ביי אלע קלאַסען געוואָרען א גאנץ געווענהליכע זאך (הויפטזעכליך אין דעם בויערן-קלאַסס, צוליבע דער מיליטער, — צוליבע דעם, וואָס דיא סאָלדאַטען זוכען צו האָבען פּערהעלטניסע מיט פרעמד-דע פרויען, און זייערע פרויען בלייבען אָהן מענער).

און איך גלויב, אז דאָס איז ניט גוט. אלזאָ איז דער שלום, וואָס מען דאַרף דערפון ציהען, אז מען דאַרף דאָס ניט טהאָן.

אום וויעדער דאָס ניט צו טהאָן, איז נויטהיג, אז מען זאָל אויף דיא קערפּערליכע לייעבע קוקען גאנץ אנדערש וויא איצט; עס איז נויטהיג אז דיא פאָמיליע און דיא עפענטליכע מיינונג פון דער גאנצער געזעלשאַפט זאָלען אזוי ערציהען דעם מאַנסביל מיט דער פרויענציימער, אז אויף דעם פּערליעבען זיך און אויף

דיא קערפערליכע פעהרעלטניסע, וועלכע איז מיט דעם פארבונד-
דען, זאלען זיי פאר דער חתונה און נאך דער חתונה קוקען ניט
וויא אויף א פאָעטישען, ערהאבענעם צושטאנד, נור וויא אויף
א טהירישען צושטאנד, וועלכער איז פאר דעם מענשען אן ער-
ניעדערונג; עס איז נויטהיג, אז ווען מען ברעכט דעם צוזאג
צו זיין טריי, וועלכען חתן - כלה גיעבען זיך איינער דעם אנ-
דערען צו דער חתונה, זאל דיא געזעלשאפטליכע מיינונג דאָס
בעשטראפען אויף אזא אַרט, וועניגסטענס, וויא זיא בע-
שטראַפט, ווען מען ברעכט א פפליכט אין געלט - זאכען, אָדער
ווען מען בעשווינדעלט אין געשעפט, און ניט זינגען לויב-גע-
זאנגען דערצו, וויא דאָס ווערט געטהאָן היינט אין ראָמאנען,
אין געדיכטע, ליעדער, אפערעס און זאָ ווייטער.

דאָס איז צווייטענס.

ד ר י ט ע נ ס, האָב איך געוועלט זאָגען, אז צוליב דיא
זעלבע פאלשע בעדייטונג, וואָס ביי אונז האָט דיא קערפערליכע
ליעבע, האָט דאָס קינדער - האָבען פערלאָרען זיין זינג; אַנ-
שטאָט צו זיין דיא ציעל און דיא רעכטפערטיגונג פון דיא גע-
שלעכטליכע פעהרעלטניסע צווישען מאַן און ווייב, איז דאָס
נאָר געוואָרען בלויז א שטערונג צו דעם פערגעניגען, וואָס זיי
וואָלטען געקענט האָבען, ווען זיי וואָלטען דיעזע פעהרעלטניסע
געקענט פאָרטזעצען; און דעריבער ברויכט מען געוויסע
מיטלען, וועלכע בעפרייען דיא פרוי פון קינדער - האָבען;
און דאָס ווערט געטהאָן אויף דעם ראטה פון פאָרשטעהער פון
דער מעדיצינישער וויסענשאפט; דאָס ווערט געטהאָן סיי
פון פעהריראטהע פרויען סיי פון פרויען וואָס האָבען פער-
העלטניסע מיט פרעמדע מענער. נאָך אַ זאָך: עס איז גע-
וואָרען אַ מאָדע מיט אַ פרוי צו האָבען פעהרעלטניסע אפילו
אין דער צייט, ווען זיא שווענגערט אָדער זיא זויגט. אין דיא
בויערען-פאמיליען ווייס מען פון דיעזער געוואוינהייט נאָך
ווייניג, און אין פריעהערדיגע צייטען פלעגט מען דערפון ביי

דיא אנדרע קלאססען אויך ניט וויסען; אָבער היינט ווערט
דיעזע מאָדע אין דיעזע קלאססען פארשפרייט. און איך גלויב,
אז דאָס איז ניט גוט.

צו געברויכען מיטלען געגען דעם געבורט פון קינדער
איז ניט גוט ערשטענס דערפאר, ווייל דאָס בעפרייט מענשען
פון דיא זאָרג און אַרבייט פאר דיא קינדער, וועמעס געבורט
איז אונזער איינציגע רעכטפערטיגונג פון דער קערפערליכער
ליעבע; צווייטענס, ווייל דאָס איז זעהר עהנליך צו אַ פארברע-
כען, וועלכער איז דעם מענשליכען געוויסען העסליכער פאר
אַלץ אין דער וועלט, — צו מאָרד. וואָס אַנבעטרעפט דער
פראַגע וועגען ניט איינהאַלטען זיך פון געשלעכטליכע פער-
העלטיסע, ווען דיא פרוי שווענגערט אָדער זויגט, איז אַזוי
זיך צו פיהרען ניט גוט, ווייל דאָס פערדאַרבת דיא קערפער-
ליכע און הויפטזעכליך דיא גייסטיגע קרעפטען פון דער פרוי.
אַלזאָ, איז דער שלום דערפון, אַז אַזוי זיך פיהרען דאַרף מען
ניט. און אום אַזוי זיך ניט צו פיהרען, דאַרף מען פערשטעהן,
אז זיך איינצוהאַלטען, (וואָס אָהן דעם איז אונמעגליך זעלבסט-
רעספעקט אין דעם אונפעהירראַטען לעבען) איז פאר פעהריי-
ראַטהע נאָך אַ גרעסערע פליכט וויא פאר אונפעהירראַטהע.

דאָס איז דריטענס.

פ ע ר ט ע נ ס, —האָב איך געוואָלט זאָגען, אַז איז אונזער
געזעלשאַפט, וואו אויף קינדער קוקט מען ענטוועדער וויא אויף
אַ שמערונג צו האָבען פערגניגען, אָדער וויא אויף אַן אונ-
גליקליכען צופאַל, אָדער וויא אויף אַ געוויסען זאָרט פערגני-
גען, — אין אונזער געזעלשאַפט ווערען דיעזע קינדער ערצוי-
גען ניט אַזוי, אַז זיי זאָלען אַ מאָל קענען ערפיללען דיא אויפ-
גאַבען פון דעם מענשליכען לעבען אַלס פערנינפטיגע, לייע-
בענדע בעשעפעניסען; ניין, זיי ווערען ערצויגען בלויז צו-
ליעב דיא פערגניגענס, וועלכע זיי וועלען קענען פערשאַפען
זייערע עלטערען. דער רעזולטאַט איז, אַז קינדער פון מענשען
זוערען ערצויגען אַזוי וויא קינדער פון חיות: דיא הויפט זאָרג

פון דיא עלטערען איז ניט צו זעהן זיי צו צופערטיגען צו א טהעטיגקייט, וואָס זאָל זיך פאַסען פאַר אַ מענשען, נור וואָס בעסער זיי אָבצוקאָרמען, צואוילען זייער וואוקס, מאכען זיי ווייסער, זאמער, שעהנער; און דיא פאלשע וויסענשאפט, וועלכע מען רופט מעדיצין, אונטערשטיצט דיא עלטערען אין דעם; און דיא אַרימע קלאַסען קוקען אויף דעם פונקט אזוי וויא דיא העכערע; אי זיי האָדעווען ניט אזוי זייערע קינדער? — איז דאָס נור ווייל זיי זיינען צו אַרים דערצו. דער רעזולטאט איז, אַז ביי דיא צוצערטעלטע קינדער, פונקט וויא ביי איבערנער קאָרמעטע בהמות, בעווייזט זיך צו פריה דיא תאווה — אַ תאווה, וועלכע זיי איז אונמעגליך ביי צורקומען, און וועלכע פערשאפט דיא קינדער פון ארום 13, 14, 15 יאָהר שרעקליכע מאטערנעס.

זיי פוזען זיך, זיי לעזען, זיי געהען אין טהעאטער, אין צירק, זיי הערען מוזיק, זיי טאנצען, זיי עסען זיסע זאכען; און דאָס אַלעס, דיא גאנצע לעבענס-אַרדנונג זייערע, — פון דיא בילדער, וואָס געפינען זיך אויף דיא פושקעלעך פון קאָנפעטען, למשל, ביז דיא ראָמאָנען, ערצעהלונגען אדער געדריכטע, וואס זיי לעזען, — אַלץ צוברענט אין זיי דיעזע תאווה; דיא עקעלהאפטסטע געוואָנהייטען, דיא שרעקליכסטע גע-שלעכטליכע פערברעכענס און קראַנקהייטען זיינען דעריבער דיא נאַטירליכסטע זאכען ביי דעם אויפואַקסען פון קינדער, פון מיידלעך אזוי גוט וויא פון אינגלעך, און אָפט בלייבען דיעזע עקעלהאפטע און שעדליכע קינדערשע געשלעכטליכע געוואוינהייטען ווען זיי וואַקסען אויס אויך.

און איך גלויב, אַז דאָס איז ניט גוט; און דער שלום פון דעם איז, אַז מען דאַרף אויפהערען צו ערציהען קינדער פון מענשען וויא קינדער פון חיות, — אַז ביי דער ערציהונג פון מענשען-קינדער דאַרף מען זיך שטעלען גאַנץ אַנדערע ציע-לען וויא אַז דאָס קינד זאָל האָבען אַ שעהנעם, אָבגעקאָרמעטען קערפער.

דאָס איז פערטענס.

פֿינפטענס — האָב איך געוואָלט זאָגען דאָס פּאָל־גענדע: אזוי וויא דער פונדאמענט פון ליבע, פון פערליעבט־קייט, איז דיא קערפּערליכע ליבע, און דאָך מאַכט מען איהר כלומרשט פאַר דעם העכסטען פּאָעטישען ציעל אין דיא שטרע־בונגען פון דעם מענשען, (אזוי ווייזט דער גאַנצער כאַראַקטער פון אונזער קונסט און פּאָעזיע, וועלכע בעשעפטיגען זיך הויפּט־זעכליך מיט דיעזען געגענשאַפּטער), — דעריבער גיבען יונגע לייט אָפּ דיא בעסטע צייט פון זייער לעבען אויף דיא שטרע־בונג אויס־צורוקגען, אויס־צורזוכען און אַריינצוקריגען דיא בעסטע מיטלען פון ליבע, ענטוועדער אין דער פּאַרמע פון אַ „לינקען“ ראָמאַן מיט אַ פרעמדע פרוי אָדער פון אַ שרודף. דאָס איז וועגען דיא יונגע מענער; און דיא מיידלעך, וויעדער, גי־בען אָפּ דיא בעסטע צייט פון זייער לעבען אויף סטאַרען זיך צו צור־ציהען און פּאַנגען מענער ענטוועדער אויף אַ „לינקען“ ראָמאַן אָדער מיט דעם צוועק זיי צו הייראַטהען.

און איך גלויב, אז דאָס איז ניט גוט.

פון דעם קומט אַרויס, אז דיא בעסטע קרעפטען ווערען פאַרלאָרען אויף אוננוצליכע און איינפאַך אויף שעדליכע אַר־בייט; פון דעם קומט אַרויס דאָס רוב פון דעם דומען לוקסוס פון אונזער לעבען; פון דעם קומט אַרויס דאָס, וואָס אונזערע מענער פוסט־און־פּאַסעווען און אונזערע דאַמען האָבען קיין בושה ניט; פרויען וואָס פיהרען אָפען אַן אויסגעלאַסענעם לעבען, טראָגען קליידער, וואס לאָזען איבער נאַקעט אַזעלכע טהיילען פון זייער קערפּער, וועלכע ערוועקען אין מענער דיא תּאוה; אַלאָ, נעהמען אונזערע אַנשטענדיגע דאַמען ביי זיי איבער דיעזע מאָדעס.

עס איז ניט גוט, ווייל וויא פיעל מען זאָל דיא ליבע, אַלס ציעל פון געשלעכטליכע פּערהעלטניסע, ניט באַפּוצען מיט פּאָעזיע, פּאַסט אַזאַ ציעל פּאַרט ניט פאַר'ן מענשען, פונקט וויא פאַר איהם פּאַסט ניט, אַלס ציעל, צו שטרעבען צו זיסע און רייכע שפּייז.

און דער שלום דערפון איז, אז מען דאַרף אויפהערען

צו דיינקען, דאָס דיא קערפערליכע ליעבע איז עטוואָס הויך
 כעס, ערהאבענעס; מען דארף פארשטעהן, אז דער ציעל, וועל-
 כער פאסט זיך פאר א מענשען בעשטעהט גאָר אין דעם, דאָס
 ער זאָל דיענען דער מענשהייט, אָדער זיין פאטערלאַנד, אָדער
 דער וויסענשאפט, אָדער דער קונסט (שוין ניט ריידענדיג ווע-
 גען דיענען גאָט), און אז דיעזער אמת'ער מענשליכער ציעל
 ווערט ניט עררייכט דורך דעם, וואס מען פערזייניגט זיך מיט
 דער געליעבטער פערזאָן, צי מיט הייראטא, צי אָהן הייראטא, —
 נור פארקעהרט, אז פערליעבטקייט און פערזייניגונג מיט דער
 געליעבטער פערזאָן, העלפט קיינמאָל ניט דערגרייכען דעם
 ציעל, וועלכער פאסט זיך פאר'ן מענשען. אין פאָזיע און אין
 פראָזא סטארעט מען זיך צו בעווייזען, אז דיא פערליעבטקייט
 מאכט דעם מענשען בעסער, איידעלער; עס איז אבער ניט
 אמת. — דאָס איז פינפטעס.

אָט דאָס איז דער עיקר פון דעם, וואָס איך האָב געוואָלט
 זאָגען, און געגלויבט, אז איך זאָג אין מיין ערצעהלונג. מיר
 האָט זיך געדוכט, אז מען קען דעבאטירען וועגען דעם, וויא
 אזוי דיא אָנגעווייעזענע פעהלערען צו פארריכטען, אָבער אז ניט
 איינפערשטאנען זיין, אז דאָס זיינען פעהלערען, איז אונמעג-
 ליך. מיר האָט זיך געדוכט, אז ניט איינפערשטאנען זיין מיט
 דיעזע ערקלעהרונגען איז אונמעגליך, ערשטענס, ווייל זיי שטיר-
 מען מיט מיט דעם כאראקטער פון דעם מענשליכען פראָגרעס,
 זועלכער געהט פון מעהר צולאָזענהייט צו אַלץ גרעסערע און
 גרעסערע אנשמענדיגקייט און געשלעכטליכע ריינקייט — צו
 א העכערע געזעלשאפטליכע מאָראַל; מיר האָט זיך געדוכט,
 אז דיעזע ערקלעהרונגען שטימען מיט מיט אונזער געוויסען,
 וועלכער פערדאמט אימער דיא הולטייסטוואָ און לויבט גע-
 שלעכטליכע ריינקייט; צווייטענס, ווייל דיעזע ערקלעהרונגען
 מיינע זיינען אונפערמיידליכע שליסע פון דיא לעהרען פון דעם
 נייעם טעסטאמענט, וועלכע מיר, קריסטען, פּרעדיגען, אָדער

אנערקענען ווייניגסטענס (הגם אפשר אליין דאָס ניט וויסענ-
דיג), אַלס דעם פונדאמענט פון אונזער בעגריף וועגען א מאָד-
ראַלען לעבען.

אזוי האָט זיך מיר געדוכט. עס האָט זיך אָבער אַרויס-
געצייגט נאָנץ אנדערש.

אמת קיינער לייקענט ניט אָפען, אַז מען דאַרף ניט הול-
טעווען פאַר דער חתונה אָדער נאָך דער חתונה, אַז מען דאַרף
ניט פערניכטען קיין קינדער-געבורט, אַז מען דאַרף פון קינד-
דער ניט מאַכען בלוז אַ תענוג פאַר זיך, און אַז מען דאַרף דיא
קערפערליכע לעבען ניט שטעלען העכער וויא אַלעס אנדער-
דעם; קורץ קיינער לייקענט ניט, אַז געשלעכטליכע ריינקייט
איז בעסער וויא צולאָזענקייט. מען זאָגט אָבער: „אויב
צו לעבען אָהן געשלעכטליכע פּערהעלטניסע איז בעסער וויא
צו לעבען מיט דיעזע פּערהעלטניסע, דאַרפען דאָך מענשען
טאָן דאָס וואָס איז בעסער; נו, אויב זיי וועלען אזוי טאָן וועט
דאָך צו דער מענשהייט קומען אַ סוף. היינט וויא אזוי קען
דאָס זיין דער אידעאַל פון דער מענשהייט? וויא אזוי קען
זיא אַלס אידעאַל האבען איהר אייגענע פערניכטונג? אבער
ערשטענס איז דער געדאַנק וועגען דער מענשהייט'ס פערניכ-
טונג קיין ניער געדאַנק ניט: פאַר רעליגיעזע מענשען איז
דאָס אַ טהייל פון זייער גלויבען אַז צו דער וועלט מוז ווערען
אַ סוף און ביי וויסענשאַפטס-מענשען איז דאָס אַין אונפער-
מיידליכער שלום פון בעאַבאַכטונגען, וואָס זיינען געמאכט
געוואָרען וועגען דעם וויא דיא זונן ווערט ביסלעכווייז אָבער-
קיהלט (ביז ענדליך וועט דיא ערד פּערליערען איהר קוואַל
פון וואַרימקייט און לעבען). צווייטענס שטעקט אין דיעזען
אויסדרוק אַ מיספּערשטענדניס. מען זאָגט מיר: „אויב מען
שען וועלען דערגרייכען דעם אידעאַל פון פּאָלשטענדיגע גע-
שלעכטליכע ריינקייט פון אויסווייכען פרויען, וועלען זיי

פערניכטעט ווערען, וועט זייער מין זיך ענדיגען; אלזאָ איז דאָס ניט קיין ריכטיגער אידעאַל. אָבער דיא וואָס זאָגען דאָס, מישען צוזאַמען צוויי בעזונדערע זאַכען; כללים, גע- זעצע מישען זיי צונויף מיט אַ אידעאַל.

געשלעכטליכע ריינקייט איז ניט קיין כלל אָדער געזעץ, נור אַ אידעאַל.—ריכטיגער געזאָגט, איינע פון זיינע בעדיני- גונגען. און אַ אידעאַל איז אַ אידעאַל בלויז דאָן, ווען זיין עקזיסטענץ איז מעגליך נור אין דער אידעע, אין דעם גע- דאַנק, ווען זיין פערווירקליכונג שטעלט מען זיך פאַר בלויז אין דער אונגענדליכער צוקונפט, און ווען דיא מעגליכקייט צו ער- רייכען איהם איז אויך אַ זאך פון אונגענדליכקייט. ווען אַ אידעאַל וואָלט ניט נור געקענט עררייכט ווערען, נור מיר וואָלטען געקענט זיך פאַרשטעלען זיין פערווירקליכונג, וואָלט ער אויפגעהערט צו זיין אַ אידעאַל. אָט לאַמיר נעהמען דעם אידעאַל פון יעזוס קריסטוס—אויפצושטעלען גאָט'ס הערר- שאַפט אויף דער ערד, דאָס איז דער אידעאַל, וועלכען דיא נביאים האָבען פאַראויסגעזאָגט, ווען זיי האָבען ערקלעהרט, אז עס וועט קומען אַ צייט ווען אַללע מענשען וועלען זיך אָפ- לערנען פון גאָט,—ווען זיי וועלען איבערשמידען זייערע שווער- דען אויף אַקער-אייזענס, זייערע שפיוזען אויף שנייד-מעסערס, ווען אַ לייב וועט ליגען מיט אַ קעלבעלע, ווען אַלע בעשעפע- ניסען וועלען זיין פעראייניגט דורך ליעבע. דער גאַנצער זינן פון דעם מענשליכען לעבען בעשטעהט אין דעם, וואָס מען דאַרף זיך בעוועגען פאַרווערטס אויף'ן וועג צו דיעזען איר- דעאַל צו; דיא שטרעבונג צו דעם דערמאָנטען קריסטליכען אידעאַל מיט אַללע זיינע איינצעלהייטען, הייסט אויך דיא שטרעבונג צו געשלעכטליכע ריינקייט, אַלס איינע פון זיא בעדינגונגען פון דיעזען אידעאַל; דאס הייסט דעריבער ניט אז דאָס לעבען דאַרף אונמעגליך ווערען, נור פאַרקעהרט.

עם הייסט, אז אָהן דיעזען קריסטליכען אידעאל (פון אמת'ע פריעדען, ליעבע, ברידערליכקייט און ריינקייט) וואָלט דיא מענשהייט זיך ניט בעוועגט פאָרווערטס, און עם וואָלט קיין לעבען ניט געווען.

ווען מען זאָגט, אז עם וועט קומען אַ סוף צו דער מענש- הייט, אויב מען וועט מיט אלע קרעפטען שטרעבען צו גע- שלעכטליכע ריינקייט, איז דאָס עהנליך צו דער ערקלערונג, אז דיא מענשהייט וועט אומגעבראכט ווערען, אויב אַנשטאָט צו קעמפּפען צווישען זיך פאַר זייער עקזיסטענץ, וועלען זיי מיט אלע קרעפטען שטרעבען צו פּערווירקליכען דעם אידעאל פון ליעבע צו פריינד, צו פינד, צו יעדער לעבעדיגער זאך. עם זיינען פאַראַן צוויי גאַנץ פּערשיעדענע אַרטען, וויא אזוי צו בעשטימען אונזערע מאָראַלע פּפליכטען, און דיעזע פּאַלשע טענות הערט מען נור פון דיא, וואָס פּערשטייען ניט דעם אונטערשיעד צווישען דיעזע צוויי אַרטען.

ווען אַ רייזענדער פּרעגט ביי אַיך וויא אזוי צו פּאַהרען אין אַ געוויסען פּלאַץ, איז פאַראַן צוויי אַרטען, וויא אזוי איהם דאָס צו ווייזען. פּונקט אזוי זיינען פאַראַן צוויי אַרטען וויא אזוי אַנצוואווייזען דעם ריכטיגען מאָראַלען וועג דעם מענשען וואָס זוכט דעם אמת.

איין מיטעל איז דעם רייזענדער צו זאָגען, וועלכע זאכען ער דאַרף בעגעגענען אויף זיין וועג כדי דיעזע זאכען זאָלען איהם דיענען אלס וועג-ווייזער.

דער אַנדערער מיטעל בעשטעהט אין דעם, דאָס מען זאָגט דעם רייזענדער אין וועלכע ריכטונג ער דאַרף געהן, נאָך דעם קאָמפּאַס נאָך, וועלכען ער טראָגט מיט זיך. דיעזער ביי קאָמפּאַס ווייזט איהם אימער דיא אמת'ע ריכטונג, ביי וועלכע ער דאַרף זיך האַלטען, און צייגט אָן יעדעס מאָל, וואָס ער געהט אָפּ אַן אַ זייט.

דאָס זעלבע איז ווען עם האַנדעלט זיך וועגען ווייזען דעם מאָראַלען וועג. איין שטייגער איז צו געבען אוי-

סערליכע כללים, דינים, מצוות, עבירות. דאָס הייסט, אַז מען גיט דעם מענשען בעשטימטע סמנים, צייכענס—זאכען וואָס ער מעג טהאָן און זאכען וואָס ער מאָר ניט טהאָן.

„האַלט שבת, זיי מל דיינע זיהן, ניט גנב'ע, ניט שכור, בעגעה ניט קיין מאָרד, גיעב מעשה, וואָש זיך און דאווען פינה מאָל אַ מאָג א. ז. וו.“—דאָס זיינען דיא כללים פון אויסערליכע רעליגיעזע לעהרען—פון דער בראַמינישער, בודיסיטישער, מאהאמדאנישער, אידישער און אַנדערע רעליגיאָנען.

דער אנדער שטייגער בעשטעהט אין דעם וואָס מען ווייזט דעם מענשען אָן אויף אַ מאָראַלע פּאָלקאָמענהייט, וועלכע ער קען קיין מאָל ניט עררייכען, אָבער צו וועלכע ער דארף שטרעבען, און דיא שמרעבונג צו וועלכע דער מענש פיהלט אין זיך. דעם מענשען צייגט מען אָן דעם אירעאַל, און ער קען שטענדיג זעהן וויא ווייט ער טרעט אָפּ פון דעם וועג, וועלכער פיהרט צו דיעזען אירעאַל.*

(* דאָ און אין דיא ווייטערע פאַר שורות האָט טאַלסטאַני אין זינן אַ געוויסע שטעלע פון דער קריסטליכער תורה (נייער טעסטאַמענט). עס ווערט גערעדט וועגען אַ „פרוש“, וועגען אַ מוטגלעד פון דיא סעקטע פרושים („פאַריסקער“). יעזום האָט מיט זיי געהאַט זיכוחים. ער האָט גע'שענה'עם, אַז זייער פרומקייט איז נישט מעהר וויא אַ צבועצסטוואַ (דעריבער ווערט דער יואַרט „פאַריסעי“ געברויכט אין דעם זעלבען זינן וויא צבועק). זיי האָבען איהם אויפגעוואַרפען, אַז זיינע אַנהיינגער האַלטען נישט דיא דינים פון דער אידישער רעליגיאָן. אַוויף דעם האָט ער זיי געענטפערט, אַז זיי היטען נור דיא אויסערליכע זייט פון דער רע-ליגיאָן, אָבער אַז זיי האָבען נישט גאַט אין האַרצען. צו דעם זעל-בען פונקט בעלאַנגט אויך דיא פּאָלגענדע מעשה'לע אין דעם ניועם טעסטאַמענט: אַ רייכער יונגער מאַן איז געקומען צו יעזוס'ען און געפרעגט, וואָס ע"ז זאַל טהאָן אום ער זאַל קענען ירשן'ען גאַט'ס מלוכה; (וויא טאַלסטאַני און היינטיגע פּראָטעסטאַנטישע פּרעדי-דער מייטשען דעם אויסדרוק, הייסט עס, דערגרייכען דיא העכסטע מדרגה פון מאָראַלע ריינקייט, הויכקייט). דער יונגער מאַן האָט מקיים געווען אַלע מצוות און אויסגעמיעדען אַלע עבירות פון תורה משה; אָבער ווען יעזוס האָט איהם געהייסען אַוועקגעבען זיין זאַנצען פערמעגען, און געהן מיט איהם, האָט ער זיך ענטזאָגט. דאָס איז פאַר איהם געווען צו פיעל.

„ליעב דיין גאָט מיט דיין גאַנצען האַרצען און מיט דיין גאַנצער נשמה, און מיט דיין גאַנצען פערשטאַנד, און אַנדערע מענשען ליעב וויא זיך אליין. זיי פאָלקאָם אזוי וויא דיין הימעלשער גאָט איז פאָלקאָם.“

דאָס איז קריסטוס'עם לעהרע.

ווען אַ רעליגיאָן גיט אויסערליכע לעהרען, קען מען זעהן אויב דער מענש איז רעליגיעז דורך דעם וואָס מען זעהט אויב זיינע פיהרונגען שטימען מיט דיעזע לעהרען אָדער ניט (צי ער גנב'עט צי ניט, צי ער שכור'ט צי ניט, א. ז. וו.).

ווען איינער וויל אָבער וויסען אויב ער היט דיא לעהרען פון קריסטוס, דאַרף ער זיך פרעגען וויא ווייט ער געהט אויף דעם וועג פון דער אידעאָלער פאָלקאָמענהייט, און וויא ווייט ער פערקריכט אָן אַ זייט פון דיעזען וועג. (אויף וויא ווייט ער קומט צו נעהענטער צו דעם אידעאָל, קען מען ניט זעהן, ווייל דער אידעאָל איז אונענדליך ווייט; מען קען בלויז זעהן וויא ווייט ער געהט אַראָפּ פון דעם וועג, וואָס פיהרט אהין).

דער, וואָס היט אָפּ בלויז דעם אויסערליכען רעליג'יעזען געזעץ, איז געגליכען צו אַ מענש וואָס שטעהט אין אַ פלאַטץ, וועלכער איז בעלויכטען פון אַ לאַנטערן, וואָס היינט אויף אַ שטאַנג. וואו ער שטעהט איז איהם ליכטיג, אָבער וויא אזוי ווייטער צו געהן זעהט ער ניט. דער אָבער, וואָס געהט נאָך קריסטוס'עם לעהרע איז אזוי וויא אַ מענש, וואָס טראָגט אַ לאַנטערן מיט זיך, אויף ו'עם ברעג פון אַ שטעך קען. ער האָט דיא שיינ איממער פאַר זיך, פאַראויס, און זיא ציהט איהם אַליץ צו זיך, און ענטדעקט פאַר איהם איממער אַ נייעם, אַ בעלויכטענעם, אַ צוציהערנען שטח.

דער פרוש („פאריסע“) דאנקט גאָט דערפאר וואָס ער ערפילט אַללע געבאָט *

דער רייכער יונגערמאַן האָט אויך ערפיללט אַלע געבאָט פון יונגער אָן און ער קען ניט פערשטעהן וואס איהם פעהלט; און דאָס איז גאַנץ נאַטירליך, אַנדערש דיינקען קען נען זיי גאָר ניט: פאַראויס האָבען זיי ניט קיין אידעאַל צו וועלכען זיי זאָלען שטרעבען. מעשר האָבען זיי געגעבען, שבת היטען זיי, דיא עלטערן עהרען זיי, אויף לאַ תנאף, לאַ תננוב, לאַ תרצה זיינען זיי ניט עובר. וואָס נאָך קען מען פון זיי ערווארטען? דער אָבער, וואָס האַלט דיא קריסטליכע לעהרע, פיהלט זיך גאַנץ אַנדערש: ווען ער דערגרייכט אַ געוויסע שטופע פון פאַלקאָמענהייט, רופט דאָס אין איהם בלוז אַרויס אַ בעדירפנים אַרויפצוקומען אויף אַ העכערע שטופע, און ווען ער דערגרייכט איהר, זעהט ער פאַר זיך נאָך אַ העכערע, און אזוי ווייטער אָהן אַ שיעור*); דער וואָס געהט נאָך דער קריסטליכער תורה געפינט זיך איממער אין דער לאַגע פון אַ מענשען, וואָס האַלט שטענדיג אין ריזען און האָט ניט קיין היים. ער האָט קיין מאָל ניט אין זינען דעם וועג, וואָס ער איז שוין אָבגעגאַנגען. ער זעהט שטענדיג פאַר זיך בלוז אַ נייעם וועג איבער וועלכען ער דאַרף נאָך געהן.

(* אַט פאַר דיעזען סאַרט געדאַנקען האָט דאָס דיא אַפיר ציעלע רוסישע קירכע מאַלסטאַיען אַרײַנגעלייגט אין חרם. דיעזע קירכע פאַדערט דיא אַנערקענונג פון אויסערליכע פאַרמען, וועלכע זיא האָט אָנגעבונדען דעם איבערליכען עיקר פון דער קריסטליכער לעהרע, זיא מאַלסטאַיע פערשטעהט דאָס. אין דיעזע אויסערליכע פאַרמען לייקענט מאַלסטאַיע—איבערזעצער.

** ווען מאַלסטאַיע וואַלט געווען בעסער בעקאַנט מיט דער אַידישער רעליגיאָן, וואַלט ער געוואוסט, אַז זיין גאַנצע לעהרע וועגען דיא מדרגות פון פאַלקאָמענהייט, למשל, געפינען זיך ביי דיא היינטיגע חסידים. אויך זיינען דיא חסידים ניש דיא איינציגע וואָס האָבען דיעזען זאַרט רעליגיעזע פילאָזאָפיע. אין זייער קבלה איז דאָס אָנגעקומען פון דיא בראַמינישע רעליגיאָן, פון אינדיען; אין פון דעם זעלבען קוואַל אַדער פון אַנדערע עהנליכע מוועלען האָט קריסטוס גענומען זיינע דרשות—איבערזעצער.

אָט אין דעם בעשטעהט דער אונטערשיעד צווישען קריסטוס'עם לעהרע און דיא לעהרען פון אנדערע רעליגיאָ-נען. דאָס איז אַן אונטערשיעד ניט אין פאָדערונגען, נור אין דעם אַרט וויא אזוי מען פיהרט דיא מענשען. קריסטוס האָט קיין מאָל ניט געמאכט קיינע בעשטימונגען וועגען דעם לעבען. ער האָט ניט געגעבען קיינע כללים, ניט געגרינדעט קיינע ספעציעלע רעליגיעזע פאָרמען, אפילו וועגען דער היי-ראַטה אויך ניט. נור מענשען, וועלכע פערשטעהען ניט ריכטיג דעם כאַראַקטער פון קריסטוס'עם לעהרע, און וועלכע זיינען צונוואוינט צו אויסערליכע פאָרמען און ווילען זיך פיהלען גערעכט פונקט וויא דיא פרושים האָבען זיך געפיהלט גערעכט, — אַזעלכע מענשען האָבען פון דעם בוכשטאַב פון קריסטוס'עם לעהרע אויסגעקנאָטען אַלערליי כללים און דינים און דיעזע געמאכטע לעהרע זייערע גיעבען זיי אַרויס אַנ-שטאַט דיא אמת'ע קריסטליכע לעהרע וועגען אַ'ן אידעאָל.*

(* מאַלסאַז הויבט דאָ אָן צו ענטוויקלען זיינע געדאַנקען אַלס אַנהיינגער פון דער קריסטליכער רעליגיאָן, וויא ער פאַרשטויט איהר. אויף זיין שטויגער איז ער געווען אַן אמת פרומער קריסט — פיעל פרימער, יעדענפאַלס, וויא דיא גלחים וועלכע האָבען איהם אין חרם געלייגט, און וועלכע האָבען נאָך זיין טויט פערבאַטען פאַר איהם מתפלל צו זיין. ער האָט דיא קריסטליכע רעליגיאָן גרינדליך געשטודירט מיט אַלע פרושים אויף איהר, מיט אַלע וויכ-טיגע דעבאַטען וואָס זיינען אָנגעפיהרט געוואָרען וועגען איהר. פאַר איהם איז דאָס אַ מאַראַלע לעהרע וועגען ליעבע, פריעדען, פערצויהונג, ענוות, וועגען ברידערליכקייט, געשלעכטליכע רייכ-קייט. דיא קריסטליכע סאַציאַליסטען וואַלשען איהם ערקלעהרט פאַר איינעם פון זייערע, וואָרים זיי זעהען דאָך אויך אין דעם קריסטעננהום בלויז אַ הויכען מאַראַלישען אידעאָל פון ברידער-ליכקייט, פון מענשען-ליעבע, פון קאַמוניזמוס, אַלס איינער פון זייערע בעווייזע, אַז דיא קריסטליכע רעליגיאָן האָט און איהר עיקר דיא וואַרצלען פון סאַציאַליזמוס, צייגען זיי אָן, אַז דיא ערשטע קריסטען האָבען געלעבט קאַמוניסטיש. ניט דאָ איז דער פלאַץ דיעזע אַרימוענטען צו בעשאַכטען; אויך איז דאָ ניט דער פלאַץ צו געשפּרעכען אויב דיא טיפּעלשע מערדערליכקייטען און עקעל-האַפּטע הולטייטטוואָס און פאַרברעכענס, מיט וועלכע עס איז באַ-פּלעקט דיא געשיכטע פון קריסטעננהום, האָט אַ שייכות צו דעם עיקר פון דער קריסטליכער רעליגיאָן אַדער ניט. מיר וועלען בלויז

אזוי וויא אין דער אמת'ער קריסטליכער לעהרע איז ניטאָ קיין שום גרונד דיא הייראָטה צו בעטראַכטען אַלס אַ זאָך וואָס איז אַנערקענט פון דער רעליגיאָן, איז אַרויסגעקומען דאָס פּאָלגענדע: אין דיא כללים און דינים, וועלכע דיא קירכע גיט וועגען הייראָטה, גלויבט מען, אייגענטליך, ניט; פון דער אַנדערער זייט אָבער האַלט מען ניט קריסטום'עס אירעאַל וועגען שטרעבען צו אַבסאָלוטע געשלעכטליכע ריינ-קייט; אַלזאָ גלויבט מען אין דיעזע זאַכען גאָר אָהן אַ וועגווייזער.

אירען און מאַכמעדאָנער, וועלכע אַנערקענען אַ נידע-

זאָגען, אַז רומען טאַלסטאַ'ען סאַציאַליסט קען מען קוים, און אַז זיין קריסטליכע רעליגיאָן איז ניט געווען בלויז אַ מאַראַלע לעהרע; אין אַ געוויסען גראַד איז ער טאַקי אויך געווען אַ „גלויביגער“, אין דעם געוועהנליכען פּשט פון דעם וואַרט, ער האָט ניט גע-גלויבט אין דיא צערעמאָניעס פון קריסטענטהום, אין קיין תּפּילות, אין קיינען אויסערליכע פאַרמען פון דער אמונה. ער האָט אָבער געגלויבט אין אַ געטליכקייט, און דיא קריסטליכע „תּורה“, דער עוואַנגעליום“, איז ביי איהם געווען ניט בלויז אַ מאַראַלישער „וועג-ווייזער“, נור אין אַ געוויסער מאַס, ווייניגסטענס, אַ היי-ליגמהום. טאַלסטאַ'ען האָט אומער געמאַטערט דיא פּראָגע וועגען בוידיש, וועגען אַ יענע וועלט, און זיינע אינערליכע מאַטעריעס וועגען דעם האָט אפשר געהאַט אַ געוויסע שייכות צו זיין רעלי-גיעזען געמיטה. ווען ער וואַלט געלעבט אין ענגלאַנד אָדער אַמע-ריקא מיט אַ יאהר 100 אָדער זאָגאַר 50 צוריק, וואַלט ער געוואָרען דער גרינדער פון אַ נייע רעליגיאָן, אַ נייע קריסטליכע סעקטע, דאָ אין דיעזען „נאַכוואַרט“, סטאַרעט ער זיך צו בעווייזען, אַז דיא קריסטליכע רעליגיאָן שטעהט העכער פאַר דיא אַנדערע רעלי-גיאָנען. מען האָט איהם געענטפערט, אַז פון דיעזע אַנדערע רעלי-גיאָנען, הויפטזעכליך פון דער אידישער, האָט דיא קריסטליכע רעליגיאָן געשעפּט דאָס וויכטיגסטע, אַט טאַקי דעם זעלבען מאַראַלען עיקר, וועלכען ער שטעלט זיך פאַר. אָבער וועגען דעם איז אויך גיט דאָ דער פּלאַץ זיך צו פאַרשפּרוימען. אַלס דיינקער איז טאַלסטאַ גיט דער זעלבער ריעז, וויא אַלס קינסטלער. זיין „נאַכוואַרט“ צו דער „קרויצער סאַנאַטאַ“ ווערט דאָ איבערגעזעצט בלויז ווייל עס איז וויכטיג צו זעהן וואָס דער פּערפאַסער פון דער מערקווירדיגער ערצעהלונג האָט אַליין צו זאָען וועגען דעם ענין, וועלכער ווערט אין איהר בעהאַנדעלט; און אגב האָט דער לעזער אין דיעזען „נאַכ-וואַרט“ אַ געלעגנהייט בעקאַנט צו ווערען מיט טאַלסטאַ דעם קריסט—איבערזעצער.

ריגערע רעליגיאָן וויא דיא קריסטליכע*) אָבער וועלכע האָבען דייטליכע אויסערליכע דינים וועגען דער הייראטא, היטען דיא טרייהייט פון פרוי צום מאן און פון מאן צו פרוי, א סך בעסער וויא קריסטען. גאנץ איינפאך: זיי ווייסען קלאָהר וואָס זיי האָבען צו היטען; וואָס מען מעג און וואָס מען טאָר ניט. דיא כלומרשטדיגע קריסטען אָבער האָבען אין זייער רעליגיאָן קיינע בעשטימטע דינים וועגען הייראטא, אויסער דיא דינים, וועלכע דיא קירכע האָט שפעטער צוגעקלעהרט און אין וועלכע זיי גלויבען ניט.

ביי דיא פאָרצייטיגע אידען, אָדער ביי דיא מצכמדאָ נער, בעשטימט דיא רעליגיאָן דייטליך, אז מען מעג האָבען קעבס-ווייבער און אז געזעצליכע פרויען מעג מען אויך האָבען מעהר וויא איינע; און אויף דעם אַלעס ווערען אָנ געגעבען בעשטימטע גרענעצען. ביי אונז אָבער עקזיסטירט פאָלשטענדיגע צולאָזענהייט. מען האָט קעבס-ווייבער און אַללערליי ווייבער אָדער מענער, און קיין גרענעץ איז דערביי ניט; און דאָס אַלעס ווערט פאָרבאָרגען אונטער דער מאַסקע פֿ: געזעצליכען הייראטא פון איין מאן און איין פרוי. דיא גלחים פראווען דיא הייראטא צערעמאָניע בלויז איבער א טהייל פון אונזערע מענער און פרויען. דיא איבעריגע האָבען געשלעכטליכע פעהרעלטניסע אָהן צערעמאָניעס, אָהן כללים און אָהן דינים. הייסען הייסט עס אָבער, אז דיא גאַנצע מענש- הייט לעבט אין געזעצליכען הייראטא פון איין פרוי מיט איין מאן. דער אידעאל פון א קריסט איז ליבע צו גאָט און צו מענשען, דאָס אָפפערען מיט זיך אום צו דיענען גאָט און מענשען; דיא קערפערליכע ליבע אָבער, דיא הייראטא, הייסט דיענען זיך אליין, און דעריבער שטערט עס יעדענ- פאלס צו דיענען גאָט און מענשען; פון אמת'ן קריסטליכען

(* זעה נאָמיצען אונטער די פאָריגע זייטלעך.—איבערזעצער.

שטאנדרפונקט איז דיא קערפערליכע ליעבע, אָדער דיא היי-
ראטה דאריבער א זינד.

דיא הייראטה קען ניט העלפען דיענען גאָט און מענשען
אפילו דאָן ווען מען האָט אין זינען אַלס צוועק צו האָבען
קינדער, פאָרטצוועצען דיא מענשהייט. אַנשטאָט צו היי-
ראטהען אום צו שאַפען נייע קינדער-לעבענס, זאלען אַזעלכע
גענשען בעסער אונטערשטיצען און ראַטעווען מיליאָנען
דער, יעלכע לעבען שוין און וועלכע ווערען יאָמייעבראכט
פון דעם, וואָס עס פעהלט זיי שפייז; איך רייד שוין ניט פון
גייסטליגע שפייז, איך מיינ איינפאַכע שפייז, צום עסען.
ווען דער קריסט וואָלט אַרום זיך געזעהן, אַז אַללע קינדער
זיינען בעזאָרגט מיט חיונה, מיט לעבען, ערשט דאָן וואָלט
אפשר געהאט אַ זינן, ווען ער וואָלט געהייראטה מיט דעם
צוועק צו שאַפען נייע קינדער-לעבענס.

מיט קריסטוס'עם לעהרע איז דורכגעדרונגען אונזער
גאַנצער לעבען, און אויף איהר איז געבויט אונזער גאַנצע מאַ-
ראַל. ווען איינער נעהמט דיעזע לעהרע ניט אָן איז אַן אַנדער
זאך. איין מאַל נעהמט מען איהר אבער יע אָן, מוז מען שוין
אַנערקענען, אַז זיא ווייזט אָן אויף אַן אידעאַל פון פאָלשטענ-
דיגע געשלעכטליכע אונשולדיגקייט.

אין עוואַנגעליום שטעהט דאָך בפירוש, ערשטענס, אַז אַ
פּערהייראטער מאַן טאָר זיך ניט גט'ן מיט זיין פרוי אום צו נעה-
מען אַן אַנדערע, נור ער מוז לעבען מיט דער, מיט וועלכער ער
איז זיך איין מאַל צוזאַמענגעקומען (מתתיהו, קאפיטעל 5, פסוק
31 און 32; און קאפיטעל 19, פסוק 8); צווייטענס שטעהט
אין עוואַנגעליום, אַז אַ מענש, — דאס הייסט סתם אַ מענש,
צי אַ פּערהייראטער צי אַן אונפּערהייראטהער, טאָר ניט קוקען
אויף אַ פרוי וויא אויף אַ פּערגניגען-זאך. (מתתיהו, קאפיטעל
5, פסוק 28 און 29); דריטענס, אַז דער, וואס איז ניט פּער-
הייראטה, דאַרף בעסער גאר ניט הייראטען, דאס הייסט ער

דארף בלייבען פאָלשטענדיג ריין (מתתיהו, קאפיטעל 19, פסוק 10, 11 און 12).

ביי פיעלע מענשען וועלען דיעזע געדאַנקען אויסקומען זאָנדערבאַר און זאָנאַר אַלס א וויעדערשפרוך; און זיי זיינען טאַקע א וויעדערשפרוך, אבער ניט איינער דעם אַנדערען וויעדערשפרעכען זיי, נאר אונזער גאַנצען לעבען. דיא פראַגע איז ווער האט רעכט? דיעזע געדאַנקען אדער דיא מיליאָנען מענשען מיט מיר צוזאַמען? אָט דאס האב איך גע- פיהלט אין דער שטאַרקסטער מדרגה, ווען איך בין געקומען צו דיא איבערצייגונגען, וועלכע איך דרוק דאָ אויס. איך האב זיך גאר ניט געריכט, אַז דער גאַנג פון מיינע געדאַנקען וועט מיר בריוונגען צו אַזעלכע איבערצייגונגען. איך האב זיך אליין דערשראָקען פאר דיא שליסע, צו וועלכע איך בין געקומען. איך האב געוואָלט ניט גלויבען אין זיי; אבער ניט גלויבען איז אונמעגליך געווען; און הגם דיעזע שליסע וויעדער- שפרעכען אַזוי דעם גאַנצען געבוי פון אונזער לעבען, הגם זיי וויעדערשפרעכען אַזוי דיא מיינונגען, וועלכע איך האב פריהער געהאט און וועלכע איך האב זאָנאַר אויסגעשפראַכען, — בין איך פון דעסטוועגען געצוואונגען געווען זיי צו אַנערקענען.

„אבער — וועט מען מיר זאָגען — דאס זיינען דאָך אַלגעמיינע געדאַנקען, וועלכע זיינען אפשר ריכטיג, זיי געהע- דען אבער בלויז צו קריסטוס'עס לעהרע און זיי דארפן געהיט זוערען פון דיא, וואס היטען דיעזע לעהרע; דאס לעבען איז אבער דאס לעבען, אין לעבען איז דיעזער אידעאַל ניט דערגרייכבאַר. און וויא קען מען דאס אנווייזען אויף א אידעאַל וואָס קען ניט עררייכט ווערען און אַזוי איבער- לאָזען מענשען, ווען עס האַנדעלט זיך וועגען איינע פון דיא ברענענדיגסטע פראַגען, — וועגען אן ענין וואס שאפט דיא גרעסטע אונגליקען? וויא קען מען דאס זיי אין דעם איבער- לאָזען בלויז מיט א ווייטען אונדערגרייכבאַרען אידעאַל, אָהן ווענווייזער?

„נעהמט, למשל, דעם ליידענשאפטליכען יונגען מאן. ער וועט צוערשט פילייכט בענייסטערט ווערן, פאר אזא אידעאל; ער וועט אבער ניט אויסהאלטען; פריהער, שפעטער וועט ער דורכפאלען; און אזוי וויא ער ווייס ניט פון קיינע מאָראַלע כללים וועגען דעם און אנערקענט איבערהויפט אזעלכע כללים ניט, וועט ער זיך אריינלאָזען אין פאַלשטענדיגע הולטייסטוואָ.“

אזוי רעדט מען געוועהנליך.

„אזוי וויא דער קריסטליכער אידעאל פון געשלעכטליך כע ריינקייט איז ניט דערגרייכבאר, דעריבער“ — זאָגט מען — „קען ער ניט דיענען אלס א וועגווייזער אין אונזער לעבען. מען קען וועגען איהם ריידען, טרוימען וועגען איהם; אבער צום לעבען איהם צופאַסען קען מען ניט. אַלזאָ האט ער פאר אונז קיין זינן ניט. וואס מיר דארפען, איז ניט קיין אידעאל, נאר א כלל, א געזעץ, א וועגווייזער, וואס זאָל זיין נאָך אונז זערע כחות נאָך, לויט דיא מאָראַלישע קרעפטען פון דעם גע-וועהנליכען מענשען פון אונזער געזעלשאפט. מיר דארפען אזא הייראַטה, וויא אן אנשטענדיגע הייראַט אין דער קירכע, ווען איינער פון דיא פאָר פאַלק, דער מאַנסבילל, האט שוין געהאַט פּערהעלטניסע מיט פיעלע פרויען; אדער ווייניגסטענס א געזעצליכע הייראַטה אָהן דער קירכע; אדער (ווען מען זאָל אזוי געהן ווייטער אויף דעם זעלבען וועג) אזא הייראַטה וויא אין יאַפּאַן, וואו מען האט חתונה אויף א געוויסען טער-מין, אויף עטליכע יאהר אדער עטליכע מאָנאַטען“, — נו, היינט פארוואס זאָל מען שוין אויך ניט דערגעהן צו אונאַנשטענדיגע הייזער? מען זאָגט דאָך, אַז דאס איז יעדענפאַלס בעסער וויא גאַסען-הולטייסטוואָ. אָט דאס איז דאָך דיא צרה: איין מאָל ערלויבט מען זיך אַרפּאַצולאָזען דעם אידעאל, ווייל מען איז צו שוואַך איהם צו היטען, קען מען שוין ניט געפינען קיין גרענעץ, וואו זיך אבצושטעלען.

דיזע מענות זיינען אבער פון אנהויב אָן פאַלש. ערש-טענס, איז ניט אמת, אַז א אידעאל פון אונענדליכע פאַלקאָ-

מענהייט קען ניט דיענען אלס וועג-ווייזער אין לעבען; עס איז ניט אמת, אז קוקענדיג אויף דיעזען ווייטען אידעאל, מוזען מיר טהאָן איינס פון דיא צוויי: ענטוועדער א מאַך טהאָן אויפ'ן אידעאל מיט'ן האַנד און זאָגען, אז ער טויג אונז ניט, ווייל מיר קענען צו איהם קיין מאַל ניט צוקומען, אדער איהם ארונטערלאָזען צו אזא שטופע, אויף וועלכע מיר וואַלט זיך וועלען שטעהן, ווייל איך בין שוואַך און קען העכער זיך ניט האַלטען.

אזוי צו ריידען איז דאס זעלבע וויא ווען א שיפס-קאפיטאן טאן זאָל צו זיך זאָגען: „אזוי וויא איך קען ניט שווימען פונקט איבער דעם פאַס, וועלכען מיין קאָמפּאָס ווייזט אָן, וועל איך דעם קאָמפּאָס גאר אוועקוואַרפען, אדער איך וועל אויפהערען אויפ'ן קאָמפּאָס צו קוקען, אדער אז ניט, וועל איך דעם וויי-זער פון קאָמפּאָס צוהאַלטען ביי דעם אָרט, וואס שטימט מיט מיט דעם, וויא מיין שיף געהט אין דיעזער מינוט. דער פּאָל-קאָמענהייט-אידעאל, וועלכען קריסטוס גיט אונז, איז ניט קיין טרוים; אויך איז דאס ניט גוט בלויז פאר שעהנע דרשות; דאס איז א וועג-ווייזער פאר דעם מאַראַלען לעבען פון מענשען, א וועג-ווייזער, וועלכען זיי איז נויטיג צו האבען און מיט וועלכען זיי איז ניט שווער זיך צו בענוצען. מען דאַרף נור אין דיעזען וועג-ווייזער גלויבען; מען דאַרף נור האבען צוטרוי צו איהם. אין וואס פאר א לאַגע דער מענש זאָל זיך ניט געפירען, איז אימער גענוג דיעזער אידעאל, אום צו וויסען וואס מען דאַרף טהאָן און וואס מען דאַרף ניט טהאָן. גלויבען בלויז אין דיעזע לעהרע, און אויפהערען צו גלויבען אין אלע אנדערע לעהרען — דאס טאָר מען ניט, פונקט וויא דער שיפס-קאפיטאן טאָר זיך ניט פערלאָזען בלויז אויפ'ן קאָמפּאָס און אויפהערען צו קוקען וואס עס טהוט זיך ארום איהם אויפ'ן ים. מען דאַרף

וויסען וויא זיך צו בענוצען מיט דער קריסטליכער לעהרע פונקט
 וויא מען דארף וויסען וויא זיך צו בענוצען מיט'ן קאמפאס ;
 און דאס וויכטיגסטע דערצו איז, אז דער מענש זאל פערשטעהן
 זיין לאגע ; ער דארף האבען דעם מוטה ריכטיג צו בעשטימען
 אויף וויא פיעל ער טרעט אָפּ פון דער אידעאלער ריכטונג.
 אויף וועלכער שטופע ער זאל ניט שמעהן, האט ער אלץ דיא
 מעגליכקייט צוצוקומען נעהענטער צו דעם אידעאל פון גער
 שלעכטליכע ריינקייט ; און וויא הויך ער זאל ניט שמעהן
 אין דיעזערבעציהונג, דארף ער אלץ שטרעבען צו א נאך הער
 כערער שטופע. אזוי דארף דער מענש שטרעבען צו דעם
 קריסטליכען אידעאל אין אלגעמיין און אזוי דארף אויך זיין
 זיין שטרעבונג צו דעם אידעאל פון אבסאלוטע געשלעכטליכע
 אינבעפלעקטקייט.

נעהמט דיא צוויי פונקטען : דיא געשלעכטליכע אונשול-
 דיגקייט פון א קינד, און דער פעהירראטער לעבען פון א מענ-
 שען, וואס גיט נאך זיין תאוה אָהן א גרענעץ. צווישען דיעזע
 צוויי פונקטען קענען זיין פערשיעדענע שטופען, פערשיעדענע
 גראדען, און אויף יעדער פון דיעזע שטופען קען דער קריסטלי-
 כער אידעאל דיענען אַלס ווייזער וואס מען דארף טהאָן און
 וואס ניט.

וואס זאל טהאָן א ריינער בחור'ל אדער מיידעל ?
 זאלען זיי בלייבען פריי פון דעם יצר הרע און מיט דעם
 צוועק צו זיין אין שטאנד זיך אבצוגעבען צו דיענען נאָט און
 לייטען, זאלען זיי שטרעבען צו אלץ מעהר ריינקייט פון זייער
 רע געדאנקען און פון זייער בעגעהרען ?
 וואס זאל טהאָן א יונגער בחור'ל אדער א מיידעל, וועלכע
 זיינען שוין אריינגעפאלען צום יצר הרע אין דיא הענט, וועלכע
 זיינען פארטהאָן אין געדאנקען סתם וועגען ליעבע אדער וועגען

ליעבע צו א געוויסע פערזאָן, און וועלכע האבען דורך דעם פער-
לאָרען א געוויסע טהייל פון זייער מעגליכקייט צו דיענען גאָט
און מענשען?

דער אנטוואָרט איז דער זעלבער: זאָלען זיי זיך ניט אפ-
לאָזען, זאָלען זיי ניט נאכגעבען דעם יצר הרע, ווארים אזא
נאכגעבענים וועט זיי פון איהם ניט בעפרייען, נור, פערקעהרט,
פערגרעסערען זיין מאכט איבער זיי; זאָלען זיי שטרעבען צו
העכערע געשלעכטליכע ריינקייט אום צו קענען בעסער דיענען
גאָט און מענשען.

וואס זאָלען טהאָן מענשען, וואס האבען ניט אויסגעהאל-
טען דעם קאמפף, מענשען, וואס זיינען שוין געפאלען און שוין
געהאט געשלעכטליכען פערקעהר?

זאָלען זיי אויף זייער פאלען ניט קוקען וויא אויף א געהע-
ריגען, נאטירליכען תענוג, וויא מען קוקט אויף דעם היינט,
ווען דאס ווערט אנגענומען אלס א געזעצליכע זאך דורך דעם,
וואס מען מאכט א חתונה צערעמאָניע; זאָלען זיי דאס אויך
ניט בעטראכטען וויא א פערנגיגען, וועלכען זיי האבען געהאט
פא. בייגעהענדיג און וועלכען זיי קענען נאָך אמאָל האבען
מיט אן אנדער פרוי אָדער מאנספארשוין; אויך זאָלען זיי ניט
בעטראכטען אלס אן אונגליק, ווען זיי האבען דיא געשלעכט-
ליכע פעהעלטיסע געהאט מיט א פערזאָן, וואס איז ניט זייער
גלייכע, און אָהן א חתונה צערעמאָניע; זאָלען זיי אויף
דיעזען ערשטען מאָל, וואס זיי האט דאס פאסירט, קוקען וויא
אויף דעם איינציגען מאָל, וואס זיי קען דאס פאסירען; דאס
הייסט, זיי דארפען דאס בעטראכטען אלס זייער היראָט מיט
יענער פערזאָן אויפ'ן גאנצען לעבען.

ווען מען הייראָט און מען האט קינדער, קען מען גאָט
און מענשען דיענען בלויז אין א בעשריינקטער פאָרמע. פאר

דער חתונה קען דער מענש דיענען גאָט און מענשען אויף דיא פערשיעדענסטע אַרטען. דיא הייראַט פערקלענערט דעם קרייז פון זיין טהעטיגקייט און פאָדערט אַז ער זאָל האָדעווען און ערציהען דיא קינדער, וואס ווערען געבאָרען פון דיעזער הייר ראַטה, דאס הייסט האָדעווען און ערציהען מענשען, וואס וועלען אין דער צוקונפט דיענען גאָט און מענשען.

וואס זאָל טהאָן א מאַנסבילל אָון א פרויענצימער, וועל־כע זיינען פּערהייראַט און וועלכע דיענען גאָט און מענשען אויף דעם דערמאָנטען בעשריינקטען שטייגער דורך דעם, וואס זיי האָדעווען און ערציהען זייערע קינדער?

וועדער דאס זעלבע: זאָלען זיי שטרעבען זיך צו בע־פרייען פון דעם יצר הרע, פון זינד; זאָלען זיי שטרעבען זיך צו רייניגען און אויפצוהערען צו פאלען. אנשטאט צו האבען דיא פּערהעלטניסע, וועלכע שטרען זיי צו דיענען גאָט און מענשען, זאָלען זיי צווישען זיך האבען ריינע פּערהעלטניסע; זאָלען זיי לעבען וויא א ברודער און א שוועסטער.

עס איז אלזאָ ניט אמת, אַז מיר קענען זיך ניט בענוצען מיט דעם קריסטליכען אידעאַל, ווייל ער איז צו הויך, צו פאָל־קאָם, אונדערגרייכבאַר. מיר קענען מיט איהם זיך ניט בענוצען, ווייל מיר זאָגען זיך אליין ליעגען, ווייל מיר נארען זיך אליין אָפּ. ווען מיר זאָגען, אַז מיר מוזען האבען כללים, וועלכע עס זאָל זיין לייכטער צו היטען, און אַז אויב ניט, מוזען מיר גאר אריינפאלען אין א הולטייסקען לעבען, — ווען מיר זאָגען אַזוי, הייסט דאס דאָך ניט, אַז קריסטוס'עם אידעאַל איז פאר אונז צו הויך; עס הייסט נור, אַז מיר גלויבען אין איהם ניט, און אַז מיר ווילען אונזער אויפפיהרונג ניט בעשטימען לויט דיעזען אידעאַל.

ווען מיר זאָגען, אַז איין מאָל גיבען מיר נאָך דעם יצר הרע אָהן הייראַט, פאלען מיר שוין אריין אין הולטייסטוואָ, הייסט

דאָך דאס בלויוז, אז מיר האבען שוין פאראויס אבגעמאכט ביי זיך, אז נאכצוגעבען דיא תאווה מיט א פרויענצימער, וועלכע איז ניט אונזער גלייכען, איז ניט קיין זינד, נור א שטיפעריי, א פערנגניגען, וועלכע עס איז גאָר ניט נויטיג צו פערריכטען מיט דעם, וואָל מיר וועלען איהר הייראטהען. פערקעהרט אָבער, ווען מיר וואָלטען פערשטאנען, אז אזוי נאָכצוגעבען דעם יצר הרע איז א זינד, וועלכע מען קען און מען מוז פערריכטען מיט אייביגע הייראטה און מיט דעם, וואָס מיר וועלען ערציהען אונזערע קינדער — ווען מיר וואָלטען דאס אזוי פערשטאנען, וואָלטען מיר אין קיין הולטייסטוואָ ניט אריינגעפאלען.

שמעלט אייך פאָר א פארמער, א פעלד־ארבייטער, וואס האט אזא כלל: ווען ער פערזייט תבואה און עס וואַקסט ניט גוט, הייסט דאס גאר ניט פארזייט; און דעריבער וואָלט ער זיך מייאש געווען, דיא פעלד געוואָרפען, פארזייט אויף א צווייטען פלאַץ, און אויב דאָרטען וועט זיך אויך ניט איינגעבען, איז אויף א דריטען פלאַץ, ביז עס וועט זיין געראַטען. אזא פארמער וואָלט נאטירליך איבערגעפיהרט א סך קערנער און ערד און וואָלט זיך קיין מאָל ניט אויסגע־לערנט זייען. מאַכט נור דיא אבסאָלוטע געשלעכטליכע רייני־קייט פאר אייער אידעאַל, זאָגט זיך, אז מיט וועמען איהר זאָלט ניט נאכגעבען דעם יצר הרע מוז שוין דאס זיין אייער איינציגע דייראטה אויפ'ן גאַנצען לעבען, און אייך וועט דייטליך ווערען, אז קריסטוס/עס וועגזווייזער איז ניט נור גענוג, נור אז דאס איז דער איינציגער, וואס מען קען האבען.

„דער מענש איז שוואַך; מען מוז איהם געבען כללים, וועלכע זיינען ניט איבער זיינע קרעפטען“—זאָגט מען. דאָס איז אָבער אזוי וויא איינער וואָלט געזאָגט: „דיא הענט זיינען ביי מיר שוואַך; אייך קען דעריבער ניט מאַכען קיין גלייכען פאַס. דעריבער וועל אייך מאַכען א קרומען, א געדריי־טען פאַס. א גלייכער פאַס פון איין פונקט צו דעם אנדערען איז דער קירצסטער פאַס וואָס מען קען מאַכען. דאָס הייסט

צ'לזאָ, אז אזוי וויא איך בין צו שוואַך צו מאַכען אַ קירצערען פּאַס וועל איך פאַר מיין מוסטער נעהמען אַ קרימערען, דאָס דייסט אַ ליינגערען פּאַס. ניין,—וואָס שוואַכער מיין האַנט איז, אַלץ אַ פּאָלקאַמענערען מוסטער מוז איך האָבען.

ווען מען איז בעקאַנט מיט דעם קריסטליכען אידעאַל, קען מען זיך ניט אויפפיהרען אזוי וויא מיר וואָלטען פון איהם ניט געוואוסט, און אנשטאַט איהם געברויכען אויסערליכע בעשטימונגען און כללים. דער קריסטליכער אידעאַל איז דעם מענשען געגעבען געוואָרען טאַקי דערפאַר ווייל ער קען איהם איצט דיענען אַלס וועגווייזער. אין אויסערליכע רעליגיעזע כללים גלויבט שוין היינט קיינער ניט. דיא מענשהייט איז צו ענטוויקעלט דערצו.

דיא קריסטליכע לעהרע וועגען אַן אידעאַל איז דיא איינציגע לעהרע, וועלכע קען פיהרען דיא מענשהייט אויף'ן ריכטיגען וועג. מען דאַרף ניט, מען טאָר ניט אַוועקמאַכען דיעזען אידעאַל אַן אַ זייט און אנשטאַט איהם געברויכען אוי-סערליכע כללים; מען דאַרף דיעזען אידעאַל פעסט האַלטען פאַר דיא אויגען, און דער עיקר איז, אַז מען דאַרף גלויבען אין איהם.

דעם מענשען וועלכער שווימט ניט ווייט פון ברעג, קען מען זאָגען: „האַלט זיך ביי יענעם באַרג, ביי יענעם טהורעם א. ז. וו.“

עס קומט אָבער אַ צייט, ווען דיא שווימער דערווייטערען זיך פון ברעג, און ווען אַלס וועגווייזער קען זיי בלוז דיענען אַ ווייטער, ווייטער שטערען, וועלכען זיי קענען ניט דערגריי-כען, אָדער אַ קאָמפּאַס, וועלכער ווייזט זיי וואוהין צו שווימען. אַזא שטערען און אַזא קאָמפּאַס איז דער קריסטליכער אידעאַל פון אַבסאָלוטע געשלעכטליכע איינגעהאַלטענקייט און ריינקייט.

